ክልተ ወርሓዊት መጽሔት
ሃገራዊ ማሕበር መንእሰያትን ተመሃሮን ኤርትራ

ጥሪ 2019 ቁ.61

መሸጢ ዋጋ ኣብ ኤርትራ ናቅፋ 10

ዋና ኣሰናዳኢ
መስፍን ገብረሂወት

ዲዛይን ገበር
ከማል ዲኖ

ስእሊ
ኣርካይቭ ሃማመተኤ

ናብ'ዛ መጽሔት ክትሰዱዎ እትደልዩ ርእይቶ፡ ሓበሬታ፡ ኣበርክቶ፡ መአረምታ ወይ ሃናጺ ነቐፌታ በዚ ዝስዕብ ኣድራሻ ክትልእኩልና ትኽእሉ፥

መጽሔት "መንእሰይ"
ቁ.ሳ.ጸ 1042
ቁ.ስልኪ 202592
ፋክስ 291-1- 125981

መርበብ ሓበሬታ ማሕበር
www.eriyouth.org

ዘርጋሒ መጽሔት
ቁ.ስልኪ 200454

መጽሔት መንእሰይ ብተወሳኺ ኣብ መርበብ ሓበሬታ www.shabait.com (menesey magazine) ክትረኽብዋ ትኽእሉ።

ትሕዝቶ

ቃል ኣሰናዳኢ 2
ደሃይኩም 3
ደሃይ ማሕበር 4
- ስልጠና ካድር
- ሞያዊ ስልጠናታት
- ዝምድናታት ወጻኢ

ጉዳያት 7
- 2019 በሪ ሓድሽ ምዕራፍ

ከፉት ዘተ
- ንባብና ነዚ ሓድሽ ምዕራፍ
- ናብ'ዚ ሓድሽ ምዕራፍ ንምብጻሕ
- ምኽንያት ምሕላፍን ምልዓልን እገዳ

ሓሳባት 22
- ሃገራዊ መንነትና
- ምትሕንፋጽ ቋንቋታት

ሃበርም 29
- ጸፋፍ መጸናዕቲ ምህዞ
- ካብ ከዋኽብቲ ዲያስፖራ

ኣካዳሚ 36
- ምህንድስና ሕርሻ
- መበገሲ ኩሉ ፍልጠትን ምህዞን
- ክልሰሓሳባት ስነፍልጠት ዓለምና

ሕብረተሰብ 39
ሕግን ስነምግባርን
- ኣቦይ ዝሃቡኒ ወርቂ መንበር

ባህልን ስነ-ጥበባትን 42
- ዕላል ምስ ስነጥበበኛ ዳናይት ዮሃንስ
- ዕላል ምስ ድምጻዊት ዳናይት ዮሃንስ

ህዝብታትን ባህልታቶምን 46
- ክብሪ ስራሕን ዲስፕሊንን ጃፓን
- መለክዒታት ጽባቐ በብኸባቢኡ
- ዜሰደምሙ ሓቅታት

መለሳ 55
ስፖርት 54
- ዮናስ ዘካርያስን ሳምሶን ሰሎሙንን
- ሞሪኖ

ዘልኩ ደኣ 63
- ቤት መሸጣ ምኽኒት

ቃል ኣሰናዳኢ

መጽሔት መንእሰይ ኣብ መኸተን ልምዓትን

መጽሔት መንእሰይ፡ ከም መቐጸልታ ጋዜጣ ትርግታ፡ ወግዓዊት ልሳን ሃማመተኤ ብምዃን ኣብ ወርሒ መጋቢት 2004 ኣሃዱ ኢላ ዳግም ክትሕተም ጀሚራ። በዚ ሕታም ቁጽሪ 61 ድማ ናይ ዓመት 2019 ስርሓ ትፍልም ኣላ። በዚ ኣጋጣሚ፡ ንኹሎም ኣዳለውታ፣ ጽሑፋትን ሓሳባትን ዘበርከቱላ ግዱሳት፣ ኣንበብቲ፡ ሓተምቲን ዘርጋሕታን ከምኡ'ውን ኣብ ወሽጢ ሃገርን ወጻኢን ዝርከቡ ብምዕባለኣ ዝግደሱ ኣባላት ማሕበርን መላእ ህዝቢ ኤርትራን፡ "ርሑስ ሓድሽ ዓመት - ዓመት ራህዋን ዕብየትን" ይግበረልና ትብል።

እዛ ሓዳስ ዓመት፡ ናብ ዝተፈልየ ታሪኻዊ ምዕራፍ ብምስግጋር ኢና ንፍልማ ዘለና። ዝሓለፈ 20 ዓመታት ህዝቢ ኤርትራ ብሓፈሻ፡ መንእሰይ ኤርትራ ድማ ብፍላይ፡ ምስ ከቢድ ብደሆታት ክጋጥም ዝተገደደሉ እዋን መኸተ'ዩ ነይሩ። እዚሆ ኸኣ እቲ ዝተፈላለየ ግሁድን ስውርን ፖለቲካዊ፡ ቁጠባዊን ጸጥታዊን ሸርሒታት ብምእላም፡ እንተላይ ዓማጺን ዘይሕጋዊን እገዳ ብምስጉዳድ ንምንብርካኽና ዝተኻየደ ሃቐነ ምስ ከውሓ፡ ንቕሓት ህዝቢ ኤርትራን መንእሰያቱን ተራጺሙ፡ ኣብ መውዳእታ ሓይሉ ጸንቂቑ ዘፍ ኢሉ።

መጽሔት መንእሰይ፡ ኣብዚ ነዊሕ ናይ ድርብ መኸተ ዓመታት፡ እዋናዊ ፖለቲካዊ ጽሑፋት እናኣንበደት፡ ወድዓዊ ትንታነታት ብምቕራብ፡ ኣብ ልዕሊ ህዝብን ሃገርን ኤርትራ ዝተኣልመ ውዲታትን ሸርሒታትን እናቃልዐት፡ መሰሃይታኡ ዝሾካ ሓሶት እናኸሸሐት፡ ስነ-ኣእምሮኣዊ ኩናት ኣብ ምምካት እጃማ ኣበርኪታ እያ። ካብ ግዜ ናብ ግዜ ዝኽሰት ዝነበረ ተርእዮታት ብወድዓውነት ብምምዝጋብን መጻኢ ተኽእሎታት ብምእማትን ከኣ፡ ኩሉ ተጻባእታት ግዜ በሊዑ፡ ክበርዕንን ኣብ መውዳእታ ህዝቢ ኤርትራ ብዓወት ክወጽእን ምዃኑ ከሎ ገና ብርገጽኑት ኣንጸባሪቓ።

ጎድኒ ጎድኒ መኸተ ንልኡላውነት ሃገር፡ ሰረታት ስልጡን ሃገር ንምንጻፍ ክሰላሰል ዝጸንሐ ፖለቲካዊ፡ ቁጠባዊን ማሕበራዊን ንጥፈታትን ዕላማታቱን ብምንጻር፡ ተራን ተሳታፍነትን መንእሰያት ንምዕዛዝ ኣገሳጊሳ። ኣፍልጦን መረዳእታን መንእሰያት ንምስፋሕ፡ ብሉጽ ባህልን ክብርታትን ሕብረተሰብ ንምዕቃብን ንምውርራስን ዝዓለመ ብዙሕ ትምህርታዊ፡ ሓበሬታዊን ማዛናግዕን ጽሑፋት ንንባብ ኣብቂዓ። መንእሰያት ርእይቶኦምን ሓሳባቶምን ዘፍስሱሉ ናይ ምብህሃል መድረኽ ፈጢራ። እቲ ጸገኩር መድረኽ ተሰጊሩ፡ ኣብ ብሩህ መጻኢ ምዕላብ ግድነታዊ ምዃኑ እናኣመተት ድማ፡ መንእሰያት ብቐዓቶም ክበብ ብምባል፡ ነዚ ሕጂ ተኸሲቱ ዘሎ ሓድሽ ምዕራፍን ክጾኡን ክዓለው፡ ናብ ትምህርቲ፡ ሞያን ፍልጠትን ክደፍኡ፡ ሃብርም መንእሰያት ከም ኣቡኑት እናቐረበት ኣተባቢዓ።

መጽሔት መንእሰይ፡ ዝጸንሐ መድረኻዊ ብደሆታት ኣብ ምግጣም ኣድማዒ ስራሕ ከተሰላስል ዝኸኣለት፡ ብቐንዱ ሳላ ህርኩታት ኣባላታን ብጾታም ኮይናም ጽሑፋትን ኣዝዩ ብሱል ትንታነታትን ዘቕርቡላ ኣበርከትቲን መመሓየሺ ርእይቶን ሓሳባትን ዝልግስላ ኣንበብታን እያ። በዚ ኣጋጣሚ'ዚ ንኹሎም፡ ንምዕባለኣ ዝሰርሑን ዝደረኹን እንቋዕ ፍረ ጻማኹም ኣርኣየኩም ክትብሎም ትደሊ።

ከምቲ ከሎ ገና መጽሔት መንእሰይ እትእምቶ ዝነበረት፡ ኣብ መውዳእታ ህዝቢ ኤርትራ፡ ንኹሉ ተጻባእታትን ሸርሒታትን ኣብርዒኑ፡ ብዓወት ወጺኡ ኣሎ። ዓመት 2018 ድማ፡ ተዓዋትነት ህዝቢ ኤርትራ ዘጉሃደ፡ ዓበይቲ ፖለቲካውን ዲፕሎማሲያውን ምዕባለታት ዝተኸስተላ ዓመት እያ ነይራ። ምስቲ ኣብ ኢትዮጵያ ዝመጸ ለውጢ ተደሚሩ ኸኣ፡ ዝጸንሐ ናይ ኩናትን ተጻብኦን መድረኽ ኣኺቲሙ፡ መላእ ዞባና ናብ ሓድሽ ታሪኻዊ ምዕራፍ ኣብ ምስግጋር ይርከብ።

ኣብ'ቲ ዝሓለፈ ጸገኩር መድረኻት፡ ኣብ ጎድኒ ህዝባን መንእሰያታን ደው ብምባል፡ ብብርዓ ዝመከተት መጽሔት መንእሰይ፡ ኣብ'ዚ ሓድሽ ምዕራፍ ዝጸበያ ሓላፍነት እውን ዓቢ እዩ። ምኽንያቱ እዚ ሓድሽ መድረኽ ናይ ሰላም መድረኽ ይኹን እምበር፡ ናይ ምዝናይ እዋን ግን ኣይኮነን። ዝኽሰት ዕድላት ኣብ ረብሓ ህዝብን ሃገርን ንምውዓል፡ ዝያዳ ስራሕን ጉያን ዝጠልብ መድረኽ'ዩ። ክንዲ ዝኾነ፡ መጽሔት መንእሰይ፡ ምስ ግዜን ሓድሽ ምዕባለታትን እናሰጎመት፡ ትሕዝቶኣን ብቕዓት ኣቀራርባኣን ዝያዳ ብምውርጻጽ፡ ነዚ ሓድሽ መድረኽ ብቕዕቲ ኮይና ክትርከብ ከድልያ እዩ። ተጠላቢቲታ ዓቂቡ ብዝበለጸ ትሕዝቶ ከም ዝሓለፈ ኣድማዒ ኣበርክቶ ክትገብር፡ ሓያል ስራሕ ይጽበያ ኣሎ። ኣብዚ ሓድሽ ዕማም'ዚ ድማ፡ ኣበርክቶ ኣንበብታን ግዱሳት ኣበርከትቲን ወሳኒ ምዃኑ ከም ወትሩ እምንቶኣ ጽኑዕ'ዩ።

ደሃይኩም

እዋናውን ውድዓውን ሓበሬታ

ናይ ዝሓለፈ ሕታም መጽሔት መንእሰይ፡ ክቡር ፕረዚደንት ኢሳይያስ ኣፍወርቂ ኣብ ድሮ ኣብ ኢትዮጵያ ፈላሚ ወግዓዊ ዑደት ዝፈጸመሉ፡ ንተሳተፍቲ ሃገራዊ ፈስቲቫል መንእሰያት ኣብ ሳዋ ዝሃቦ ሰሚናርን ካልእ ምስ እዋናዊ ኩነታት ዝተኣሳሰሩ ጽሑፋትን ኣሳእልን ሒዛ ምውጻኣ ንሚዛና ዘበረኸ ነይሩ። ብሕልፊ ሰሚናር ፕረዚደንት ኑቲ ኣብ ፈለማኡ ናህሪ ዝነበሮ ምዕባለታት ሰላምን ምሕዝነትን ዝገልጽ ውድዓዊ ሓበሬታ ስለዝነበሮ፡ ሓያለ መርበባት ሶሻል ሚድያ ብዝዋግኣ ክጥቀማሉ ኣስተብሂለ። ኣብ መጻኢ'ውን መጽሔት መንእሰይ፡ ዝመረጸቶ ኣገባብ ተጠቒማ ንኣንበብታ እዋናውን ውድዓውን ሓበሬታ ከተሰንቕ እጅገኣ ሰብሲባ ክትሰርሓሉ እላበዋ።

ሙሴ ዘርኣጽዮን ካብ ኣርባዕተ ኣስመራ

ብ"መጽሓፍ ቀይር" ተመሲጠ

ኣገናዕ ምሉእብርሃን!

ዝኾነ ጽሑፍ ክጽሓፍ ከሎ፡ ጸሓፊ ኣብ ስእለ ኣእምሮኡ ዝቐርጾ ምስሊ ኣሎ። ብመንገዲ እቲ ጽሑፍ ኣቢሉ ምስ ኣንባቢ እሂን ምሂን ክበሃሃል ከሎ ኸኣ፡ ኑቲ ምስሊ ንምስግጋር ዝፍተን ሃቐነ እዩ። ኣብ'ዚ መስርሕ'ዚ ግን፡ ኣንባቢ ጻዕዳ ወረቐት ሒዙ እንተቐሪቡ ኑቲ ጸሓፊ ዘእንፈቶ ሓሳብ ንኽወስዶ ይቐልል። ኣንባቢ ናይ ገዛእ ርእሱ ጸግዒ ሒዙ እንተቐሪቡ ግና፡ ምስ ጸሓፊ "ይሰማማዕ" ወይ'ውን "ይጋጮ"። ካብ'ቲ ሓደ ጸግዒ ናብቲ ካልእ ጸግዒ ምስግጋር እንተተራእዩ ኸኣ፡ ለውጢ ይበሃል። ለውጢ ክበሃል እንክሎ እምበኣር፡ ኣብ ኣእምሮና ከም ውሁብ ተወሲዱ ዝጸንሐ ነገር፡ ብኻልእ ሞዴል ክትካእ እንከሎ እዩ። ንሕና ደቂ ሰባት ውጽኢት ኣተሓሳስባና ብምኳንና ድማ፡ እቲ እንሓስቦ ኽቐየር እንተጀሚሩ፡ እቲ እንገብሮ ክቕየር ይጅምር።

ኣብ'ዚ እዋን'ዚ፡ ካብ ናይ ነዊሕ እዋን ናይ ኲናት ሃዋህው ወጺእና፡ ናይ ሰላም መዝሙር ንሰምዕ ኣሎና። ከባቢና ክቕየርን ሓድሽ ኣተሓሳስባ ከማዕብልን ከሎ፡ ንሕና ድማ ምስኡ ክንከይድ ባህርያዊ እዩ። ከም ፍጡራት መጠን፡ ንድሕነትናን ንምዕባሌናን። ኣብ ዝሓለፈ ሕታም መንእሰይ ዝወጸት "መጽሓፍ ቀይር!" ትብል ብምሉእብርሃን ሃብታይ ዝቐረበት ጽሕፍቲ፡ ነዚ ክውንነት'ዚ ክተንጸባርቕ ዝፈተነት ኮይና ትስመዓኒ። ብወገነይ ነታ ጽሕፍቲ ብሕልፊ ደጊመ መሰንበብክዋ፡ መጠቓለሊ መልእኽታ ኣብቲ መዕጸዊ ሕጡብ ጽሑፍ እዩ ጸኒሑኒ። መጠቓለሊ ሓሳባ፡ "ግዜኡ ዝጠልቦ ነገራት ካብ ምግባር ዝሕንግድ ፍጡር፡ ክሰርር ኣይክእልን እዩ፡" ዝብል እዩ።

እዋናት ክቀያየር ከሎ ዝጥለቡ ዓይነት ጥበባት ኣለዉ። ንህዝቡ ካብ መዓት ዘድሕን ጅግና ዝጥለበሉ እዋን ኣሎ፡ ልቢ ህዝቡ ዝፍውስ ፈላስፋን መምህርን ዝድለየሉ እዋን ኣሎ፡ ዓዲ ዘማዕብሉ መሃንድሳትን ነጋድን ቅድሚት ዝስርዑሉ እዋን ኣሎ፡ ወዘተ. . .። ኣብ እዋን ኲናት ንኽትዕወት እትጥቀመሉ መጽሓፍን፡ ኣብ እዋን ሰላምን ልምዓትን ንኽትዕወት እትጥቀመሉ መጻሕፍቲን ኣገባባትን ነንበይኑ እዩ። ካብ ሓደ መድረኽ ናብ ካልእ መድረኽ ክትሰጋገር ከሎኻ ዘድሊ ለውጢ ድማ፡ ንመንግስቲ ጥራሕ ወይ ንህዝቢ ጥራሕ ኢልካ ትፈልዮ ነገር ዘይኮነስ፡ ንኹልኻ

ዝትንክፍ ምዃኑ፡ እተኣንፍት ጽሕፍቲ እያ። ምስጋና ንጸሓፊኣ ምሉእብርሃን ሃብታይን ኣዳለውቲ መጽሔት መንእሰይን።

እንድርያስ ሚካኤል ካብ ባረንቱ

ሙብርሂ ኣይምጸላእናን

ዓምዲ ዘልኩደኣ ናይ ግርማይ (ሳንድያጎ) ንመጽሔት መንእሰይ ብርግጽ ግርማኣ'ዩ። ኣብ ዝሓለፈ ሕታም "ነታ ቃጭል መን ይእሰረላ፧" ብዝብል ኣርእስቲ ዝወጸት ጽሕፍቲ ግና ዋላ'ውን ደጊመ እንተንበብክዋ ትርጉም ትሕዝቶኣ ምርዳኣ ስኢነ። ገለ ሰባት "ተፈጥሮን ክዉንነትን ክትቅይር እንተፈቲንካ ኣብኣ ትደኽ!" ዝብል መልእኽቲ'ዩ ከመሓላልፍ ደልዩ ኩብሉ ሰሚዐ። ገለ'ውን የንቅሓካን የሕስበካን ስለዝኾነ፡ ተጻባኢ ኣብ ሂወት ብገለ ሸነኹ ኣገዳሲ ከም ዝኾነ ክትንትኑ ተዓዚበ። ካብ ጌጋና ክንመሃር ከም ዘሎንና እዩ ከዘኻኽረና ደልዩ ዝብሉ'ውን ኣይተሳእኑን። ብዝኾነ ሳንዲት ቅልጥፍ ኢልካ ኣብ መደምደምታ ዘይትበጽሓሉ ፍልስፍናዊ ጽሑፍ ከቕርበልና ምኽኣሉ ብልጫኡ እኳ እንተኾነ፡ ናይ'ዛ ጽሕፍቲ ትርጉም ግና ኣብ መጻኢ ሙብርሂ እንተዘገብረልና ጽቡቕ ነይሩ።

ሶፍያ ሓጎስ ካብ ዕዳጋዓርቢ

ደሃይ ማሕበር

ንገስጋስ ስራሕ ዝድርኽ ዓመታዊ ገምጋም

ማሕበር ካብ መፋርቕ ወርሒ ታሕሳስ ኣትሒዙ፡ ኣብ ዓመተ 2018 ዝተዓመሙ መደባት ስራሕ ብብደረጃኡ ክግምግም ጸኒሑ ኣሎ። እዚ ብሰለስተ ኩርናዕ ማለት ንቕሓት መንእሰያት ኣብ ምብራኽ፡ መንእሰያት ሞያ ዓጢቖም ኑበሮም ከም ዝኽእሉ ንምግባር ዝተኻየደ ስርሓትን ኣብርክቶ መንእሰያት ኣብ ሕብረተሰብ ንምዕባይ ዝተሰርሐ ዕማማትን ኣተኪሩ ብምግባር ዝተኻየደ ገምጋማት፡ ሳላ ንጡፍ ተሳትፎ ኮምን ኣካላት መንግስትን ግንባርን ብዓቢኡ ድማ ንጡፍ ተሳትፎ መንእሰያት ብምንባሩ፡ ተረኺቡ ዘሎ ገስጋስ ዝ ኣቲናዮ ዘሎና ሓድሽ ምዕራፍ ድልዱል መንጠሪ ከም ዝኸውን ኣብ'ቲ ብደረጃ ክፍልታት ማእከላይ ቤት ጽሕፈትን ዞባታትን ማሕበር ዝተኻየደ ገምጋማት ክግለጽ ጸኒሑ ኣሎ።

ማሕበር ኣብ ዓመተ 2019፡ ፖለቲካዊ ንቕሓትን ተሳታፍነትን መንእሰያት ንምዕባይ ክካየዱ ዝጸንሑ መደባት ብዝሓየለ ክቕጽል፡ ኣብ ኮለጃት ዝተጀማመረ ስልጠና ካድር ብዝሓየለ ኣድማዕነት ክቕጽል፡ ፈስቲቫል ትካላት ላዕለዋይ ትምህርቲ ደረጃን ብቐዓትን ተመሃሮ ኮለጃት ዘንጸባርቕ ኮይኑ ብፍሉይ ክዳሎ፡ ዝተዳለወ መገምገሚ ቅጥዒ ኣብ ውዳበ ሰራሕተኛታትን ካድራትን ብዕቱብ ክሰርሓሉ፡ ሞያዊ ስልጠናታት ዝቐሰሙ መንእሰያት ናብ ዋኒን ዝሰጋገሩሉ ኣገባብ ክተኣታቶ፡ ኣብ ኣብያተ ትምህርቲን ኮለጃትን ዝውሃብ መጋቓቕሒ ኣስተምህሮታትን ንጥፈታትን ክሕይል፡ ቀያሕቲ ዕምባባን ፈተውራርን ዘተኣማምኑ ሕመረትን ኣብ ትምህርቶም ንሽልማት ዝበቕዑን ንምግባሮም ዕቱብ ስርሓት ክካየድ ኣብ መደብ ስርሑ ሓንጺጹ ክሰርሓሉ ጀሚሩ ኣሎ።

ስልጠና 2ይ ደረጃ ካድርን ቅነ መንእሰያትን ቤት ትምህርቲ ዋርሳይ ይከኣሎ

መቐጸልታ ናይ'ቲ ዓመታዊ ክካየድ ዝጸንሐ ስልጠና ካልኣይ ደረጃ ካድር ማሕበር፡ ሎሚ ዓመት'ውን ንመበል 18 ዙርያ፡ ኣብ ቤት ትምህርቲ ዋርሳይ ይከኣሎ ተኻይዱ። እዚ ካብ ዕለት 9 – 16 ታሕሳስ ኣብ ሳዋ ዝተኻየደ ስልጠና፡ ቅድሚ ሕጂ ኣብ ጻዕዳ ክርስትያን፡ ቀጺሉ ኸኣ ኣብ ኢንስቲትዩት ተክኖሎጂ ኤርትራ (ማይ-ንፍሒ) ክካየድ ዝጸንሐ ስልጠና ኾይኑ፡ ካብ ዝሓለፈ ዓመታት ከኣ ሎሚ ንኻልኣይ ግዜኡ ኣብ ቤት ትምህርቲ ዋርሳይ ይከኣሎ ሳዋ ተኻይዱ። ኣብዚ ናይ ሎሚ ዓመት ስልጠና፡ ኣብ ኩለን ብዘሪራትን ዞባታትን 90 ደቀንስትዮ ዝርከብኦም 523 ናይ ማእከላይን 2ይን ደረጃ ካድረ ስልጠና ሂቡ።

እዚ ስልጠና መቐጸልታ ናይ'ቲ መንእሰያት ብኸሉ መዳያት ንምህናጽ፡ ማሕበር ካብ ዘካይዶም ቀንዲ መደባት ኮይኑ፡ መንእሰያት እኹል ኣፍልጦን ንቕሓትን ሃገራዊ ወንን ስምዒትን ንክህልዎም ዝጽዕት መደብ እዩ። ከም ወጽኢት ናይ'ዚ ከኣ ስልጠንቲ ሞያውያን ካድራት ብምዃን ኑበሮም ክኢሎም ኣብ ሃገርን ሕብረተሰብን ኤርትራ ዓቢ ኣብርክቶ ንክህልዎም ዝሕግዝ ስልጠና እዩ።

እቲ ብጽዑቕ ን8 መዓልታት ንምሆን ምሸትን ዝተዋህበ ስልጠና፦ ባህሊ፡ ኣድላይነትን ግደን ውዳበ፡ ዓይነታት መንግስቲ፡ ሕጊ፡ ቅዋም፡ ስነ-ሕብረተሰብ፡ መራሕነትን ምሕደራን፡ መንእሰያትን ጥዕናን፡ ታሪኽ ብረታዊ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ፡ ሃገራዊ ቻርተር ኤርትራ፡ ፖለቲካዊ ባህሊ፡ መሰረት ህንጸት ሃገር፡ መራኸቢ ብዙሓን፡ ኣምራት ደሞክራሲን ዓውለማን ዘጠቓልለ'ዩ ኔሩ።

ማእከላይ ደረጃ ካድረ ድማ፡ ሰፊሕ ዘተን ክትዓትን ዝተኻየደሎም ንታሪኽ፡ ፖለቲካ፡ ሃገራውነት፡ ሃገራዊ ቻርተርን ስነ-ልቦናን ዝድህስሱ ስልጠናታት ተዋሂቡ።

ኣብዚ ግዜ'ዚ ስልጠና ካልኣይ ደረጃ ካድር ዝወሰዱ ካድራት ኣቐዲሞም ናይ ቀያሕቲ ዕምባባ፡ ፈተውራራ፡ ሕመረትን ማእከላይ ደረጃ ካድርን ደረጃታት ስልጠና ዝወሰዱ ኮይኖም፡ ከም መቐጸልትኡ ኣብ ጨናፍር ኣብያተ ትምህርቶምን ን/ዞባታቶምን ብንጥፈት ተወሳኺ ንጥፈታትን ውዳበታትን ዝዐበሩ እዮም።

ስልጠና ካልኣይ ደረጃ ካድር፡ ብደረጃ ሃገር ዝውሃብ ስልጠና እዩ። ማእከላይ ደረጃ ከኣ ብደረጃ ዞባ ይውሃብ። እቶም ዝተረፉ ናይ ቀያሕቲ ዕምባባ፡ ፈተውራርን ሕመረትን ከኣ ብደረጃ ን/ዞባ ወይ ብጨናፍር ይወሃቡ።

ከም ኣካል ናይ'ዚ ስልጠና፡ ብሓላፊ ማእከላይ ቤት ጽሕፈት ማሕበር ብጾይ ዑቕባይ በርሀ፡ ንኣገዳስነት ካድር ዝምልከት ሰፊሕ ሰሚናር'ውን

ተዋሂቡ ኔሩ። "ካድር ኣብ ሞንጎ ህዝብን ውድብን መራኸቢ ቋንቋ'ዩ" ዝበለ ብጾይ ዑቕባይ፡ ካድር ዓንዲ ሕቖ ፖለቲካዊ ውዳበ ስለዝኾነ፡ ምስ ግዜ ዝቃኒ ዓይነት ኣወዳድባ ከም ዘድሊ ኣስሚሩሉ። ካድር ሓላፍነት ክስከም ድሕሪ ዝዩብል፡ ሓላፍነት ዝሀቦ ሓላፊ ድማ ዘየናዲ እዩ፡ ድሕሪ ምግባል ድማ፡ ካድር ንጹር ራእዩ ዘለዎ ኣገልጋሊ ህዝቡ ከም ምዃኑ፡ ዓይኒ ዘለዎ ሳእኒ ኮይኑ ንኽሰርሕ፡ ሓቂ ትሓተቶ ዋጋ ክኸፍል ድሕሪ ዝዩብል ክኸውን ከምዝጸብኦ ኣዘኻኺሩ። ሓደ ካድር ተበላሓትን ጻዕረኛን ንክኸውን፡ ፍትወት-ሓቂ፡ ፍትሕን ቅንዕናን ክህልዎ ከም ዝግብኦ'ውን ኣብ'ቲ ሰሚናር ተገሊጹ።

ኣብ ዝተፈላለየ መድረኻት ዝፈረዩ ካድራት፡ ዋላ'ኳ ኣብ ዝተኣሳሰር መድረኻት ሓበራዊ መትከል ይሃልዎም፡ ዓይነቶም ኣገባቡን ግን ብግዜ ከምዝውሰን ዝሓበረ ሓላፊ ማእከላይ ቤት ጽሕፈት

ሃገራዊ ስልጠና ... ሃማመተኤ ብጸይ ዑቕባይ በርሀ ዘለናዮ መድረኽ ፍሉይነት ስለዝለዎ፡ ምስ መድረኻት ዝቃላቐሉ ብደሆታት፡ ክንፈልጦምን ክንዓለወሎምን ብፃብኡ ድማ ብኸቕሓት ክንገጥሞም ከምዝኾነ ገሊጹ፡፡ ኣብ መወዳእታ ድማ ንዝቖረቡ ሕቶታት መብርሂ ሂቡ፡፡

ርእይቶታት ሰልጠንቲ፡

እስራኤል ኤርምያስ፡ "ኣብ ልዕሊ'ቲ ዝበረና ኣፍልጦ፡ ንታሪኽናን መንነትናን ብዕምቈት ከም ንስተብህለሉ፡ ብፃብኡ ድማ ኣብ ሃገራዊ ልምዓት ክህልወና ዝኾንእ ኣበርክቶ ደጊምና ንኣበና እንሓተሉ ስልጠና'ዩ ኔሩ፡፡"

ሰፋእ እድሪስ፡ "ተወፋይነት ናይቶም መምህራን ንዓና'ውን ውፉያት ንኽንከውን ምሂ ሩና'ሩ፡፡"

ትምኒት ዮሃንስ፡ "እዚ ስልጠና ኣብ'ዚ ዝዛዘም ኣይኮነን፡፡ ነዚ ስልጠና ዝድርዑ መጐሳጐሲ ጽሑፋት ብቐጻሊ ክቐርቡ ይግባእ፡፡"

ኒሻን መብራህቱ፡ "ዝተመሃርናዮም ኣርእስታት ኣዝዮም ኣገደስቲ'ኳ እንተኾኑ፡ መገምገሚ ፈተና ግን ክህሉ ኔርዎ፡፡"

ኣርያም መስፍን፡ "ጻዕቂ ሰዓታት ስለዝነበረ ኣድካሚ ኔሩ፡፡ ግዜ ምጥጥ እንተዝብል፡፡"

ሄኖክ ግርማይ፡ "ኣብ ሳዋ ብምኻኑ ጥራይ ንባዕሉ ተወሳኺ ስልጠና'ዩ፡፡"

ሳንሙን ተስፉ፡ "ሓቀኛ ስልጠና ኣብ ናይ ብሓቂ ቦታኡ፡፡"

ጽንዓት ተስፋይ፡ "ኣዘናጋዕን ተማሃራይ ዘማእከለን ስልጠና ብምንባሩ፡ ዘይርሳዕ ጦብላሕታ ዝፈጥር'ዩ፡፡"

ዓቢር ዓሊ የሱፍ፡ "ንዝያዳ ኣድማዕነት፡ ምሕያል መንእሰያትብ መሰላት ደቀንስትዮን ዝኣመሰሉ ኣርእስትታት እንተዝውሰኹ፡፡"

ብዘይካዚ ተመሃሮ 2ይ ደረጃ ቤት ትምህርቲ ዋርሳይ ይከኣሎ ዑቑር ዝምባለኣም፡ ፍልጡቶምን ንቕሓቶምን ዘርኣየሉ ወዕወዕ ቅነ መንእሰያት ኣካይዶም፡፡ ኣብ'ቲ ብባህላውን ስፖርታውን ከምኡ'ውን ብፍልጡት ጠቅስ ወድድራት ዝተሰነየ ወዕወዕ ቅነ፡ ኣቦመንበር ሃማመተኤ ብጻይ ሳልሕ ኣሕመዲን ንተራን ሓላፍነትን መንእሰያት ኣብዚ እዋንና ዘሎና ሓደሽ ምዕራፍ ዝምልከት ሰሚናር ኣካይዱ፡፡ ኣብ ናይ መዛዘሚ ስነስርዓት፡ ኣብ ኩሉ ዓይነት ንጥፈታት ዕዉታት ንዝኾኑ ተመሃሮን ኣሃዱታትን ሽልማት ተዓዲሉ፡፡

ሞያዊ ስልጠና

ሃማመተኤ ንመንእሰያት መበገሲ ዝኸውን ሞያዊ ስልጠና ብምሃብ ኣፍሪዩቲ ዜጋታት ንምምኳርም ዝተፋላለዩ ጻዕርታት ክገብር ጸኒሑን ኣሎን፡፡ ብመሰረት ካብ ክፍሊ ፕሮጀክት ማእከላይ ቤት ጽሕፈት ዝረኸብናዮ ሓበሬታ፡ ኣብ ዝሓለፈ ሽዱሽተ ኣዋርሕ ብብዝሒ ካብ ዝተዋህቡ ስልጠናታት ንምጥቃስ፡

ኣብ ዞባ ማእከል፡ ብሓሙሽተ ዓይነት ስልጠናታት ማለት መፍረ ንህቢ፡ ኤዲቲንግ፡ ጽጉሪ ርእሲ፡ ኤለክትሪሲቲ፡ ተንቀሳቓሲን ደረቕን ካሜራ ዝሰልጠኑ 100 መንእሰያት ተመሪቖም፡፡

ኣብ ዞባ ሰሜናዊ ቀይሕ ባሕሪ፡ 38 መንእሰያት ብኽልተ ሞያዊ ስልጠናታት ሰልጢኖምን ይሰልጠኑን ኣለው፡፡ ምስራሕ መግቢ፡ ዓሳን መፍረ ንህብን ድማ እቲ ዝወሰዱዎ ዘለዉ ስልጠና እዩ፡፡

ኣብ ዞባ ጋሽ ባርካ፡ ብጽጉሪ ርእሲ፡ መፍረ ንህቢ፡ ጽገና ሞተር ማይ፡ ኤዲቲን ግራፊክስ 113 መንእሰያት ይሰልጥኑ ኣለው፡፡ ገለ ካብዚኦም ከኣ ስልጠና ዛዚሞም ደርጊቦ፡፡

ኣብ ዞባ ዓንሰባ፡ 50 ካብ'ቶም ኣብ ስልጠና ዝርከቡ 150 ሰልጠንቲ ስልጠናኦም ዛዚሞም ዝርከቡ ኮይኖም፡ ብሓሙሽተ ዓይነታት ከኣ ሰልጢኖምን ይሰልጥኑን ኣለው፡፡ ምስራሕ መግቢ፡ ካይላ፡ ኢደ ስርሓት ከምኡ'ውን ኤዲቲንን ገለ ካብ'ቶም ስልጠናታት እዮም፡፡

ኣብ ዞባ ደ/ቀ/ባሕሪ፡ 110 መንእሰያት ብኣርባዕተ ዓይነት ሞያዊ ስልጠናታት ይሰልጡኑ ኣለው፡፡ ብተንቀሳቃሽን ደረቕን ካሜራ፡ ጽጉሪ ርእሲ፡ ስልጠና ሬታ፡ ስርሓት ላኻ ዝወሃብ ዘሎ ሞያዊ ስልጠናታት እዩ፡፡

ኣብ ዞባ ደቡብ፡ ን120 መንእሰያት ብሓሙሽተ ዓይነት ሞያዊ ስልጠናታት ይወሃቡ ኣለው፡፡ መፍረ ንህቢ፡ ኦዲቲን፡ ጽጉሪ ርእሲ፡ ምስራሕ መግቢ፡ ተንቀሳቃሽን ደረቕን ካሜራ ኣብ መስርሕ ምስልጣን ደርጊቡ ኣለው፡፡

ዝተባባዕ ኣበርክቶ ሽማግለ ኣዕሩኽ መንእሰያት

ማሕበር ኣጉዳሽት ተሳትፎ ሕብረተሰብ ኣብ መደባት ማሕበር ብፃርዳ፡ ተሳትፎ ሕብረተሰብ ኣብ ጉዳይ መንእሰያት ንምውሓስ ዝሕግዘ ቡዘሸበበሉ ብሽማግለ ኣዕሩኽ መንእሰያት ዝፍለጥ ውዳብ ከቛውም ጸኒሑን ኣሎ፡፡ እዚ ውዳበዚ ኣብታውያን ወለዲ፡ ዓበይቲ ዓዲን ግዱሳት ውልቀ-ሰባትን ይሓቁፍ፡፡

ሽማግለ ኣእዕሩኽ መንእሰያት ንመንእሰያት ምኽርን ማዕዳን ኣብ ምሃብ፡ ኣብ መንነ መንእሰያትን ወለድን ዘሎ ናይ ኣተሓሳስባ ጋግ ኣብ ምጽባብ፡ ንመደባት ማሕበር ፋይናንሳውን ነገራውን ሓገዛት ኣብ ምብርኻት …ወዘተ ይሰርሑ፡፡ በዚ መሰረት ድማ ብውሱን ዓቕሚ ማእከል መንእሰያት ክሰንዱ ከሎኡ'ውን ኣብ ዝተፈላለየ ንመንእሰያት ዝሕግዘ ምኽርን ማዕዳን ከሎኡ'ውን ኣቤት ምኽን መደባት ክሰተፉ ጸኒሖምን ኣለዉ፡፡

ከም ወጽኢት ናይ'ዚ ሽማግለ ኣዕሩኽ መንእሰያት ን/ዞባ ደብርዋ ንሕጽረታትን ብድሆታትን መንእሰያት ንምፍታሕ ምስ ህዝበን ኣካላት መንግስትን ብምውህሃድ ናይ ኣሰታት ክልተ ሚእቲ ሽሕ ናቕፋ ዝግመት ምሉእ መሳርሒ መዚቃ ዓዲጋ ብ13 ሕዳር ንቤት ጽሕፈት ምምሕዳር ን/ዞባ ደብርዋ ከም ዘረከበት ዝበጽሓና ሓበሬታ ኣረዲኡ፡፡

ሓላፊ ማእከላይ ቤት ጽሕፈት ምምሕዳር ብጻይ ዑቕባይ በርሀ፡ ኣብ እዋን ምርኽኻብ ተረኪቡ ኣብ ዘሰምዖ ቃል፡ እቲ ቢታ ሽማግለ ኣዕሩኽ መንእሰያት ዝተገበረ ኣበርክቶ ኣብ ምሕያል ማእከል መንእሰያት ናይቲ ን/ዞባ እወታዊ ተራ ከም ዘለዎ ብምግላጽ፡ ካልኦት ውዳቤታት ሽማግለ ኣዕሩኽ መንእሰያት'ውን ኣብኡ ክኽተሉ ተላብዩ፡፡

ማሕበር ኣብ 3ይ ሓፈሻዊ ጉባኤ ባይቶ መንእሰያት ኣፍሮ-ኣራብ ተሳቲፉ

3ይ ሓፈሻዊ ጉባኤ ባይቶ መንእሰያት ኣፍሪቃን ዓረብን (ኣፍሮ-ኣራብ) ካብ 07-10 ታሕሳስ ኣብ ካርቱም ሱዳን ተኣንጊዱ፡፡ ኣብ'ቲ ካብ 35 ኣባል ሃገራት ዝተወከሉ ልዕሊ 100 መንእሰያት ዝተሳተፍዎ ጉባኤ፡ ኣብ ዝሓለፈ ክልተ ዓመታት ኑቲ ውድብ ክመርሕ ዝጸንሐ ፈጻሚ ሽማግለ ጸብጻብ ስርሑ ከቕርብ ከሎ፡ ብመሰረት ኣሰራርሓ እቲ ውድብ ኣብ ዓውድታት ስነጥበብን ስፖርትን ዕውታት ንዘርኣዩ መንእሰያት ዞባ ኣፍሪቃን ዓረብን ናይ ምሽላም መስርሕ እውን ተኻይዱ፡፡ ብዘይካ'ዚ ንዘቕጽል ክልተ ዓመት ኑቲ ውድብ ዝመርሕ ፈጻሚ ሽማግለ ድማ ተመሪጹ፡፡ ኣብ'ቲ ኣጋጣሚ ሃገራዊ ማሕበር መንእሰያትን ተመሃሮን ኤርትራ ከም ኣባል ናይ'ቲ ንዘቕጽል ክልተ ዓመት ዝመርሕ ፈጻሚ ሽማግለ ክምረጽ ከሎ፡ ኤርትራ ብደረጃ ሃገር ኣብ ዓውድታት ውድድራት ስፖርት ብሓፈሻ ኣብ ሽግለታን ኣትሌቲክስን ድማ ብፍላይ ብእተኣኪይዶ ዘላ ኣንጸባራቒ ዓወታት ንምድንፋዕ ስፖርታዊ ንጥፈታት መንእሰያት ኣባል ሃገራት ናይ ምኽትታል ተወሳኺ ዕማም ወሲዱ፡፡

ጎኒ ጎኒ ናይ ጉባኤ መደባት ኣብ ዝካየድ ዝነበረ ኣብ ክልተኣዊ ዝምድና ዘተኮረ ርክባት፡ ኣብ መንጎ ማሕበርን ሃገራዊ ፌደረሽን መንእሰያት ሱዳን ንዘጸንሐ ሓባራዊ ናይ ስራሕ መደባትን ፕሮቶኮላዊ ስምምዓትን ንምሕያል ከምኡ'ውን ኣብ መንጎ ዞባታት ክሰላን ጋሽባርካን ተጀሚሩ ዝጸንሐ መደባት ምልውዋጥ ተመኩሮን ውድድራትን ዳግም ንምብርባር ዝምልከት ምይይጥ ተኻይዱ፡፡

መደብ ወለንታዊ ኣበርክቶ

መደብ ወለንታዊ ኣበርክቶ ኣብ ሃገራት ወጻኢ ዝቕመጡ መንእሰያት ዜጋታት፣ ሓደ ካብቲ ብደረጃ ማሕበር ዝሰርሓሉ ፕሮግራማት እዩ፡፡ ከም መቐጸልታ ናይ'ቲ ቡብግዝይኡ ክካየድ ዝጸንሐ መስርሕ ኣብ'ዚ ዝሓለፈ ኣርባዕተ ወርሒ ኣበርክቶ ክገብር ዝጸንሐ መንእሰይ ኒምሮን ኢያሱ፡ ብመሰረት ዝቐረቦ መደብ ኣበርክቶኡ ብምፍጻም ናብ ዝቕመጠሉ ሃገር ጀርመን ተመሊሱ፡፡ እዚ ኣብ ሚኒስትሪ ዜና ጋዜጣ ፕሮፋይልን ኣብ ጨንፈር ቀልዑ ሚኒስትሪ ዕዮን ሰብኣዊ ድሕነትን ከበርክት ዝጸንሐ መንእሰይ፣ ብዘይካ'ቲ ምዱብ ኣበርክቶኡ ምስ ሃገርን ባህልን ዘላልዮ ዝተፈላለየ መደባት ከም ዝተሳተፈን ጽቡቕ ተመኩሮ ከም ዝረኸበን ይገልጽ፡፡ ካብ ኤርትራዊ ኣቦን ጀርመናዊት ኣደን ዝተወልደ ኒምሮን ኣብ መጻኢ ብዝሰፍሐ ከበርክት ዘለዎ ድሉውነት ምስ ድሕረ-ገጽ ኤሪ-ዩዝ ዶት ኦርግ ኣብ ዝገበሮ ቃለ ምሕትት ሓቢሩ፡፡

ኣብ ምዝዛም ናይ ወለንታዊ ኣበርክቶ

መደቡ፡ ካብ ኢድ ኣቦ መንበር ማሕበር ብጻይ ሳልሕ ኣሕመዲን ናይ ኣበርክቶ ምስክር ወረቐት ተቐቢሉ፡፡

ጉዳያት

2019
በሪ ሓድሽ ምዕራፍ

ዓመት 2018፡ ህዝቢ ኤርትራ፡ ወህሉል ጾማ ጽንዓቱን ክፍሀ ዘይብል መኽተኡን ብምዕባሪ ዝርአየሉ፡ ፍልይቲን ታሪኻዊትን ዓመት እያ ነይራ። ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ንልዕሊ 20 ዓመታት ዝጸንሐ ውግእን ወረ-ውግእን ኣኽቲሙ፡ ብደረጃ ዞባ ዘመተ ሰላምን ምትሕብባርን ዝተቐልቀለላ፣ ንህዝቢ ኤርትራ ከንበርክኽ ዘንቀደ፡ ብዙሕ ዝዓይነቱ ሽርሒታትን ውዲታትን ካብ ግዜ ናብ ግዜ እናማህመሀ ብምምጻኡ፡ ክቕጽል ኣብ ዘይክእለሉ ደረጃ ዝበጽሓሉ፣ ከም ኣካል ናይ'ዚ ተጻብኦታት'ዚ፡ ኣብ ልዕሊ ህዝብን መንግስትን ኤርትራ ተሰኪዑ ዝጸንሐ እገዳ ዝተላዕለሉ፣ ብደረጃ ዞባን ዓለምን ብዙሕ ፖለቲካውን ዲፕሎማስያውን ምዕባለታት ዝተኸስተላ ዓመት እያ ነይራ።

ዓመት ተዛዚሙ፡ ሓድሽ ዓመት ኣብ ዝፍለመሉ ግዜ፡ ዝሓለፈ መድረኻት ከመይ ነይሩ? እንታይ ብድሆታት ገጢሙና? ብኸመይ ሰጊርናዮ? እንታይ መኽሰብት'ከ ኣረጋጊጽና? ብመንጽሩ'ኸ፡ እንኣትዎ ዘሎና ሓድሽ ዓመት እንታይ ይመስል? እንታይ ምዕባለታት ክንጽበ ንኽእል? እንታይ ሓላፍነት'ከ የሰክመና? ዝብልን ካልእን ረቛሒታት ገምጋም ኣልዒልካ፡ ንሕሉፍ ጉዕዞ ብምውካስ፡ መጻኢ ምእማት፡ ልሙድ እዩ። ክንዲ ዝኾነ፡ ኣብዚ ናብ ዓመት 2019 እንሰጋገረሉ ዘሎና ቅነ፡ መንእሰያት ኤርትራ ዝሓለፉናዮ ታሪኽ ተመሊስና ብምጥማት፡ መጻኢና እንታይ ክመስል ከም ዝኽእል ብወድዓውነት ክንመዝን ኣጉዳሲ ይኸውን።

እዚ ተኸሲቱ ዘሎ ሓድሽ ምዕራፍ እምበኣር፡ ሃንደበት ወይ ብዕድል ዱብ ዝበለ ኣይኮነን። ህዝቢ ኤርትራ ብሓፈሻ፡ መንእሰይ ኤርትራ ድማ ብፍላይ ከቢድ ቃልሲ ዘካየደሉ፡ ማስዋእቲ ዝኸፈለሉን ብዙሕ ዕድላት ዘጥፍኣሉን እዩ። ዝሓለፈ ዓቕሊ ዝፈታተን ናይ ድርብ መኸተ እዋን መንእሰይ ኤርትራ፡ ኣብ ኩሉ መዳያት፡ ማለት፡ ኣብ ምክልኻል ልኡላውነት ሃገርን ልምዓታዊ ስራሕን ቅድመ ግንባር ተሰሊፉ፡ መሪሕ ግደ ዝተጻወተሉ፡ ኣብ መውዳእታ ከኣ፡ ንኹሉ ማሰገደላት ሰጊሩ፡ ኑቲ ዘኹርዕ ሃገራዊ ታሪኽ ተወሳኺ ርዝነት ዝወሰኸሉ፡ ኣብ ታሪኽ ብወርቃዊ ቀለም ሰፊሩ ዝነብር መድረኽ'ዩ። ኣብዚ ዝተጠቕሰ እዋን፡ መንእሰይ ኤርትራ፡ ሞራላዊ ብቕዓቱን ሃገራዊ መንፈሱን ንምድኻም፡ ጥምረቱ ንምዝራግን ንምብትታንን ዝተኣልመ ውዲታት ዋጋ ኣልቦ ብምግባር፣ ሳላ ዘይግበዝ ስርሑን ረቡላ ሃገር ዘቖድም ተወፋይነቱን፡ ቀጻሊ መንጸፍ ልምዓት ንምውዳድ ብዙሕ ጸዒሩን ሃሊኹን እዩ። እቲ ከም ውጽኢት ወፋይ ጻዕሪ መንእሰያት ምስናይ ኩሉ ተጻብኦታትን ደናትኡት ጸጋታትን ክዕመም ክኢሉ ዘሎ ልምዓታዊ ስርሓት ከኣ፡ ኣብዚ እንኣትዎ ዘሎና ሓድሽን መድረኽ፡ ንስሉጥ ጉስጋስ ድልዱል ሰረት ኮይኑ ከምዘገልግል ፍሉጥ እዩ።

ታሪኽ ዝሰሓዶ መሪሕ ግደ መንእሰያት

ህዝቢ ኤርትራ፡ ኣብቲ ዝሓለፈ ጽንኩር መድረኽ፡ እልቢ ዘይብሉ ዕንቅፋታት፡ ተጻብኦታት፡ ውዲታት፡ ዘመተ ምስይጣንን ተሃጽሎን ከየንበርከኹ፡ ዕውት ኮይኑ ክወጽእ ዘኽኣሎ ዝጸበየ ረቛሒ፡ ፖለቲካዊ ንቕሓቱ፡ ከም ውጽኢቱ ድማ ሓድነቱን ስምረቱን ኣብ ሓደ ዕላማ እዩ። "ብዕራይ ናብ ዘበለ የብል፡ ዕርፊ ኣጽንዕ" ከምዝበሃል፡ ብንቕሓትን ምስትውዓልን፡ ኣብ ሓራ ፖለቲካዊ መስመሩን ኣብ ኀድኒ መንግስቱን ገጥ ብምባል፡ ጸግዒን ዘራይን ከይደለየ፡ ኀድኒ ኀድኒ ፖለቲካዊን ወተሃደራዊን መኸተ፡ ልምዓታውን ቁጠባውን ስርሑ እውን ከየወንዘፈ፡ ብጽኑዕ ዓቕሙ ተዓዊቱ ክወጽእ ጥራይ ዘይኮነ፡ ታሪኻውን ፖለቲካውን ጉዕዞ ዞባ ቀርኒ ኣፍሪቃ ክልወጦን ናብ ሓድሽ ምዕራፍ ክሰጋገርን ክኢሉ ኣሎ።

እንኣትዎ ዘሎና ሓድሽ መድረኽ እንታይ ይመስል?

መጽሔት መንእሰይ፡ ኣብ ዝሓለፈ ሕቲማ፡ ካብ ሰሚናር ፕረዚደንት ኢሳይያስ ኣፈወርቂ ኣብ ፌስቲቫል መንእሰያት ሳዋ ዘውጽኣቶ ጽማቕ ጽሑፍ ብንጹር ከምዝቐመጦ፡ እዚ ሓድሽ መድረኽ'ዚ፡ መላእ ህዝቢ ኤርትራ፡ ብፍላይ ድማ መንእሰያት ብኹሉ መዳይ ጠንኪርም ክዓለወሉ ዘለዎም እዩ። ከፋቲት በሪ ሓድሽ ምዕራፍ ዝኾነት ዓመት 2019፡ ብዙሕ ኣዎንታዊ ስጉምቲ ንምዕባለን ዕቤትን ዞባና ዝርአየላ ዓመት ምኳና ካብቲ ዘሎ ምዕባለታት ምስትውዓሉ ኣየጸግምን። እዚ ሓድሽ መድረኽ'ዚ፡ ንህዝቢ ኤርትራን ህዝብታት ዞባናን ብሓፈሻ፡ ንመንእሰያት ድማ ብፍላይ ክኸፍቶ ዝኽእል ዕድላት ኣመና

ገዚፍ እዩ፡፡ ይኹን'ምበር፡ ብልዑል ፖለቲካዊ ንቕሓትን ብስራሕን ክሰግር ዝኾነሉ ብደሆታት ከምዝለውዎ ክዘንጋዕ ኣይግባእን፡፡ እቲ ዘሎ ምዕባለታት፡ ብፍላይ ከኣ እቲ ኣብ ኢትዮጵያ መጺኡ ዘሎ ለውጢ ዘይምእምኦም፡ ሓይልን ጥምረትን ሃገራት ናይዚ ዞባ ዘሰክፎም፡ ናይ ርሑቕን ቀረባን ሓይልታት ክህልው ባህርያዊ እዩ፡፡ ስለዚ ድማ፡ ተኸሲቱ ዘሎ ባና ትሰፉውን ብሩህን መጻኢ፡ በቲ ሐዚዎ ዘሎ ኣንፈት ዚያዳ ንኽገሰ፡ እቲ ብዙሕ ዝተደኽመሉን መሰዋእቲ ግዜን ዕድላትን ዝተኸፍለሉን ዕላማ ብምልኣት ክዕወት፡ እዚ ሓድሽ መድረኽ ንመንእሰያት ዘሰኽሞ ሓላፍነት ኣሎ፡፡ ፕረዚደንት ኢሳይያስ ነዚ ኣመልኪቱ ኣብ ሳዋ ኣብ ዘዕዘዶ ሰሚናር ከምዚ ኢሉ ነይሩ፦

“. . .ነዚ ኣብ ቅድሜና ተገቲሩ ዘሎ ዕድላትን ብደሆታትን ብግቡእ ክንሰርሓሉ፡ ቅድም ቀዳድም ናይ ህዝቢ፡ ብቐንዱ ከኣ ናይ መንእሰያት ድሉውነት ክህሉ ኣለዎ፡፡ ኩሉ ሃገር ተፈቲሑ'ዩ፡ ሰላም መጺኡ'ዩ ኢልና ረሚዕ ንብለሉ ግዜ ኣይኮነን፡፡ ሰላም ስለዝመጸ ሓላፍነትና ዝኸበደ፡ ስራሕናን ጽዕንታናን ድማ ዝቐልጠፈ'ዩ ክኸውን ዘለዎ፡፡ ጸገማት ተወዲኡ'ዩ ኢልና እንዝረበሉ መድረኽ ዘይኮነ፡ እዚ ሓዲሽ ምዕራፍ ብዚያዳ ሓይሊ፡ ብዚያዳ ተገዳስነት፡ ክንሰርሐ ሓላፍነት እንስከመሉ እዩ፡፡ . . . ቅድሚ ዝኣገረ መንእሰያት ናይ'ዚ ሃገር ኣብ ቅድሚኦም ዘሎ ሓላፍነት ብግቡእ ክፍጸምዎ ኣለዎም፡፡ ንወለዶታት መሰረት ኣንጺፎም ዝሓለፉን ዝበለጸን ኩነታት ክፈጥሩ ስለዘለዎም፡ ማዕረ'ቲ ዝጸበዮም ሓላፍነት ኮይኖም ክርከቡ ኣለዎም፡፡ ኣብ ዝሓለፈ 20 ዓመታት ብዙሓ ደረጃ ተሓቢርካ ብዙሕ ክግበር እናተኻእለ፡ በቲ ዝነበረ መኻልፍ ዕድል ኣይተረኸበን፡፡ ሕጂ ግን እቲ መድረኽ'ቲ ተሰጊሩ ኣሎ፡፡ ስለዚ፡ እዚ ዝጸንዩ ዘሎ ሓድሽ መድረኽ ነቲ ዝተኸሰረ ዕድላት ብምምላስ ኣንጻሪሕካ ንምስጓም ጉያ ዝጠልብ እዩ፡፡ ኣብ ነንበይናም ጽላታት፡ ብውልቀን ብሓባር ብደረጃ ዞባን ክሳብ ዝተዓደ ዘለዎ ብዙሕ ስራሕ ይጸበየና ኣሎ. . .”

ዓመት 2019 እምበኣር፡ ኣብ ርእሲ ዘቤታዊ ዕማም ህንጸት ሃገር፡ ብደረጃ ዞባ፡ ብዙሕ መደባት ቁጠባዊ ውህደት ንምትግባር እንበገሰሉ ዓመት ምዃና ርእሱ'ግለጽ እዩ፡፡ ብምኽንያት ስትራተጂያዊ ኣቀማምጣ ሃገርና፡ እዚ ሓድሽ መድረኽ ንህዝቢ ኤርትራ ብሓፈሻ፡ ንመንእሰያት ኤርትራ ድማ ብፍላይ ክፈጥሮ ዝኽእል ዕድላት ኣመና ገዚፍ እዩ፡፡ ገለ ካብቲ፡ ምስዚ ሓድሽ ምዕባለታት ተኣሳሲሩ ክትግበር ትጽቢት ዝግበረሉ ዓበይቲ መደባት ህንጸት፡ ምስፋሕን ምምዕባልን ኣገልግሎት ወደባት፣ ህንጸት ስትራተጂያውያን መስመራት መጓዓዝያ ምድርን ሓዲድን፣ ምሕያልን ምስፋሕን መጓዕዝያ ባሕርን ኣየርን፣ ምምዕባል ቱሪዝምዊ ትሕተ-ቅርጺን ህንጸት ኣባይቲን፣ ምትእትታው ዘመናዊ ቴክኖሎጂ ምሕደራን መራኸቢታትን፣ ምምዕባል ፋይናንሽያዊ ትካላት፣ ምምዝማዝ ዝተፈላለዩ ማዕድናዊ ጸጋታት ወዘተ. ክጥቀስ ዝከኣል እዩ፡፡ እዚ ሰፋሕቲ መደባት ልምዓት'ዚ፡ ኣብ 2019 ንምብጋግሱ፡ ድሮ ብላዕለዎት ኣካላት መንግስቲ ኤርትራን ዞባውያን መሻርኽቲን ከም መደብ ተታሒዙ ይስርሓሉ ኣሎ፡፡

ከምዝፍለጥ ኣብቲ ዝሓለፈናዮ ጽንኩር ናይ መኸተ እዋን፡ ብዓንኬል ብደሆታት ጀሆ ከይተታሓዝና፡ ቁጠባዊ ለውጢ ንምምጻእ ባይታ ዝምድምድ ወሰንቲ መደባት ልምዓት ብውሽጣዊ ዓቕምና ክንትግብር ጺዒሕና ኢና፡፡ እቲ በጸቕጢ ክድሉብ ዝጸንሐ ዓቕምና ብመጠኑ ዝተዋህለለ ጽንዓትና፡ መርኣያ ዘይጸዓድ መንፈስን ሕልናን ህዝቢ ኤርትራ ኮይኑ፡ ነዚ እንኣትዎ ዘለና ሓድሽ መድረኽ መበገሲ ዝኸውን ብዙሕ ዕማማት ከሰጋልል ኣኽኢሉና እዩ፡፡ በቲ ዛጊት ዘተግበርናዮ ብዙሕ ኀድናዊ መደባት ልምዓት፡ ማይ ናይ ምውህላል ዓቕምና ክምዝዕበ፡ ኣብ በበይኑ ከባብታት ሃገር፡ ሕርሻዊ ጸጋታትና ብበቐዕት ክንምዝምዝ ዘኽእለና ባይታ ከዋድድ ክኢልና ኢና፡፡ ኣብ ኩሉ ከባብታት ሃገር ጽርግያታት፡ ቀረብ ጽሩይ ዝስተ ማይ፡ ቀረብ ጸዓት፡ ኣገልግሎት መጓዓዝያን መራኸቢታትን ንምርግጋጽ ብዝዮመምናዮ ስርሓት፡ እቲ ርሑቕ ዝበሃል ዝነበረ ከባብታት ሃገርና ብፍይ ሐደት ሰዓታት ጉዕዞ ከምዝበጻሕ፡ ጸልማት ዝነበረ ከተማታትን ዓድታትን ብርሃን ከምዝዕደል፡ ብቴለፎንን ካልእ ቴክኖሎጂ መራኸቢታትን ምስ ውሽጢ ሃገርን ወጻኢን ከምዝተኣሳሰር ብምግባር፡ ንዝተፈላለየ ንግዳዊ፡ ሕርሻዊን ቁጠባዊን ንጥፈት መሰረት ከህንጸፍ በቒዕና ኢና፡፡ በዚ ከኣ ተገዳስነት ናይ ወሽጥን ግዳምን ኣወፈርቲ ኣብ ሕርሻ፡ ዕደና፡ ኢንዱስትሪን ጽላት ቱሪዝምን እናዓበየ ክመጽእ ጺኒሑ ኣሎ፡፡ ኣብቲ ቀንዲ መግለጺን መርኣያን ሰብኣዊ ምዕባለ ዝኾነ ማሕበራዊ ኣገልግሎታት ከኣ፡ ኣውራ ኣብ ኣገልግሎት ጥዕናን ትምህርቲን ብዙሕ ስርሓት ተሰላሲሎም እዮም፡፡ ምስዚ ተኣሳሲሩ ኣብ ምምዕባል ዓቕሚ ሰብ ብዝተገበረ ገዚፍ ወፍሪ፡ ብኣሽሓት ዝቑጸሩ መንእሰያት፡ ብዝተፈላለዩ ሞያታት ክስልጥኑ በቒዖም ኣለው፡፡

እዚ ኣብ ከበድ እዋን፡ ምስናይ ኩሉ ተጻብኦታት፡ ብድሩት ጸጋታት ዝተሰላሰለ ስራሕ፡ ከም መበገሲ ንዓበይቲ ስርሓት ናይዚ እንኣትዎ ዘለና ሓድሽ ምዕራፍ ኣብርክቶኡ ቀሊል እኳ እንተዘይኮነ፡ ብመጠን ጥሙሕናን

ራእይናን ግን ብዙሕ ኣይተዛነ። ከመይሲ እቲ ድሕሪ ናጽነት ተበጊሶናሉ ዝበርና እሞ፡ ብሸነኪ ጸይቂታት ወያነ ዝተኸፈቱ ሰፊሕ ራእይና፡ ብደረጃ ሃገር ጥራይ ዘይኮነ፡ ብደረጃ ዞባ ሓያል ፖለቲካዊን ቁጠባዊን ምትእስሳራትን ወሀደትን ፈጢሩ፣ ጸጋታት ናይዚ ዞባ ብስፍሓት ኣብ ምዕባለን ስልጣነን ህዝብታት ዞባና ከምዝውዕል ምግባር እዩ። እዚ ሓድሽ ምዕራፍ'ዚ ከኣ ካብ ዝሓለፈ ናይ ግዜን ዕድላትን ክሳራ ተሞኩሮ ቀሲምና፡ ናብቲ ዝተኸፈተ ዓቢ ዕላማ ብናህሪ እንግስግሰሉ እዩ።

ተወዳዳሪ ብቕዓት ዝጠልብ መድረኽ

ዓለም ወትሩ ናይ ውድድር መድረኽ'ያ። ታሪኽናን ታሪኽ ኩሎም ህዝብታትን ከምዝምስክሮ፡ ኣብዚ ናይ ውድድር ዓለም፡ ሕብረተሰብ ድሕነቱ ከውሕስ ጥራይ ዘይኮነ፡ ቀጻልነቱ ውሑስ ምዕባለን ስልጣነን ዘረጋግጽ እውን ብጥዑይ ብቕዓቱ እዩ። ኣብዚ ሓድሽ መድረኽ እምበኣር፡ ከም ህዝብን ሃገርን ኣብ ጎደና ዕብየት ብዓወት ንምምራሽ፡ ብደረጃ ዞባን ዓለምን ተወዳዳርቲ ንምዃን፡ መንእሰያት፡ ካብ ዝኾነ እዋን ንላዕሊ ዝበለጸ ዓቕሚን ብቕዓትን ምውናን ከድልየና እዩ። ከመይሲ ብቕዓት ሕብረተሰብ ብቐንዱ ኣብ ብቕዓት መንእሰይ እዩ ዝምርኮስ። መለክዒ ተወዳዳርነት ሕብረተሰብ - ብቕዓት መንእሰይ እዩ። ደምን ትንፋስን ሕብረተሰብ መንእሰይ እዩ። ንቑሕን ብቑዕን መንእሰይ ዘይሓዘ ሕብረተሰብ፡ ምዕባለ ከረጋግጽሲ ይትረፍ፡ ብህይወት ክሰርር እውን ንጋዳ ምኳኑ ዝሓለፈ ጉዕዞ ብዋዕባሪ ኣርእዩና እዩ። መንእሰይ ኣብ ዝኾነ መድረኽ፡ ካብ ውልቃዊ ህይወት ምምራሕ ንላዕሊ፡ ኣጸቢቑ ዝዓዘዘ ሕብረተሰባኣዊ ሓላፍነት ዝሰከም ወሳኒ ኣካል ሃገርን ሕብረተሰብን እዩ። መንእሰያት ኤርትራ እምበኣር፡ ነዚ ሓቂ'ዚ ብምግንዛብ፡ ተልእኾናን ሓላፍነትናን ኣብዚ ሓድሽ ምዕራፍ ብዝበቕዓት ክንፍጽም፡ ብኹሉ መዳይ ድልዋትን ብቑዓትን ክንከውን ኣለና። ዕብየትን ስልጣነን ሕብረተሰብ ኣብ ብቕዓት መንእሰያት ስለዝምርኮስ።

ብቕዓት እንታይ'ዩ?

ፖለቲካዊ ንቕሓት እቲ ዝዓበየ መግለጺ ብቕዓት ናይ ሓደ መንእሰይ እዩ። መንእሰይ፡ ሕሉፍ ታሪኹ ብዕምቈት ዝፈልጥ፡ ካብ ዝሓለፈ ጉዕዞኡ ዝተቐሰመ ተሞኩሮ ብዋጋቱ ዝግንዘብ፡ እዋናዊ ብድሆታቱ ብመንጽር ወሽጣዊ ዞባዊን ዓለማዊን ኩነታት ኣጸቢቑ ዝርድኦ፡ ንጹር ሃገራዊ ራእይን ዕላማታትን ሃልዩዎ፡ ናብኡ ዘብጽሕ ቅኑዕ መገዲ ኣረጋጊጹ ዝፈልጥ፡ ብተግባር ኩላሰብን ክሰገሮም ዘኽእሎ ብሉጽ ባህልን ክብርታትን ዘውንን እንተድኣ ኮይኑ፡ ፖለቲካዊን ስነ-ኣእምሮኣውን ብቕዓቱ ልዑል'ዩ ክበሃል ይከኣል። ከምዚ ዓይነት ብቑዕ መንእሰይ፡ ኣብ ትሕቲ ዝኾነ ይኹን ኩነት፡ መኣዝኑ ኣስሒቱ ናብ ድንጋገር ሃዋህው ክሽሞ ዝኽእል ሃገር የልቦን። ስለዚ ንቕሓት እቲ ቀዳማይ መግለጺ ብቕዓት መንእሰያት ሓደ ሃገር እዩ።

ካልኣይ መግለጺ ብቕዓት፡ ፍልጠትን ሞያን እዩ። መንእሰይ ፖለቲካዊ ንቕሓት ሃልዩዎ፡ ዘመን ዝጠልቦ ፍልጠትን ሞያን ክእለትን እንተዘይብሉ፡ እዚ ሓድሽ መድረኽ ዝፈጥሮ ርሒብ ዕድላት ኣብ ረብሓኡ ከውዕሎ ዘሎ ተኽእሎ ንእሽቶ እዩ። ኣብዚ ናይ ውድድር ዓለም፡ ረብሓታትካ ከተዕዝዝ ዘኽእለካ ብሉጽ ዕጥቂ፡ ፍልጠትን ሞያን እዩ። ኣካዳምያውን ሞያውን ፍልጠት ጥራይ ዘይኮነ ድማ፡ ንፍልጠትን ሞያን ናብ ተጨባጢ ዕዮ ዝቕይር ዲሲፕሊን፡ ናይ ስራሕን ጻዕረኛነትን ባህልን ክብርታትን፡ ልዑል ምልከት ቴክኖሎጂን ዝተፈላለየ መሳርሒታትን መሳለጥያን እውን ኣገዳሲ ዕጥቂ እዩ።

ኣብዚ እንኣትዎ ዘለና ሓድሽ መድረኽ እምበኣር፡ ኣተኩሮ መንእሰያት ብቐንዱ ኣብ ምሕያል ብቕዓት ክቐንዕ ኣለዎ። እዚ መድረኽ'ዚ ልዑል ፖለቲካዊ ንቕሓት፡ ኣካዳሚያዊን ሞያዊን ፍልጠት፡ ምልከት ቴክኖሎጂ፡ ናይ ስራሕ ባህሊን ዲሲፕሊንን ዝጠልብ መድረኽ እዩ። መንእሰያት፡ ኣብ ቅድሚኦም ዘሎ ብሩህ መጻኢን ሰፊሕ ዕድላትን ኣብ ግምት ብምእታው፡ ነዚ ብቕዓት'ዚ ሒዞም፡ ተዋሳእቲን ረባሕቲን ናይዚ ሓድሽ መድረኽ ኪኾኑ የድሊ። ንዘስተውዕል፡ ነዊሕ ኣብ ዘይኮነ ግዜ፡ ሰፊሕ ዕድላት ክኽፈት ምኳኑ፡ ብሩህ ከም ማይ ንግሆ እዩ። መላእ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ኣጻዲ ራህዋ ዜዒመሉ እዋን ርሑቕ ኣይኮነን። በቲ ዝፍጠር ሰፊሕ ዕድላት ከኣ፡ ዝያዳ ረባሕቲን ተጠቀምቲን መንእሰያት ምኳናም ርዱእ እዩ። ነዚ ብምግንዛብ እምበኣር መንእሰያት ተቐልቂሉ ዘሎ ጣና ትሰፋው መጻኢ ንምድማቕ፡ ኣበርቲዖም ክሰርሑን ብቑዓት ኮይኖም፡ መሪሕ ግደኦም ክጻወቱን መድረኻዊ ተልእኾኦም እዩ።

ዓመተ 2019፡ ናብ ርሁው መጻኢ ዘሰጋግር ድልድል እተርግሓና ዓመት እያ። ንዖና መንእሰያት ከኣ፡ ኣብ ምሕያል ብቕዓት ኣተኩርና ጻዕርና እንዛይደላ ዓመት ስራሕን ጉያን እያ። ክንዲ ዝኾነ፡ ኣብዚ ትሰፋው መድረኽ ዘበጽሓና፡ ጻዕርን ተወፋይነትን ዝመስለየኡ ክብርታት ኤርትራዊ መንእሰይ ዓቂብና፡ ንቕሓትናን ኣፍራይነትን ነዕምር።

ከምዝፍለጥ ዝሓለፍናዮ መድረኻት፡ ብዙሕ ሓጐጐን ዓቕሊ ዝጸንቅቕ ሃዋህውን ዝበሮ እዩ። የግዳስ ዝበዝሐ መንእሰይ ኤርትራ ነቲ ጸንከር ግዜ ብጽንዓት ሰጊሩዎ። ኩልና ከምእተዓዘብናዮ ግን፡ ኣብዚ ጉዕዞ'ዚ ዝጸንዐን ዘይጸንዐን ኣሎ። ኣብ ዝኾነ ጸንከር እዋን ዜጋጥም ባህርያዊ ተርእዮ ድማ እዩ። ሕጂ እውን እንተኾነ፡ ካብ መንገኒ ዝሓለፈ ጸንከር እዋን ዝፈጠሮ ጽልግልግ ዘይተቓንጠጠሉ፡ ኣርሒቑ ዘይጥምት፡ ሓጺር ኣተሓሳስባ ዝሓሰበ ሰብ ኣይሰኣንን። የግዳስ ኣቲናዮ ዘለና ሓድሽ ምዕራፍ፡ ብኣድማዕነት እንተሰሪሕናሉ፡ ነዊሕ ኣብ ዘይኮነ እዋን ንኹልናን መጻኢቲ ወለዶታትን ኣኺሉ ዝተርፍ ሃብቲ ከንጥርየሉ እንኽእል እዋን ምኳኑ ምስትውዓል የድሊ። ስለዚ መንእሰይ፡ ኣብዚ ሓድሽ መድረኽ ካብ ዝሕፈስ ምህርቲን ዝርከብ ዕድላትን ተጠቃሚን ረባሒን ክኸውን፡ ሓጺር ኣተሓሳስባ ወጊድ ኢሉ፡ ብስራሕ ራእይ ህዝቢን ሃገርን ክውን ብምግባር፡ ዝዓበየን ዘላቕን ረብሓኡ ዘረጋግጸሉ ቅኑዕ ምርጫ ክወስድ ይግባእ።

ክፉት ዘተ

ንባብና ነዚ ሓድሽ ምዕራፍ

ኣብ'ዚ ሓድሽ ታሪኻዊ ምዕራፍ ንምብጻሕ፡ ብመንጽር ዝተኸፍሎ ከቢድ ዋጋ፡ ኣብ ምዕቃቡን ምድልዳሉን ውሁድ ስራሕ ከድልየና ምዃኑ ፍሉጥ እዩ። እቲ እናዓሞ ስራሕ ዝያዳ ኣድማዒን ፍረ ዝህብን ክኸውን ግና ኣብዚ ሓድሽ ምዕራፍ ዘሎና መረዳእታ ኸኣ ብኡ መጠን ክነዕቢ ከድልየና እዩ። መጽሔት መንእሰይ፡ ኣብ ነንበይኑ ዓውድታት ስራሕ ተዋፊሮም ንዘለዉ መንእሰያት ብምዕዳም መረዳእታኦም ብኽፉት ክገልጹ ዓዲማቶም ኣላ።

ተዛተይቲ፡ ናይ'ዚ ኣቲናዮ ዘሎና ሓድሽ ምዕራፍ ሓፈሻዊ መረዳእታኦም ወይ ትንታነኦም ገሊጾም ኣለዉ። ብተወሳኺ ምስኡ ኣብ ዝተኣሳሰር፡ ንምስሳን ኣፍራይነት፡ ዕድላትን ሓላፍነትን መንእሰያት ከምኡ'ውን ኤርትራ ጠለባት ህዝባ እተማልእ ብልጽግትን ስልጥንትን ሃገር ንምግባራ ብዛዕባ ክግበር ዘለዎ ስርሓትን ዕማማትን ኣመልኪቶም ርእይትኦምን ሓሳባቶምን ብኽፉት ኣፍሲሶም ኣለዉ። ኣንበብቲ'ውን ነዚ ሓድሽ ምዕራፍ ከመይ ከም ትነብዎ፡ ኣብ ሓድሕድኩም መኣዲ ዘተ ከፊትኩም ንባብኩም ርእይቶታትኩምን ሓሳባትኩምን ብምስዳድ ነዚ ዘተ ክተህጥርዎ ንትስፎ።

መረዳእታ ናይ'ዚ ሓድሽ ምዕራፍ

እንጅ. ኣኺደር ኣሕመዲን

እንጅ. ኣኺደር ኣሕመዲን፤ *ነዚ ሕቶ፡ ብደረጃ ሰብ ክገልጾ ይቕለኒ፤ ማለት ኣነ ዝርድኣኒ፡ እዚ ዘለናዮ መድረኽ፡ ከምዚ ንነዊሕ ዓመታት ኣቐንዛዊ ሕማም ክሳቐየካ ነይሩ`ሞ ፈውሱ ተረኺቡ ኢሎም'ኻ ዝሰምዓካ ልዙብ ስምዒት ኣብ ዝሰምዓና መድረኽ ዝበጻሕና ኩይኑ እሰምዓኒ። ተፈዊስካ ምሉእ ብምሉእ ክትጥዒ፡ ሃዲእካ ክተስተማቕሮን ዋጋ ክትህቦን ክትግንዘቦን - ኑቲ ፍልልይ ቃንዛን ጥዕናን። ተገንዚቦካዮ ከኣ ናብ ንቡር መስርሕ ምንባር ክትኣቱ ግዜ ይደሊ፡ ሓደ ድሕሪ`ቲ ሓደ እዩ ዝስዕቡ፡ብኸምኡታት እየ ዝርድኦ።*

ዶ/ር ኣሚን ተኸላይ

ዶ/ር ኣሚን ተኸላይ፤ *ብመረዳእታይ እዚ ኣቲናዮ ዘሎና ሓድሽ ምዕራፍ መቐጸልታን ውጽኢትን ናይ ዝሓለፉ ምዕራፋት እዩ። ኣብ ዝሓለፉ ክልተ ምዕራፋት ማለት ምምጻእ ናጽነትን ምዕራፍ ዳግመ ህንጻ ሃገርን ምውሓስ ልኡላዊ ክብረትን፡ ህዝቢ ኤርትራ ብፍላይ ከኣ መንእሰይ ኤርትራ ከቢድ ኩሉመዳያዊ መስዋእቲ ከፊሉ ብዓወት ደምዲምዎ እዩ። ውጽኢት ናይ'ዞም ዝሓለፉ ክልተ ምዕራፋት ድማ ነዚ ሕጂ ኣቲናዮ ዘሎና ምዕራፍ ኣሰጋጊሩና ኣሎ። እንተኾነ እዚ ምዕራፍ እዚ ብኣተኩሮን መድረኻዊ ዕማምን ሓላፍነትን ዝተፈልየ እዩ። ብመንጽር ግዜ ክረአ እንከሎ፡ ኣብ'ዚ ምዕራፍ'ዚ ኣብ እዋን ሰላምን ርጉእ ሃውህውን ንኣቱ ኣሎና። እዚ ሃውህው'ዚ ዝጠልቦ ዕማምን ሓላፍነትን ድማ ካብ'ቲ ነንዝመጸ ብድሆታት ንምምካት ከነሰላስሎ ዝጸናሕና ዕማማት ዝተፈልየ ክኸውን ባህርያዊ እዩ። ኣተኩሮናን ዕማምናን ሓላፍነትናን ኣብ'ዚ ርጉእ ሰላማዊ ምዕራፍ*

እምበኣር፡ ንዘምለጠና ዕድላት ልምዓትን ዕብየትን ብዝተዓጸጸፈ ሞራልን ኒሕን ምምላስ ጥራሕ ዘይኮነ፡ ኣቐዲምና ንዘኣተናዮ ብልጽግትን ርህውትን ሃገር ናይ ምህናጽ ሙብጽዓ ክዉን ንምግባር ምጽዓር እዩ። ስለዚ ሰላማውን ርጉእን ሃውሃው ብጽንዓትናን መስዋእትናን መጺኡ ኣሎ። ቀጻልነቱን ውሕስነቱን ንምርግጋጽ ድማ ማዕረ ማዕሪኡ ዘኸይድ ዕማም እመስለኒ።

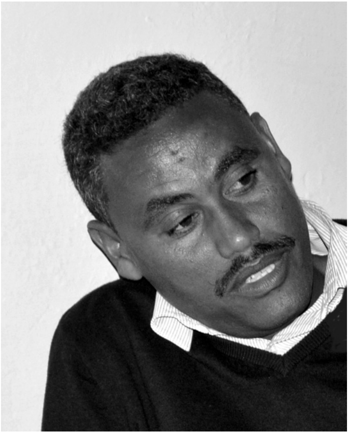

እንጅ. ምሉእብርሃን ሃብታይ

እንጅ. ምሉእብርሃን ሃብታይ፥ እዚ ሕጂ ኣብ'ዚ ዞባ ቀርኒ ኣፍሪቃ ተበጺሑ ዘሎ ምዕራፍ፡ ውጽኢት ናይ ነዊሕን ዝተሓላለኸን ውሽጣዊን ደጋዊን መስርሕ ኮይኑ እዩ ክበሃል ዝኽእል፡፡ ሳዕቤናት ናይ ኲናት ንኹልኻ ብማዕረ ክሃስየካን ክስወጠካን ምስጀመረ ዝበጽሕ ምዕራፍ ኮይኑ እስመዓኒ። ኣብ ህይወት ውልቀ ሰብን ሃገርን ካብ ኲናትን ወረ ኲናትን ንላዕሊ ሕማቕ ተርእዮ ክህሉ ኢልካ ስለዘይትጽበ፡ እዚ ዝበሃል ዘሎ ሓድሽ ናይ ሰላም ሃዋህው፡ ንዓና ከም ሕብረተሰብ ጥዑም ዜና እዩ ክበሃል ዝኽእል።

ኣልኣሚን ሓምድ

ኣልኣሚን ሓምድ፥ ህዝቢ ኤርትራ ብ1991 ናይ ኲናት ምዕራፍ ዓጺዩ ትርጉም ናጽነቱን ሓርነቱን ከስተማቕርን ንኹሉ መዳያዊ ዕብየት ክሰርሕን ኣብ ዝጀመረሉ፡ እቲ ትሰፉው ምዕራፍ ኣብ ሓጺር ግዜ እዩ ብሓድሽን ዘይተጸበዮን ካልእ ኲናት ተዓናቒፉ። እዚ ተኸሲቱ ዘሎ ናይ ሰላም መድረኽ እምበኣር፡ ብቐንዱ ምዝዛም ኲናትን መዘዛት ኲናትን ዘመልክት ስለዝኾነ፡ ኣቓልቦና ናብ ኩሉ መዳያዊ ዕብየት ጌርና ክንሰርሕ ዘኽእል መድረኽ እዩ። ናይ ኲናት መድረኽ ብስምምዓት ሰላምን ምሕዝነትን ክበቅዕ ይኽእል እዩ። ሓድጊ ግን ኣለዎ፡ ስምብራት ኣለዎ። እዚ ንፍልሞ ዘለና ናይ ሰላም መድረኽ፡ ኣሉታዊ ሓድግታት ናይ'ቲ ግናይ መድረኽ ኣብ ሓጺር ግዜ ዝእለዩሉ መድረኽ ክኸውን እትስፎ።

ሜሪ መሓሪ

ሜሪ መሓሪ፥ ክልተ ዓበይቲ ሃገራውያን ጉዳያት ብጽቡቕ ስለ ዝተዛዘሙ፡ ኣብ መድረኽ 'እንሆ ፈረስ እንሆ ሜዳ' ዘለና ኾይኑ'ዩ ዝመስለኒ። ኑቶም ብኸቦ ልብና ክኮሳይዶም ዝጸናሕና ንሕብረተሰብ ዘገድሱ ንጥፈታት ብምሉእ ልብና ክንዓየሎም፡ እዚ መድረኽ ምሉእ ዕድል ፈጢሩልና ኣሎ። ኣገባብ ምሕደራና ምስ'ዚ ኣቲናዮ ዘሎና ሓድሽ ምዕራፍ ከም ዝሳነ ጌርና፡ ሃገርና ከኣማዕብል ካብ ሎም ዝሕረ ግዜ የብልናን እዩ እምነተይ። ስለ'ዚ ብመጠኑ ፍትሕ ዘብል እምበር፡ ዞኺ መድረኽ ከም ዘይኮነ ምዝካርን እናሻዕ ምዝኽኻርን የድልዮ እዩ ኢለ እሓስብ።

ኤርምያስ ሰሎሞን

ኤርምያስ ሰሎሞን፥ ሰላም ብሕድገት ክመጽእ ይኽእል፤ ብኸቢድ ምጽማም'ውን ክወሓስ ይኽእል። ጉዳይና ግና ጉዳይ ሰላምን ዘይሰላምን ኣይነበረን። ሕቶ ህላወን ሓደጋ ጥፍኣትን'ዩ ነይሩ። ከምኡ ስለዝኾነ ድማ ንምብሕጓግ ልኡላውነትና እዚ ኢልካ ክትገልጾ ዘይትኽእል ፈተነታት ተኻይዱ። እዚ ኹነት ድማ ንዓና ኣብ ሓደ ምርጫ ጥራይ ከም እንሕጸር ገይሩና፡ ተጸሚምካ ምምካት ጥራይ! እምበር ጉዳይና ጉዳይ ሰላም ጥራይ እንተዝኾውን፡ እንታይ ኣምጽኦ እዚ ኹሉ ምትኹታኽ፡እንታይ ኣምጽኦ እዚ ኹሉ ምዝርራይ።

ኣብዚ ቅልስ ግና ሓደ ሓቂ ነጺሩ ወጺኡ። ንሓንቲ ንእሽቶ ሃገር፡ንሓደ ውሑድ ህዝቢ፡ብኸምዚ ዓይነት ተኸታተልቲ ማእለማታት ክትቁጸየ ምፍታን፡ኣብ ሓይሉ ንብቕዓቱ ንማዕረ ኽንደይ ስግኣት ከምዘለካ ዘርኢ እዩ ነይሩ።

ሓደ ተመኩሮ ናይ ምጽማም ዘይነበሮ ህዝቢ፡እቲ ንሕና ዘኸፈልናዮ ዋጋ

ከምዕሽነት'ውን ክቑጸሮ ይኽእል'ዩ። ሓቂ ሒዝካ ምቅላስ ልዕሊ ዝኾነ ተመኩሮናሉ ዝጸናሕና ኣምር ስለዝነበረ ግና እልቢ ዘይብሉ ዋጋ ደኣ ሓቲቱና እምበር፡ ኤርትራስ እንሆት እንደገና ከም ሃገር ሰሪራ!

ስለዚ እዚ ተረኺቡ ዘሎ ሰላም፡ጉዳይ ስምምዕ ኣይኮነ፡ ጉዳይ ሕድገት። እንታይ ደኣ ጉዳይ ጽንዓትና ጥራይ'ዩ።

ኣፍራይነት ንምስሳን እንታይ ክግበር ኣለዎ?

ኣልኣሚን ሓምድ፦ ኣፍራይነት ንምስሳን ዝጸልዉ ረቛሕቲ ብዙሓት ክኾኑ ይኽእሉ። ከም ዝመስለኒ ግን ሰለስተ ኣገደስቲ ረቛሕቲ ኣለዉ። ፈለማ ተበግሶ እዩ፡ ሽዑ ጻዕሪ፡ ኣብ መወዳእታ ድማ ተሓታትነት። ብውልቂ ነፍሰወከፍ ዜጋ ብብዓውዱ ኣፍራዪ ተበግሶታት ክወሰድ የድሊ፡ ሽዑ ኣብ'ቲ ተጸሚደካሉ ዘለኻ ዕማም ኣበርቲዕካ ምጽዓር። ውጽኢት ጻዕርኻ ንምፍላጥ ድማ እቲ ዕማም ተዓቃቢን ነፍሰኻ ክትሓትት ዘኽእልን ክኸውን ኣለዎ። ብደረጃ መንግስቲ ክረአ ከሎ ድማ ብተመሳሳሊ፡ ዜጋታት ንዘርእይዎ ተበግሶን ጻዕርን ፍረ ክሁብ ዘኽእልዎ ፖሊቲካዊ ቅሩብነትን ትካላዊ ብቕዓትን ከማዕብል የድልዮ። ኣብ ርእሲ ተበግሶ ዜጋታት ምትብባዕ ንባዕሉ መንግስቲ ዘውጽኦም መደባት ተዓቀንትን ተሓታትነት ዘለዎምን ክኾኑ የድሊ። እዛ ናይ ተዓቃንነትን ተሓታትነትን ነጥቢ ወሳኒት እያ። ተበግሶን ሰናይ ድልየትን እናሃለወ፡ ብሓያል ጻዕሪ እናሰራሕካ ተሓታትነት ምስ ዘይህሉ ኣፍራይነት ኣብ ምልክት ሕቶ እዩ ዝኣቱ።

እንጀ. ምሉእብርሃን ሃብታይ፦ ኣፍራይነት ኣብ ሓደ ሕብረተሰብ ብመንገዲ ትካላትን ትካላዊ ኣሰራርሓን እዩ ክረጋገጽ ዝኽእል። ውልቀ ሰባት ዝሃለወ ፍልጠትን ዓቕሚን ይሃልዎም ብዘየገድስ፡ ዓቕሞም ኣብ ትካላት ብዘጉብርዎ ኣበርክቶ እዩ ዝምዘን። ኣብ'ዚ እዋን'ዚ ድማ፡ "ኣብ ናይ ሰላም ሃዋህው በጺሕና ኣሎና፡" እንተኢልና፡ ብሕግን ስነምግባርን ተመራሒን ምስ ግዜ እናዓበየ ዝኸይድ መንግስታዊን ህዝባዊን ትካላት ክትከላ ይግበኣን። ኣብ ውሽጢ'ቲ መስርሕ ምስ ኣተኻ፡ ብዙሕ ምትእትታው ሓደስቲ ተክኖሎጂ፡ ዝያዳ ተሳትፎ ብሕታዊ ትካላት፡ ዝያዳ ኣበርክቶ ካብ ምሁራትን ኣማእዘንትን ዝበሃሉ ኣካላት ሕብረተሰብ፡ ወዘተ ... ኢልካ ክትሓስብ ትኽእል ኢኻ። እቲ ቀዳማይ ኹሉ ዝመጽእ ዝብሎ ግን፡ ህላወ ናይ ሓደ ንኹሉ ብሕጋዊ ኣቃውማ ዝወደነ ተቖጻጻሪ ኣካል (Regulatory Body) ኮይኑ እስመዓኒ።

> *"ኣገባብ*
> *ምሕደራና ምስ'ዚ*
> *ኣቲናዮ ዘሎና ሓድሽ ምዕራፍ*
> *ከም ዝሳነ ጌርና፡ ሃገርና*
> *ከነማዕብል ካብ ሎሚ ዝሐሸ ግዜ*
> *የብልናን እዩ እምነተይ።"*
> *ሜሪ መሓሪ*

ሕብረተሰብና ባይታ እንተረኺቡ፡ ናብ ኩነተ ልምዓትን ምፍራይን ቀልጢፉ ናይ ምቕያር ተኽእሎ ኣለዎ። ብወገነይ ኑቲ ካብ 1991 ክሳብ 1998 ዓ.ም. ተበጊሱ ዝነበረ ኣጀማምራ ከም ህያው ምስክር ክንጥቀመሉ ምመረጽኩ። ኣብ'ቲ እዋን'ቲ፡ ፖለቲካዊ፡ ቁጠባዊ፡ ማሕበራዊ ንጥፈታት ጽቡቕ ኣንፈት ክርእዩ ጀሚሮም ምንባሮም ኩልና ንዝከሮ'ሉ እመስለኒ። ስለዚ ሕጂ'ውን ብዙሓለፈና ዕድላት ከይተዋህልና፡ ኣፍራይነትና ናብቲ እንፈልጦ ልዕሊኡን ከነንጥሮ እንተደሊና፡ ኑቶም ቀደማይ ዕሰራ ዓመታት ዝነበሩና ራኢታት ተመሊስና ክንሪኦምን ዝዕረ ኣዐሪና ዳግማይ ክንጥቀመሉምን ንኽእል ኮይኑ እስመዓኒ። ስለ'ዚ ከም ኣጠማምታይ፡ ብልጽግቲን ምዕብልቲን ሃገር ክትህልወና ዘሎ ድሌትን ባህግን ናይ ሕብረተሰብና ከም ትሑዝ ወሲደ፡ እቲ ናይ መጀመርታ ዕማም ንመንግስቲ ዝግደፍ እዩ ክብሎ እኽእል። ማለት፡ ትካላዊ ኣቃውማኡ ኣዚ ዝድለ ዘሎ ናይ ቁጠባን ልምዓትን ጠለባት ብዝማልእ መንገዲ ዳግማይ ክውደብ የድልዮ።

ዶ/ር ኣሚን ተኽሊይ፦ ኣፍራይነት መሰረት ልምዓትን ቁጠባዊ ዕብየትን እዩ። ኣፍራይነት ኣብ ደረጃ ወልቀሰባትን ትካላትን (Micro level) ከምኡ'ውን ብደረጃ ሃገራዊ ቁጠባ (Macro level) ልዑል ኣገዳስነት ኣለዎ። ሰራሕ ዘፍርን ወፈሩ ዘዩድምዕን ሰብ ብዙሕ ምውጋድ ድኽነትን ምምሕያሽ መነባብሮን ምዝራብ ዘከኣል ኣይኮነን። ኣፍራይነት ውጽኢት ዝተፈላለዩ ረቛሒታት ምኻኑ ምግንዛብ የድሊ። ብመጀመርታ ኣፍራይነት ውጽኢት ሓያል ባህሪ ስራሕ እዩ። ምናልባት ካብ ወለዶ ናብ ወለዶ ደኣ ይፈላለ ይኸውን እምበር፡ ህዝቢ ኤርትራ ብሓርኮትኮቱን ሓያል ናይ ስራሕ ባህሉን ዝልለ ህዝቢ እዩ። ኣብ ምጽወታን ተጸባይነትን ዘይኣምን፡ ብረሃጹ ክነብር ዝብህግ ህዝቢ እዩ። እንተኾነ እዚ ክቡር ባህሊ'ዚ ኣብ ነፍሲወከፍ ዝተኸተለ ወለዶ ምኽሳኑን ቀጻልነቱ ምርግጋጽን ኣገዳሲ እመስለኒ። ኣፍራይነት ክዕቀን ወይ ክልካዕ ዝኽእል ኣምር እዩ። ክንደይ ዓቕሚ ሰብ ኣሳቲፍና፡ ክንደይ ርእሰማል ኣኽቲትና፡ ክንደይ ንጥረ ነገርን ተክኖሎጂን ተጠቒምና እንታይ እቶት'ከ ረኺብና ብምግቡእ ክንዕቅኖን ክንግምግሞን የድሊ። ስለዚ ኣብ ነፍሲወከፍ ጽላት፡ ትካል ይኹን ዓውደ ስራሕ መዐቀኒታት ኣፍራይነትን ባህሊ ስራሕን ዘሐይል መደባት ክኸተኣታቱ ኣገዳሲ እመስለኒ።

ብዘይካ'ዚ ትምህርትን ስልጠናን እውን ንኣፍራይነት ዝጸልዉ

ረቛሒታት እየም። ስርዓት ትምህርትና ይኹን ናይ ሞያ ትካላትና ንባህልና፡ ደረጃ ኣተሓሳስባና'ን ክዉንነትና'ኑ ናይ መጻኢ ባህግና'ን ኣብ ግምት ዘእተወ ናብ መሃዘኽትን ውጽኢታውነት ስራሕን ዝደፍእን ዝተሓላለኹ ክኸውን ኣገዳሲ እዩ። ኣብ ውሽጢ ክፍሊ እንምህሮ ፍልጠትን ክእለትን ምስ'ቲ ኣብ ባይታ ዝድለ ዘሎ ብቕዓትን ጠለብ ስራሕን ክዛመድ ኣድላዪ እዩ። እዚ ድማ ብቐጻሊ ገምጋምን መጽናዕትን ክውርጸጽን ክመሓየሽን ዝኽእል ዕማም እዩ። ብዝተወሳኺ ስራሕ ብዘይ ዓያዩ፡ ዓያዩ በዘይ መዕየዩ ወይ መሳርሒ ውጽኢት ክህብ ስለዘይክእል፡ ሓደ ስራሕ ዝድለ መሳርሒታት ክቕረበሉን ኣብ ባይታ ዘሎ መሳርሒታት ድማ ብግቡእ ኣብ ጠቕሚ ክውዕልን ኣገዳሲ እመስለኒ። ኣብ መወዳእታ

> "ኣፍራይነትን ጸማን (incentive) ቀጥታዊ ምትእስሳር ስለዘለዎ፡ ለይትን መዓልትን ሃለኸለኸ ኢሉ ፍርያት ዘኻዕብት ሰብ ዝግብኦ ጸማን ምትብባዕን ዝረኽበሉ፡ ሰብ ብመንጽር ኣፍራይነቱ ጸማኡ ዝሓፍሰሉ መደባት ብዝሓየለ መልክዑ ክስረሓሉ ዘለዎ ኮይኑ እስመዓኒ።"
>
> ዶ/ር ኣሚነ ተኽላይ

ድማ ኣፍራይነትን ጸማን (incentive) ቀጥታዊ ምትእስሳር ስለዘለዎ፡ ለይትን መዓልትን ሃለኸለኸ ኢሉ ፍርያት ዘኻዕብት ሰብ ዝግብኦ ጸማን ምትብባዕን ዝረኽበሉ፡ ሰብ ብመንጽር ኣፍራይነቱ ጸማኡ ዝሓፍሰሉ መደባት ብዝሓየለ መልክዑ ክስረሓሉ ዘለዎ ኮይኑ እስመዓኒ።

ብፍሉይ ምስ መንእሰያት ብምትእስሳር ድማ ኣፍራይነት ንምስሳን ዝተፈላለዩ ዕድላት ምፍጣርን ምስፋሕን ኣገዳሲ እዩ። ንኣብነት፡ መንእሰያት ኣብ መጠነ ንእሽ ዋኒን ማለት ኣብ ሕርሻ፡ ንግዲ፡ ኢደስርሓት ንኣሽቱ መሳነዓት ክዋፈሩ ዝድሊ ሃወሁውን ምትብባዕን ምምችቻእ ሓደ መዳይ እዩ። ናይ ለቓሕ ዕድላት ምሃብ፡ ናይ ምኽርን ሓበሬታን ኣገልግሎት ምውዳድ፡ ምስ'ቲ ትካል ዋኒን ብቐጥታ ዝተኣሳሰር ሓጸርቲ ስልጠናን ምውዳብ ብኣጠቓላሊ ድማ መንእሰይ ሰራሒ፡ ጽዒሩ፡ ኣፍርዩ ኣብ ሃገሩ ክሓለፈሉ ዝኽእል ምኽንያት ብዝተፈላለየ ኣገባባት ብዙሓዝ ክስእምኖ ከምዘሎና ናይ ኩላትና ሓላፍነት እዩ እብል።

ኣሎዎ። ንበል፡ መሬት ሓሪስካ ግን ከኣ ሓሸሸ ዘሪእካ ዓጺደካ ሚልዮናት ገንዘብ ክትረክብ ትኽእል ኢኻ። የግዳስ ስለ ዝጸዓርካ ጥራይ ዝረኸብካዮ ገንዘብ ሓላል እዩ ዝብል ኣይኮነን ሕብረተሰብና። ሓረስ እንደዩ፡ ጽዒረ እንደየ ጥራይ ኢልካ ቦታ የብልካን። ሃይማኖተኛ`ውን ስለ ዝኾነ ጠቕሚ/ረብሓ ናይ'ቲ ዘፍረኻዮ ነገር`ውን የገድሶ፡ይቕበሎ ወይ ይጸየኖ እዩ። እዚ ነገራት`ዚ ውሽጡ ኣቲኻ ክፍተሽ እንከሎ ብዙሕ ዝተወሳሰበ ዓሚቝ ትርጉምን መረዳእታን ዘሎዎ እዩ፡ዚ ዝኣኽሎ ኣይኮነን። እንተኾነ ኣብዚ ዝሓለፈ እዋናት ዝማዕበለ ነዚ ዘበላሽ፡ ናይ ኣተሓሳስባ ነቓዓት ምህላው ንምምልኻት ኢለ እየ ዝጠቕሶ ዘለኹ። ስራሕን ጻዕርን ከም ዕሸት፡ ሕስረት ወይ ድሕረት ዝሕሰበሉ፡ ብኣንጻሩ ብቐሊልን ብኣቋራጭን ኣብ ሓጺር ግዜን ክትህብም ምድላይ፡ ናብ ኑብሰኻ ጥራይ ተጠቕሊልካ ንኣይ ይጥዓመኒ ምባል፡ ብዋጋ ካልኦት ክትነብር ምድላይ ... ዝኣመሰለ ኣጠማምታ፡ ከም ስልጡን ወይ ምዕቡል ዝሕሰበሉ እዋን ኢና በጺሕና። ስለዚ፡ ነዚ ኣተሓሳስባ`ዚ ዝጸየኑ ስራሕ ዘፍቅሩ፡ ብስራሕን ጻዕርን ለውጢ ዝኣምን ወለዶ ኣብ ምፍጣር ብምልክቶ፡ ቀጠባዊን ባህላውን ህንጻታት፡ ሓያል ባህሊ ዘንቀሎ ዕቱብ ስራሕ ክዕመም ይግባእ። ሰብን ኣተሓሳስባኡን ኣመለኻኽታኡን ዝቕየር፡ ተመሊሱ ነቲ ጽሩይ ኣተሓሳስባ ተቐቢሉ ዘኽብር፡ ዘማዕብልን ናብ ውጽኢት ዝቕይርን ብቑዕ ትካላት ምህናጽ ድማ መሰረታዊ እዩ። ምፍላጥ ናብ መሰረታትካ ተመሊስካ ጽኑሕ ክብርታት ምኽስኻስን ምስራጽን ንበይኑ እኹል ኣይኮነን፡ ትካላት ውሕሉ እዩ። ትካላት ክብል እንከለኹ ካብ ስድራቤት ዝጅምር ትካል ማለተይ እዩ። ከሉ ተወሃሂዱ እዩ እቲ ዝድለ ውጽኢት - ዋላ ኣፍራይነት ንበሎ - ክምጻእ ዝኽእል።

እንጂ. ኣኽበር ኣሕመዲን እቲ መፍትሒ ብሓጺሩ ንስራሕ ብዘሎና ኣጠማምታ ዝምልስ እመስለኒ። ሕብረተሰብና ናብቲ ንስራሕ ዝርድኣሉን ዝገልጸሉን ሃይማኖታውን ባህላውን ክብርታቱ ክፍትሸን ናብኡ ክምለስን ይግባእ ኢለ እኣምን። ቀሊል ዝመስል ግን ኣተሓሳስባ ሕብረተሰብና ዘርኢ ኣበሃህላ`ሎ። ንኣብነት`ርሃጽ በላዕ እየ . . ስራሕ ዝኑብር`ኳ እየ ...` ዝብል ኣበሃህላታት ፈኺሩ ዝጥዕም ዜማ ዘለዎ ኲይኑ ክነብ ንመውስቦ ዘሕሪ ክብረት ዘወሀብ ምንባሩ እዩ ዝፍለጥ። እዚ፡ እቲ ሕብረተሰብና ንስራሕን ሰራሕተኛን ዝሀቦ ክብሪ ዘመላኽት እዩ። እዚ ጥራይ`ውን ዘይኮነ ክብርታት ሕብረተሰብና ንውጽኢት ስራሕ - ሰሪሕካ እንታይ ኣፍሪኻ - ዝርእየሉ መጠመሚታት`ውን

> "ኤርትራ ምዕብልቲ ሃገር ክትከውን ... ነቲ ዘለዋ ጸጋ ሰብ ከመይ ጌራ ኣብ ልምዓት ትጥቀመሉ ክትስርሕ ኣለዋ። ንኹሉ ክትሓቕፎ ኣለዋ።"
>
> እንጂ. ምሉእብርሃን ሃብታይ

ሚሪ መሓሪ ባህሊ ዓያይነት ኣብ ህዝቢ ኤርትራ ቀዲሙ ዝሰረጸ'ዩ። ካብ ትፅዝብቶይ ምንቅቓሕ ዝድልዮ ዝደንዘዘ ባህሊ መሲሉ ከም ዝረኣየኒ ግን ክሽውል ኣይደልን። 'ንምንታይ' ዝብል ሓተት ከየርከበ ቀዳመ ክምልስ፡ ዋላ ደኣ ብመጽናዕቲ ኣይሰሰን ርግጸኛ ኮይነ ኣይበሎን፡ ኣስተብሂሉይ ደገፍ ጌረ ዝጠዘሐ ሰራሕተኛ ኣብዘድመዓሉን ሃንቃእ ኮይኑ ኣብ ዘይጽዕረሉን ዓውዲ ስራሕ ስለ ዘሎ'ዩ እየ ዝብል። ክትገብሮ ዘለካ ኣብ ምምገርን ክትገብሮ ትደሊ ኣብ ምምገርን ከኣ ዓቢ ፍልልይ'ዩ ዘሎ። እዚ ኸኣ ነቲ ኣፍራይነት ኣመና ይጸልዎ።

ኩሉ ደቖ'ሞ ኣብዚይደልዮ ዘሎ ዝዑል ሓታቲ'ውን ምናልባት ኪዩርከብ፡ እቲ ኣብ ዝደልዮ ዘሎ ኽኣ ዘድልዮ ይውሕዶ'ዩ እዩ መልሰይ። ሓደ ዓይነት ስራሕ ካብ ዓቕሚ'ቲ ዝሰርሓሉ ዘሎ ውልቀሰብ ጀሚርካ ክሳብ እቲ ስራሕ ንኽሰርሕ ዘድልዮ ጥረ ነገራት ድሕሪ ምስርሑ ከምዓይነቱ ዘድልዮ ናብ ተጠቃሚ ናይ ምብጻሕ መስርሕን ቐሊል ኣደነቦ ዘድልዮ ኣይኮነን። እቲ ሰብ ብዘይ ወይ ብቐጥታ ምህሮ ኣብ ዘካውነሉ፡ እቲ ጥረ ነገራት ልክዕነትን እዋናውነትን ኣብ ዘይኮነሉ፡ እቲ ኣፍራይነት'ውን ግድነት ትሑት ስለ ዝኸውን።

> "ኣፍራይነት
> ንምስሳን ዝጸልዉ
> ኣገደስቲ ረቛሕቲ ... ፈለማ
> **ተበግሶ** እዩ፡ ሽዑ **ጻዕሪ**፡ ኣብ
> መወዳእታ ድማ **ተሓታትነት**።"
> ኣልኣሚን ሓምድ

ስለዚ እቲ መንእሰይ ህዝቢ ብዓቢኡ ኑቡሱ ከዕቢን ሽውሃት እንዳ ስርሑ ክኸፍትን ክጥሉብ እንክሎ፡ እቲ መንግስቲ ኸኣ ናይ በቢይኑ ዓውድታትን ሞያታትን መናፈተን ዘማፍሓ ኣብያተ ትምህርቲ ክኸፍትን፡ ንሱብ ከከም ዓውዱን ድላዩን ክሰርሓሉን ከድምዓሉን ዝኽእል ናይ ስራሕ ዕድላት ክፈጥር ይጥሉብ።

ኤርምያስ ሰሎሞን፥ ሓድጊ ናይ'ዚ ዝሓለፍናዮ መሪር እዋን ብቐንዱ ማሕበራዊ፡ ቁጠባዊን ፖለቲካውን ጉዳያትና ኣብ ኣመና ጥንቃቐ ዝተሰረተ ኣካይዳን ኽሕዝ ደሪኹዎ እዩ። ሓድግታቱ ብዘየገድስ ግና ንጽው ነጀው ከይበልና (ዕርፈ ኣጽኒዕና) ሃገር ከነውሕስ ኣኽኢሉና እዩ። ኣብዚ እዋን'ዚ ግና ናብ ሓድሽ ልምዓታዊ ብድሆ ንኣቱ ስለዘሎና፡ኣካይዳና ዝ ብድሆ ብዝምልስ መገዲ ክቃነ ከምዝዮባኢ ርዱእ'ዩ። ምኽንያቱ፡ሓድሽ ምዕራፍ ብሓድሽ ኣካይዳ'ዩ ክምእዘን ዘሎዎ።

ስለዚ ኣብ'ዚ ጉዳይ እንንብሮ ለውጥታት ገሊኡ ቅጽበታዊ ገሊኡ ድማ ኩነታት እናረኣኻ ብዘገምታ ዝግበር እዩ። ድምር ናይዚ ኹሉ ለውጥታት ድማ'ዩ ንስራሕን ልምዓትን ዝኸውን ድልዱል ባይታ ዘንጽፍ።

መጻኢ ዕድላትን ሓላፍነትን መንእሰያት

ዶ/ር ኣሚን ተኽለይ፥ መጻኢ ዕድል መንእሰያት ካብ መጻኢ ዕድል ህዝቢ ኤርትራ ፈሊኻ ክረአ ዝከኣል ኣይኮነን። ምሕያልን ዕበየትን መንእሰያት ኣብ ወሽጢ ሓፈሻዊ መቓን ዕበየትን ልምዓትን ህዝቢ ኣትዩ ዝረአ እዩ። ኣብ ወሽጢ ሓደ ሃገር በበይኑ ተኻጺሉ ክምዕበል ዝኽእል ክፋላት ሕብረተሰብ የለን። እንተኾነ ኑቲ እንሓልሞን እንብህጎን ዕበየት ሓላፍነት ወሲዱ ክቕልሶ ክመርሖን ዘለዎ መንእሰይ እዩ። ብጉልበቱ ጥራሕ ዘይኮነ ብፍልጠት፡ ክእለት፡ መንነት፡ ኣፍራይነት፡ ድስፕሊን ንቕሓት ተሳቢሱ እዩ ልምዓትን ዕበየትን ከረጋግጽ ዝኽእል። እዚ ሓላፍነት

እዚ ንኤርትራውያን መንእሰያት ሓድሽ ኣይኮነን። ናጽነት ኤርትራ ብመስዋእቲ መንእሰያት እዩ ጋህዲ ኾይኑ። ልኡላውነት ኤርትራ ብመንእሰያት እዩ ተኸቢሩ። መኸተ ኣንጻር ብድሆታት ማእከሉ መንእሰያት እዮም። ስለዚ ኤርትራዊ መንእሰይ በቢመድረኹ ሓላፍነቱ እናልዓለ እዩ ክኸይድ ጸኒሑ። እዚ ንኣትዎ ዘሎና ዓጸፉ ስራሕ ዝሓትት መድረኽ ድማ ካብ እንግዳዓ መንእሰያት ዝሓልፍ ኣይኮነን።

ስለዚ ድማ መጻኢና ብኸፆ፡ እንደልዮ ክንጭብጦ መንእሰይ ክዕጥቑ ዘለዎ ዕጥቒ ክዕጥቖ ኣሎዎና። ፍልጠት ክእለትን ኩብርታትን መሰረታውያን ዕጥቅታት እዮም ። እዚ ዘለናዮ ዘመን ባህልን ኩብርታትን ሕብረተሰቦ ለቢሶካ ብፍልጠትን ክእለትን ተወዳዲርካ እትነብረሉ ዘመን እዩ። ስለዚ ናይ ኩሉም ኣካላት፡ ማሕበራት ይኹን ሕብረተሰብ ዕዮ ገዛ ንመንእሰያትና እዚ ዕጥቒ'ዚ ከም ዝዕጥቑ ምግባር እዩ። ዛጊት ኣብዚ መዳይ'ዚ መንእሰያት ፍልጠትን ክእለትን ንምዕጣቕም መንግስቲ ዓበይቲ መደባት ትምህርትን ስልጠናን ከተግብር ጸኒሑን ኣሎ። ዝተረፈና ነገር እንተሃልዩ ዓይነቱን ብቕዓቱን በብዝሒኡ እናገምገምካ ምምሕያሽ እዩ። መንእሰያት ድማ ንዝተኸፍተ ዕድላት ናብ ረብሓኦም ናይ ምውዓል ሓላፍነት ኣለዎም እብል።

እንጀ. ምሉእብርሃን ሃብታይ፥ ኣብ'ዚ ዝሓለፈ እዋናት ናይ ታሪኽና ኣብ ዝጠዘሐ እንተረኣና፡ መንእሰያት ንሃገራዊ ሕቶታት ብዘተፋላለየ ኣገባብ ክምልሱ ኢና ንርኢ። እምበር፡ እታ ሃገር ናታቶም ውልቃዊ ጠለባት ብዝዮባኢ ክትሰምዖም ጸኒሓ ክንብል ኣይንኽእልን። "ኩሉ ድሕሪ ሃገር" እናተባህለ ክኸይድ ዝጸንሐ ወለዶ ጥራሕ ዘይኮነ፡ ወለዶታት ናይ መንእሰያት እዩ ዘሎና። ሃገራዊ ታሪኽና ድማ፡ ብኣበርክቶን ምጽማምን ናይ መንእሰያት እናተነድቀ ክመጽእ ዝጸንሐ እዩ። ስለ'ዚ ኣብ ናይ ሰላም ኩነታት ኮይኑ ኩሓስብ እንተኾይኑ፡ እታ ሃገርን እቲ ውልቀ መንእሰይን ክልቲኦም ንኽህልዉ ተሰማማዒዮም ዝኸዱሉ ኩነታት ክፍጠር እዩ ዝዓበለ ትጽቢት ኣሎኒ። እቲ ውልቃዊ ናጽነት ናይቲ ሰብ ምስቲ ልዑላዊ መሰል ናይታ ሃገር ተሳንዩ ክኸይድ እዩ ዝጽበ። "ሓርነት!" ማለት ድማ ንሱ እዩ።

ኣብ ሓላፍነት እንተመጺእካ፡ ኣብ ዝጸንሐ ዕማማት ኣብ ዝጠዘሐ መንእሰያት ኣብ ትሕቲ ጽላል ኢያታቶም ኮይኖም ክዖዱ ኢና ክንርኢ ጸኒሕና። ብልምዲ ይኣሎን ዋርሳይን እንብሎ ኣበሃህላ ኣሎ። ኣብ'ዚ ዝቐጽል መድረኽ ግን፡ እቲ መንእሰይ ኢልና ክንጽውዖ ዝጸናሕና ኣካል፡ ርእሱ ክኢሉ ነታ ሃገር ከቐምን ከማዕብላን ከምዝኽእል፡ ብግብሪ ክፍተን እዩ።

ንሱ ንርእሱ መራሒን መምህርን እምበር ተመራሒ ክፀዝይኻ ከማሰክር እዩ። ኑቲ ግራት ማሽላ ኣብ "ዋላ" ደይቡኻ ክትራእን ኣብ ማእከል እቲ እኽሊ ኴንካ ክትርኢን ንእሽቶ ፍልልይ ይህልዎ ይኸውን እዩ። ንሓደ ሃገር ብዋዕባሪ ንኽትፍትኖ ናይ ተሞክሮ ሃገር እንተዘይብካ፣ ኣብ ብቐዓት መንእሰያት ሃገርና ብፍጹም ዘጠራጥር ነገር ብወገነይ ኣይረኣየንን እዩ። እኳ ደኣ እዛ ሃገር ካብ'ዚ ዘሎዋ ክትትንስእ ጥራሕ ዘይኮነስ ክትዛልል ኢያ ዝብል እምነት እዩ ዘለኒ። ኑቲ ሰላም ከም ትሒዝ ወሲድካ ማለት እዩ። ኣብ'ዚ እዋን'ዚ ምስ ምምጻእ ናይ ሰላም፣ መንእሰያት ብብዝሒ ብዝዕባ ኩነታትን መጻኢን ናይ ሃገርና ብዕምቆት ክተዓዩን ክላዘቡን ኢዮም ኣብ ደገ ዘለዉ ከኣ ኣጥቢቖም ክሓቱ ክትሰምዕ ከለኻ፣ ንሃገርና ዕድለኛ ዘዩብላ ኣይኮነን።

ኤርምያስ ሰሎሞን፣ ሓደ ካብ ዝዓበየ ብድሆታትናን ምቅያር ኩነት-ኣእምሮ እዩ። ንብዙሕ ዓመታት ኣብ ናይ ምክልኻልን ምምኻትን ዝጸንሐ ህዝቢ፣ብፍላይ ድማ መንእሰይ ምሉእ ኣደህቦኡ ናብ ልምዓት ንኽገዝብር ናይ ተሓድሶ እዋን የድልየ። ምሉእ ስግኣታቱ ቀንጢጡ፣ናብ መድረኽ "እንሆ ሜዳ - እንሆ ፈረስ" ንኽተእትዎ፣ ቀሊል ዕዮ ኣይኮነን።

ኣብ ሕቶ መኸተ ተሓጺሩ "ከፀዚ ግበር!" ክበሃል ዝጸንሐ መንእሰይ፣ንኽደብት "ገለ ሕሰብ፣ ገለ ግበር፣ሓድሽ ሓሳብ ኣምጽእ፣ ዓቕምኻ ኣማዕብል ወዘተ." ክበሃል ከሎ፣ናይ ምድንጋር ስምዒታት ክፈጥረሉ ባህርያዊ እዩ። እንተኾኑ፣ ብዘይካ ዓቕሙን ፍልጠቱን ምዕባይ፣ንዘሕለፎ ግዜ ድማ ብዓጸፉ ምትካእ ካልእ ኣማራጺ የብሉን።

ኣልኣሚን ሓምድ፣ 'መጻኢ ዕድላት' ዝብል ሓረግ ኣደናጋሪ እዩ። ኣብ ሓደ እዋን ዝኸሰት ፍሉይ 'ዕድል' ኣሎ ናብ ዝብል ተስፋታት እዩ ዝወስደካ። 'መጻኢ' ዝበሃል ነገር ድማ እትጸበዮ ባዕሉ ዝመጽእ ኮይኑ ይስመዓኒ። ልክዕ እዩ ካብ ሓደ መድረኽ ናብ ካልእ መድረኽ ንሰጋገር ስለዘለና፣ ምስ'ዚ ሓድሽ ክስተት ዝህሉ ዕድላት ምልላይን ኣብ መጻኢ እንታይ ክገብር ከም ዘለና ምሕሳብን ኣገዳሲ እዩ። መንእሰይ ኤርትራ ኣብ'ዚ ዝሓለፈ ናይ ኩናትን ወረ ኩናትን መድረኽ፣ ስለ ህዝቡን ሃገሩን ክኢቱ ልኣላውነት ሃገር ኣብ ምውሓስ፣ ዓዲ ክይትብኩር ድማ ኣብ ናይ ልምዓት መደባት ተጸሚዱ ጸኒሑ'ሎ። እቲ ንድሕሪት ቀዳምነት ዝህብ መድረኽ ብዙሓት ዕድላት ከም ዘምልጡና ገይሩ ኢዩ። ብርግጽ፣ ምስ'ዚ ናይ ሰላም መድረኽ ኣተኣሳስርካ ክርአ እንከሎ፣ መጻኢ ዝሓሸ ዕድላት ዝሓዘለ እዩ። ኩናትን ተጻብኦን ኣብቂዑ ናብ ሰላማዊ ህይወት ምምላስ ንባዕሉ ዓቢ ዕድል ኢዩ።

ይኹን እምበር 'መጻኢ ዕድላት' ምባል ናይ ተስፋን ትጽቢትን ቃና ጥራይ ዝዑብለሎ ክኸውን የብሉን። ከመይሲ፣ መጻኢና ባህግታትና እነማልኣሉ ክኸውን እንተኾይኑ፣ ሕልፉን ህሉውን ኣብ ግምት ዘእተወ ኣተሓሕዛ ክህልወና ዘድሊ ኮይኑ እስመዓኒ። ካብ ሕሉፍ ተመኩሮና እንታይ ንመሃር? ብልጫታትና ከመይ ንዕቅቦም፣ ንጉድለታትና ከመይ ነማልኦም፣ ጌጋታትና ብኸመይ ንእርሞም? እዩ እቲ ወሳኒ። ኣብ ህሉው/ሕጂ ንሕሉፍና ብልክዕ ምግምጋምን ምእራምን እዩ እቲ ንመጻኢ ትርጉም ዝህቦ። ከፀዚ ምግባር

"ከምዚ ንነዊሕ ዓመታት ኣቖንዛዊ ሕማም ከሳቕየካ ነይሩ'ሞ ፈውሱ ተረኺቡ ኢሎምኻ ዝሰምዓካ ልዙብ ስምዒት ኣብ ዝሰምዓና መድረኽ ዝበጻሕና ኮይኑ እስምዓኒ።"

ኢንጅ. ኣኺደር ኣሕመዲን

ከኣ ተሪፍና እንተ'ለና ዚያዳ ክንንህር፣ ዘንጊዕና እንተ ኔርና ክንበራበር፣ ስሒትና እንተ ኔርና ክንምለስ፣ በሲርና እንተ ኔርና ክንጠበስ፣ ቡዲልና ወይ ተበዲልና እንተ ኔርና ይቕሬ ክንበሃሃል . . . ። ብሓጺሩ ቅሙጥ 'መጻኢ' ዝበሃል ከም ዘየለ ብምስትውዓል ህይወት ሰንሰለት ምዃና ተረዲእና፣ ንፍስወከፍ ቀለቤት ናይ'ቲ ሰንሰለት እናኣደልካ ምቕጻል እዩ።

ሚሪ መሓሪ፣ ዕድላት ዝድንገዩ እምበር ዝጠፍኡ ኣይመስሉንን'የም። ለውጢ ግድነት ዝኸሰት ነገር ስለ ዝኾነ ግድነት ከኣ ከመይ ደኣ ይፈላለም'በር ገዚእ ዕድላቱ ተማሊኡ'ዩ ዝመጽእ። ኣገዳሲ ነገር ንዓይ ግን እቲ ዕድል ኣይኮነን ኑቲ ዕድል ከመይ ኴንካ እንታይ ሒዝካ ትጸበዮ እዩ። ምስ መጺ ወይ ምስ ተረኽበ፣ ክተርክብ ምጉያይ ካብ ጠቐሙ ሃላኽለኹን ብኽኑት ግዜ ወሲኽካ ካልእ ክሳርኡን ዝዓቢ ስለ ዝመስለኒ።

እዚ ዘለናዮ መድረኽ ማእከል ጌረ ብዛዕባ ዕድላት ክብል ኣይደልን'የ። ንኡብሰይ ቐንዕቲ ንምዃን ገና ጽልዋኡ ኣብ'ዚ ጉዳይ ኣየለለኽዎን ዘለኹ። ሓደ ዝርደኣኒ ነገር ግን እዚ እዋን'ዚ ውሽጥና ጠሚቲና ንቤትና ኣቕሊብናን እንተደኣ ሰሪሕናሉ፣ ዕድላት ክንጸበ ዘይኮንናስ ዕድላት ክንፈጥር ከም እንኽእል እዩ። ስለዚ ከም መንእሰያት ከሎዕሎ ዘለና ሓላፍነት፣ ውሽጣዊ ዓቕምታት ሓፍ ከነብል ከይንሕለልን እንደልዮ ከም እንረኽብ ኣሚንና፣ ኑቲ ንረኽበሉ እዋን ድልዋት ምዃንን'የ።

ኤርትራ ጠለባት ህዝባ እተማልእ ብልጽግትን ስልጥንትን ንምግባራ

ኣልኣሚን ሓምድ፣ ብዙሕ ነገራት እትተናኸፍ ሕቶ ኢያ። እቲ ንብልጽግናን ስልጣነን ዝምልከት ራእይ ሃሊዩና ብምስራሕ እንበጽሖ እዩ ምባልኩ። ከመይ ዝበለት ሃገር ኢና ክንሃንጽ እንደሊ ራእይ ኣለና። ናብኡ

ንምብጻሕ ኣበርቲዖካ ምጽዓር እዩ ‘ቲ መልሰ። እታ ናይ ጠለብት ሕቶ ኣገደሲት እያ። ጠለብት ተዛመድቲ እዮም፡ መውዳእታ ድማ የብሎምን። ስለዚ ጠለብት ህዝቢ እተማልእ ሃገር ንኽትህልወና፡ ጠለብትና ምስ ግብርን ክውንነትን ዘቀራረብኑ፡ ብብመድረኹ ንምጭባጦም እንሰርሖን ምስ ዝኾኑ'ዩ ትርጉም ዝህልዎም። ስልጡን ሕብረተሰብን ብልጹግቲ ሃገርን ክህልወካ ምድላይ ኣካል እቲ ጠለብ ጊርና እንተ ንርድኦ ዝሓሸ ይመስለኒ። እቲ ሃገር ዝበሃል ነገር ኣብ መውዳእታኡ ድምር ናይ ሓሳባትናን ግብርናን እዩ'ሞ፡ እቲ ከም ህዝቢ እንሓስቦን እንትግብሮን ዘበለ ኹሉ ምስ'ቲ ክንሽዋ እንደሊ ኣሰሚርና ምስራሕ ኢዩ እቲ መልሰ። እምበር እቲ ዝምድና ናይ ጠለብን ኣቅራብን ጊርካ ምርድኡ ኣየስጉምን ኢዩ። ናይ ጻዕሪ (ኣበርክቶ)ን ምትሕትታትን ዝምድና ኢዩ ዘሰርሕ። ጠለብትና ክማላእ፡ ጠለብት ህዝቢ ከተማልእ ዘኽእላ ፖሊቲካውን ቁጠባውን ኣቃውማን ዓቕምን ዘለዋ ሃገር ንምህናጽ ንጽዓር እብል።

እንጀ. ኣኽሪር ኣሕመዲን፡ ዜጋታት ካብ ሃገሮም ዝጽበይዎ ከም ግብረመልሲ ወይ ውጽኢት ወይ`ውን ከም ጻማ ናይቲ ሃገር ካብ ዜጋታታ ዝረኽቡዎ ዕዙዝ ዋጋ ኣገናዚብካ፡ ብመንጽር`ቲ ንኽልቲኦም ዘራኽብ መንፈሳውን ነገራውን ምትእስሳራት ክርአ ይከኣል እዩ። ኣብ ዝሓለፈ ናይ ቃልሲ እዋናት ብዙሓት ኤርትራውያን ንሃገሮም ኩሉ ዘለዎም ጸንቂቖም፡ ውልቃዊ ባህግታቶም መኒኖም፡ ብዓብኡ ክሳብ ህይወቶም ሂቦም እዮም፣ ህይወትካ ካብ ምሃብ ዝዓበ ድማ የለን። ሕጂ ኸኣ ሃገር ኣተንፊሳ ኣላ ዜጋታታ ንዓመታት ሃንቀው ዝበልዎ ክትምልስ መድረኹ ዝበጽሐ ይመስል ኢልና ክንሓስብ ንኽእል ኢና - እቲ ሕቶኻ ከምኡ ስለ ዘስምዕ። እንተኾኑ ግን ሕቶ ዝኸውን እዝን እዝን ኢልካ መኣዚናዊ ዝርዝራት ካብ ምቕማጥ፡ ንኸመይነት መረዳእታና ናይዚ ባህርያዊ ዓሚቕን ዘይንጽልን ክልተኣዊ ምትእስሳራት ምድህሳስ ኣገዳሲ እመስለኒ - እቲ መልሲ ካብኡ ስለዝርከብ።

ሓደ ካልእ ምስኡ ዝዛመድ ኩርናዕ ኣጠማምታ ንምፍጣር ግን ኣብ ዝተፈላለየ ኣጋጣሚታት ከይጋገም ዝሰምዖ ሕቶ ወይ ዘረባ ከም ኣብነት ከልዕል። `ሃገር ዜጋታታ ዝሕብሩላ ንኽትኮውን . . .?` ገለ ክብሃል ንሰምዕ ኢና። ካብቲ ዝዓበኹሉ ማሕበራዊ ከባቢ፡ እምነትን ባህልን ኒቒለ ዝ ስሓሳብ`ዚ ክርእዮ እንከለኹ ግን ዝኸውን ይኹን ንናትካ ምፍቃር፡ ብናትካ ምሕባን መሰረተ-ሕንጻጽ (በይዝ ላይን) እዩ ዝብል መረዳእታ ከቕምጥ እኽእል። `ሓበን` ወይ `ፍቕሪ` ዝብል ኣምር ክብን ለጠቕን ዝብል ክኸውን ኣይግባእን - እቲ መሰረት ንሱ ስለ ዝኾነ። ሃገር ንዜጋታታ እትህቦም ፍቕርን ሓበንን ድማ ማዕረኡ ማለት እዩ።

ስለዚ፡ ብቐዳምነት እቲ ማተሪያላዊ ኣጠማግታኡ ኣጸጊሕና እቲ መንፈሳዊ ዝምድናኡ ክንርኢ ኣለና ዝብል መስመር ክወስድ እደሊ። ዓዲ ምስ ኣብረቕረቐት፣ ዓዲ ወርቅን ጨርቅን ምስ ኮነት ጥራይ ኢና እንሕበን ወይ ንረዊ ወይ ድሌትና ዝምለስ እንተ ኾይኑ የንእሶ ከይከውን ኔሩ ዝምድና - እንድዒ! ንኣብነት ከምዚ ሰበይትኻ፡ ብዓልቲ ቃል ኪዳንካ፡ ብደገ ጸቢቓን ተሰሊማን ክትርአ እንከላ ክሳድካ ተቐንዕ`ሞ ተፈኸሪንካ፡ `እዚኣ`ኮ . . .` ትብል፡ እቲ ትረኣዮ ጥራይ ዝዓጀበካ ዓይነት፣ ሓሚማ ምስ ተረመሰት ድማ ሽማ ንምጽዋዕ`ኳ ዘሕፍረካ እንተኾይኑ፣ ናይ ሰብ ኣይኩነን። ብዝምጣሉ ድማ ተመሳሳሊ። ሃገርን ዜጋኣን ድማ ከምኡ እዩ ዝርድኣኒ። እቲ መንፈሳዊ ምትእስሳሩ ዝዓሙቕ፡ ወትሩ ክኸስስ፡ ክሕሎን ክዕንብብን ዘለዎ ኮይኑ እስምዓኒ ንምባል እዩ። ሃገርና ዘሎቶ ክኸታት ማንም ንማንም ክሰግሮ ኣይክእልን እዩ፣ ኩልና ብሓባር ዝተመኩርናዮን ብሓባር ንሓልፎን ዘለናን ስለ ዝኾኑ። ዝኾኑ ይኹን ግን ድማ ነፍቅራን ንሕበላን . . . ዓድና ስለ ዝኾነት፣ ሃገርና ንዓና ድማ ከምኡ፣ እዚኣ ኣጸጊዕና ክንሕዛ ኣለና። ብዓዲ መን ደኣ ክንሕበን?! ማሕበረሰባዊ ትካላትና ብሓፈሻ፡ ኩሉ ዓይነት ስነጥበብና ከኣ ነዚ ኣተሓሳስባ ኣብ ምድራኽ ግቡእን ሓላፍነታውን ተራኦም ክሕዙ ከም ዘለዎም ከኣ ዘጉትዕ የብሉን። ስለዚ ብቐዳምነት እቲ `ሃገር - ዜጋ - ሃገር` ዝብል ጽንሰሓሳብ ብንቕሓት ክንርድኦን ክንምልሶን ዘለና እመስለኒ። ሽዑ እታ ሃገር፡ ዜጋታታ ብሰላም ቀኒዮምን ጸጊቦምን ዝሓድሩላ፣ መቺኣዎም ዝነብሩላ፡ ፍትሕ ኢልዎም ድላዮም ዝረኽቡላ . . . ሕልምን ጋህድን ዜጋታታ ዝኾነት ብልጽግቲን ስልጥንቲን ንምግባራ ከኣ እቲ ኣቐዲመ ዝበልክዎ ስራሕን ባህሊ ስራሕን ብቐሊሉ ናብኡ ከብጽሓና እዩ፣ እዚ ከኣ ሽዑ ደፋኢ ጸዓት ይኸውን ንምባል እዩ።

እንጀ. ምሉእብርሃን ሃብታይ፡ ንዘበዙሓ ሃገራት ኣፍሪቃ ካብ ምዕባለ ኮሊፎም ሒዞመን ካብ ዝበሃሉ ቀንዲ ማሕንቖታት፡ እቲ ሓደን ዓቢን ጉዳይ ብልሽውና (Corruption) ኮይኑ እስመዓኒ። ብብልሽውና፡ ኣብቲ ዝኸፍአ መልክዑ ማለት'ዩ፡ ምሉእ ዕድልን ሽሻይን ናይ ሕብረተሰብ ብውልቀ ሰባት ክበዝሞት ተኽሎታት ኣሎ። ብልሽውና ገዚኡ ህዝቢ ብምስራቕ ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ፖሊቲካዊ ብልሽውና፡ ባህላዊን ስነምግባራዊን ብልሽውና ክኸውን ዝኽእል እዩ። እቲ መኣዘንካ ምስሓት ሓንሳብ እንድሕሪ ኣቲኻዮ፡ ብኡኡ ኣቢሉ እዩ ዝሰርጸካ፡ ንኡብሰኻን ንክብቢኻን ትብድል ክምዝሎኻ'ውን ኣይርድኣካን።

ኤርትራ ሃገርና ነዚ ብደሆ'ዚ ክትሰግሮ ኣለዋ። ካብቲ ሕሉፍ ተሞኩኣ፡ ኑቲ ጸጸቡቑ ክብርታት ወሲዳ ኑቲ ዘጸድልያ ኣብ ምእላይ ክትዕወት ኣለዋ። ንኣብነት ሓደ ውልቀ ሰብ ኣብ ስልጣን እንተልዩ፡ ብዘይካቲ ሕጊ ዝኣዘዞ፡ ኣብ ማእከል ሕብረተሰብካ እናተቐመጥካ፡ ኑቲ ህዝቢ መሰልካ፡ ደቅኻ ምስ ደቁ እናምሃርካ፡ እቲ ልሙድ ሰላማዊ ናብራኻ እናመራሕካ ዕማምካ ምኪያድ ከም ባህሊ ክልመድ ኣለዎ። ሓላፊ ይኹን ምሁር ኑቲ ሕብረተሰብ ከም ጋሻ ኮይኑ ክርኢ ዘይኮነስ፡ ኣብ ውሽጡ እናነበረ ናይ ምግልጋልን ምልዋጥን ባህሊ ክህሉን ክዕቀብን መሰረታዊ ኮይኑ እስመዓኒ። ካብዚ ንልዕሊ ሰላሳ ዓመታት ክኸይድ ዝጸንሐ መስዋእትን ኣበርክቶን መንእሰያት ድማ፡ ነዚ

ንምግባር ዘኽእል ሓደ ጽግዒ ፍረ ክንረኽብሲ ቀሊል እዩ። ሕብረተሰብና ናይ'ቲ እናኸፈሎ ዝመጸ ከቢድ መስዋእቲ ግዲ ኮይኑ፡ እቲ ዝዘሪ ማይ ኣዐርዩ ዝግ ክሰብ ዝበለሉ፡ ንኹሉ ሃገር ብጽሞና ዝከታተል ምኽንያቱ ጸቢቕ ተሞክሮ ኣጥርዩ ምህላዉ የርኢ ኣሎ። ስለዚ እቲ ባይታ ጥጡሕ እዩ ዘሎ። ሃገርና ናብ ጎደና ምዕባለ ንኽትኣቱ፡ ብወከይ ዝ ረቒቕ ዝበሃል ሓይሊ ከም መሳረታዊ እወስዶ።

ከም ተወሳኺ ድማ፡ ተሞክሮ ናይ ኣብከታት ዝኾና ሃገራት ምውሳድ ይከኣል እዩ። ንኣብነት፡ መንእሰያት ናብተን ዘድልያኻ ሃገራት ብመልክዕ ማህደረ ትምህርቲ እናሰደድካ ዝዋገር ክኸውን ይኽእል። ድሕሪ ካልኣይ ኩናት ዓለም፡ ኣብ ሓጺር እዋን ናብቲ ዕዳጋ ዝተመልሳ ከም ባዓል ጃፓን ጀርመን ወዘተ. . . እንታይ እየን ጌረን እናበልካ ነቲ ተሞሮታተን ናብ ህዝቢ ከምዝሰርጽ ክግበር ይከኣል እዩ። ኣብ ትምህርቲ እንተመጺእና'ውን ከም በዓል ፊንላንድ ክንወስድ ንኽእል። እቲ ባህልናን ኣመጻጽኣናን ከይረሳዕና ማለተይ እዩ።

ብዘይካ'ዚ ኤርትራ ኣብ ዝተፈላለየ ሃገራት ዝኾበሩ ትምህርቲን ተሞክሮን ዝቐሰሙ ዜጋታት ኣለውዋ። "ሃገር ሰላም ኮይና እያ እሞ ሕጂ ኢና ንበለጻላ" ኪይበሉ፡ ብናይ ኣበርክቶ መንፈስ እንተተበገሶም ዓቢ ኣበርቶ ክህልዎም ይክእል እዩ። ስለ'ዚ ከም መደምደሚ፡ ኤርትራ ምዕባሌቲ ሃገር ንኽትከውን በየን እንተኸደት ይሓይሽ እንተኾይኑ እቲ ሕቶ፡ ብወከይ "ነቲ ዘለዋ ጸጋ ሰብ ከመይ ጌራ ኣብ ልምዓታ ትጥቀመሉ ክትሰርሕ ኣለዋ። ንኹሉ ክትሓቑፎ ኣለዋ።" እብል።

ሚሪ መሓሪ፤ ኤርትራ ኪንጆ ባሕራን መሬታን ህዝባ'ያ። ህዝባ ኸኣ ኣዛ ሃገር ሕልፊ ብሌን ዓይኑ'ዩ ዝርኢያ። ንህላወኣን ክብራን ክይነብረ'ውን ዘንበርን ዘኽብርን'ዩ። ንሳ ኸኣ ንዕኡ ዝኸውን ሕልፍን ትርፍን ኣይተሳእናን። ጠለብ ዜጋታታ ከምቲ ንሳቶም ዝማልኡላ ከተማልእ እንተኾይና ኸኣ፡ ብቐዳምነት ጠለባቶም ክትሰምዕ ዘይትሓስ ኩተድምጽ'ዩ ዘለዋ። ምትግባር ካብኡ ስለ ዝጅምር። ነቲ ክመሃር ዝበለ፡ ነቲ ንዝለሚ ክወሰኸሉ ዝበለ፡ ነቲ ኣብ ዝደልዮ ክሰርሕ ዝደለ፡ ነቲ ክምህዝ ወይ ክፈጥር ዝደለ፡ ነቲ ሓደስቲ ኣርባሕን ዝበሎ ከተኣታቱ ዝደለ ወዘተ ናቱ ምሓሽ ናታ ምሓሽ ምኽንያቱ ኣሚና ንምብራኹን ንምትብባዑን ክትሰርሕ፡ ንዓወትን ዕብየቱን ዘድልዩ ዝበሃሉ ኣብ ምቕራብን ምፍቃድን ከይተዕጠጠ፡ ብሓፈሻኡ እዚ ሕጂ ዘሎ ወለዶ ኪንጆ ኣውዕሎ ዝሓለፉ ወለዶታት ምቕጻልን ኣብኡ ምውሳኽን ኣብ እዋኑ ናተይ ዝበሎ ጽባቐ ክገድፈላ ታሪኹ ክሰርሓላ ሰናይ ፍቓዳ ሂቡ እተደልዮ እንኮ'ሞ ብምስልኻ ኣበልካ እትፈጥረለይ ምስሊ ኣርእየኒ ክትብል ኣለዋ። ርግጸኛ'የ እዚ እንተተኻየዲ፡ ሰልጥንትን ብልጽግትን ኤርትራ ኣዒንትና ዝምስክራሉ እዋን ነዊሕ ኣይክኸውንን'ዩ። ኣብ ጽባቐ ውሽጥና ዘሎኺ እምነት መዳርግቲ ኣልቦ ስለ ዝኾነ።

ዶ/ር ኣሚን ተኽለይ፤ ንኤርትራ ብልጽግትን ሰልጥንትን ሃገር ንምግባራ ቀዳምነት ናይ ራእዩን ተወፋይነትን ሕቶ እዩ። ምኽንያቱ ልምዓትን ዕብየትን ብፍንው ክሰራሕን ክዕወትን ስለዘይክእል። ራእዩ ናይ ነዊሕ እዋን መርሓ ጎደና ኮይኑ ብዋዕበራውያን ፖለሲታትን ስትራተጂታትን ተመቓቒሉ ዝስረሓሉ እዩ። ንጹር ራእዩን ፖለስን ስትራተጂን ማእዘንካ ሓሊኻ ንኽትገዓዝ ዘኽእል ክኸውን ከሎ ተወፋይነት (Commitment) ድማ ኣብ ትግባረ ራእዩኻ ዘሎካ እምነት ዘጽር ስለዝኾነ እዞም ክልተ ረቛሒታት ኣብ ጉዕዞ ልምዓት ወሰንቲ ኣዕኑድ እዮም።

ቀጺሉ ዝመጽእ ናይ ልምዓት ወሳኒ ረቛሒ ዓቕሚ (Capacity) እዩ። ህላወ ባህርያዊ ጸጋታት ንልምዓት ኣገዳሲ እኳ እንተኾነ ንበይኑ ግና ኣኻሊ ኣይኮነን። ናብ ረብሓ ሕብረተሰብ ዝቕይሮ ዓቕሚ የድሊ። ሰብኣዊ ዓቕሚ ወይ ርእሰ ማል (Human Capital) ምህናጽ ድማ ልዕሊ ኹሉ ዝሰራዕ እዩ። ፍልጠትን ክእለትን ዝዓጠቐ፡ ዘመናዊ ተክኖሎጂ ዝመልኸ፡ ብሓያል ባህሊ ስራሕ፡ እምነት፡ ጥሙሕ፡ ዲስፕሊን ዝተሃንጸ፡ ጥቡዐን ተብላሓትነትን መለለዩኡ ዓቕሚ ሰብ ወሳኒ ንልምዓት እዩ። ጎኒ ጎኒ እዚ ድማ ውዳበን ምሕደራን ዓቕምታትን ጸጋታትን ልዑል ኣገዳስነት ኣለዎ። እዚ ዓቕሚ ዘለዎ ሕብረተሰብ እምበኣር ንጉዕዞ ልምዓት ብርእሰ ተኣማምንነት ንቕድሚት ክሰጉሞ ዝዋግዮ ሓይሊ የለን። ንኤርትራ ልምዕትን ብልጽግትን ንምግባራ ኣብ ጉዕዞ ኢና ዘሎና። እዚ ጉዕዞ እዚ ብዙሕ ማሕለኻታትን ብድሆታትን ኪጋጥሞ ከም ዝጸንሐ ንኹላትና ርዱእ እዩ። እንተኾነ ንልምዓትና ዘማእዝን ንጹር ራእዩን ፖለስን ኣብ ቦታኡ እዩ ዘሎ። ሃገራዊ ቻርተርን ማክሮ ፖለሲናን ከም ኣብነት ምጥቃስ ይከኣል። ኣብ'ተን ቀዳሞት ሓሙሽተ ሽዱሽተ ዓመታት ናጽነት ዝተረጋገጸ ማክሮ ቁጠባዊ ዕብየትን ምርግጋእን ንቕኑዕነትን ኣድማዕነትን እዚ ራእዩን ፖለስን እዚ ኣብ ንብረን ርጉእን ሃዋህው ዝምስክር እዩ ኩብል እኽእል። ካብ ትሑት ደረጃ ዝጀመረ ደኣ ይኹን እምበር ቁጠባና ብኣስታት 7 ሚእታዊት ዓብዩ፡ ዝቕባብ ናብ ዝተሓተ ደረጃ ወሪዱ። ሚዛን ናይ ክፍሊታት (Balance of payments) ተመዓራርዩ። እዚ መሐበሪ ቅኑዕነትን ኣድማዕነትን ናይ'ዞም ፖለሲታት እዚኣቶም እዩ። ሕጂ'ውን እዚ ራእዩን ፖለሲታትን እዚ ኣብ'ዚ እንኣትዎ ዘሎና ትሰፋው መድረኽ ከሰርሓና እዩ ዝብል እምነት ኣሎኒ። ኣብ ጉዕዞ ልምዓትና ብዋዕበራዊ ስራሕ እናፈተናን እናኸለስናን ከሎማዕበሎ እንተኽኢልና ድማ ንመጻኢ ጉዕዞና ውሕስነት እዩ እብል።

****

> "እዚ ተረኺቡ ዘሎ ሰላም፡
> ጉዳይ ስምምዕ ኣይኮነ፡ ጉዳይ ሕድገት፤
> እንታይ ደኣ ጉዳይ **ጽንዓትና** ጥራይ'ዩ።"
>
> *ኤርምያስ ሰሎሞን*

ናብ'ዚ ምዕራፍ እዚ ንምብጻሕ ዝተኸፍለ ዋጋ ከመይ'ዩ?

ተስፋኣለም ጉብረስላሴ (ጫሪ)

እዚ ሕቶ እዚ ንባዕሉ ከቢድን ኣገራምን እዩ፡፡ ብዓይኒ ሕልናኻ ዝቐረጹ ብዙሕ ፍጻሜታት ስለ ዘሰርዕ ንኣየናይ ዋጋ ብኸመይ ትሰርዖን ክሳብ ክንደይ ብዕምቈት ክትገልጾን ክትዝርዝሮን ትኽእል ዝብል ካልእ ሕቶታት ዘስዕብ እዩ፡፡ እቲ ዋጋ ምስ ምህላውን ዘይምህላውን ምስ ምጒኻን ዘይምጒኻን ኣዛሚድካ ክትርእዮ ዝመርሕ ረቒቕ ማስመር ብምጒኻኑ፣ ብበዚፍ ክትዝክር፣ ብጥልቀት ክተስተንትን፣ ብደቒቕ ክትምርምር፣ ብልክዕ ክትመዝኖ ... ዘይውድኡ ሰዓብቲ ሕቶታት ከተቕርብ ትቕስብ፡፡ እቲ ቀሊል ኣይኮነን ምባል'ውን ቀሊል ክኸውን ኣይክእልን፡፡ ከም ምቁራን ክልተ ተጻረርቲ ሓይልታት ወይ ብርሃንን ጸልማን ኣነጻጺርካ ትውክል፡፡

ሕቶ ምህላውን ዘይምህላውን ሃገራት ብብዙሕ ሸነኻቱ ካብ ሰፊሕ ዓለማዊ ፖለቲካ ተነጺሉ ዝርኣይ ኣይመስለንን፡፡ ሓይሊ ዝያዳ ክሕይል ኣብ ዝዕብልል ኣካዪዳ ዝፍጠር መርገብ ኣተሓሳስባ ንኹሉ ይገዝእ፡፡ ጉዳይ ኤርትራ'ውን ኣብ ሰፊሕ ጂኦፖለቲካ ተኣሳሲሩ ክርኣይ ይኽእል፡፡ እቲ ታሪኽ'ውን ንእኡ ስለ ዘጉልሖ፡፡ ነፍሲወከፍ ምዕራፋት ጉዕዞ ኣብ ውሽጢ መቓን ናይ'ዚ ኣተሓሳስባ ክጥመት ክንርእዮ ንኽእል እመስለኒ፡፡

ዓለማዊ ኣተሓሳስባ ሕብረተሰብ ሰውራ፥ ፅንደራ ጂኦፖለቲካዊ ዕብለላ ይኹን ምግባት ጸጋታት ብውሕዱት ሰብ ፍሉይ ረብሓ ከም ሓይልታት እንታይ ኣሚሞም እንታይ ኣፍርዮምን ኢልና ክንርእዮም ጸቢቕ እዩ፡፡ እዞም ሓይልታት ኣብ እዋን ዝሓለፈ ኩናት ይኹን ድሕሪኡ ዝቐጸለ ብዙተኸተልዎ ኣሰራርሓ ሴላን ጉሊላን "ሸግር ፈጢርካ ምምሕዳር ወይ ንፋስ ዘርእካ ዘራጊቶ ምዕጻድ" ዝብል ዝረቐቐ ሜላታት ሰሪሖም፡፡ ኣብ'ዚ እዋን እዚ፣ ብዙሓት ሃገራት፣ ሃገራት ነበር ተቐይረን፡፡ እቲ ልክዕ ሃገር ከሰምየን ዝኽእል ብቕዓት፣ ዓቕሚ፣ መንነት... ስኢነን ደርቂቡ፡፡ ጠንቅን ሳዕቤንን ዓለማዊ ኣተሓሳስባ ኣብ መላእ ዓለም ዝፈጠሮ ዘይርጉእ ኩነታት፣ ካብ ማንም ሰብ ዝኸወል ኣይኮነን፡፡

ሕብረተሰብ ኤርትራ ድሕሪ ካልኣይ ኩናት ዓለም ይኹን ድሕሪ ምኽታም ዝሓለፈ ኩናት ዘሰገርናዮ መድረኽ ካብ'ዚ ኣተሓሳስባ እዚ ኣውጺእና ጉዕዞ ታሪኽና ከዝንብጦ ንኽእል ኣይመስለንን፡ ብኹሉ ሸነኻቱ፡፡ ንሱ ጥራይ ዘይኮነ ግን፣ ከም ሃገርን ህዝብን ምስ ተመክሮ ሃገራት ሶሜን ኣፍሪቃ፣ ማእከላይ ምብራቕ ኤስያን ምብራቕ ኣውሮጳን ኣዛሚድና ክንርእዮ ይግባእ፡፡ ስለዚ፣ ከም ሃገርን ህዝብን ክንህልውን ክንኸውንን ምእንቲ፣ ኣንጻር ዘይምህላውን ዘይምጒኻንን ተቓሊስና፡፡ ወጽኢቱ ብሉጽን ፍረኡ ዝመቀረ ክኸውን ዝኸኣለ ብጥቕልሉ 'ብደረጃ ዝመጣጠን ከቢድ ዋጋ ስለዘኸፈልና ኢና' ምባል ምግናን ኣይመስለንን፡፡

ኣብ ዝሓለፈ ኣስታት ሰብዓ ዓመታት ከቢድ ዋጋ ከፊልና ሰላም ረኺብና ኣሎና፡፡ ሰላም ምስ ሓራ ሃገር፣ ሕፍርቲ ሃገር፣ ሰብኣዊ ክብረት፣ ሃገራዊ መንነት ብዓብኡ ምእንቲ ሰላም ወሰን ዘይብሉ ዋጋ ከፊልና፡፡ ሰላም ዘይብሉ ሕብረተሰብ ጣዕሚ ምንባር ክስተማቐር ኣይክእልን፡፡ ሰላም ዝንደሎ ህይወት ቅሳነትን ርግኣትን የብሉን፡፡ ሰላም ዘይብሉ ምንባር ርጉእ፣ ስሩዕ፣ ውዱብ፣ ውጡን ሜላ ናብራ ክኽተል ኣሸጋሪ እዩ፡፡ ሰላም ዘይረኸበ ሰላም ከምጽእ ዋጋ ሰላም ክኸፍል ይግደድ፡፡ ሚዛን ሰላም ከቢድ እዩ፡፡ ሰላም ንምርካብ ዝሕተት ዋጋ ደማ ብዕጽፉ ይዛየድ፡፡ ኣብቲ ንሰላም ርግኣት ቅሳነትን ብዓብኡ ናጽነት ንምርካብ ዝተኻየደ ቃልሲ ዝተኸፍለ ዋጋ ንምግላጹ ቀሊል ኣይኮነን፡፡

ስእነት ሰላም ዘፈጥሮ ማሕበራዊ ቁጠባ ስነ ኣእምሮኣውን ሽግራት ኣዛሚድካ ምስ ዝርኣይ'ውን እቲ ዝርዝራት ይዓቢ፡፡ ሕብረተሰብ ኤርትራ ዘይክኣል ተልእኾ ክኽእል ዘይክኣል ዋጋ ዝኸፈለ ህዝቢ እዩ፡፡ ቅድሚ ሓርነት ዝተኸፈለ ዋጋ ብናጽነት ተደቢሱ፡፡ ልዑላውነትና ንምዕቃብ ክብርትና ንምሕላውን ዘላቒ ሰላም ንምርግጋጽን ዝኸፈልናዮ ኣዝዩ ዓቢይ እዩ፡፡ መላእ ሕብረተሰብ ኤርትራ ኣብ ሓደ እዋን ኣብ ሓደ ዓንኬል ዝጸምድ ወጣሪ መድረኽ ክሳብ ክንደይ ከቢድ ምንባሩ ርዱእ እዩ፡፡ ንኹሉ ሕቶታት ሰላም ግን ብማስዋእቲ ተመሊሱ፡፡ ዓይነት ናይ'ቲ ማስዋእቲ፣ ትንፋስ፣ ኣካል፣ ኣእምሮ፣ ግዜን ዕድልን ... እናበልካ ክዝርዝር ይከኣል ይኸውን፡፡ ግን ብሕጽር ዝበለ ኩሉ መዳያዊ ማስዋእቲ ክበሃል ዝኽእል እመስለኒ፡፡ ርግጽ እዩ ኣብ ዝሓለፈ ዕስራ ዓመታት ኣብ ኩናት፣ ኩነት ሰንፈላልን ዘይምርግጋእን ምጽናሕ ብዓብኡ ኣብ ወጥርን ስግኣትን ውግእ ምንባር'ውን ዘይተለከዐ ዋጋ እዩ ሓቲቱ፡፡ ስለዝኾነ ኣተኩሮና ግንዛበታትና ኣጠማምታናን ሓሳባትናን ኩሉ ናብ ሰላም ብምቕንዑ፣ ንሓንቲ ደቒቕ ዕረፍቲ ዘይነበሮ ዋጋ ከፊልና ምባል ቅምሶ መግለጺ ይኸውን እብል፡፡

ሰላም ምንጪ ዘይነጽፍ ሓይልን ፍጹም ተኽእሎታትን ዝቐየር ብስራሕ ጥራይ እዩ፡፡ ስራሕ ኣብ ወጽኢት ዝሁብ መዳያትን ብዘተዓጻጽሪ ፍርያት ዝርከቦ ዓውድን ክኸውን ደማ ይድለ፡፡ ኣፍራይነት ብመንጽር ግዜ፣ ጸዓት፣ ጉልበት፣ ትጽቢትን ወጽኢታትን ክስፈር ይኽእል፡፡ ኣፍራይነት ክዓብይ ዝኽእል ውሕሉል ውዳበ ጽፉፍ ምሕደራ ሓያል ሱታፌን ርትዓዊ ገምገምን ክለሳን ብምግባር ክረጋገጽ ይኽእል ኣፍራይነትና ንምዕባይ ሕሉፍ ጉዕዞና ዘኸሰርናዮምን ዕድላትን ብምርኣይ ብስራሕ ክንኩሕሶ የድሊ፡፡ ኣፍራይነት ንምዕባይ ኣጠቓቕማ ግዜን ውዳበኡን ክረብሕ ክኽእል ኣሎዎ፡፡ ዝያዳ ምረሻ ንቕድሚትን ብዘተዓጻጽሪ ኣበርክቶ ምስሳን ደማ ሕጂ'ውን መልክዕ ዝቐየረ ማስዋእቲ ክንሕተት ኢና፡፡

ትማሊ ሎሚ ጸባሕን ሃገር ኣብ ማእገር መንእሰይ ተሓዚላ እያ ትንቀሳቐስ፡፡ ሓያል ማእገር ካብ ሓደ መድረኽ ናብ ካልእ ከሰግራ ይኽእል፡፡ ዝጸሎ ናብ ህልው ክቕይር ዝኽእል መንእሰይ ስለዝኾነ፡፡

ትንታነ

ብዶ/ር ኣሕመድ ሓሰን ድሕሊ

ምኽንያት ምሕላፍን ምልዓልን እገዳ እንታይ'ዩ?

ኣህጉራዊ ባይቶ ጸጥታ ብ14 ሕዳር 2018፡ ነቲ ብ23 ታሕሳስ 2009 ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ብውሳኔ ቁጽሪ 1907 ዘሕለፎ ዘይሕጋውን ዘይፍትሓውን እገዳ ብምሉእ ድምጺ ብውሳኔ ቁጽሪ 2444 ኣልዒሉዎ ኣሎ። ቅድሚ ሓቀኛ ምኽንያት ናይ'ቲ ንምልዓል ውሳኔ እገዳ ካብ ኤርትራ ዝደረኸ ረቛሒታት ምቕራብና እምበኣር፡ ባይቶ ጸጥታ ነቲ እገዳ ንምሕላፍን ንምልዓልን ዝቐረቦ ምኽንያታት ምጥቃስ ኣገዳሲ ይኸውን።

ቀዳማይ፦ ምኽንያት ምሕላፍ እገዳ

እቲ እገዳ ንምሓላፍ ዘቐረበ ምኽንያት ከምቲ ኣብ ውሳኔ እገዳ ቁጽሪ 1907 ተጠቒሱ ዘሎ ኣብ ሓደ ነጥቢ ተጸሚቑ ክቐርብ ይኽእል። ንሱ ኸኣ "ኤርትራ ነቶም ኣብ ሶማል መሰረሕ ሰላምን ሃገራዊ ዕርቕን ንምዕንቃፍን ርግኣት ዞባ ንምህዋኽን ዝሰርሑ ዕጡቓት ጉጅለታት ፖለቲካዊ፡ ፋይናንሳውን ሎጂስቲካውን ሓገዛት ትህብ ኣላ" ዝብል'ዩ።

ካልኣይ፦ ናይ ይምሰል ምኽንያት ንምልዓል እገዳ

ባይቶ ጸጥታ ኣብ'ቲ ዘሕለፎ ውሳኔ ቁጽሪ 2444፡ ነቲ ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ናይ ኣጸዋር ምግዛእን ምድሳብ ገንዘብን መኾነታትን ዝጸንሐ እገዳ ንምልዓል ክልተ ቀንዲ ምኽንያታት ኣቕሪቡ።

1- ባይቶ ጸጥታ፡ "ንቑጽሪ 16ን 17ን ውሳኔ እገዳ 1907 ናይ 2009 ብምጥቃስ፡ ተቛጻጻሪ ጉጅለ ኣብ'ዚ ናይ ሕጂ ስልጣኑ ይኹን ኣብ ዝሓለፈ ኣርባዕተ ናይ ስራሕ ስልጣኑ ኤርትራ ንምንቅስቓስ ሽባብ ከም እትሕግዝ ዘረጋግጽ ጭብጢ ክቐርብ ኣይከኣለን" ክብል ገሊጹ።

2- "ባይቶ ጸጥታ፡ እቲ ኣብ ኤርትራ ካብ ዕደና ዝርከብ ኣታዊታት ነቲ ንጥናፋት ምንቅስቓሳት ሶማል ሓገዝ ከይውሃብ ዝኽልክል ውሳኔታት 1844 [2008]፡ 1862 [2009]፡ 1907 [2009]፡ 2023 [2011]፡ ብምኽባሩ ልዑል ሚዛን ይህቦ ይብል"።

ኣብ'ዚ ብህጹጽ ዝለዓል ዓቢ ሕቶ እምበኣር፡ "ተቛጻጻሪ ጉጅለ ሶማልን ኤርትራን" እንተ ድኣ ኤርትራ ንምንቅስቓስ ሽባብ ከም እትሕግዝ ጭብጥ መርትዖ ዘይረኸበ፡ ከምኡ ድማ ካብ ዕደና ዝርከብ ገንዘብ ውሳኔታት ባይቶ ጸጥታ ኣብ ምግሃስ ዝኸኣ ይኹን ተራ ዘይነበሮ እንተኾይኑ፡ ስለምንታይ ድኣ'ዩ ባይቶ ጸጥታ ነቲ ፖለቲካዊ፡ ዲፕሎማስያዊ፡ ቁጠባዊ፡ ወተሃደራውን ስነ-ኣእምሮኣውን ሳዕቤን ዝነበሮ ዘይፍትሓውን ዘይሕጋውን እገዳ ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ኣሕሊፉ? ልዕሊ ኹሉ ዘገርም ድማ፡ እቶም ነዚ ፖለቲካዊ ገበን'ዚ ኣብ ምሕላፍ ግደ ዝነበሮም ከም ባይቶ ጸጥታ፡ ሕብረት ኣፍሪቃን ውድብ ኢጋድን በቲ ዝፈጸምዎ ፖለቲካዊ ገበን ንህዝብን መንግስትን ኤርትራ ይቕረታ ክይሓተቱ ነቲ እገዳ ካብ ኤርትራ ብምልዓሉ ብሓጎስ ከምዝቕበሉዎ ምግላጾም እዩ። እዚ ነቲ ኤርትራ ንባይቶ ጸጥታ እንተድኣ ከሰሳ ወይ ሓተታ ክትረኽቦ እትኽእል ሞራላውን ፋይናንሳውን ካሕሳ ከይተዛረብና ማለት እዩ።

እቲ ሓቂ፡ ምምሕዳር ኣሜሪካ ምስ ውድብ ኢጋድ፡ ሕብረት ኣፍሪቃን ምስ ገለ ቀወምቲ ኣባል ሃገራት ኣብ ባይቶ ጸጥታን ውዲት ምስ ኣለመ፡ "ተቛጻጻሪ ጉጅለ ሶማልን ኤርትራን" ናብ ባይቶ ጸጥታ ናይ ሓሶት ጸብጻብ ምስ ኣቕረበ፡ ባይቶ ጸጥታ ድማ ኣብ ድሮ በዓል ልደት 2009 ንህዝብን መንግስትን ኤርትራ ዝተሰመመ ህያብ ኣቕሪቡሉ። ከም ዝፍለጥ ገለ ሃገራት ከም ሩስያ ኣንጻር ኤርትራ እገዳ ኣብ ምሕላፍ ምድማጽን ኣጣዒሰናን እዩ። እዚ ግን ግዜ ምስ ሓለፈን ብሃገራት ምዕራብ ኣብ ልዕሊኣ እገዳ ምስ ተበየነ እዩ። ገለ ካብ ቀወምቲ ኣባል ሃገራት ባይቶ ጸጥታ ዘስቀጣ'ውን ነይረን።

ሳልሳይ፦ እገዳ ንምሕላፍ ዝደረኸ ሓቀኛ ምኽንያት

መሰረት ናይ'ቲ ብባይቶ ጸጥታ ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ዝተበየነ እገዳ፡ ኣብ'ቲ ዝሓለፉ ሰለስተ ምምሕዳራት ኣሜሪካ ማለት ምምሕዳር ፕረዚደንት ቢል ክሊንተን፡ ምምሕዳር ፕረዚደንት ጆርጅ ቡሽ ንእሽቶን ምምሕዳር ፕረዚደንት ባራክ ኦባማን ጉዳይ ቀርኒ ኣፍሪቃ ብናይ ስርዓት ወያነ ኢትዮጵያ ውክልና ንምምሕዳር ዝተኸተልዎ እስትራተጂ'ዩ ዝምርኮስ። ኤርትራ ኣብ ፖለቲካዊ ውሳኔኣ ምሉእ ናጽነት ስለዘለዋ፡ ንኸምዚ ዓይነት እስትራተጂ ንምትግባር ንኤርትራ ከም ቀንዲ ዕንቅፋት'የም ርእዮማ። ኤርትራ ብዘተፈላለየ ታሪኻዊ፡ ፖለቲካዊ፡ ወተሃደራውን ሳይኮሎጂያውን ምኽንያታት ኣብ ትሕቲ ፖለቲካዊ ካብ ወኪል ኢትዮጵያ ፍጹም ክትኣቱ ስለዘይትኽእል ድማ፡ እዞም ዝተጠቕሱ ምምሕዳራት ኣሜሪካን ዞባዊ ወኪሎም ስርዓት ወያነን ንምቁጽጻራ ክጽዕሩ፡ እዚ እንተ ዘይሰለጠ ኸኣ ንሃገራዊ ስርዓታ ብምቕያር፡ ንናይ ኢትዮጵያ ወኪልን ብውክልና ዝመዛዞ ምምሕዳር ኣሜሪካን ዝኽድም ሓሱስ ስርዓት ኣብ ኤርትራ ንምትካል ተበጊሶም።

ዝሓለፉ ሰለስተ ምምሕዳራት ኣንጻር ኤርትራ ዝተኸተልዎ እስትራተጂ ኣማሪጻ ኣብ'ዞም ዝስዕቡ ሸሞንተ ቀንዲ ነጥበታት ተጸሚቑ ክቐርብ ይኽእል፥

1. ንኤርትራ ምስ ጐረባብታ ሃገራት ናይ ዶብ ሽግር፡ ምስ የመን ብዛዕባ እኩባት ደሴታት ሓኒሽ-ዘቁር ኣብ 1995፡ ካልኣይ ምስ ኢትዮጵያ ብዛዕባ ባድመ ኣብ 1998፡ ኣብ መጨረሽታ ኸኣ ምስ ጅቡቲ ብዛዕባ ዱሜራ ኣብ 2008 ብምምሃዝ ንምንጻል ሰሪሖም።

2. ጐረባብቲ ሃገራት ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ብመገዲ'ቲ ብ15 ጥቅምቲ 2002 ብኢትዮጵያ፡ ሱዳንን የመንን ዝተመስረተን ኣብ 2004 ሶማል፡ ኣብ 2010 ድማ ጅቡቲ ዝተጸንበራኦን "ምትእኽኻብ ሰንዓ" ኣቢለን ብምድርን ባሕርን ፖለቲካውን ቀጠባውን ከበባ ኣካይደን።

3. ስርዓት ወያነ ኣብ ክሊ ወተሃደራዊ እስትራተጂ ንኤርትራ ብወተሃደራዊ መዳይ ኣብ ከበባ ንምእታው ዝዓለመ ኣብ ሚያዝያ 2014 ምስ ሱዳንን ጅቡቲን ናይ ሓባር ወተሃደራዊ ምክልኻል ስምምዕ ኸቲሙ።

4. ስርዓት ወያነ ካብ [2002-2018] ን16 ዓመታት ምሉእ ብቖጥታ ይኹን ብመገዲ'ቶም ታሪኽ ሓርነታዊ ቃልሲ ዝተፍኦም ጭኡታታት ኣብሉ ርግኣትን ሰላምን ኤርትራ ንምህዋኽ ንኽሰርሕ ዝሓለፉ ሰለስተ ምምሕዳራት ኣማሪጻ ኣተባብዓምዎ እዮም። እቲ ጉዳይ ግን በዚ'ውን ኣየብቀዐን። የጉዳስ ኣገልግሎት ዜና ሮይተር ካብ ኣዲስ ኣበባ ከም ዝሓበሮ፡ መራሕቲ ወያነ ብቖዳምነት ከኣ ቀዳማይ ሚኒስተርም መለስ ዜናዊ ብ21 ሚያዝያ 2011 ብመሰረት'ቲ ንትግበረኡ ዝተማዘኑ ተራ ብወኪልና ዝሰርሕ ሃሰብ ስርዓት ንምትካል ንሃገራዊ ስርዓት ኤርትራ ንምቅያር ከም ዝሰርሕ ብግሁዶ ገሊጾ። እንተኾነ ግን ኣይሰለጦን።

5. ንኤርትራ ብመሰረት'ቲ ኣብ መንጎኣን ኢትዮጵያን ዝፈጠርዎ ናይ ኣይሰላም ኣይኩናት ሃዋህው ቀጠባኣ ንምጽንቃቕን ወተሃደራዊ ዓቕማ ንምድኻምን ብዝተኸተልዎ እስትራተጂ ተኸታተልቲ ምምሕዳራት ኣማሪጻ ንስምምዕ ኣልጀርስ፡ ንሓላፍነት ባይቶ ጸጥታን ንቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ብምጥሓስ ኑቲ ብ13 ሚያዝያ 2002 ዝሓለፈ ናይ መጨረሽታን ቀያዲን ውሳነ ኮምሽን ምምልካት ዶብ ንትግበረኡ ዝጸገ ስርዓት ወያነ ኣብ ባይቶ ጸጥታ ፖለቲካዊ ጉልባብ ክገበርሉ'የም ወሲኖም።

6. ብመሰረት'ቲ ባይቶ ጸጥታ ኣብ 2009 ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ዝሓለፎ እገዳ፡ ኤርትራ ብዓንቀጽ 51 ቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኑቡሳ ንምክልኻል ዝፍቅደላ መሰል ንኸይትጥቀም ምእንቲ ኣጸዋርን ወተሃደራዊ መቀያየርን ንኸይትገዝእ ሓሪሙዋ እዩ። ብኣንጻሩ እቲ ኣንጻር ውሳነ ኮምሽን ምምልካት ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን ደው ብምባል ሉኣላዊ መሬት ኤርትራ ገቢጡ ዝሎ ስርዓት ወያነ ንዋሽንግተን ጸግዒ ገይሩ ንባይቶ ጸጥታ ብምቡዳህ ዝተፈላለየ ዓይነት ኣጸዋር ክሸምት ክኢሉ እዩ። ከም ዝፍለጥ ብመሰረት'ቲ ብ18 ሰነ 12 ታሕሳስን 2000 ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ዝተኸተመ ስምምዕ ሰላም ኣልጀርስ፡ ኣህጉራዊ ባይቶ ጸጥታ ኣድላዪ ምስ ዝኾውን ኣብ ቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራት ምዕራፍ ሸውዓተ ተመርኩሱ ንውሳነ ኮምሽን ምምልካት ዶብ ናይ ምስጉዳድ ሓላፍነት ኣለዎ። እንተኾነ ግን ህጣም ብምጥፋእ ትም ክብል'ዩ መሪጹ። ስለዚ በዚ ጉዳይ'ዚ እቶም ዝባዊ ወከሎም ስርዓት ወያነ ምሉእ ፖለቲካዊ ጉልባብ ዝገበሩ ምምሕዳራት ኣማሪጻ ጥራሕ ንብይናም ሓላፍነት ዝስከሙ ኣይኮኑን። እኳ ድኣ ዝተረፉ 14 ኣባል ሃገራት ባይቶ ጸጥታ'ውን ብማዕረ ሓላፍነት ዝስከማ እየን።

7. እዚ ኩሉ ኣዕናዊ ፖለሲታት'ዚ ኣብ ልዕሊ ጽንዓትን መኸተን ህዝቢ ኤርትራን መንግስቱን ሓይልታት ምክልኻሉን ምስ ተሓምሸሸ ድማ፡ እተን ንሓርነት፡ ናጽነት፡ ልምዓትን ብልጽግናን ኤርትራ ዝጸብኣ ሃገራት ንዓንዲ ሕቼ ሕብረተሰብ ኤርትራ ንምስባር፡ ብደቂ-ኣዳም ዝግበሩ ጭፍራ ጉጅለታት ብምቛም ኑቲ ቀንዲ ዋሕስ ሃገር ዝኾነ ኤርትራዊ መንእሰይ ብመሬትን ባሕርን ካብ ሃገሩ ንምብራር ሰሪሕና ኣለና ተተሓሒዘንኦ። ተመሊሶም ድማ ኣብ ሰነ 2012 መንግስቲ ኤርትራ ሰብኣዊ መሰላት ይግህስ ኣሎ ዝብል ብመገዲ ወከሎም ሽላ ከሰሩስ ኣብ ወጹእ ሓሶት ዝተሰረተ ክሲ ማስራዮም። እንተኾነ ግን ሓሶት ዕድመ ስለዘይብሉ እዚ ወጹእ ሓሶት'ዚ እውን ድሕሪ ሸዱሽተ ዓመት ብፍላይ ከኣ ኣብ 13 ጥቅምቲ 2018 ሓፈሻዊ ባይቶ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ንኤርትራ ከም ኣባል ባይቶ ተጣባቒ ሰብኣዊ መሰላት ምስ መረጸ ከም ኩሉ ካልእ ዝመሃዝዎ ሓሶታት በርዒኑ። ስለዚ ከኣ እዚ ፍጻመ'ዚ ኤርትራ ካብ ኩሉ'ቲ ማዕከን ዜና ኣብዚን ኣብትን ብዘይኣፍልጦ ደዩ ዋላስ ብዕላማ ዘቃልሕኦን ዝዘሕኦን ዝበራ ክሰታት ናጻ ምኻና ዘረጋግጽ ጭብጥ መርትዖ እዩ።

8. ዝርኣ፥ ዝሰማዕ ዝንበበን ኤለክትሮኒካውን ኣህጉራዊ ማዕከናት ዜና ንኤርትራ ንምስይጣንን ኣብ ኩሉ ዞባዊ፡ ክፍለ-ዓለማውን ኣህጉራውን መጋባኢያታት ምስላ ንምድዋንን ሰሪሕና ኣለና ተተሓሒዘንኦ። እዘን ማዕከናት ዜና እዚኣተን ንብዙሓት ሰባት ንዊሕ ዓመታት ከደናግራ'ኳ እንተ ኸኣላ፡ ንኹሉ ሰብ ንኹሉ ግዜ ከደናግርኦ ግን ኣይከኣላን። ፍሹል ፕሮፖጋንዳአን ኣብ ኩሉ መዳያት እናተቐልዐን እናፈኸሰን ከይዱ።

ራብዓይ፦ እገዳ ንምልዓል ዝደረኸ ሓቀኛ ምኽንያታት

ኣብ መደምደምታ፡ ሓሙሽተ ቀንዲ ረቛሒታት ተደማሚሮም ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ ንእስትራተጂታት ናይ ዝሓለፉ ሰለስተ ምምሕዳራት ኣማሪጻን ወያንን ከም ዝፈሽል ገይሮም። እዞም ረቛሒታት እዚኣቶም ከኣ፦

1. ህዝብን መንግስትን ሓይልታት ምክልኻልን ኤርትራ ከም ሓደ ኣካል ኮይኖም ኣብ ቕድሚ ኹሉ ተጻብኦታት ደው ብምባል ኑቲ ንኤርትራ ብፖለቲካዊ፡ ቀጠባዊ፡ ማሕበራውን ስነ-ኣእምራውን መዳያት ንምድኻማ ዝተኣልመ ውጥናት ኣማሪጻን ወያንን ስለዘፍሸልዎ እቲ ፖለቲካዊ ስርዓት ኤርትራ ንምቅያር ዘጠንሶዎ ውጥን'ውን ፈሺሉ።

2. ኣብ ሕሳብ ጸዕዳ ህንጻን ወያንን ዘይሓበረ ምዕባሌታት'ውን ኣብ ሜዳ ኢትዮጵያ ተጋሂዱ። ኣብ 2005 ዝተኻየደ ምርጫታት ወያነ ኸሲሩዎ። እንተኾነ ግን ንደምጺታት ምርጫ ስለዝተምዋየ ገለ ኣህጉራውያን ወገናት ሓንቲ ካብኣቶም

ወከል ሕብረት ኤውሮጳ ኣብ ኢትዮጵያ ኣና ጆሚስ ኾሊናቶ። እዚ ድማ ዕድመ ስርዓት ወያነ ቀስ ብቐስ ክንቀልቐል ከም ዝጀመረ ዝሕብር'ዩ ነይሩ። ኣብ 2015 ድማ ደምሳሲ ህዝባዊ ተቓውሞታት ኣብ መላእ ኢትዮጵያ ተኸሲቱ። ከም ውጽኢቱ ድማ ስርዓት ወያነ ኣብ 2018 ካብ ስሩ ተማሒዩ። መተካእታኡ ኸኣ ኣብ ኢትዮጵያ ብ2 ሚያዝያ 2018 ሓድሽ ፖለቲካዊ ስርዓት ብመራሕነት ዶክተር ኣቢይ ኣሕመድ ዓሊ መጺኡ። ንጉዳማውን ወሽጣውን ሽግራት ኢትዮጵያ እንተላይ ምስ ኤርትራን ምስረን ንምፍታሕ ዝጸለመ ፖለሲ ኸኣ ሓንጺጹ። ስለዚ ኸኣ ብ18 ሰነ 2018 ንውሳነ ኮምሽን ምምልካት ዶብ ከም ዝቐበሎን ምስ ኤርትራ ድማ ኣብ ሓድሕዳዊ ምክብባርን ምትሕግጋዝን ዝተሰረተ ሓድሽ ፖለቲካዊ ዝምድና ንምቛም ድሌት ከም ዘለዎን ገሊጹ። ከምኡ'ውን ብ10 ሰነ 2018 ናብ ካይሮ ኣብ ዝገበሮ ዑደት ንበጽሒት ምስሪ ካብ ማይ ናይል ዝኸድእ ውሳነ ከምዘይወስዱ ቃል ኣትዩ።

3. ኣብ 20 ጥሪ 2017 እውን ንጉዳይ ጸዕዳህንጻ ዘመሓድር ሓድሽ ምምሕዳር ኣሜሪካ መጺኡ። እዚ ድማ ካብ'ቶም ቅድሚኡ ዝነበሩ ንጉዳይ ዞባ ቀርኒ ኣፍሪቃን መላእ ኣህጉር ኣፍሪቃን ብዞባውያን ወኪላት ናይ ምምሕዳር ፖለሲ ዝበርም ሰለስተ ምምሕዳራት ማለት ምምሕዳር ፕረዚደንት በልክሊንተን፡ ምምሕዳር ፕረዚደንት ጆርጅ ቡሽ ንእሹቶን ምምሕዳር ፕረዚደንት ባራክ ኦባማን ዝተፈልየ ፖለሲ ወሲዱ።

4. ሽግር የመን'ውን እንተኾነ ኣብ ጸጥታን ርግኣትን ናይ'ዚ ኣብ ዞባዊ፡ ክፍለ-ዓለማዊ፡ ማእከላይ ምብራቕ፡ ወሽመጥ ዓረብን ዓለምን ልዑል ፖለቲካዊ፡ ቍጠባዊ፡ ወተሃደራውን እስትራተጂያውን ኣገዳስነት ዘለዎ ጥምጥም ቀይሕ ባሕርን መጸብጦ ባብ ኤልመንደብን ኣሉታዊ ጽልዋ ፈጢሩ ኣሎ። ኣብ ወሽጢ'ዚ ኣብ ደብባዊ ቀይሕ ባሕሪ ተኸሲቱ ዘሎ ሽግር፡ ሃገረ ኤርትራ ኣብ'ዚ ቀንዲ ክፋል ኣህጉር ኣፍሪቃን ኤስያን ዝኾነ ዞባ ጸጥታ፡ ርግኣትን ሰላምን ንምርግጋጽን ንምብራኽራኽ፡ ግብረሽብራውያንን ብደቂ ኣዳም ዝዋገዱ ጉጅለታትን ኣብ ምምካትን ኣቃለልካ ዘይርአ ተራ ተጻዊታን ትጻወት ኣላ። ከም ዝፍለጥ ሃገረ ኤርትራ ካብ ራስ ቄሳር ሰሜን ዶብ ሱዳን ጀሚሩ ክሳብ ዱር-ዒላ ዶብ ጅቡቲ ዝዝርጋሕ 1220 ኪሎ ሜተር ዝንውሓቱ ገምገም ባሕርን ልዕሊ 300 ደሴታትን ከምኡውን ኣብ ማእከል ቀይሕ ባሕሪ 127 ደሴታት ዝሓቘፈት እኩባት ደሴታት ዳህላክን ስለእትውንን ኣብ ርእሲ'ዚ ከኣ ንስትራቴጂካዊ መጸብጦ ባብ ኤልመንደብ ብመገዲ እኩባት ደሴታት ማሕበር፡ ፋጥማን ሓሉብን ራስዱሜራን ስለእትቆጻጸር ኣብ ወሽጢ'ዚ ዘይምቹእ ኩነታት ከበድ ጸር'ዩ ዘለዋ። ይኹንምበር ምስ'ዚ ኩሉ ግን ኤርትራ ካብ ሃገራዊ፡ ዞባውን ኣህጉራውን ሓላፍነታ ተበጊሳ ብዘይርኣዩለይን ስምዒሉይን ተራ ትጻወት ኣላ።

5. ሓሶት ብኣህጉራዊ ባይቶ ጸጥታ ዋላ እንተ ጸደቀን ብዙሓት ሃገራት ዓለም እንተ ደገፍኦን ኣብ መጨረሽታ ሓሶት ኮይኑ'ዩ ዝተርፍ። ሓቂ'ውን ዋላ ከም ኤርትራ ዝኣመሰለት ንእሽቶ ሃገር ብጡረባበዚ ሃገራት ከበባ፡ ብጸብዒ ሃገራትን ዞባውያን፡ ክፍለ-ዓለማውያንን ኣህጉራውያንን ውድባትን ኣካላትን ተጸቢኦ እናገጠማ እትከላኸለሉ ትኹን እምበር ኣብ መወዳእታ ተዓዋቲ እዩ።

እቲ ብመሰረት ቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራት ምዕራፍ ሸውዓተ ብ23 ታሕሳስ 2009 ብባይቶ ጸጥታ ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ዝተበየነ ዘይሕጋውን ዘይፍትሓውን እገዳ ብ14 ሕዳር 2018 ክልዓል ዝገበሮ ኸኣ እዚ ዝተጠቕሰ ሓሙሽተ ረቛሒታት እዩ።

ሎሚ ከም ትማሊ ይመስል፡ ታሪኽዶ ይደግም ኣሎ!?

ኣብ መደምደምታ፡ ሕቡራት መንግስታት ኣሜሪካ እስትራተጂያዊ ረብሓ ኣብ ዞባ ቀርኒ ኣፍሪቃ ብመገዲ ዞባዊ ወኪላ ስርዓት ወያነ ንምርግጋጽ ኣብ ልዕሊ ማሰል ህዝቢ ኤርትራ ዝፈጸሞ ፖለቲካውን ሕጋውን ገበን እዚ ኣብ 2009 ብውድብ ሕቡራት ሃገራትን ሕብረት ኣፍሪቃን ካልኦት ሃገራትን ተሓጊዙ ዝወሰኑቶ ዘይሕጋውን ዘይፍትሓውን እገዳ ናይ መጀመርታ ከም ዘይኮነ ህዝቢ ኤርትራ ጽቡቕ ገይሩ ይፈልጥ እዩ። ትማሊ ቀረባርሓቕ ማለት ድሕሪ ካልኣይ ኩናት ዓለም፡ ኤርትራ ከምተን ካልኦት ግዝኣታት ኢጣልያ ኣብ ኣፍሪቃ ሊብያን ሶማልን ናጽነታ ክትረክብ ህዝቢ ኤርትራ ሕጋዊ ርእሱውሳነ መሰሉ ክጥቀምን ነይሩዎ። እንተኾነ ግን ኣብ'ቲ እዋን'ቲ ምምሕዳር ኣሜሪካ ብሓይሊ ንሕጋዊ ታሪኻውን ፖለቲካውን መሰል ህዝቢ ኤርትራ ረጊጹ ኣብ 1950 ንኤርትራ ብፌደረሽን ከም እትቖረን ገይሩ። እዚ ሓቂ'ዚ ኸኣ ኣብ'ቲ እዋን'ቲ ሚኒስተር ወጻኢ ጉዳይ ኣሜሪካ ዝነበረ ጆን ፎስተር ዳላስ "ብሕጋዊ መገዲ ርእዩቶ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ግምት ክኣቱ ይግባእ ነይሩ። እንተኾነ ግን እስትራተጂያዊ ረብሓታት ኣሜሪካ ኣብ ቀይሕ ባሕርን ኣህጉራዊ ሰላምን ጸጥታን ምስ ፈታዊትና ኢትዮጵያ ክንቆርና ኣገዲዱና" ክብል ብትዕቢትን ትምክሕትን ገሊጹ።

ድሕሪ 41 ዓመት ፖለቲካውን ዕጥቃውን ቃልሲን ጅግንነታዊ ተወፋይነትን ግን ህዝቢ ኤርትራ ብ25 ግንቦት 1991 ሓርነቱ ብቐልጽሙ ኣረጋጊጹ። ነቲ ብደም ብሉጻት ደቁ ዝምጽኦ ናጽነት ድማ ኣብ ልዕሊ ኢትዮጵያን ሕቡራት መንግስታት ኣሜሪካን ዓለምን ክስገድዶ ይኽእል ነይሩ። እንተኾነ ንናጽነቱ ሕጋውነት ክልብሶን ነቲ ዝተሓረመ ታሪኻዊ፡ ፖለቲካውን ሕጋውን ርእሰ ውሳነ መሰሉ ክትግበርን ስለዝመረጸ ግን ካብ 23 ክሳብ 25 ሚያዝያ 1993 ዝተኻየደ ዞባውያን፡ ክፍለ-ዓለማውያንን ኣህጉራውያንን ውድባት ከም ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ውድብ ሓድነት ኣፍሪቃን ሕጂ (ሕብረት ኣፍሪቃ) ዝተሳተፍዎ ናጻን ርትዓውን ረፈረንደም ክካየድ ግዚያዊ መንግስቲ ኤርትራ ወዲቡ። ህዝቢ ኤርትራ ድማ 99.8 ሚእታዊት "እወ ንናጽነት" ብምድማጽ ወሳኒ ታሪኻዊ ቃሉ ኣስሚዑ።

እተን ኣብ ልዕሊ ህዝቢ ኤርትራ ታሪኻዊ፡ ፖለቲካውን ሕጋውን ገበን ዝፈጸማ ክፍለ-ዓለማውያንን ኣህጉራውያንን ሃገራትን ውድባትን ድማ ንናጽነቱ የሃና ንምባል ተቐዳደማ። እዘን ክፍለ-ዓለማውያንን ኣህጉራውያንን ውድባት እዚኣተን ከኣ እየን ኣብ 2009 ኣብ ልዕሊ ኤርትራ እገዳ ኣብ ምሕላፍ ዝተዋስኣ። እንሆ ከኣ ሎሚ እገዳ ካብ ህዝቢ ኤርትራ ብምልዓሉ የሃና ንምባል ይቀዳደማ።

ሎሚ ከም ትማሊ ይመስል፡ ታሪኽዶ ይደግም ኣሎ!?

ሓሳባት

ሃገራዊ መንነትና

ሕላገታት ፡ ቅኒታትን መርኣያታትን

ሓባራዊ ዘተን ምስትምቓር ጥበብን እናበራረየ ወትሩ ሓሙሽ ምሸት ኣብ ጁንየር ኣዳራሽ ዳዕሮ ኣብ ዝቐርብ ሰሙናዊ መደብ፡ ብዕለት 16 ነሓሰ 2018፡ **"ሃገራዊ መንነትና፡ ሕላገታት፡ ቅኒታትን መርኣያታትን"** ኣብ ትሕቲ ዝብል ኣርእስቲ፡ ብኣልኣሚን ሓምድ ኣልኣሚን ዝቐረበ ዘተ ኣኣንጊዱ ነይሩ።

ኣልኣሚን ሓምድ ካብ ዩኒቨርሲቲ ኣስመራ ብፖለቲካዊ ስነ-ፍልጠት ቀዳማይ ዲግሪ ዘለዎ ኾይኑ፡ ካብ ኢንስቲትዩት ማሕበራዊ ምርምር ዩኒቨርስቲ ማከሬረ (ዩጋንዳ) ብፖለቲካን ታሪኽን ካልኣይ ዲግሪ ድሕሪ ምርካቡ፡ ኣብዚ እዋን ናይ PhD መጽናዕቲ ኣብ ምጥንቃቕ ይርከብ። ምርምራዊ ስራሓት ኣልኣሚን ንዛዕባ መንነት ዝምልከት ኮይኑ፡ ዝምድና ያታዊ መረዳእታ መንነትን ዘመናዊ ፖለቲካዊ መንነትን ኣብ ምጽናዕ የተኩር። ጽማቕ ትሕዝቶ ናይ'ቲ ዘተ ንሕትመት ብዝጥዕም መልክዑ እንሆ። ሰናይ ንባብ።

ሃገርን ሃገራውነትን ኣብ ክልሰሓሳብ ይኹን ኣብ ግብራዊ ዓለም ካብ'ቶም ኣዘዮም ኣከራኻሪ ዛዕባታት'የም። እዚ ኣምራት'ዚ ንመንነት ዝገልጽ ስለዝኾነ፡ መንነት ድማ ኣብ ሓደ እዋን ብዙሕን ንጹልን ክኸውን ስለዝኽእል፡ ብሓደ ጠማሪ መረዳእታ ክትገልጾ ቀሊል ኣይኮነን። ንሃገራዊ መንነት ከም ዓውደ-ፍልጠት ኣልዒሎም ዘጽንዑን ዝመራመሩን ሊቃውንቲ፡ ኣብ ኣዝዩ ሓፈሻዊ ነጥብታት እንተዘይኮይኑ፡ ሓደ ንኹሎም ዘሕብር፡ ዘሰማምዕ ሃገርን ሃገራውነት ኣብ ምግላጽ ደምዳሚ መረዳእታ ክረኽቡ ኣይከኣሉን። ካብ'ዚ ዝተላዕለ ድማ እዚ ዛዕባ'ዚ ክሳብ ሎሚ ሓያል ምሁራዊ ክርክራት ዘለዓዕል ብንጥፈት ዝጸሓፈሉን ዛዕባ ኮይኑ ንረኽቦ። ንዛዕባ መንነት ኣብ ዝምልከት ምርምራዊ ስራሓት ካብ ሃገራውነት ሓሊፉ ብዓይኒ ጾታን ጆንደርን፡ ብዘርኢ፡ ብመግዘእቲ፡ ብስደት፡ ምስ ዓውለማ ድማ ብምትሕኽፋጽን ተደራራብነት (ብዙሕነት)ን ዝጥምት ሓደስቲ ኩርንዓት ጠሚተ እኳ እንተ ማዕበለ፡ ሃገራዊ መንነት ግን ማእከል ትኹረት ካብ ምዃን ኣይተኣልየን። ካብ ኣውሮጳዊ ተመክሮ ካልኣይ ኩናት ዓለምን ብድሕሪኡ ዝሰዓበ ተርእዮ ዝሓለፈ ኩናትን ዝቖለ ክልሰሓሳባት፡ ኣብ ስነሓሳባዊ ፍልልያትን ትዕቢትን ጽልእን ዝዝውር ስምዒታትን ብምትኳር፡ "ሃገራውነት" ከም ተጻይን ክሰዓር ዘለዎን ኣምር ገይሩ ክቕርቦ ፈቲኑ እዩ። ኣብ ደርባዊ መንነት ዝኣምን ክልሰ ሓሳብ'ውን፡ ንሃገራዊ መንነት ከም ዓንቃፊ ናይ'ቲ ቀዳምነት ክወሃቦ ይግባእ ኢሉ ዝኣምነሉ ደርባዊ ቃልሲ ስለ ዝረኣየ፡ ክተርፍ ወይ ካልኣዊ ኮይኑ ክቕጽል መጉቱ እዩ። (ኣብ ውሽጢ እዚ ክልሰ ሓሳባዊ (ከምኡ'ውን ስነሓሳባዊ) ክሊ ግን ዘይተተኣኣኑት ናይ ሃገራዊ መንነት ዝርዳእ ወገን ማዕበሉ፡ ንሃገራውነት ከም ኣቀላጣፊ ባእታ ክጥቀመሉ ይኽእሙ ምንባሩ ምዝካር የድሊ።) ይኹን እምበር ን"ሃገር" ከም ፖለቲካዊ ኣሃዱ ዝትካእ ውዱብ ኣብ ግብሪ ክመጽእ ክሳብ ዘይከኣለ፡ ኣገዳስነት ሃገራዊ መንነት ክጎድል ከም ዘይክእል ኣብ ግብሪ ንዕዘብ።

ክልሰ-ሓሳባት ሃገርን ሃገራውነትን

ብሓፈሻዊ ኣገላልጻ ኣብ ፖሊቲካዊ ሰነፍልጠት፡ ነቶም ንሃገርን ሃገራውነትን ዝምልከቱ ክልሰ ሓሳባት ኣብ ሰለስተ ካፈልካ ክረኣዩ ይክእሉ። እዞም ክልሰ ሓሳባት እዚኣቶም ዘልዕልዎ ቀንዲ ሕቶ "ሃገር እንታይ እዩ?" ዝብል ኮይኑ፡ "ሃገር (ከምኡ 'ውን ሃገራውነት) ዝብል ኣመር ኣበይን መዓስን ፈለማ ተወሊዱ?" ናብ ዝብል መንታ ሕቶ ይሰግሩ። መልሲ ናይዚ ዳሕራይ ሕቶ ድማ ስለ ምንታይ ኣብ ሓደ ከባቢ (ቦታ) ኣብ ሓደ እዋን ሃገር ዝብል ኣምርን ስምዒት ሃገራውነትን ይምዕብል? ናብ ዝብል ካልእ ሓተታን ትንታኔን ገፍ ቐጺሉ እዩ ዘሎ።

ሀ) ኣጠንተዊ ክልሰ ሓሳብ፣

እዚ ክልሰ ሓሳብ ሃገራውነት ጥንታዊ ኣምር እዩ ብምባል ምስ ህላወ ደቂ ሰብ የተሓሕዞ። ወዲሰብ ብቦም ተወዲቡ ክጥርነፍ ካብ ዝጀመረሉ መድረኽ ማሕበራዊ ስልጣነ ኣትሒዙ፡ ብእንዳታትን ቀቢላታትን ከዙብሮ ዝጀመረ ምትእኽኻብ መሰረት ናይቲ ቀጻሊ ዝማዕበለ ሃገራዊ መንነታት እዩ ኢሉ ይኣምን። ኣጠንታዊ ክልሰ ሓሳብ ንዘርእን ሓረግ ወለዶን ከም ሕመረት ሃገራዊ መንነት የለልዮም። በዚ ድማ ሓደ ሃገር ዘቖውም ህዝቢ ተቐራረቢ ሓረግ ወለዶ ከም ዝህልዎ ይግምት እሞ፡ ሓደ ቛንቋ ክዛረብን ሓደ ሃይማኖታዊ እምነት ክህልዎን የድሊ ይብል።

ብሓረግ ትውልዲ እንተ ዘይተራኸቡ ድማ ካልእ ጠማሪ ነጥቢ ክህሉ የድሊ። እዚ መንነት እዚ ኑቲ ኣብ መጽሓፍ ቅዱስ ዘሎ ናይ "ህዝቢ እስራኤል" ዛንታ ከም ኣብነት የቕርብ። መሰረት ናይዚ ክልሰ ሓሳብ ብቐንዱ ኤውሮጳዊ ታሪኽ እዩ። ካብ'ቲ ኣብ ከም ጀርመንን ፈረንሳን እንግሊዝን ዝኣመሰላ ሃገራት ዝተረኽአ፡ ኑተን ሃገራት ናይ "ሓደ ዝመጦቀሉ ህዝቢ" ገርካ ናይ ምቕራብን እተሓሳሰብ ዝቅል እዩ። እዚ ድማ፡ ሽሕ እኳ ኑቲ ኣምር ከጠንቱ ዝፍትን እንተ ኾነ፡ ናይ ድሕሪ ምፍራስ ሮማዊ ፐርሻውን ኣውስትሮ ሃንጋራዊ (ኒምሳዊ)ን ኢምብረጦርያታት ዝተቐልቐለ ምኽንያት ይፍለጥ። ድሒርም ዝማዕበሉ ክልሰ ሓሳባት ደረትዕምን ደእርምምን እኳ እንተ ሀለወ፡ ኣብዚ መንነት እዚ ዝኣምኑ ምሁራን ግን ካብ ምጽሓፍን ምሕታምን ገና ኣይቋረጹን።

ለ) **ዘመናዊ** ክልሰ ሓሳብ፥

እዚ ክልሰ ሓሳብ ሃገራዊ መንነትን ሃገራውነት ምስ ምምጻእ ፍልስፍና ርእሰ ማልነትን ኢንዱስትሪያዊ ሰውራን የተሓሕዞ። ዘመናዊ ክልሰ ሓሳብ ሃገራውነት'ውን ብቐንዱ ኣብ ምዕራባዊ ተመክሮ ተሞርኲሱ እዩ ዝማጐት። ምዕባለ ዕዳጋን ሃብቲ ናይ ምኽዕባት ውድድርን ከም ወሳኒ ረቋሒ ይወስዶ። እዚ ክልሰ ሓሳብ እዚ ኑቲ ብኣጠቓላዊ ክልሰ ሓሳብ ዝኣመሉ ናይ ቋንቋን ዘርእን ሕቶ፡ ፖለቲካዊ ኩርናዕ ይወሰኽሉ እሞ፡ ሃገር ፖለቲካዊ ስልጣን ዘማእከሎ መንነት እዩ ይብል። ስለዚ ድማ፡ ብመሰረት ኣገላልጻ እዚ ክልሰ ሓሳብ፡ ሓደ ሃገር ዝህሉ ህዝቢ ኣብ ግዝኣተ መሬቱ ናተይ ዝብሉ "ልኡላዊ" ፖለቲካዊ ስልጣን ክህልዎ ምስ ዝበሀግ እዩ። ጸቡቕ ኣብነት ናይዚ መንነት፡ እቲ ዝዚ መንነት እዚ ማርክሳዊ መንነት ኣልቢሱ ዝጸሓፈ በዓይክት ኣንደርሰን እዩ። ኣንደርሰን ኣብታ ሃገር "ሓሳባዊ/ቅጃላዊ ኮም" እዩ እትብል ህቡብቲ ሓሳቡ እዩ ዚያዳ ዝፍለጥ። ንሱ ከም ዝምጉቶ፡ ቋንቋታት ናብ ሓያል መዐቀኒ ሃገራዊ መንነት ዝተሰጋገሩ ምስ ዕበዩት ምህዞ ሕትመት እዩ። ሕትመት ብኢንዱስትሪያዊ ሰውራ ምስ ኣስፋሕፊሐ፡ እቲ ብቋንቋ ላቲን ተባሒቱ ዝነበረ ናይ ምጽሓፍን ምሕታምን ዕድል ናብ ካልኦት ቋንቋታት ክበጽሕ ክኢሉ። ብሕልፊ መጽሐፍ ቅዱስ ካብ ላቲን ሓሊፉ ብኻልእ ቋንቋታት ክሕተም ምኽኣሉ፡ እተን ቋንቋታት ካብ ላቲን ዘይሰንፍ ክብሪ ክህልወን ከም ዝኽእል ንተዛረብተን በርሃሎም። ኣሕተምቲ ዝኾነ ጽሑፍ ብብዙሕ ቋንቋታት ምስ ዝሓትምዎ ዚያዳ ዕዳጋ ከም ዝረኽቡ ተረድኡ። እዚ ምዕባለ እንዱስትሪ ዝፈጠሮ ብብዝሒ ናይ ምሕታም ዕድልን ርእሰ ማልነት ዝፈጠሮ ዕዳጋ ናይ ምስፋሕ ተኽእሎን፡ እምበኣር ንዕበዩት ቋንቋታት ወሳኒ ደርኺት ፈጢሩ። እዚ ተመሳሳሊ ደርኺት እዚ ጋዜጣታት ከስፋሕፍሓ'ውን ሰለዘኽኣለ፡ ህዝብታት ብዝዕባ ካልኦት ኣህዛብ ክፈልጡን ካብኦም ዝፈልዮም ረቋሕቲ ክርድኡን ኣብ ውሽጦም ድማ ዘመሳስል ሓባራዊ ነጥብታት ክለልዩን ኣኽኢሉዎም'ሞ፡ ሃገራዊ ስምዒታት ክሳብዕ ጀሚሩ ይብል ኣንደርሰን።

ሐ) **ብሄረ-ሕላገታዊ** ክልሰ ሓሳብ፥

ካብ'ቲ ኣጠቓላዊ ክልሰ ሓሳብ ዝምንጩ ይመስል። ይኹን እምበር ኣብ ጥንታውነት ከይጸቐጠ ሕብረተሰባት ኣብ ቀጻሊ ብሓባር ናይ ምንባር ተመክሮ፡ ዝሕብርዎም ወይ ዝጠምሮም ኣርማታትን ሕላገታትን የማዕብሉ'ሞ፡ እዚ ሕላገታት እዚ መንቀሊ ናይ ሓባራዊ መንነት ይኸውን ኢሉ ይኣምን። እቲ ሕላገት ካብ መንፈሳዊ እምነት፡ ካብ ሓባራዊ ታሪኽ፡ ወይ'ውን ዘርእን መቦቆልን ሰረት ዝገበረ ክኸውን ይኽእል። ብሄረ-ሕላገታዊ ክልሰ ሓሳብ ካብቲ ኣጠቓላዊ ክልሰሓሳብ ዝፍለየሉ፡ እዞም ሕላገታት እዚኦቶም ኣብ ቀጻሊ መስርሓት ዝምዕብሉ ድኣ እምበር፡ ግድን ኣብ ሓደ ጥንታዊ መድረኽ ናይ ኮማዊ ምትእኽኻብ ዝፍጠር ኣይኮነን ይብል ምኽንያት እዩ። ብመሰረት እዚ መንነት መንቀሊ ሃገራዊ መንነት ብሄራዊ መንነት እዩ።

መ) **ድሕረ-መግዛእታዊ** ክልሰሓሳብ፥

ዝ ክብ ኢሉ ዝተጠቕሰ ክልሰ ሓሳባት ብቐፈታዊ ዓይኒ ብምጥማት ንምእራሙ ዝዓለመ እዩ። ሕመረት መንነት ናይዚ ክልሰሓሳብ፡ ሰለስቲኡ ክብ ኢሉ ዝተጠቕሰ ክልሰሓሳባት ኣብ ኤውሮጳዊ ተመክሮ ዝተመርኮሰን ንካልእ ክፋላት ዓለም ኣብ ግምት ዘየእተወን እዩ ይብል። ምዕራባዊ ተመክሮ ኑቲ ኣብ ትሕቲ መግዛእቲ ዝጸንሐ ሕብረተሰባት ኣይገልጾን እዩ። ቋንቋን ሃይማኖትን ከም ቀንዲ ረቋሒ ምውሳድ ኑቲ ብዙሕነት እምነታትን ቋንቋታትን ዘለዎ ሕብረተሰባት ኣይወክልን እዩ። ስለዚ ኣብ ትሕቲ ሓደ ብሓባር ዝምዝምዝን ዝጸቐጥን ግዜ፡ ብሓባር ምንባር፡ ሓደሽ ኣንጻር ናይ ሓባር ጸላኢ ናይ ምስኣር ስምዒት ብምፍጣር፡ ካብ ተመሳሳሊ ተመክሮ ናይ ሓባር ረብሓን ጥምረትን'ውን ክፍጠር ይኽእል እዩ ይብል። መግዛእታዊ ተመክሮ፡ ኑየም ዝተገዝኡ ሕብረተሰባት ንብር ማሕበራውን ፖለቲካውን ፍልቕት ኣፍሪሱ ኣብ ሓድሽን ኸጻውን ስርርዕ ስለ ዝኣተዎም፡ ናይ ባዕሎም ፍሉይ ተመክሮ ኣለዎም። ቀንዲ ኣብር ናይዞም ክብ ኢሎም ዝተጠቕሱ ክልሰሓሳባት፡ ይብል እዚ ድሕረ-መግዛእታዊ መንነት፡ ናይ ሓደ ወሰኑን ሕብረተሰብ ተመክሮ (ናይ ኤውሮጳ ተመክሮ) ኣድማሳዊ ኣምሲሉ ብምቕራብ፡ ንመላእ ዓለም ከርዕሞ ይፍትን ምኽንያት እዩ። ኣብ ዓዲ እንግሊዝ፡ ኣብ ፈረንሳን ጀርመንን ዝተራእየ ተመክሮታት፡ ኣብ ሰሜንን ደቡብን ኣሜሪካ ኣይተደገመን። ኣብ ኣፍሪቃን ኣብ ኤስያን'ውን ኣይተራእየን። ንሕቡራት መንግስታት ኣሜሪካ ከም ሃገር ክትቀውም ዝገበረ መግዛእታዊ ተመክሮ እዩ።

ፔና፡ ሆንዱ፡ ክልተኤን ኮርያ፡ ካናዳን'ውን ከምኡ፡፡ ብምሉኣን ሃገራት ኣፍሪቃ ወጽኢት መግዛእታዊ ምትእትታው ኢያን፡፡

ሎሚ 'ጉዳይ ኤርትራ' ዝበሃል የለን!

ማስርሕ ምብቃዕ ኤሮጳዊ መግዛእቲ (decolonization) ኣብ ኤርትራ ፍሉይ ታሪኽ ወሊዱ፡፡ 1950ታትን 1960ታት መግዛእቲ ዘብቀዓሉን ሃገራት ኣፍሪቃ ነጻ ዝወጻሉን መድረኽ፡ ኤርትራ ግዳይ ፖለቲካዊ ሓሸውያ ኣህጉራዊ ሓይልታት ኮይና፡፡ ካብዚ ዝተላዕለ ሕቶ ሃገራዊ ነጻነት ኤርትራ ናብ ክልሰሓሳባዊ መጉት ኣትዩ፡፡ ብደገፍ ዓበይቲ ሓይልታት ብፍላይ ግዜ እቲ (ብቀንዱ ኣሜሪካን ብሪጣንያን) ዝሰደነ ሃጼ ሃይለስላሰ ናይ ኢትዮጵያ፡ ንኤርትራ ከም ታሪኻዊት ኣካል ኢትዮጵያ ኣምሲሉ ብምቕራብ፡ ሕቶ ኤርትራውያን "ውሽጣዊ ጉዳይ ናይ ኢትዮጵያ እዩ" ዝብል መጉት ተሰማዕነት ክረኽብ ክኢሉ፡፡ ምህራዊ ክርክራት ኣብ 'ጉዳይ ኤርትራ' ሰለስተ ኣንፈታት ዝሓዘ ነይሩ፡፡ እቲ ቀዳማይ ኣብ ክልሰሓሳብ 'ዓባይ ኢትዮጵያ' ዝኣምን ኣጠንታዊ መጉት ክኸውን ከሎ፡ እቲ ካልኣይ ንጉዳይ ሕቶ ኤርትራውያን ደርባውን ብሄራውን እዩ ዝብል ነይሩ፡፡ እቲ ሳልሳይ ድማ ንመግዛእታዊ ታሪኽ ምስ ሰምዒትን ባህግን ህዝቢ ኤርትራ ብምዝማድ ሕቶ ኤርትራ ሕቶ ሃገራዊ ናጽነት ምዃኑ ዝኣምን ነይሩ፡፡

ክልሰ ሓሳብ ዓባይ ኢትዮጵያ፡ ንኢትዮጵያዊ ሃገራውነት ጥንታዊ ሰረት ብምትሓዝ ናይ ልዕሊ 3000 ዓመታት ታሪኽ ከም ዘለዎ ይምጉት፡፡ እዚ ሞጉት እዚ ብዘማእከለት ፖለቲካዊ ስልጣን ናይ ኢትዮጵያ ዝድፋእ ኮይኑ፡ እዛ ናይ ሎሚ ኢትዮጵያ ካብ ቅድመ-መግዛእታዊ ዘመን ኣትሒዛ ከም ዝጸንሐት ኣምሲሉ ይትርኽ፡፡ ናይ ዘመነ ኣክሱም 'ምድሪ ሓበሻ' ምስ ናይ ድሕሪ ሃጼ መለክ ካልኣይ ኢትዮጵያ ሓደ ኣምሲሉ የቕርብ፡፡ ካብ ታሪኻዊ ልክዕነቱ ፖለቲካዊ ሻርነቱ ዝዕብለለ መጉት ድማ እዩ፡፡ ነዚ ሻራ እዚ ዝሓዙ ምህራዊ ፍርያት እምበኣር፡ ኤርትራ ኣካል ኢትዮጵያ ደኣ'ምበር ርእሳ ዝኸኣለት ናይ ባዕላ ታሪኽ ዘለዋ ሃገር ክትከውን ኣይትኽእልን ክብሉ ጸሓፎም፡፡

እቲ ካልኣይ መጉት ነቲ ኣጠንታዊ ክልሰ ሓሳብ ዝቃወም ክነሱ፡ ንጉዳይ ኤርትራ ካብ ውሽጣዊ ሽግራት ኢትዮጵያ ፈሊዩ ክርኢ ዘይክኣለ እዩ ነይሩ፡፡ እዚ መጉት እዚ፡ ኢትዮጵያ ንባዕላ ወጽኢት መግዛእታዊ ታሪኽ ምዃና ይርዳእ እዩ፡፡ መለክ፡ ኤውሮጳውያን ሓይልታት ኣብ ዞና ዘርእዮኦ ዝነበራ ተጻዋጻዊነትን ውድድር ብምምዝማዝ ካብኦተን ብዘረኸቦ ፖለቲካዊ ምኽርን ምዕቡል ኣጽዋርን፡ ኑቲ ትግራይ፡ ሸዋን ጎጃምን ኣብ ዝብል ስምዒታት ዕንክሊል ዝብል ዝነበረ ውድድር ፖለቲካዊ ማእከላት ስልጣን ኣብ ሓደ ብምርጋእን ደረት ግዝኣቱ ኣዝዩ ብምስፋሕ ናብ ደቡብን ደብባዊ ምብራቕን ብምምጣንን እዩ ነዛ ናይ ሎሚ ኢትዮጵያ ኣቀምዋ፡፡ ፈረንሳ፡ ብሪጣንያን ኢጣልያን ክልዕ ከምቲ ንጅቡቲ፡ ሱዳን፡ ሶማልያን ኤርትራን ዝጎዝዓ፡ ነዛ ናይ ሎሚ ኢትዮጵያ'ውን ሰሪሐንኣ ምዃነን እዚ መጉት እዚ ይኣምን፡፡ ይኹን እምበር፡ ንሕቶ ብሄራት ኢትዮጵያ ከም ናይ "ውሽጣዊ መግዛእቲ" ሕቶን ጉዳይ ደርባዊ ወጽዓን ገይሩ ደርድኦ ብምንባሩ፡ ንብሄራዊ መዓርነትን ደርባዊ ለውጥን ይቃለስ ነይሩ፡፡ ካብዚ ዝተላዕለ ድማ እቲ ሃጼ ሃይለስላሰ ኣብ ኤርትራ ዝነበሮ ምስቲ ሃጼ መለክ ኣብ ካልእ 'ክፋላት' ኢትዮጵያ ዝነበሮ ብምውድዳር፡ ንጉዳይ ኤርትራ ከም ውሽጣዊ ጉዳይ ኢትዮጵያ ደኣ'ምበር ከም ሃገራዊ ሕቶ ክርእዮ ኣይከኣለን ነይሩ፡፡

እቲ ሳልሳይ ኣብ 'ጉዳይ ኤርትራ' ዝነበረ መጉት ኤርትራዊ ሃገራዊ ማስመር እዩ፡፡ ኣጣንታዊ ጸወጻዋያትን ዝዝበዕ ደርባዊን ብሄራውን ርድኢታትን ብምውጋድ፡ ኣብ ወህብ ባይታዊ ክውንነት ዘተኮረ ነይሩ፡፡ ሕቶ ህዝቢ ኤርትራ ከም ኩሎም ኣብ ትሕቲ መግዛእቲ ዝጸንሑ ህዝብታት ኣፍሪቃ ሕቶ ሃገራዊ ናጽነት እዩ ኢሉ ድማ መጉቱ፡፡ ንታሪኻዊ ልክዕነትን ባይታዊ ክውንነትን ዘንጸባርቕን ባህጊ ህዝቢ ኤርትራ ዝተረደኣን ብምንባሩ ድማ ተዓዊቱ፡፡ ዓወት ናይ'ዚ ሞጉት ኣብ ምህራዊ ዓንኬላት ክረጋገጽ፡ ኣብ ባይታ መረርን ነዊሕን ቃልሲ ከሰንዮ ነይሩዎ፡፡ ምህራዊ መጉት ብክልሰ ሓሳባት ምስ ዝዓወር ክሳብ ክንደይ ኪጋጌን ክሽከዕን ከም ዝኽእል ብዘማስክር ድማ፡ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ፍርቂ ዘመን ክዋግዕ ከሎ፡ ምህራን ጌና "ጉዳይ ኤርትራ፡ ውሽጣዊ ሕቶ ኢትዮጵያ እዩ" ኢሎም ይምጉቱ ነይሮም፡፡ እቲ ኣብ ሃገራዊ ቃልሲ ኤርትራ ኣሚኑ ዝጸሓፍ ውሑድን ዝተዋሰነን እዩ ነይሩ፡፡ ኣብ ፍትሓውነትን ሕጋውነትን ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ኣሚኖም ዝጸሓፉ ድማ ከም ዘስተውዓሉ ምህራን ዘይኻስ ከም ሻራ ዝሓዙ ካድራት ይረኣዩ ነይሮም፡፡ ህዝቢ ኤርትራ ንክብሪ ሃገራዊ መንነቱ ዘንቀሎ ቃልሲ ብዐርዲ 'ምህራን' ሲ ይትረፍ ብዐበይቲ ሓያልን ሃገራት'ውን ዝሰዓር ከም ዘይኮነ ኣብ ባይታ ብዮዝበሪ ምስ ተማስከረ፡ ካብ ክፍላ 1980ታት ኣትሒዙ፡ እቲ ጉዳይ ኤርትራ ሃገራዊ ሕቶ እዩ ዝብል ማስመር ሰሚዕን ሰዒብን ክረኽብ ጀሚሩ፡፡ ቃልሲ ኤርትራ ድማ ኑፆም ኣብ ሃገርን ሃገራውነትን ዝገደሱ ተመራመርቲ መርኣያን ኣብነት ኮይኑ፡፡ ዕምቆትን ሓይልን ኤርትራዊ ሃገራዊ መንነት እምበኣር፡ ክጸወ ኣጠንተወቲ ጸወጻዋያትን ክልሰ ሓሳባዊ ማይ-ቀጠነን ዝሓለፍ ታሪኻዊ ርግጸኛነት ዘማስከሮ እዩ፡፡

"ጉዳይ ኤርትራ" እናተባህለ ካብ ወህብ ባይታዊ ክውነት ርሒቑ ክዋገር ዝጸንሐ ምህራዊ ዕንክሊል ብዮዝበሪ ተሳዒሩ'ኳ እንተኾነ፡ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ምትሕልላኽ ኣቃሊልካ ዘይርኣ ዕንቅፋት ፈጢሩ እዩ፡፡ ህዝቢ ኤርትራ ፈለማ ሃገራዊ ናጽነቱ ንምርግጋጽ ድሒሩ ድማ ልኡላዊ ክብሩ ንምዕቃብ ከቢድ ዋጋ ብምኽፋል ደጊሙ የረጋግጾ ዝሎ መንነቱ፡ ዳግማይ ናብ መጉትን ሕቶን ንምምላስ ዝግበር ዝኾነ ዓይነት ፈተነ ኮንቱ እዩ፡፡ ኮንቱ እዩ ብምባል ጥራይ ዝሕለፍ ግን ክኸውን ኣይግባእን፡፡ ሓደ ህዝቢ ንሓደ ዘመን መመሊኢታ ዋጋ ዝኸፈለሉ ዛዕባ ምትንኻፍ፡ ብኽብሪ እቲ ዝተኸፈለ ዋጋ ምልጋጽ ስለዝኾነ፡ ሎሚ 'ጉዳይ ኤርትራ' ዝበሃል ነገር የለን፡፡

ቅኒታትን ሕላገታትን

ሰለምንታይ እዩ እቲ ብዙሕ ሃገራዊ መንነት ኤርትራ ክጽሓፍ ዝጸንሐ ምህራዊ ፍርያት ካብ ክውንነት ዝረሓቐ መደምደምታ ክበጽሕ ክኢሉ ኢልካ ምሕታት ኣገዳሲ እዩ፡፡ ፈለማ ሙብዝሕትኡ ብዘማእከለት ፖለቲካዊ ስልጣን ኢትዮጵያ ዝሰበኽ

ዝበረ ሓሶቦት ይወቕስ ብምንባሩ እዩ። እዚ ስርዓታት ኢትዮጵያ ዘዘበልዎ ዝቃልሕ ዝበረ ጽሑፋት ኣብ ክልተ ከፊልካ ክርኦ ይከኣል። እቲ ሓደ ኮነ ኣሉ ፖለቲካዊ ሻራ ብምውሳድ ኣንጻር ኤርትራዊ መንነት ዝምጉት ክኾውን ከሎ፡ እቲ ካልእ ግን ኣርሒቅካ ካብ ዘይምጥማትን ግቡእ መጽናዕቲ ካብ ዘይምክያድ፡ ዝኢ ሻራ ዝሓዘ ምንጬታት ከም መወከሲ ብምውሳድ ዝሸኸዐ እዩ። እቲ ንድምጺ ህዝቢ ኤርትራ ዝወክል ሓይሊ ኣብ ኣህጉራዊ መድረኽ ተሰሚዒ ክጉብር ዝኽእል ፖለቲካዊ ጽልዋ ይኹን ቑጠባዊ ሓይሊ ኣይነበሮን። ካብዚ ዝተላዕለ ድማ ከም ምንጪን መወከስን ንምኳን ክሱብ ዝበቕዐ ነዊሕ ግዜ ንሓያል ቃልስን ኣድለየ። ኣብ ከምዚ ዝበለ ኩነታት ካብ ሻራ ርሒቕካ ምህራዊ ስራሕ ንምፍራይ እምበኣር፡ ናብ ሰዉት ዘይርኣስ ናብ መዓልታዊ ናብራ ናይቲ ተጸንዩ ሕብረተሰብ ተመሊስካ ምምርማር እዩ ዘድሊ። ህዝቢ ኤርትራ ኣብ መንነቱ ዘለዎ ኣመለኻኽታ ንምርዳእ ክሕግዘ ካብ ዝኽእል ሓደ ኣገባብ ድማ ንመንነት ዝምልከቱ ቅኒታቱን ሕላገታቱን ምርኣይ እዩ።

ሕብረተሰብት ንዘኣምኑሉን ከም ኣካል እንታይነቶም ዝተላበስዎን ስምዒት ኣብ ኣሰማት፡ ኣብ ኣርማታት ኣብ ደርፍታትን የንጸባርቖም። ከምኡ'ውን ብመልክዕ ስእሊ ኣብ ኣኻውሕን ካልእን ይወቕርዎን ይቀብኡዎን። እዚ ተርእዮ እዚ ኣብ ሕብረተሰብ ኤርትራ'ውን ዘሎ ብምኳኑ ህዝቢ ኤርትራ ንሃገራዊ መንነቱ ኣመልኪቱ ዘፍረዮም ቅኒታትን ሕላገታትን እንታይ ይመስሉ ምርኣይ ኣገዳሲ ይኸውን።

ሕብረተሰብ ኤርትራ፡ ኣሰማቱ ንመንነቱ ዝወክሉን ንታሪኻውን ባህላውን ፍሉይነቱ ዘንጸባርቑን ይጉብርም ምንባሩ ዘመልክት፡ ሽምግልና፡ ደግለል፡ ደርደር፡ ናብታባይ ዝበሉ ኣሰማት ብምውጻእ ንደቁ ብስምኦም ባህላውያን መራሕቱ ይጥምቆም ነይሩ። እዚ ልምዲ'ዚ ድማ ጽልዋ ሃይማኖታት ክርስትናን ምስልምናን ኣብ ኣሰማት በዲሁ ክሳብ ሎሚ ከይጠፍአ ምቕጻሉ ህላወ ሓያል ሰረት መንነት ዝሕብር እዩ። ካብ ባህላዊ ሰረት ናብ ዘመናዊ ታሪኽ ምስ እንመጽእ፡ እዚ ምስ ሃገራዊ ቃልስን ሓርበኛነትን ዝተሓሓዘ ኣሰማት እናበዝሐ ክመጽእ ንዕዙብ። ኣዳል፡ ኣዱሊስ፡ ሶይራ፡ ገደም፡ ዳህላክ፡ ደንደን ብዐበኡ ድማ ኤርትራ ዝበል ኣሰማት ንወላዱ ብምጥማቕ ንመሬቱን ታሪኹን ዘለዎ ኣኽብሮትን ፍቕርን ይንጸባርቕ። እዚ ናይ ኣሲያይማ ትዕዝብቲ ካብ ስም ሰብ ናብ ስም ትካል ሰጊሩና ምስ እንምልከቶ ክሕይል ንዕዙብ። ብሕልፊ እቲ ናይ ሰውራ ወለዶ፡ ካብኡ ናብኡ ድማ እቲ ናብ ሜዳ ቃልሲ ተሰሊፉ ዝተጋደለ፡ ዓዋተ፡ ሰውራ፡ ወፋይ፡ ፋንቅል፡ ዕርዲ፡ ደጀን፡ ማሕታ፡ ፍረ-ቃልሲ፡ ፍረ-ሰውራ ብምባል ንቃልሱ ዘንጸባርቕ ኣሰማት ካብ ምሃብ ሓሊፉ፡ ሓበን ሃገራዊ ቃልሱ ምስ ኣህጉራዊ ቃልሲታት ከም ዝዳረግ ብምእማኑ ካብራል፡ ቼጉቬራ፡ ሆቺሚን፡ ኢስክራ፡ ፊዴል ኢሉ ክሰሚ ተራእዩ። እቲ ኣብ ሜዳ ዘይተሰለፈ'ውን ናጽነት፡ ሓርነት፡ ሓድነት፡ ዓወት፡ ጽንዓት፡ ሰላም ዝበሉ ኣሰማት ንወላዱ ብምውጻእ ቃልሱ ተዓዊቱ ናጻን ሓራን ሓድነታ ዘረጋገጸት ብሰላም ዝነበረላ ሃገር ከምጽእ ምኻኑ ይምስክር ነይሩ። ሃዲኡ ዝሰተውዓለ እምበኣር፡ ስም ሰብ ይኹን ትካል ከም መርኣያ መንነት ውሽጢ ሕላገት እዩ። ካብዚ ናይ ኣሰማት ብዘይፍለ ድማ ንሃገራዊ ታሪኽ ዝወክሉ ኣርማታትን ኣሳእልን ካብ ወግዓዊ ሃገራዊ ኣርማታት ሓሊፉ ህዝቢ ባዕሉ ኣብ ኢስተቲካዊ (ጽባቐኣዊ) ጥበቡ ከንጸባርቖም ይርአ። ካርታ ኤርትራ፡ ገመል፡ ሹዱ ጥወዮ ነጸላ፡ ኣብ ጀበና፡ ፍንጃልን ካልእ ስርሓት ካይላን ቀርበትን ከም ሕላገት መንነት ተወቂጦም ምርኣይ ኣብዚ ኣርማታት እዚ ዘሎ ኣኽብሮትን ሓበንን ዘመልክት እዩ። ምስሊ ጥንዬራ ኣብ ሴፍ መርዓውን ኣብ ጥፍሒ መርዓትን ብዑንቀ ተኣሊሙ ምርኣይ ህዝቢ ኤርትራ ምስ ሃገራዊ መንነቱ ዘለዎ ኪዳን ዘንጸባርቕ እዩ።

ኣብ ቅኒታትን ዜማታትን ምስ እንሰግር፡ እዚ ኣልዒልናዮ ዘለና ዛዕባ ዝያዳ ግሁድ ይኸውን። ከም ኩሎም ኣህዛብ ኣፍሪቃ ህዝቢ ኤርትራ ተመክሩኡን ታሪኹን ብጽሑፍ ዘይርኣስ ብኣፋዊ ያታ እዩ ክዕቅብ ጸኒሑ። ፊደላት ግእዝ ዞማዕበለ ሕብረተሰብ ብምኳኑ፡ ነዊሕ ሰረት ዘለዎ ናይ ምጽሓፍ ታሪኽ'ኳ እንተ ኣማዕበለ፡ ጽሑፍ ንኣፋዊ ያታ ክትክእሲ ጌና ኣይከኣለን ኣሎ። ስለዚ ኣፋዊ ያታ ውሽጢ መወከሲ እንታይነት እዚ ሕብረተሰብ እዩ። ማሽን ኣውሎን ትግርኛ፡ ዓደር ሳሆን ዓፊርን ሕላይ ትግራይትን ንግጅግኖት፡ ንደስታን ጓህን ደርቅን ጽጋብን ካብኡ ሓሊፉ ንጸሎትን ምህለላን እዮም ዘገልግሉ። እዚ ጥቡብ እዚ ሃገራዊ መንነት ኣብ ምግላጽን ኣብ ምህናጽን ብወዱብን ብዘይተጸጻለን ኣገባብ ዓቢ ግዴ ኣበርኪቱ እዩ። ኣብ ኤርትራ ንመንነትን ሓርበኛነትን ኣመልኪቱ ዝፈረየ ግጥምን ዜማን ርእሱ ዝኸኣለ ዕቱብ መጽናዕቲ ዝጸበ እዩ። ገለ ወከልቲ ክኾኑ ዝኽእሉ ምርኣይ ግን ይከኣል። ዘሞት ወድ እኩድ ንመግዛእቲ ጥልያን ዝበሮ ተቓውሞ ሕላይ ገይሩ እዩ ዝገስገስ ነይሩ። ንሱልጣን ያሲን ሓይለማ ብዓደር ተበኺየን ተወደሰን። ንባህታ ሓጎስ ይበኽያ ንዘበራ ኣንስቲ ክእብድ ዝተባህለ ዋዩ፡

"እንስቲ ስሕይቲ ኣይትንበዓ

ኣንስቲ ስሕይቲ ኣይተግባዕበዓ

ኣንስቲ ጥልያን ኪይሰምዓ፡

ግንቡሩ ሂቡ ዘይህብ እንግደዓ" ዝበል ነይሩዎ።

ግጥምን ደርፍን ኤርትራውያን መዓረ ቃልሲ ህዝቢ እዩ ዝሰጉም ነይሩ። ኣፍወከፍ መድረኽ ድማ ናይ ባዕሉ ስነጥበባዊ ፍርያት ነይርዎ። ብስንፍና መራሕቲ ዘመነ ፊደረሽን ዝተቐጠዐ ኣቦይ ኣፍረሃ ከምዚ ዝስዕብ ክብል ሰውራ ክለዓል ጸዊዑ።

"እስፉሂይቲ ኩዳላ ከፎ

ተደላዐቅቢት ኩዓርከ ኩየግደፎ

ተባርዖ ሰውራ ትረሓለፎ።"

"ሽግይ ሃበኒ" ኣተወ ብርሃን ሰጊድ፡ "ዋይዛ ጓማዬ" ኢንጂነር ኣስገዶም፡ "ምስሊ ሓወየ ሉሓይሺ" እድሪስ መሓመድ ዓሊ፡ "ኣለ ኣባዕም ሲን ኣሞ የዓሲና" ዓብደላ (ደዓሲና)፡ "ጹበሒ ጸም" ከምኡ'ውን "ፋጥና ዛህራ" ኣልኣሚን ዓብዱለጢፍ፡ "ሃገረይ ዝበለ ተዘኪሩ ይነብር" የማነ ገብረሚካኤል (ባርያ)፡ መድረኸም ዝወክሉ ንስምዒትን ባህግን ህዝቢ ኤርትራ ዘንጸባረቑ ስራሓት እዮም። እዚ ሃገራውነት ዝቕስቕስ ቅኒታት፡ ሰውራ ተላዒሉ ቃልሲ ምስ ሓየለ "ፊጺምና ንያት ኣየዕረብናን . . . ሂወትና ነሕልፈለ ኣለና ደቃ" ኢሉ ብምዝማር፡ ናጽነት ምስ ተረጋገጸ ኤርትራ "ሓበን ወጹዓት . . . ትእምርቲ ጽንዓት . . . ኣማስከራ ሓቂ ከም ትዕወት" ብምባል ደምዲሙ። ብድሕሪ'ዚ 'ሎሚስ ናጻ ሃገር ኢና' ዝበል ዜማታት ብብዙሒ ፈርዩ።

በረኸት መንግስትኣብ "ንሕና ሃገር፣ ንሕና ህዝቢ" ክብል ከሎ፡ እድሪስ መሓመድ ዓሊ "ኣሰናይና ዓድና መሰክርሃ ዲብ ኦዴና" ኢሉ ብምዝያም ኤርትራ መዓረ ኩለን ሃገራት ቦታኣ ከም ዝሓዘት መስኪሩና።

"ኤረትርያ ደወለት ተ፡ ምስሌ ደዌል
ትትግሴ
ህተ ትብለስ ምብላሰ ወደዌል ኩሉ
ለኣተንሴ
ረእሱ ሊደፈን ዲብ ጨበል ሰልብል
ዐለ ዌልሓሴ።"
ኣብርሃም ኣፈወርቂ ብወገኑ፡
"ንዓለም ንእሽቶ ሃገራይ
ንዓይ ግን ንሽኺ ዓለመይ...
ጥማር ወረቐት ኣብ ኢደይ
ዘይነጻፍ ሓበን ኣብ ውሽጠይ!"

ኣብራር ዐስማን ድማ ኤርትራ ዓባይን ናይ ቀደምን ኢያ ብዝስምዑ

"ኤርትርያ ነብሉዲ ቲም ዓምባሎ...
ዲቴኮ ነውዬ፡ ማሕቴኪ ባሮ
ካፊቲም ኣብኔህ ቤራቲም ኣሰኖ
ታሚተ ዘበለህ ሰራሕና ሰሳሎ"
ኢሉ።

እቲ ቅኒታት ንኤርትራ ጥራይ ዘይኮነስ ኑየም ኣርማታት'ውን ዘንጸብርቐን ዘኽብርን ኢየ።

"ገማላይ ገማላይ እዛ ጥዕምቲ ስማ
ብግዕዱ ትልለ ዛበዔልቲ ግርማ
ሺ ተጋዳላይ ብረት ተሰኪማ"-በላይ
ኣውዓለም
"ጉሩን፡ ጉሩን መንከብ ገራይን
ገሜልየ ማሔርባይ ባክ ሸባብ
ቀባይን"- ኣሕመድ መ/ድ ዐስማን (ወድሼኽ)

ኤርትራውያን ገጠምትን ዘዮምትን ኣብዚ ዛዕባ'ዚ ዘልዕልዎ ኣርእስታት ብዙሕ ዘብጽሕዎ መልእኽቲ ድማ ሰፊሕ ብምዃኑ ዘርዚርካ ዝውዳእ ኣይኮነን። እቲ ሓደ ካብቲ ካልእ ዝበለጸ መቃልሕ ባህጊ ህዝቢ ዝደግም እዩ። እቲ ምስ ኣርእስትና ዝተሓሓዘ ድማ ህዝቢ ኤርትራ ንመንነቱ ኣብ ሕላገታቱን ቅኒታቱን ከመይ ሃኒጦ እዩ። ካብዚ ቅኒታትን ሕላገታትን ከም ንርድኦ ድማ ህዝቢ ኤርትራ ንመንነቱ ብቃልሲ፡ ብሓርበኛነት፡ ብጽንዓት እዩ ዝገልጾ። ካብዚ ቃልስን ጽንዓትን ዝቅል ድማ ልዑል ሃገራዊ ሓበን ከም ዝሰምዖ ስዉጥበቡ ፍርያቱ የንጸባርቑ። በዚ እትሰዕብ ንጽንዓት እትገልጽ ወካሊት መዝሙር ብምዝዛም ድማ እዚ ኣርእስቲ መዓልቦ ንገብረሉ። ሃገራዊ መንነት ኤርትራ ኪኖ ክልሰ ሓሳባዊ መንነትን ፖለቲካዊ ሻራታትን ዝሓለፍ ኣብ ጽኑዕ ህዝባዊ እምነት ብዝተሰረተ እምቢታ ንመግዛእትን ሓያል ቃልስን ዝተረጋገጸ እዩ።

"ጽንዓትና እምቢታና
ጽንዓትና መኸተና
ጽንዓትና እዩ ህላወና።

. . .

ኣንጻርና ሰሚርም ናይ ጸላእቲ ወገን
ኩሎም ተጻቢኦቲ ናይ ውሽጥን ናይ
ደገን
ኣንጻርና ተበራሪዮም ሓያላን ናይ
ዓለም
ዓንዲ ጽንዓትና ግን ዘንቕንቖ የለን።"

ሕቶታት ካብ ገዛ

ሕቶ፡ ኣርባዕተ ዝተፈላለያ ንሃገርን ሃገራውነትን ዝገልጽ ክልሰ ሓሳባት ከም ዘሎ ክትገልጽ ጸኒሕካ። ንኤርትራዊ ሃገራዊ መንነት በየናይ ክልሰ ሓሳብ ዝያዳ ክግለጽ ይከኣል፧ ካብ መግዛእታዊ ካርታ ምኽባር ዝሓልፍ መንነት የብልኩምን ዝብሉ ወገናት ስለዘለዉ፡ ነዚ ነጥቢ እንተ ተብርሃልና።

መልሲ፡ ፈለማ ክንሰማማዓሉ ዘለና ነጥቢ፡ ክልሰ ሓሳባት ንክውንነት ክገልጹ ክሸፍኑ ኣለዎም እምበር፡ ውሁብ ክውንነት ናብ ሓደ ክልሰ ሓሳብ ዘይሰመረ ኢልካ ምሽጋር ኣድላዪ ኣይኮነን። ታሪኽ ኤርትራ ታሪኽ መግዛእቲ ስለዝኾነ እቲ ንወሰኑ ኣውሮጳዊ ተመኩሮ ጥራይ ዝገልጽ ክልሰሓሳባት ብምእራም ድሕረ-መግዛእታዊ ተመኩሮ ዝውክስ ክልሰሓሳብ ዝያዳ ገላጺ ክኸውን ይኽእል። እዚ መንነት እዚ ካብ ካልእ መግዛእታዊ ታሪኽ ፈልዩ ናብ ፖለቲካዊ ካርታ ጥራይ ክድርቶ ዝፍትኑ ወገን ንባዕሉ ጸበቡን ተደራዕን ምህላዉ ጥራይ እዩ ዘመልክት። እምበር ሕብረተሰብ ኤርትራ ሓደ ዘመን መመላእታ ጸኒዑ ክትሓስቦ'ውን ዘጸግም ዋጋ ከፊሉ ዝረጋገጾ ሓቂ ናብ ክልሰ ሓሳባዊ ዕንክሊል ክትመልሶ ምፍታን ዘሩይዶ የብሉን።

ሕቶ፡ ስለቲ ዝሃብካና ኣገዳሲ መግለጺ ኣመስግነ፡ ኣቦታ ናይ ቅኒታት፡ ገለ ካብቲ ዝጠቐስካዮ መዘሙርን ደርፍታትንሲ፡ ብህዝባዊ ግንባር ዝፈረዩ እዮም። ሓደ ንናጽነት ዝተዓጥቀ ውድብ ዘፍረዮም ቅኒታት፡ ከም ነጸብራቕ ናይ ባህጊ መላእ ሕብረተሰብ ክንወስዶ ንኽእል ዶ?

መልሲ፡ እዚ ዝተጠቕሰ ኣገዳሲ ውሑድ እዩ። ክውክል ዝኽእል'ውን ኣይኮነን፡ ከም ኣብነት ጥራይ እዩ ተጠቒሱ። እቲ ሕቶ ናይ ኣየናይ ሓርነታዊ ውድብ ምዃኑ ምፍላይ ኣይኮነ፤ ጸናይ መድረኽ ናይ ቃልሲ ይውክል ደኣ'ምበር፡ ነጸብራቕ ባህጊ ህዝቢ ይውክል ዶ ንዝብል ሕቶ ግን፡ እቲ ቃልሲ ብቐንዱ ባህጊ ህዝቢ ከሰምር ዝቐለ፡ እቲ ሕብረተሰብ ባዕሉ ዝጠለቦን ምዃኑ ምዝካር ጥራይ እኹል መልሲ ይመስለኒ። ጥቡብ ድማ ብውዱብ ይኹን ብዘተናጸለ መልክዑ ስምዒትን ባህግን እዩ ዘንጸብርቕ ከምኡ እንተ ዘይከውን እሞ ሰዓብን ደጋምነ ይትረፍ ሰሚዒ'ውን ኣይምስ ረኸበ።

ሕቶ፡ ኣብዚ ግዜ'ዚ እዛ ኣብ ጎረቤት ሃገር ኢትዮጵያ ትቃለሕ ዘላ ናይ "ምድማር" ሓሳብ፡ ገሉ-ገሌ ኤርትራውያን ተደሚርና ብምባል ንልኣላውነትና ኣብ ምልክት ሕቶ ዘእቱ ኪይከውን ስክፍትኦም ክገልጹ ይስምዑ ኣለዉ እሞ፡ ብዛዕባ እዛ ምድማር ገለ እንታይ ርኢቶኻ?

መልሲ፡ ፈለማ እዚ ምስ ኢትዮጵያ ተኸሲቱ ዘሎ ናይ ሰላም ምዕባለ፡ ነቲ ንዘበዘሐ ካብ ግዜናን ጸዓትናን ብምውሳድ ንሰላምን ዕብየትን ዓንቂፉ ዝጸንሐ ኩናትን ጽልእን ከም ዝበቅዕ ዝገበረ ብምዃኑ ክዘኻኸር ኢደሊ። ብዛዕባ ምድማር ግን፡ እቲ ናይ 'ምድማር' ሓሳብ፡ ሓደ ብዘርእን ክልልን ተተፋኒኑ፡ ተቐራሪሒኑ ናብ ምብትታን ገጹ የብል ንዝበረ ህዝቢ ኢትዮጵያ፡ ተፈናጨልናን ተረሓሒቕናን ዘይኮነስ ሰሚርና ኢና ከም ሃገር ክንቅጽል ንኽእል ንምባል ዘገልግል ሓሳብ ወይ ጭርሖ እዩ። ኣብ ኤርትራ ከምዚ ዝበለ ናይ ምትፍናን ንሃገርዊ ሓድነትና ኣብ ሓደጋ ዘእቱ ቀምን ቅርሕንትን ስለ ዘየለ ንዓና ዝምልከት ኮይኑ ኣይስመዓኒን። ኣብ ኤርትራ ንረብሕ እምበር ኣይንድመርን ኢና። ብውሑድ ቁጽርና ኑቲ ኣብ መላእ ኣፍሪቃ ዝሓየለ ሰራዊት ክንሰርዕ ዘኽኣለና ምስጢር፡ ኑታ ዝርከብና ዓቕሚ ብጽንዓት ስለ ዘርባሕናያ እዩ። ንድኻት ጸጋታትና ብራእይን ብዕላማን ኣርቢሑ። ንባህላዊ ብዙሕነትና ብሰላምን ፍቕርን ኣርቢሑ። ስለዚ ኣብ ኤርትራ ንረብሕ እምበር ኣይንድመርን።

ምትሕንፋጽ ቋንቋታት
ምልክት ምዕባለ ዶ ዝምባለ?

ሃኒባል ማጆር

ቋንቋ መግለጺ መንነት ናይ ሓደ ሕብረተሰብ እዩ፡፡ መለለዪ ስልጣነን ክብርን ናይ ወለዶታት ኮይኑ ኣብ ህላወን መኻብብሮን ደቂ ሰብ ወሳኒ ተራ ዝጻወት ፍሉይ ናይ መረዳድኢ ህያብ እዩ፡ ቋንቋ ባህልን ታሪኽን ናይ ሓደ ሕብረተሰብ ዘራኽብ ረቂቕ ድንድል ናይ ምብህሃልን ምንጪ ፍሉይነት ናይ ኣህዛብን ብምዃኑ ወሰጠዘኣዊ ትርጉምን መልእኽትን ሓዚሉ ይርከብ፡፡

ቅድሚ ኣሸሓት ዓመታት ኣህዛብ ብሓደ ቋንቋን ኣገባብ ናይ ምብህሃልን ይረዳድኡን ይዛረቡን ነይሮም፡፡ ብዘይምታዊ ኹጋስ ምስሳን ህዝቢ ዓለም ዘንቀሎ ባህልታትን ክብርታትን ሕብረተሰባት ብዘቐመጥሉ ከባብን ጸጋ ተፈጥሮን ተደሪኹ ክፈልቕ ብምጅማሩ፡ ኣህዛብ ንእንታይነቶም ዝወክልን ኩነተ መኻብብሮኦም ዘኳልሕን ኣገባብ ናይ ምብህሃል ክማዕብሉ ጀመሩ፡፡ እዚ ንስልጣነን ምዕባለን ህዝብታት ዝፈለመ ተርእዮ ንምትእትታው ሓደስቲ ቋንቋታት ምኽንያት ኮነ፡ ካብዚ እዋንዚ ኣትሒዙ ቋንቋ ዝተፈላለዩ ኣህዛብ ዓለም ሰንሰለታዊ ብዘኾነ መልክዕ ካብ ወለዶ ናብ ወለዶ እናተመሓላለፈን እናተሳገረን ዘድሊ ምምሕያሻትን መኣረምታን እናተገበረሉን በጼሕዎ ዘሎ ደረጃ ክሕዝ በቒዑ፡፡

ኣብዚ እዋንዚ መብዝሕትኦን ሃገራት ዓለም ኻናይ ገዛእ ርእሰን ቋንቋ ኣለወን፡ ታሪኽን ስልጣነን ሓደ ህዝቢ ኣብ'ቲ መሰረታዊ ቋንቋኡ ብዘለዎ ኣፍልጦን ክብርን ከምኡ'ውን ኣብ ምዕቃቡ ብዝጻወቶ ተራን እዩ ዝፀንዑ፡፡ ብዙሓት ሃገራት ነዚ ኣድማዒ ሓቂ ክኸሕዳ ስለ ዘይደልያ መሓውር ቋንቋታተን ከይጠፍእን ኣብ ምሉእ ዓለም ከስፋሕፍሕን ናይ ነዊሕ መደብ ዕላምኣን ብምግባር ደኺመ ከይበላ ይሰርሓሉ ኣለዋ፡፡ ሃገራት ምዕራብን ርሑቕ ምብራቕን መሰረታዊ ቋንቋን ባህልን ናይ ሕብረተሰቦካ ሒዝካ ኢኻ ክትምዕብል ትኽእል ዝብል ሓያል ጭርሖ ኣለወን፡፡ ቋንቋ ባዕዲ ተጠቒማ ኣብ ዝላቶ ደረጃ ንጡፍ ምዕባለን ብልጽግናን ዝሰፈረት ሃገር ከቶ የላን፡፡ እዚ ቋንቋ ኣብ ምዕባለን ስልጣነን ዘለዎ ጽልዋ ዘኳልሕ ህያው ኣብነት ብምዃኑ ኑተን ኣብ ምምዕባል ዝርከባ ሃገራት ኣፍሪቃን ኤስያን ደቡብ ኣመሪካን ኣብ ጸጋን ትዕድልትን ቋንቋታተን ጸቒጠን ክሰርሓ ፍናን ኮይንወን ይርከብ፡፡

ሃገርና ኤርትራ ጥንታዊን መሰረታውን ቋንቋ ዝፈለቐላን ኣብ ምዕባለ ድሒርም ዝመጹ ቋንቋታት ዘይቃለል ኣበርክቶ ካብ ዝበበራ ጥንታውያን ሃገራት ሓንቲ እያ፡፡ ኤርትራዊ ቋንቋ ኣብ ናይ ገዛእ ርእሱ ፊደላት ዝተመርኮሰን ዓሚቝ ናይ ኣመጻጽኣ ታሪኽ ዘለዎን እዩ፡፡ እንተኾነ ብሰንኪ ናይ ነዊሕ ዓመታት ባዕዳዊ መግዛእትታት ተዳሂኹን ማሲኑን ጸኒሑ እዩ፡፡ ኣብዚ እዋንዚ ግና እንሆ ትንሳኤ ረኺቡስ ድሮ ሓያሎ መጻሕፍቲ ንትሸዓተ ብሄራትና ብዝወክሉ ቋንቋታት እናተዳለዉ ሽውሃት ኣንበብቲ የዕግቡ ኣለዉ፡፡

ቋንቋ ትግርኛ ሓደ ካብቶም ንሕበሎም መግለጺ መንነትናን እንታይነትናን ዝኾነ ተፈጥሮኣዊ ትዕድልቲ ሃገርና እዩ፡፡ እዚ ቋንቋ ኣብ ዓለም ካብ ዘለዉ 23 ልሳናት እንኮ ናይ ገዛእ ርእሶም ፊደላት ዘውንኑ ቋንቋታት ሓደ እዩ፡፡ ቋንቋ ትግርኛ ዝያዳ ብዘለዎ ሓያል ናይ ምግላጽ ዓቕምን ወሀድ ናይ ምትንታን ብቕዓትን ይልለ፡፡ ዓለምለኻዊ ኣቓልቦ ግዱሳትን ሊቃውንቲ ስነቋንቋን ዝስሕብ ዘሎ ቋንቋ ትግርኛ ክንጆ ሃብታምን ዘይተበርበረ ቅርሲ ምውናኑ ብቓላቱ' ውን ምእኩት ጺጋታት ዝተዓደለ እዩ፡፡ ብመሰረት ምሁራት እዚ ዓውዲ ቋንቋ ትግርኛ ብመዳይ ልሳናዊ ትንተና ዕሙቕ ዝበለ መጽናዕቲ ዘድልዮን ታሪኽ ኣመዓብባልኡ'ውን ክንጆ እቲ ዝግመት ዕምሪ ክህልዎ ስለ ዝኽእል ዝያዳ ዝተወደበ መጽናዕቲ ከም ዘድልዮ ምርምራዊ ትንተንኦም የረድእ፡፡

ጽልዋ ምዕራባዊ ዓለም እናሓየለ ዓውለማን መዝዙን'ውን እናዛየደ ኣብ ዝመጸሉ ዘሎ እዋን ዝተፈላለያ ሃገራት ዓለም ብፍላይ እተን ኣብ ምምዕባል ዝርከባ ሃገራት መሰረታዊ ቋንቋኣን ኣብ ምዕቃብ ልዕሊ ካልእ እዋን ተሸገረን ይርከባ፡፡

ምትሕንፋጽ ቋንቋታት፡ ትሑት ግምት ንቋንቋ ኣይ፡ ክብርታትን ባህልታትን ሕብረተሰብካ ኣቃሊልካ ምርኣይን ምምላኽ ንምዕራባዊ ልምድን ባህልን... ወዘተ ገለ ካብ'ቶም ሃገራት ተገዚሀን ክቃለሰኦም ዝቐሰቡ እዋናውያን ተርእዮታት እዮም፡፡ ከም ኩሎም ቋንቋታት ዓለም ሓደ ካብቶም እዚ ብደሆታት ገጢምዎ ዘሎ ኤርትራዊ ቋንቋ ትግርኛ እዩ፡፡

ልዕል ኢሉ ከም ዝተገልጸ ጥንታዊ ቋንቋ ትግርኛ ናቱ ታሪኽን ነዊሕ ኣመጻጽኣን ዘለዎ ሃብታም ቋንቋ እዩ፡፡ ይኹን እምበር ብሰንኪ ዝሓለፉ ተደጋገምቲ መግዛእታዊ ስርዓታት ዘኸተልዎ ዕንወት ብፍላይ ባዕዳውያን ገዛእቲ ሃገር ቋንቋ ተሓኒቑ ንኸይምዕብል ተዓንቂፉ ጸኒሑ እዩ፡፡ ብርግጽ ጽልዋ መግዛእቲ ብኣጋ ስለ ዘይሃሰሰ እዚ ሓሓሊፉ ዝርአ ሓናፈጽካ ናይ ምዝራብ ክስተት ንቡር መሰሉ ክርአ ይኽእል ይኸውን፡፡ የግዳስ ገለ ገለ ሰባት በቲ ኣብ ዕለታዊ ስርሖም ከዘውትርዎ ዝውዕሉ ባዕዳዊ ቋንቋ ፍጹም ተመሊኾም ኣብ ካልእ ዕለታዊ ንጥፈታቶም ክጥቀምሉን ሓሓሊፉ'ውን ፈላጣት ንኽመስሉ ቋንቋ እናሓዋወሱ ዝዛረቡ ወገናት ይተሳእኑን፡፡ ካብ ኩሉ ዝኸፍአ እቲ ባዕዳዊ ደርፍን ፊልምታትን እናተኸታተሉ ዝመለኽዎ ቋንቋ ምስ ቋንቋ ኣዲኦም ከዛምዱ ክበሉ እናሓናፈጹን እናመጠጡን ክዛረቡ ክትሰምዕ ከለኻ ዘደንጹ ኣይኮነን፡፡ ልክዕ'ዩ ቋንቋ ንመራኸቢን መረዳድእን ዘገልግል መሳርሒ ብምዃኑ ዝኾነ ይኹን ቋንቋ ምፍላጥ ጠቓሚ እምበር ጉዳኢ ስለ ዘይብሉ ዘድሊ እዩ፡ ከተዘውትሮ ከለኻ ግን ጽሩይ ብጽሩይ ወይ ድማ ንሱ ብንሱ ብዝኾነ መንገዲ እንተኾነ ይምረጽ፡፡ ምናልባት ምትሕንፋጽ ቋንቋ'ሞ እንታይ ጉድኣት ኣለዎ? ድሓር ከኣ ንሓደ ቋንቋ የሀብትሞ እምበር ኣየብድሞን እዩ ንዝብሉ ወገናት ፕሮፌሰር ጊደዎን ኣባይ ኣብቲ ሳዕቤናት ምትሕንፋጽ ቋንቋ እንግሊዝ ኣብ ሃገራውያን ቋንቋታትና ብዝበል

ኣርእስቲ ዝገበሮ ዋዕላ ንጹርን ጉላጽን መልሲ ሂቡሉ ነይሩ፡፡ "ዝተኾመረ ጸዕዳ ጣፍ ጣይታ ብጹብሐ ዝኾነ ኣቓሲኻ ክትብልዕን ጽሩይ ስዋ ብመለሲኻ ጎርዳዕ ከተብልን ምስ መቕርብኻ ኣብ መኣዲ ተቐሪብካ ኣለኻ ንበል፡፡ እቲ ብጹብሐ ዝኾነ ዝጠለለ ጣይታ ኣብ ከርሰይ ምስቲ ስዋ ምሕዋሱ ኣይተርፎን እዩ ኢልካ ንመኣድኻ መለሲኻ ስዋ ኣልዒልካ ካብቲ ጽሩይ ኣይትከሰክሰሉን ኢኻ፡፡ እንታይ መቕረት ከህልዎ?? ብመንጽሩ ምትሕንፋጽ ቋንቋታት'ውን ካብዚ ዝፈልዮ የብሉን፡፡" ብምባል ባዕዳዊ ቋንቋ እናደራገኾካ ምዝራብ ንእዝጊ ሰማዒ ኣደንቂሩ፡ ባይታ ልዙብ ምብህሃል ክሓልኽ ዝኽእል ሓደገኛ ሳዕቤን ከም ዘለዎ ብቓል ልሳኑ ዘጠንቀቐ፡፡ ስለዚ እዚ ኣብሂላ እዚ ክእረም ዝግባእ ጌጋ ርድኢት እዩ፡፡ እኳ ድኣስ ባዕዳዊ ቋንቋ ኮይኑ ቋንቋ ኣደ እናህሰሶን እናወረሶን ከይከይድ'ሞ ኣብ መውዳእታ ድማ ዓብሊሉ ጠቕላላ ከም ዝርሳዕ ከይገብሮ ዕቱብ ጥንቃቐን ትዕዝብትን ዘድልዮ ጉዳይ እዩ፡፡

ኣብ'ዚ እዋን'ዚ ብሳላ ምዕቡልን ረቒቕን ተክኖሎጂን ብዙሓት ስነ ጥበበኛታት ሃገርና ሞያዊ ፍርያቶም ብመንገዲ ኣህጉራዊ መርበብ መራኸቢታት ከም ዩትዩብን ፈይስቡክን ናብ ተዓዘብቲ ከቕርቡ ክኢሎም ኣለዉ፡፡ መርኣያ ናይ'ቲ ዝፈረ ዘሎ ብቑጽሪ ውሑድ ዘይኮነ ስነ ጥበባዊ ፍርያት ተዳኺሙ ዝጸንሐ ስነ ጥበብ ሃገርና ትንፋስ ረኺቡስ ፍንሕንሕ ክብል ክኢሉ እዩ፡፡ በዚ ኣጋጣሚ ንፍሲወከፎም ሞሳን ምትብባዕን ክበጽሖም ይግባእ፡፡ መብዝሕትኦም ካብ'ዞም ፍርያት ከኾነ ኣካብራ ሕብረተሰብና ኣብ ዝተፈላለዩ ጽፍሕታት ከንጸብርቑ ከለዉ ዝተረፉ ኸኣ ልምድን ባህልን ናይ'ቲ ሕብረተሰብ ብረቒቕ ቅዲ ተንቲኖም የቕርቡ፡፡ መሃርን ኣለዎምን ንኸሉ ብዓበረ ዝገልጸን ፍርያት ይቐርቡ ከም ዘለዉ ዘይክሓድ'ኳ እንተኾነ ሓላሊፉ ዝርአስ ዓገብ ዘዩብል ኣይኮነን፡፡ ስለዚ ስነ ጥበበኛታት ሃገርና ከሉንትናዊ መማዚ ጥበብ ሰረት መበቖላዊ ክብርን ቋንቋን ተቐሪቲካ ተመሓላልፎ መሃሪ መልእኽቲ ምዃኑ ተገንዚቦም ብጥንቃቐ ክሰርሑ ይግባእ፡፡ ጸሓፍትን ደረስትን ገጠምትን'ውን ብዮጉዲኦም ንኣንባቢ ክርድኦ ብዙብል ምስምስ ቋንቋታት ካብ ምትሕንፋጽ ተናገፎም መሰረታዊ ቋንቋ ክትፈልጥን ክትብርብርን ዝቐሰቕስ ጽሑፋት ከዳልዉ መድረኽ ግዜና ዝጠልቦ ሓቂ ኮይኑ ኣሎ፡፡

ስድራቤት መሰረት ሕብረተሰብ እያ፡፡ ወለዲ ብፍላይ ከኣ ኣደ ኣብ ምምእዛን እዛ እምኒ ኩርናዕ ሕብረተሰብ ዝኾነት ስድራ ዘለዎም እጃም ልዑል እዩ፡፡ እታ ፋልመይቲ ንእንታይነትናን መጻኢናን እትውስን ቤት ብምዃና ወለዲ ንደቆም ትኽክለኛ ቋንቋ ንምምሃር ሓላፍነቶም ከልዕሉ ይግባእ፡፡ ብፍላይ ናይ ምዝራብ ክእለቶም ምስኦም ሓቢሩ ስለ ዘይወለድ ንምምዕባሉ ተራኦም ከዕዘዙ ኣለዎም፡፡ እዚ ዝተጠቕሰ ኩሉ ተቐባልነት ዘለዎ ኮይኑ፡ ኣብ ኣተኣላልያን ኣተዓብብያን ህጻን ኣደ ጉና ፍሉይ ቦታ ዘለዋ ኣካል ስድራቤት እያ፡፡ በዚ መሰረት'ዚ ድማ ኣብ ገዛ እታ ቀዳመይቲ ናይ ቋንቋ መምህር ኣደ ምዃና ይንገረላን ይእመነላን፡፡ ዝ ድማ እዩ ዝኾነ ይኹን ህዝቢ ንቋንቋኡ ቋንቋ ኣደ ኢሉ ዝጽውዖ፡፡

በዚ መዳይዚ ክርአ እንከሎ ዝ ዝተባህለ ኩሉ ተገንዚበን ንደቀን ብዓበቱ ዝምልምላን ዝኣልያን ስድራቤታት እኳ እንተለዋ ኣተዓብብያን ኣተሓሕዛን ናይ ገለ ስድራቤታት ግን ዘሰክፍ እዩ፡፡ ኣብዘን ዝተጠቕሳ ስድራቤታት እቲ ንብር "ኣቦ" ወይ "ኣደ" እናበልካ ንስድራኻ ምጽዋዕ ተረፉስ እቲ እናተሓናፈጸ ዝመጸ "ባባ" ወይ "ማማ" ዝብል'ውን እናተመንወ ስለዘኸደ ንወለዶም ዝንጥል ኣቢሎም በስምኦም እናጸውዑ ዝዓብዩ ህጻናት ብቑጽሪ እናበርከቱን እናሰሱን ይመጹ ኣለዉ፡፡ ብወገን መንእሰያት'ውን እንተኾነ ትግርኛ ክዛረቡ እምብዛ ዝተሰከፉን ዝተሸቑረሩ ንክመስሉ ኮይኑ ግብእን ስሩዕን ዝኾነ ኣጸዋውዓ ብምግሳይ ዝተፈላለዩ ቋንቋታት ዝመበቆሎም ናይ ባዕሎም ሲየሚታት ንወለዶም እናዓደሉ ዝኸዱ ይስዕሩ ኣለዉ፡ ካብዚ ሓሊፉ'ውን ገና እግሪ ተኺሊ ከለዉ ስለ ዘይተግርዎምን ዘይፈልጥዎምን ከም ሓምቦይ፡ ኣኮይ፡ ሓትነይ፡ ኣሞይ… ወዘተ ዝኣመሰሉ መጸውዒ ኣዝማድ ፈጺሞም እናሃሰሱን እናተረስዑን ከይከዱ ዘሰግእ ኢዩ፡፡ ከመይ'ሲ ገለገለ ህጻናት ነቶም ኣብ ክንዲ ሓወቦይ እገሌ መጺኡ ነይሩ ኢሎም ዝዮኽሩ፡ ሓውኻ እኮ መጺኡ ነይሩ እናበሉ ምምጻእ ሓወቦኦም ክገልጹ ክትሰምዕ ከለኻ ዘየደንጹ ኣይኮነን፡፡ ቋንቋ እናሓናፈጽናን እናመጠጥናን ድኽመትና ካንጸብርቕ ከይንህሉ ምስትውዓል ከድልየና እዩ፡፡ ከመይ'ሲ ሓደ ቋንቋ ሕጽረት ቃላት ምስ ዝህልዎ ካብ ባዕዳውያን ቋንቋታት እናተለቃሕካ ክተሃብትዮ ይከኣል እዩ፡፡ እቲ ብዘለዎ ዕቑር ሃብቲ ቃላት ይኹን ናይ ምግላጽ ዓቕምን ዝፍለጥ ትግርኛ ግን ዓጺቕ እዩ፡ ንፍቕሪ ክገልጽ ብቓዓት የብሉን፡ ናይ መልቀስ ቋንቋ እዩ… ወዘተ ብዝብሉ ሰንከፍ ርድኢታት ተማሪኽና ንሱስ ከውቐያ ኣየምሕረልናን እዩ፡ ትግርኛ ብልክዕ ንፈልጦ ዲና? ዝብል ሕቶ እግሪ እግሩ ስለዝስዕብ፡፡ ብኣተሓሳስባን ምዕባለን ደኣ'ምበር ብቋንቋን ባህልን ምዕራባውያን ክንመስል ኣይንድለ፡፡

ካልኦት ቋንቋታት ንምፍላጥ እንገብሮ ጻዕሪ እናቖጸልና ቋንቋና ንኽነምዕብል ግን ከይሓናፈጽና ንሱ ብንሱ ምጥቃም ከም ዘድልየና መምህር ሓጎስ ቀለታ ኣብታ ንምዕባለ ቋንቋ ትግርኛ ዘዳለዉዋ መጽሓፎም ኣትሪሮም ይምዕዱ፡፡ ቋንቋ ሓላፍነት ናይ ዝተወሰኑ ሰባት ስለዘይኮነ ኮቶም ብልምዲ ናይ ጎደና ወይ ፍጮ ተዛረብቲ ኢልና ንጽውዖም ወገናት ዘዘውትርዎም መጥመርን መእሰርን ዘይብሎም ቃላት ዝሓቕፉ ዝርርባት ንምእላይ ወለዲ፡ መምህራን፡ ምሁራትን ግዱሳትን ስቋንቋን ሕብረተሰብን ኣበርክትኦም ክዛይዱ ይግባእ፡፡ ከመይ እቲ ንትግርኛ ዝነዕቕ መንነቱ ዘይፈልጥ ንቋንቋ ትግርኛ ሓቑፍዎ ዘሎ ዓሚቕ ምስጢርን ናይ ምትንታን ብቕዓትን ዘይተገንዘበ ጥራይ እዩ ክኸውን ዝኽእል፡፡

ቋንቋ ምልክት ሓድነት ሕብረተሰብ እዩ፡፡ ቋንቋን መንነትን ሕብረተሰብካ ዘይምፍላጥ ምሩኽ ባዕዳውያን ልምድታትን ባህልታትን ንኽትከውን እዩ ዘተባብዖ፡፡ ስጡም ኣጠቓቕማ ቋንቋ ዘለዎ ሕብረተሰብ ዘውዲ ምዕባለ ክደፍእን ኣብ ዘርያ ተንበርካኺኦት ንኸይሰፍርን ዘኽእል ሓያል ውሸጣዊ ስምረት ይህልዎ፡፡ ብዘይካ'ዚ ቅርሲ ናይ ወለዶታት ብምዃኑ ኣህዙብ ክሰብ ክንደይ ኣብ ምዕቃብ ያታዊ ቋንቋኦም ከም ዝተግሁ ዘጽር ህያው ምስክር እዩ፡፡ ጥንታውነቱ ዓቔቡ ብዙሕ መሰናኽላት ሰጊሩ ኣቦና ዝበጽሐ ቋንቋ ኣቦታትና ብሰሪ ዝገብኦ ኣተሓሳስባና ተደቒሱ ከይተርፍን መጻኢ ወለዶ ከይከሰና ክንጥንቀቐን እዋኑ እዩ፡፡ ብፍላይ ኣብዚ ምዕቡል ዘመን'ዚ ሕብረተሰብና ኣብ ምዕቃብ ቋንቋኡን ልምዱን ዘለዎ ህሉው ደረጃን ኸፈልጥ ዝቕስቕስ ተርእዮ ይፍጠር ብምህላዉ ንድንፍዐን ዕቤትን ቋንቋና ሓቦ ንበል፡፡

***

ሃበርም

መሃዝትን ሰናዕትን ተመሃሮ ኮምፒተር ምህንድስና

“ጽፉፍ መጽናዕቲ ናይ ተዓጻጻፍነት ዓቕምኻ የሐይል”

እዚ ዘመን`ዚ ዘመነ ተክኖሎጂ እናተባህለ ዝጽዋዕ ዘሎ ብዘይ ምኽንያት ኣይኮነን። ተራን ኣበርክቶን ተክኖሎጂያዊ ፍርያት ኣብ ነፍሲወከፍ ንጥፈታት ወዲ ሰብ ኣዝዩ ጸላዊ እናኾነ ይመጽእ ኣሎ። ብዘይ ተክኖሎጂያዊ ፍርያት ናብ ምንም ነገር ክነፍሪ ኣብ ዘይንኽእለሉ ደረጃ ገጽና ኢና ነምርሕ ዘሎና። ጎኒ ጎኒ`ዚ ብዙሓት ተጣበቕቲ ሰብኣዊ መሰላት ብቕልጡፍ ምዕባለ ተክኖሎጂ ብምስካፍ፡ ኣብ መጻኢ ሰባት ስራሕ ስኢኖም ኮፍ ከይብሉን ሽቕለት ኣልቦነት ከይዓብን ብግህዶ ዝዛረብሉ ዘለዉ መድረኽ እዩ። ብፍላይ ኣብቶም ብ`ኣርተፊሻል ኢንተሊጀንስ (AI)` እናተባህለ ዝፍለጥ ክልሰ-ሓሳብ ምርኩስ ብምግባር ዝምዕብሉ ዘለዉ ሮቦታት ብዙሕ ስክፍታ እዩ ዘለዎም። እዞም ሮቦታት ኣብ ቀጻሊ ንተፈጥሮኣዊ ትዕድልትን ጸጋን ሰባት ከይፈታተኑ ስክፍትኦም ብግልጺ የርእዩ ኣለዉ።

ነዞም ኣብ ላዕሊ ዘልዓልክዎም ስክፍታታት ንጎኒ ገዲፍና፡ በዚ AI ኢልና ዝገለጽናዮ ክልሰ-ሓሳብ ተመርኲሶም ዝፈረዩ ምህዞታት ኣብ ንጥፈታት ደቂ ሰባት ዘበርከትዎ ሓገዝ መግለጺ ኣይርከቦን እዩ። ብፍላይ ድማ ኣብ ንጽላዊ ሞያታት። ነዚ ህቡብ ክልሰ-ሓሳብ፡ ክኢላታት ናይ ዝተፈላለዩ ሃገራት ኣብ መዓላ ከውዕልዎ ብዙሕ ፈቲኖም እዮም። ኣብ ሃገርና እውን ብተመሳሳሊ።

ነዚ ክልሰ-ሓሳብ ምርኩስ ብምግባር፡ ተመሃሮ ኮምፕዩተር ምህንድስና ዝኾኑ ሃበርም መንእሰያት ሃገርና ሓደ ኣደናቒ ዝኾነ ስራሕ ዓሚሞም ኣለዉ። እዛ ኣገዳሲት ስራሕ ኣብ ሃገራዊ ፈስቲቫል መንእሰያት ኤርትራ 2018 ኣብ ዓውዲ ኮምፕዩተር ምህንድስና (ምህዞን ስንዓን) ቀዳማይ ደረጃ ብምሓዝ ናይ 15,000 ናቕፋ ሽልማት ካብ ኢድ ክቡር ፕረዚደንት ተቐቢላ ነይራ። ንዝያዳ መብርሂ ምስታ ጉጅለ ዝገበርናዮ ዕላል ቀጺሉ ይስዕብ፥

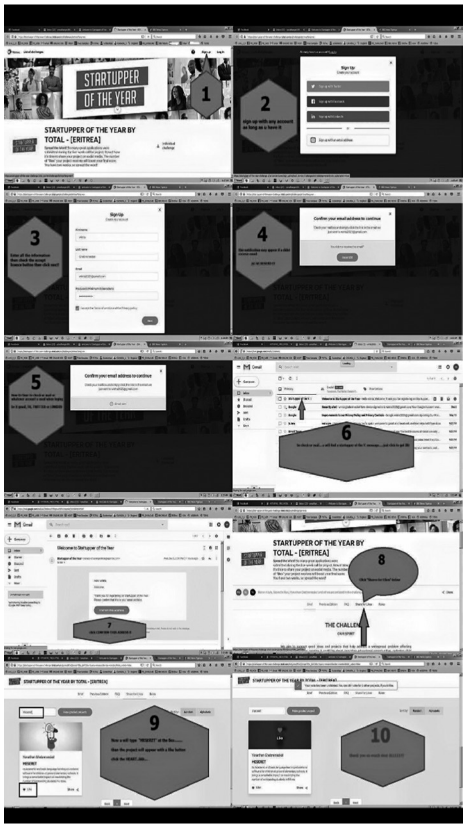

- **ብመጀመርታ ምስ ኣባላት ናይ'ዛ ጉጅለ ክንላለ፧**

እዛ ጉጅለ ብሸዱሽተ ኣባላት ዝቖመት ኮይና፡ ሓሙሽተ ኣውዳትን ሓንቲ ጓልን ዘጠቓለለት እያ። ስማትና ድማ መርሃዊ ጸጋይ፡ የማነስ ክሱተ፡ ናሆም ወልዳይ፡ ዳዊት የማነ፡ ኢሳይያስ ኣፍወርቅን ኤልልታ ደቦሳይን ድማ ንበሃል።

- **ምትእኽኻብ ናይ'ዛ ጉጅለ ከመይ እዩ ነይሩ፧**

ኣብ ራብዓይ ዓመት እዩ ዝጀምር። ኣብ'ቲ እዋን ብጉጅለ ዝስራሕ ስራሕ ናይ ሓንቲ ዓውደ ትምህርቲ ስለ ዝተዋህበና ብሓባር ክንሰርሕ ጀሚርና። ብኡ ኣቢሉ ድማ እቲ ምትእኽኻብና ናብ ናይ ራብዓይ ዓመት `ሚኒ` ፕሮጀክትን ሓሙሻይ ዓመትን ስለ ዝሰገረ፡ ኑቲ ናይ መውዳእታ ዓመት ብጉጅለ ዝስራሕ ስራሕ፡ ብሓባር ክንሰርሖ ወሲ ንና። በዚ ድማ ክሳብ መውዳእታ ብሓንሳብ ቀጺልና ጸቡቕ ስራሕ ድማ ዓሚምና።

- **ስለምንታይ ኢኹም ነዚ ሓሳብ መሪጽኩሞ፧**

እቲ ምኽንያት ብዙሕ እኳ 'ተኾነ ገለ ካብ'ቶም ዝጸለዉና ብዙሓት ነጥብታት ሓደ፡ ነታ ትምህርቲ ምስ ወሰድናያ ስለ ዝተማሰጥና ኢና። ብፍላይ ዶክተር የማነ ብዛዕባ ናይ'ቲ ዓውዲ ኣበርክቶን ጠቐምን ብስፊሕን ብዕምቆትን ምስ ገለጸልና፡ ብዙሕ ተማሲጥና ኢና። በዚ ኣጋጣሚ ድማ ንዶክተር የማነ ካብ ልቢ ነመስግኖ። ብተወሳኺ፡ ካብ ኣባላት ናይ'ዛ ጉጅለ `ብሳይንስ ፍክሽን` ዝኾኑ ፊልምታት ጽሉላት (ናይ ሓባር ሰሓቕ) ነይርናን እዮም። ኑቲ ኣብ ፊልምታት ዝረኣይዎ ተክኖሎጂያዊ ምህዞታት ኣብ ተግባር ክሰርሕዎ ልዑል ህንጥዩት ስለዝሕደሩ ዓቢ ድርኺት እዩ ኮይንና።

- **`ኣርተፊሻል ኢንተሊጀንስ (AI)` ክንብል ከለና እንታይ ማለት እዩ፧**

ካብታ ቃል ክንጅምር። እዚ ዓውዲ እዚ `ኣርተፊሻል ኢንተሊጀንስ` ኢና ንብሎ ዘለና። ቃል ብቓሉ ድማ `ሰብ ሰርሖ ብልሒ ዘለዎ ምህዞ` ማለት እዩ። ብኻልእ ኣዘራርባ ንሓደ ሓጺን ብመንገዲ እዚ ክልሰ ሓሳብ ገይርካ ኣመዛዚኑ ከም ዝወሰን ዝተፈላለዩ ንጥፈታት ከም ዝካይድ ምግባር ማለት እዩ። ንኣብነት ሓደ ጸሓፊ ናይ ሓደ ቤት ጽሕፈት ክገብሮ ዝኽእል ብመንገዲ እዚ ክልሰ-ሓሳብ ዝተማህዙ መሳርሒታት ብቐሊሉ ክገብርዎ ይኽእሉ እዮም። እዚ ማለት ድማ እዞም መሳርሒታት ብዝተወሰነ ደረጃ ይሓስቡን የመዛዝኑን ኣለዉ ማለት እዩ።

- **ብመንገዲ እዚ ክልሰ ሓሳብ ዝማዕበሉ ተክኖሎጂያዊ ፍርያት ኣብ ሕብረተሰብ ዝህልዎም ኣበርክቶ ከመይ ትገልጽዎ፧**

እዚ ክልሰ-ሓሳብ እዚ ኣብ'ዚ እዋን`ዚ ህቡብ ኮይኑ ዘሎ ክልሰ-ሓሳብ እዩ። ናይ ብሓቂ ድማ ኣብ ሕብረተሰብና ዘበርክቶ ዘሎ ግደ ኣዝዩ ልዑል እዩ። ብፍላይ ድማ ኣብ ዝተነጻጸሉ ሞያታት እንተርኢና ኣበርክቶ ናይ'ዚ ዓውዲ መግለጺ ኣይርከቦን እዩ። ኣብ ሕክምናዊ መብጣሕቲ፡ ኣብ ዓበይቲ ፋብሪካታት ማኪናን ካልኦትን ዘለዎ ኣበርክቶ ልዑል እዩ።

- **በሉ ናብ ስራሕኩም ክንምለስ፡ ብልክዕ እንታይ እያ ትሰርሕ፧**

ከምቲ ልዒልና ዝገለጽናዮ እዛ ስራሕና ኣብ AI ምርኩስ ብምግባር እያ ተሰሪሓ። ቀንዲ ትህቦ ኣገልግሎት ድማ ገዛ ናይ ምቁጽጻር ስራሕ (ልቺ፡ ቲቪ፡ ፍሪጅን ካልኦትን ናይ ምውላዕን ምጥፋእን)፡ ኣብ ሓለዋ ገዛ ምንጣፍ (ብዘይረኣዩ ካሜራታት ተሓጊዛ ካብ ዘይተደልየ ሰራቒ ምክልኻል)፡ ውልቃዊ ሓገዞት ምብርካት (ቆጸራኻ ምዝኽኻር፡ ዝመጽካ መልእኽቲ ምሕባርን ካልእን)፡ ብመንገዲ ኢንተርነት ምስ ዓለም ምርኻብ፡ ዛሕልን ምቐትን ናይ ገዛኻ ምቁጽጻርን ካልእን ክትገብር ዓቕሚ ኣለዋ። ኩሉ እትህባ ትእዛዛት ድማ ብመንገዲ ድምጺ ኢኻ ትህባ፡ ብኻልእ ኣዘራርባ ክትሰምዕ ትኽእል እያ ማለት እዩ (ናይ ሓባር ሰሓቕ)።

- **ኣብ'ዛ ሓሳብ ምስ ወደቕኩም መጀመርታ ዝገበርኩሞ ነገር እንታይ እዩ ነይሩ፧**

መጀመርታ ዝገበርናዮ ነገር ብዛዕባ እቲ ዓውዲ ዓሚቕ ኣፍልጦ ክህልወና መታን መጻናዕቲ ምኪያድ እዩ ነይሩ። ከም ተወሳኺ`ውን ኣብ ተመሳሰልቲ ስርሓት ብዙሕ መጽናዕቲ ኣካይድና። ካብኡ ቀጺልና`ውን በዩናይ ቋንቋ ከምዕብሎ ከም ዘለና ንምውሳን ብዙሕ ደኺምና ኢና። ኮታ ብሓፈሻዊ ኣገላልጻ ኣብ መጽናዕቲ ምኪያድ ብዙሕ ግዜ ሰዊእና። ዳርጋ ፍርቂ ናይ'ቲ ግዜና ኣብ መጽናዕቲ ኢና ኣጥፊእናዮ 'ተብልና ምግናን ኣይኮነን።

- **ኣገዳስነት መጽናዕቲ ኣብ ሓደ ስራሕ ከመይ ትገልጽዎ፧**

እዋእ … ኣዝዩ ልዑል እዩ። ብዘይ መጽናዕቲ ናበይ ከም ተብል ብፍጹም ክትፈልጥ ኣይትኽእልን ኢኻ፡ ናበይ ገጽካ ኢኻ ክትከይድ፡ ኣብ'ቶም ትኸዶም መንገድታት እንታይ ኢኻ ክትገብር ክትፈልጥ እንተ'ኼንካ ግድን መጽናዕቲ ክትገብር ኣለካ። ዋላ ሰብ ናቱ መሃዘትን ተበላሓትነትን ይሃልዎ፡ ብዘይ መጽናዕቲ ግና መንገዱን ኣንፈቱን ክጠፍኦ ይኽእል እዩ። ብሓፈሻ ጽፉፍ መጽናዕቲ ምግባር ማለት ናይ ተዓጻጻፍነት ዓቕሚ ምድላብ ማለት እዩ።

- **እሞ መሓዘት ኢንተርነት ኢኹም ኴንኩም ነይርኩም ማለት እዩ(ናይ ሓባር ሰሓቕ)። በሉ ብዛዕባ ውሽጣዊ ኣሰራርሓ ናይዛ ስራሕ ክተዘራርቡ፡ ብምንታይ ብምንታይ ዝቖመት እያ፧**

እዛ ስራሕና ብሶፍትዌር(ዘይጭበጥ ኣካል ኮምፕዩተር)ን ሃርድዌር(ተጨባጢ ክፋል ኮምፕዩተር)ን ዝቖመት እያ። እቲ ሃርድዌር ንብሎ ዘለና ኣካል፡ ኑቶም ብመንገዲ ሶፍትዌራት ዝወሃቡ ዘለዉ ሓበሬታት ዘንቀሳቕስ ንብረት

ኢልና ክንጠቕሶ ይከኣል እዩ። እዞም ክፋልት ኮምፕዩተር ኩነቶም ኣገልግሎት ኣለዎም። ቅድም ሓፈሻዊ ኣሰራርሓ እዛ ፕሮጀክት እሞ ክንገልጽ ድሓር ናብ ኩነቶም ኣብርኩቶ ክንምለስ ኢና።

• ሐራይ ቀጽሉ።

ንኣብነት ንዘተወለዐት ልቺ ከተጥፍ እንተደሊኻ፣ ናብታ `ራስፐሪፓይ` እትብሃል ንእሽቶይ ፖርድ እትመስል ኮምፕዩተር ቀሪቡካ `ልቺ ኣጥፍእዮ` ትብሎ። እቲ ድምጺ ናብታ ራስፐሪፓይ ቡቲ ዝተዳለወ `እስፒከር` ይኣቱ። እቲ ድምጺ ናብታ ራስፐሪፓይ ምስ ኣተወ ቡቲ ኣብታ መሳርሒት ዝተጻዕነ ሶፍትዌር ምስቲ ኣብታ ራስፐርፓይ(ንእሽቶይ ኮምፕዩተር ዋላ ንበላ) ኣወዳዲሩ ቅኑዕነት ናይቲ ትእዛዝ ብምዕቃኑ ነቲ ትእዛዝ ናብ እንግሊሽ ቀይሩ ብምንገዲ ምሉእ ሓሳብ ናብታ AI ትብሃል ኣካል ናይቲ ሶፍትዌር ከም ዝሓልፍ ትገብሮ። እታ AI ድማ ነቲ ዝመጻ ምሉእ ሓሳብ ብምውድዳር እንታይ ዓይነት ትእዛዝ ክፍጸም ከም ዘለዎ ትወሰንን ትእዝዝን። ንኣብነት ናይ ልቺ ምጥፋእ እንተ ወሲድና፣ እቲ ትእዛዝ ልቺ ንምጥፋእ ምኳኑ ምስ ተረደአት ነቲ ናብታ መሳርሒት ተገጢሙ ዘሎ ገመዳት ብዓቕን ቮልቴጅ ከም ትቖጻጸር ትገብሮ። ኣብ መወዳእታ ድማ እታ መሳርሒት እቲ መስርሕ ዕዉት ምኳኑ ብድምጺ እያ ትሕብረካ።

• ነቲ እተድምጾ ድምጺ ብኸመይ እያ ትርድኦ፧ ብኸመይ እያ ትቆጻጸሮ፧

እዚ መስርሕ እዚ ብመንገዲ `ቮይስ ረኮግኒሽን` ተባሂሉ ዝፍለጥ ክልሰ ሓሳብ ንበሎ ሶፍትዌር፣ እዩ ዝኸየድ። ንኣብነት እታ ራስፐሪፓይ ኣብ መጀመርያ ናይ ኣመራጋ ላህጃ ጥራይ እያ ትፈልጥ ነይራ። ድሓር ግና ከባቢ 300 ሰዓታት ዝወሰደ ልምምድ ከሎይደላ ስለዝገበርኩላ ንዚ ናትና ላህጃ`ውን ክተጸንዮ ክኢላ እያ። እዛ መሳርሒት ንዝተፈላለዩ ቋንቋታት ከም ትመሃር ገይራ እያ ተሰሪሓ። ንሓደ ዓይነት ትእዛዝ ዝተፈላለዩ ሰባት ብዝተፈላለዩ ኣገባባት ክጥቀሙ ይኽእሉ እዮም። ንኣብነት ንሰኻ `ልቺ ኣጥፍእዮ` ክትብል ትኽእል ኢኻ፤ ካልእ ድማ `ብርሃን ኣጥፍእዮ` ክብላ ይኽእል። ንሕና ንዚ ዓይነት ጸገም ንምፍታሕ ዝተጠቀምናሉ ሜላ፣ ነዶም ክበሃሉ ዝኽእሉ ተኽእሎታት ኣብ ሓደ ጉጅለ ብምጥርናፍ ሓደ ካብኦም ዝተሰነዱ ቃላት ምስ ትሰምዕ ትእዛዝ ተመሓላልፍ ማለት እዩ።

• ብዘዕባ ጠቕምታት ናይ'ዛ ስራሕኩም እንታይ ምበልኩም፧

እዛ ስራሕ ብዙሕ ጥቕምታት እዩ ዘለዋ። ከምቲ ኣቐዲምና ዝበልናዮ፣ ነቶም ኣብ ገዛና ምስታ መሳርሒት ዝተራኸቡ መሳርሒታት ምሉእ ብምሉእ ትቆጻጸረልና እያ። ልቺ፣ ቴለቪዥን፣ ፍሪጅ ክትውልዓልናን ከተጥፈኣልናን ትኽእል እያ። ኣብ ርእሲ እዚ`ውን ዓቐን ምቖት ናይ ገዛና`ውን ክትቆጻጸረልናን መጠን ዋጋኡ ክትነግረናን ትኽእል እያ። ከም ኣብነት ምቖት ናይ ገዛና ብመንገዲ`ታ ኣብ ገዛና ተገጢማ ዘላ ናይ ዋዒ `ሰንሰር` ዛይዱ ከም ዘሎ እንተፈሊጣ፣ ንታ ብመንገዳ እትእዝዝ `ቬንትሌተር ወይ ኮንድሽነር` ብምውላዕ ነቲ ገዛ ናብ ዝደለኻዮ ዓቐን ሙቐት ከተውርደልካ ትኽእል እያ። ኣብ ርእሲ`ውን ከም ዋርድያ ኮይና ከተገልግል ጸገም የብላን። መጀመርያ ነቲ ገዛ መነመን ክኣትውዎ ከም ዝፍቀዶም ብስእሊ ኣሰኒኻ ትሕብራ። ድሓር ኣብ ከባቢ ናይቲ ገዛ ዝኾነ ዝንቀሳቐስ ነገር ምስ ዝህሉ ብመንገዲ እቶም ዝተተከሉ ካሜራታትን ሰንሰራትን ትሰእሎም እሞ ምስቶም ኣብ ማሕፍዶኣ ተዓቂቦም ዘለዎ ኣሳእል ተወዳድሮም። እቲ ዝሰኣሎቶ ስእሊ ሓድሽ ምስ ዝኾውን ድማ ዓቂቡትልካ ትጸንሕ። እቲ ኣብ ዓይና ዘኣተውቶ ሰብ ዋና እቲ ገዛ ምስ ዝኾውን ድማ `ከመይ ውዒልካ ዓመይ` ብምባል ማዕጾ ትኸፍተሉ።

• ብልክዕ እዚ ትብልዎ ዘለኹም ኣብ ባይታ ሰርሒልኩም ዶ፧

እወ ብልክዕ ሰሪሕልና እዩ። ትእዛዝ ክትህባ ከለኻ ብእንግሊዝ ይኹን ብትግርኛ ኣየገድሳን እዩ። ክልቲኡ ክትሰምዮ ትኽእል እያ። መልሲ ክትህበካ ከላ ግና ብእንግሊዝኛ እያ ትምልሰልካ። እዚኣ ድማ ኣብ ቀጻሊ ክዐርያ ንቃለሰላ ዘለና ነገር እያ። ናብ ትግርኛ ንምቕያራ ማለትና ኢና።

• ንኣብነት ሓደ ሰራቒ ክኣቱ እንተፈቲኑ፣ እቲ መልእኽቲ ብቐጥታ ድዩ ናብቲ ዋና ዝበጽሕ ወይስ ተዓቂቡ ጥራይ እዩ ዝጸንሕ፧

ኣብ'ዛ ስራሕና እቲ ሓበሬታ ተዓቂቡ ጥራይ ከም ዝጸንሕ ኢና ገይርና ዘለና። ምኽንያቱ ክንሰርሓ ከለና ዝኾነ ናይ ኔትዎርክ ነገር ከምዝጸለ ገይርና ስለዝሓሰብናያ። ግና ናብ'ቲ ዋና ብቐጥታ ከም ዝበጽሕ ምግባር ይከኣል እዩ። ቀሊል እዩ ድማ። ብመንገዲ መልእኽቲ (massage) ወይ ድማ ብመንገዲ ኢንተርኔት ገይርካ ነቲ ዋና ክትሰደሉ ይከኣል እዩ።

• ካልእ ዘይጠቐስናዮ ኣብርክቶ ናይ'ዛ ስራሕ እንተሎ፧

ከም ተሓጋጋዚት (self-assistant) ኮይና`ውን ከተገልግል ትኽእል እያ። ንኣብነት ቆጸራታትካ ከተዘክረካ ትኽእል። ዝመጽካ መልእኽትታት ከተዘክረካ፣ ዝኾኑ ዘድልዩኻ ቀመራታት ካብ ትእዛዝካ ተመርኩሳ ከተሰላስለልካ(ከም ካልኩሌተር) ትኽእል እያ። ኮታ ብዙሕ ረብሓ ዘለዋ ስራሕ እያ። ተወሰኽቲ ሓበሬታት ምስ እትደሊ ድማ ምስ ኢንተርኔት ከምእተራኸበ ብምግባር ዘድልየካ መልስታት ክትቅርበልካ ትኽእል እያ። ኩሉ ምስዛ መሳርሒ ዝህልወካ ርኽብ ብመንገዲ ድምጺ ጥራይ ከተሰላስሎ ይከኣል እዩ።

• ወጽኢታውነት ናይ ሓደ ስራሕ ብመንገዲ ኣብ ሓደ ሕብረተሰብ ዝህልዎ ኣብርክቶ እዩ ዝግምገም። ስለዚ እዛ ስራሕኩም ብመንጽር እዚ ኣተሓሳስባ ከመይ ትርእይዋ፧

እዋእ... በዚ ዘሎ ደረጃ ናይ ሕብረተሰብና ክንግምግማ ከለና ቁሩብ

ኣሰካፊት ክትመስል ትኽእል እያ። ግና ንሕብረተሰብና ኣብ ተክኖሎጂካዊ ምዕባለ ንቕድሚት ክትስሕብ እትኽእል ስራሕ ኮይና ትሰመዓና። ብዘይካ እዚ እውን ዝኢ እዋናውን ኣገዳስን ተክኖሎጂካዊ ክልሰ-ሓሳብ ኣብ ዝተፈላለዩ ዓውድታት ዘለዎ ኣዝዩ ልዑል ኣበርክቶ ኣብ ሃገርና ንኽተኣታቶ ድሮኺት እትፈጥርን መንገዲ እተጣጥሕን ስራሕ ብምዃና ድማ ዝያዳ ውጽኢታዊት እያ ዝብል ገምጋም ኣለና። እዛ ስራሕ ምስዚ ህቡብ ክልሰ ሓሳብ ተኣሊ ብምኳና ዝያዳ ደስ ትብለና። እዚ ዓውዲ`ዚ ብዙሕ ኣበርክቶ ክገብር ይኽእል እዩ። ንኣብነት ኣብ ምኽልኻል ሓደጋ ክንጠቅስ ይከኣል እዩ። ሓደ መስተ ዝሰተየ መራሕ መኪና ናብ መኪንኡ ምስ ዝድይብ፡ ብመንገዲ ኣብታ መኪና ዝተገጥሙ `ሰንሰራት` ኣብልካ ዓቐን ኣብ ኣካላቱ ዝርከብ ኣልኮል ወይ`ውን ብመንገዲ ናይ ዓይኒ ምንቅስቓስ፡ እቲ ሰብ ሰኺሩን ኣይሰኸረን ትፈልጠ። በዚ ድማ ነታ መኪና ከም ዘይትንቀሳቐስ ትገብራ። ስለዚ እዛ ስራሕና ንኸምዚ ዝበለ ኣዝዩ ኣገዳሲ ክልሰ ሓሳብ ናብ ሃገርና ተተኣታቱ ብምህላዋ ውጽኢታዊት እያ ኢልና ክንግምግም ይከኣል እዩ። ከም ተወሳኺ`ውን እትሓቶ ባጀት ኣዝዩ ውሑድ ብምዃኑ እቲ ካልእ ብልጫኣ እዩ።

- **ካብ ሰባት ዝረኸብኩሞ ግብረ መልሲ፧**

ኣዝዩ ዘገርምን ደስ ዘብልን እዩ ነይሩ። ንኣብነት ኣብ'ታ ንዛ ስራሕ ንህዝቢ ነቕርባ ዝነበርና እዋን ዘጋጠመና ኩነታት ከዕልለኩም። መዓት ሰብ እዩ ተኣኪቡ ነይሩ። ልቺ ኣጥፊእና ክንውልዓ ከለና ከምዚ ሰብ ገይርና ንውልዓን ነጥፍኣን ዘለና መሲልዎም ነይሩ። ነታ ልቺ ካብ ዝኾነ ሰብ ነጻ ገይሮም ድማ ክዕዘቡ ጀሚሮም። ድሓር ብዙሕ ነገር ምስ ኣርኣናዮም ድማ ክኣምኑና ጀሚሮም። በዚ ድማ ብዙሕ ተሓጒሶም።

- **ዓለም `ፕሮግራማት` ከመይ ትገልጽዎ፧ `ፕሮግራመር` ንኽትኮኑ እንታይ እዩ ዘድልየካ፧**

ኣዝዩ ደስ ዘብል ዓውዲ እዩ። ብዙሕ ምትዕጽጻፍ ክትገብረሉ እትኽእል ዓውዲ ብምዃኑ ዝያዳ ካብ'ቲ ብልጫኡ እዩ። ብሓፈሻ ክትርእዮ ከለኻ ኣርት እዩ። ሓደ ሰብ ፕሮግራመር ክኸውን ጻዕርን ዲሲፕሊንን እንተልይዎ ኣኻሊ እዩ በሃልቲ ኢና። ግና ብዙሕ ጻዕርን ዓቕልን ከም ዘድሊ ምፍላጥ ኣገዳሲ ነገር እዩ።

- **ኣብ ግዜ ስራሕኩም ብፍሉይ ካብ ትዝክርዎ ኣጋጣሚ እንተለ፧**

ኣዝዩ ብዙሕ እዩ። እቲ እና ስራሕና ዘሰላቕናዮ፡ ዝተኻራረናዮ፡ ደኺምና ዘደቀስናዮ ንኺ ገዲፍና ንሓንቲ ብፍሉይ ዝተሓጎስናላ ኣጋጣሚ ከዕልለኩም። መጀመርታ ክሳብ ግብረ መልሲ እትህበና ብዙሕ ኢና ጸጊርና። ናይ መጀመርታ ግብረ-መልሲ ክሳብ ንረክብ ድማ ብዙሕ ግዜ እያ ወሲዳትልና። መጀመርታ ግብረ መልሲ ምስ ሃበትና ዝነበረ ታሕጓስ መግለጺ ኣይነብሮን። ዳርጋ ነጢርና ኢና። ንሓንሳብ ብዓቢ መጉልሒ ድምጺ ንፍትና። ንሓንሳብ ዓው ኣቢልና ንሓንሳብ ቀስ ኣቢልና ንፍትና። እንታይ`ከ ዘይገበርና። ንሓንሳብ ድምጻ ቀጢኑ ኢልና ንላገጽ (ናይ ሓባር ሰሓቕ)። ናይ ብሓቂ እታ ዕለት ብፍሉይ ዝተሓጎስናላን እንዝክራን ኣጋጣሚ እያ።

- **ናይ መጻኢ መደባትኩም ከመይ እዩ ክኸውን፧**

እዛ ጉጅለ ብሓባር ኮይና ክልተ ስራሕ እንድያ ሰራሓ ዘላ። ብዘይካ እዛ ክንገልጻ ዝጸናሕና፡ ተማሃሮ ራብዓይ ዓመት ከለና ዝሰራሕናያ ናይ ካርታ መሐበሪ እውን ኣላ። ናይ መጻኢ መደባትና ድማ እዘን ክልተ ስራሓት ብሓባር ተጠርኒፈን ምሉእ ዝኾነ ኣገልግሎት ከም ዝህባ ንምግባርን እዩ ዘሎ ጻዕርና።

- **ከተማስዎ ዕድል ክህበኩም፧**

መጀመርታ ናብ'ዚ ደረጃ ንዘብጽሑና ልዑል ፈጣሪ ክነማስግን ንፈቱ። ቀጺልና ብዓቕሊ ዝተጸመሙና ወለድናን ፈተውትናን ከነማስግኖም ደስ ይብለና። ንዶክተር የማን ድማ ስለ'ቲ ምትብባዑን ቀጻሊ ምኽሩን ከነማስግኖ ንደሊ። ኣብ መወዳእታ ድማ ናይ ኢንተርኔት ሓገዝ ዝበርከቱልና ናይ ማይ-ነፍሒ `ኣይ ሲቲ ላብ` ካብ ልቢ ነማስግኖም።

- **ኣነ`ውን የማስግነኩም።**

ሚካኤል በርሀ (ወዲ በርሀ)

ካብ ከዋኽብቲ ዲያስፖራ

ኣበባ መሓሪ

እዚ ክፋል እዚ ንተሳትፎ፣ ምውህሃዳትን ዓወታትን ኤርትራውያን መንእሰያት ዲያስፖራ ኣብ ዝነብሩሉ ኮማት ዘንጸባርቕ ኮይኑ፣ መጽሔት መንእሰይ ኣብ ናይ ሎሚ ሕታማ ኣብ ወርሓት ጥቅምትን ሕዳርን 2018 ካብ ዝነበረ ተሳትፎ፣ ምውህሃዳትን ዓወታትን መንእሰያት፣ ናይ መንእሰይ ሳሮን ገብረስላሴ ካብ ተረንቶ ካናዳን ናይ ጆ ንጉሰ ካብ ኮሎራዶ ሕቡራት መንግስታት ኣሜሪካን ብጽማቕ ክትድህስስ ኢያ።

ሳሮን ገብረስላሴ

ሕጽይቲ ከንቲባ ከተማ ቶሮንቶ

መንእሰይ ሳሮን ገረስላሴ ከም ኣባል ኤርትራዊት ስድራቤታ ብስደት ኣብ ካናዳ ዝኣተወትን ጓል 31 ዓመት መንእሰይ ኮይና፣ ኣብ ሰሜናዊ ምዕራብ ጫፍ ዞባ ኦንታርዮ ኣብ ዝርከብ ኮማዊ ቦታ እያ ዓቢያ። ሳሮን ኣቐዲሙ ኣብ ህይወት ዘጋጠማ ዕንቅፋታት ብምስዓር ብዓውዲ ሕጊ ትምህርታ ብምክታትል ተጣባቒት ሕጊ ብምኳን ናይ ገዛእ ርእሳ ትካል ብምጅማር፣ ኣብ ምውሓስ ስቪላዊ መሰላት ዓበይቲ ጉዳያት ዝተዓወተት ናይ ሕጊ ክኢላ እያ። ኣብ ዓውዲ መሪሕነት ብዘለዋ ዝምባለ መሰረት ኣብ'ቲ ኣብ ወርሒ ጥቅምቲ ዝተኻየደ መስርሕ ህዝባዊ ምርጫ ከንቲባ ከተማ ቶሮንቶ ከም ሕጺቲ ከንቲባ ኮይና ክትወዳደር ቀንያ።

ሳሮን፣ ህይወት ቶሮንቶ ከም ዝኾነ ነታ ከተማ ብዕምቆት ከም ኣጺብዕቲ ኢደይ ይፈልጣ እየ ዝብል ዜጋ ዝዓበየትላን ኣብ ዕለታዊ ህይወት ተገላሚጣ ትንብረላን ከተማአ ምዃና ትገልጽ። ይኹን እምበር ንብዙሓት ሓደስቲ ዜጋታት ከም'ዚ ከማይ ተሰፋ ዘቕረጸ ምስ ምዃኑ ንፖለቲካ ከተማ ቶረንቶ'ውን ብተመሳሳሊ ምሉእ ብምሉእ ይተዓጻጸፈሉ እየ ምባል ዘክኣል ኣይኮነን ትብል። ናይ ውድድር ጎስጓስ ናይ ሳሮን ዳግም ንብዙሓት ሓደስቲ እታው ዝኾኑ መንእሰያት ተስፋ ብምሃብ ብዛዕባ መጻኢ ፖለቲካዊ ህይወት እታ ከተማ ሓድሽ ሕልሚ ክሓልሙ ሓጊዝዎም ኣሎ።

ሳሮን ንነስጓስ ክትዕወተሉ ዘልዓለቶ ቀዳምነት፣ ቅሬታታት ናይ እቶም መሰል ናይ ምድማጾም ዝትዘንግዐ፣ ዝበዝሑ ኣብ መስርሕ ምድማጽ ዘይሳተፉ ምስ ምዃኖም ጎዳዮም ከም ዳጌፉ ጉዳይ ዝርአ ኢጋይሽ ዜጋታት እዩ። እቲ ኣቐዲሙ ብኻልኦት ሰደተኛታት ክፍተን ዝጸንሐ ግን ከኣ ቀልጢፉ ዝቑጸን ዝሃጥምን ዝክበረ ጉዳይ ሕጂ ክሰማዕ ጀሚሩ ኣሎ።

ብዙሓት እዚ ሳሮን ዝጠመተቶ ኩርናዕ፣ ጉዳይ ሓደስቲ ሰደተኛታት ዜጋታት ወኪልካ ክትዕወት ምሕላን ድኹምን ክዕወት ዘይክእልን ናይ ጉስጓስ ስትራተጂ ምዃኑ እዮም ዝምጉቱ። በንጻሩ ሳሮን ንተራ ሰደተኛታት ኣብ ህይወት እታ ከተማ፣ ብቑጠባዊ ኣበርክቶ፣ እጃሞም ኣብ ምኽፋል ግብሪ፣ ናይ ሸቕለት ተሳትፎኦም ኣብ ኩሉ ጽላታት ካብ ሕርሻ ክሳብ ቴክኖሎጂ ኣብ ግምት ብምእታው ንምልማዕን ምጥፋእን እታ ከተማ ወሳኒ ዝኾነ ገዚፍ ሓይሊ ናይ ሰደተኛታት ከም ዘሎ እያ ትምጉት። እዚ ኩሉ ተኽእሎ እናሃለወ ኣብ ፖለቲካዊ ተተቃዕትን ክብሪ ዘይብልናን ኩና ጸኒሕና ድማ ትብል።

መንእሰይ ሳሮን ኣብ'ዚ ዝተኻየደ ውድድር ካብ ዝተወዳደሩ ሕጹያት እንኮ ጸላም ኣፍሪቃዊት ጓል ኣንስተይቲ ኮይና፣ ንተወዳዳርነት ስተተኛታት ኣብ ሓድሽ መድረኽ ዘበረኸት፣ ክትዕወት ዓቢ ትጽቢት ዝተገብረላን ካብቶም ሓቢሮም ምስኣ ዝተሳተፉ 34 ሕጹያት ናይ ራብዓይ ደረጃ ነጥቢ ዝረኸበትን ሕጺቲ ኮይና ውድድራ ዛዚማ።

ኣብዚ ውድድር ክትዕወት ዘይሓገዛ ረቛሒታት ሓይሊ ጎስጓስን እቲ ገና ዘይሓቐቐ ተቐባልነት ኣብ ጸለምቲ፣ ዓሌታዊ ኣመለኻኽታ እምበር ብደረጃ ብቕዓት ብልጽቲ ምንባራ ብዙሓት ብዛዕብኣ ዝተንተኑ ጽሓፍቲ ገሊጾም።

ኣህጉራውያን ደገፍቲ ከም ዘለውዋ ዝገለጸት ሳሮን ኣብ ግዜ ምርጫኣ ካብ ናይሮቢ፣ በርሊን፣ ጆሃንስ በርግ፣ ፖርትላንድን ኦረገንን ናይ ምትብባዕ ድምጺ ከም ዝተቐበለት ሓቢራ። ሳሮን ገና ጓል 15 ዓመት ከላ ንመንእሰያት ብምውካል ኣብ ሓፈሻዊ ባይቶ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ዝተሳተፈት መንእሰይ ኢያ። ሳሮን ካብ ውድድር 2018 ተማሂራ ንውድድር 2022 ብዝሓየለ ክትቀርብ ምዃና ናይ መጻኢ መደባ ገሊጻ።

የሴፍ (ጆ) ንጉሰ
ተካኢ. ምኩራት ፖለቲከኛታት

መንእሰይ የሴፍ (ጆ) ንጉሰ ካብ ኤርትራውያን ስደተኛታት ዝተወልደን ኣብ ኮሎራዶ ሕቡራት መንግስታት ኣሜሪካ ዝዓበየን ወዲ 34 ዓመት መንእሰይ ኮይኑ፣ ብዓውዲ ሕጊ ብመዓርግ ካልኣይ ዲግሪ ድሕሪ ምምራቑ፣ ንህዝቢ ኮሎራዶ ብምውካል ኣባል ባይቶ ንምዃን ድሕሪ ዝገበሮ ውድድር፣ ኣባል ባይቶ ኮይኑ ተመሪጹ።

እዚ ንምኩራት ፖለቲከኛታት ብምትካእ ንዘቐጽል ናይ ክልተ ዓመት መደብ ኣብ ዘገልግል ባይቶ ተመሪጹ ዘሎ መንእሰይ፣ ኣብ ታሪኽ ኮሎራዶ ዝተዓወተ ፈላሚ ጸሊም ኣመሪካዊ እዩ። ጆ ከም ኣኽባር ሕግን ተጣባቒ መሰልን ንስድራቤታት ኮሎራዶ ረባሕቲ ናይ ዝሰፍሐ መሰል ንምግባረን ሓያል ዕዮ ከም ዝገበረ ይምስከረሉ።

ጆ ካብታ ቅድሚ 35 ዓመት ካብ ሕሰም መግዛእቲ ንምግልጋል ናብ ሕቡራት መንግስታት ኤመሪካ ዝተሰደት ጻዕረኛ ኤርትራዊት ስድራቤት ዝተወልደ ኮይኑ፣ ምስ ሓብቱ ብፍቕሪ ወለዲ ማሚቑ ዝዓበየ እዩ። ጆ ካብ ዩኒቨርስቲ ኮሎራዶ ድሕሪ ምምራቑ፣ ንኣፈኛ ባይቶ ወከልቲ ነበር ብምውካል ምስ ካልኣዩ ኣብ ዘቖሞ ዘይመኽሰባዊ ብሕታዊ ትካል ኣብ ዝገበሮ ጎስጓሳዊ ዕዩ፣ ኣብ ታሪኽ ኮሎራዶ ዝልዓለ ቁጽሪ ኣድመጽቲ ከመዝግብ ብምኽኣሉ፣ ልዕሊ 100፣000 መንእሰያት ኣብ ምድማጽ ክሳተፍ ዝኽኣለ ምንቅስቓስ ብምባል ኣብ ስሙያት መጽሔታት ኒውዮርክ ታይምስን ዘ ታይምን ብምስፋሮም፣ ኣብ ኮሎራዶ ሓድሽ መዋእል መዘገባ መንእሰያት ኣድመጽቲ ኣብ ምብሳር ዓቢ ተራ ከም ዝተጻወተ ይንገረሉ።

ጆ ኣብ ዝቐጸለ ናይ ስራሕ ሂይወቱ ኣብ ኮሎራዶ ራብዓይ ዝዓበየ ኣሰራሒ ናይ ዝኾነ ናይ 3.4 ቢልዮን ዶላር ርእሰ ማል ዘውንን ትካል ኣቦመንበር ኮሚቴ ኦዲት ብምዃን'ውን ብብቕዓት ሰሪሑ።

ጆ ንላዕለዋይ ትምህርቲ ብተመሃሮ ዝኽፈል መምሃሪ ክፍሊት ኣብ ምጉዳል፣ ብተመሃሮ ንናይ ጥዕና መድሕን ዝኽፈል ዋጋ ኣብ ምትሓት፣ ከምኡ'ውን ምዝገባ ተመሃሮ ኣብ መስርሕ ምድማጽ ባይቶ ምቕሉል ንኽኸውን ልዑል ኣበርክቶ ጌሩ። ከምኡ'ውን ደሞዝ ናይ እቶም ዝተሓተ ዝኽፈሉ ሰራሕተኛታት ዩኒቨርስቲ ከም ዝዓቢ ጌሩ። ጆ ህዝቢ ኮሎራዶ ረባሒ ናይ ማሕበራዊ ኣገግሎት ንምግባሩን ዲሞራሲ ኣሜሪካ ሰፊሕ ማሕበራዊ ኣገልግሎት ኣብ ምውሓስ ዳግም ክምእዘንን ክኽለሰን ኣለዎ ኣብ ዝምል መትከል ዝኣምን ተሳትፎ ስደተኛታት ኣብ ኩሉ ዕድላት ከም ትምህርትን ውፍርን ንምርግጋጽ ዝጽዕርን ነዚ መትከል እዚ ብደረጃ ኣሜሪካ ንኽዕወት ዝሰርሕን ፖለቲከኛን ተጣባቒ መሰልን እዩ። ሓደ ወኪል ባይቶ ሓፋሽ ብናይ ምኽታት ክእለቱ ን ጆ፣ "እቲ ዘይዕገት ጆ ኣብ መድረኽ ዲሞራሲ ኣሜሪካ ሓድሽ ወለዶ እዩ ብምባል ይጠቕሶ።" እቲ ኣብ 2008 ወዲ 24 ዓመት ተመሃራይ ቤት ትምህርቲ ሕጊ ከሎ ኣብ ኣገልግሎት ሓፋሽ ዝተጸምበረ ጆ ኣብ'ዚ ዝሐለፈ ናይ ሓደ ዕቑድ ዓመታት ብዘርኣዮ ተኣምራታዊ ሕምባበ፣ ኣብ ዝቕጽል 10 ዓመት ዓቢ ደረጃ ከም ዝበጽሕ ብዘይጥርጥር ይንገረሉ።

ከም ብዓል ሳሮንን ጆን ዝኣመሰሉ መንእሰያትና ኣብ ዝቕመጡለን ሃገራት ወጻኢ ተወዳደርትን ዕዉታትን ምዃኖም፣ ኣብ ህዝባዊ ዲፕሎማሲ ኤርትራ ዝሓየለ ተራ ከም ዝህልዎምን ሃገራዊ ምስሊ ኤርትራ ኣብ ማዕከናት ዜና ምዕራብ ኣብ ምዕራይ ዝህልዎም ተራ ዓቢ ምዃኑን ርድእ ኮይኑ፣ ነዚ ዓቢ ሃገራዊ ረብሓ ኣብ ግምት ብምእታው ነዞም ከምዚኣቶም ዝኣመሰሉ ብደረጃ ዝኑብሩሉ ከባቢታት ብሉጻትን ተወዳደርትን ዝኾኑ ዜጋታትና ብሓፈሻ መንእሰያት ድማ ብፍላይ ምትብባዕምን ምድጋፎምን ከም ዘድሊ ኩሉ ዜጋ ክስተብህለሉ ይግባእ።

በዚ ኣጋጣሚ መጽሔት መንእሰይ፣ ነዞም ብሉጻት መንእሰያት ስለ'ቲ ኩሉ ጻዕሮምን ስርሖምን የሃና እናበለት ኣብ ቀጻሊ ህይወቶም ዝበረኸ ዓወት ትምነ። ንካልኦት መንእሰያትና ድማ ካብ ተመኩሮኦም ክመሃሩን ኣብ ዝተፈላለየ ዓውድታት ዕዉታት ብምዃን ስሞምን ስም ሃገሮምን ኣብ ኣህጉራዊ መድረኻት ከጸውዑ ክጽዕሩ ተዘኻኽር።

ስምረት ርእሶም

ኣርማ ጽንዓትን ዓወትን

ብንያም ኢሳይያስ

"ቃላት የብለይን!! ፈጣሪ" ቅድም ኢሉ ኔሩ። ሕጂ'ውን ክብል'የ። ከም እንደገና ግሁድ ኩይኑ።

ናይ ሎሚ ምሸት ዝበለጸ ዓወት፡ ሽልማት ዝለዓለ ኣካቃቕሓ ሰብ! ኣዝዩ ኣደናቒ'ዩ። ንማስል ኮንተስት (musclecontest) የማስየገኑ። ከመይ ከም ዝስምዓኒ ዝገልጽ ቃላት የብለይን። ፈጣሪ ጥዑም'ዩ። ሓሳበይ ጌሩ። ደጊመ ኣብ ስተጅ ቈይመ። ልክዕ ቅድሚ ዓሚ ንኽንቀሳቐስ እሸገር ነይሩ። ሕጂ ግን እህሁ ክቶም ቦቒዐ። ፈጣሪ፡ ምሉእ ጥዕናይ ስለ ዝመለሰኒ ከሉ ክብሪ ንዓኻ ይኹን።" ኤርትራዊት ኣሜሪካዊት ናይ ኣካላዊ ብቕዓት ሞዴልን ናይ ንግዲ ሰብን ስምረት ርእሶም፡ ኣብ ውድድር ጭዋዳ (musclecontest) ሽልማት ኣካቃቕሓ ሰብ ምስ ዓተረት፡ ኣብ ናይ ውልቃ ገጽ ፈይስቡክ ዝሰፈረቶ'ዩ። ስምረት ርእሶም መን'ያ፧

ሓንቲ ካብ'ተን ኣብ ናይ ድልዱል ተኻለሰበት ውድድር ቁንጅና ተጠቃሲት ሰብ'ያ። ፍሽኽታ ካብ ገጻ ዘይርሕቕ ተራር ጓል ኣንስተይቲ። ሸውዓተ መዓልቲ ኣብ ሰሙን ንሰዓታት ልምምድ ትገብር። ሰሩዕ ቅርጺ ሰብነት ንኽህልዋ ሰሩዕ መግብን ቶናታ ማይን ትጭልጥ። ብዙሕ ሽልማት ዝዓተረትን ኣብ ማሕበረሰብ ውድድር ቁንጅና ድልዱል ተኻለሰበት ሰፊሕ ኣተኩሮን ይወሃባ።

ብ1980 ኣብ ከባቢ መንደፈራ እትርከብ ዓዲ ጋውል ተወሊዳ። ንሳ ኽትውለድ ከላ ኣቦኣ ደሮ ኣብ ቃልሲ ንናጽነት ኤርትራ ተጸንቢሩ ብምንባሩ፡ ንዓኣን ክልተ ዓበይቲ ኣሓታን ናይ ምዕባየን ሓላፍነት ኣብ'ታ "ሓያል ኤርትራዊት ኣደ" ብምባል እትገልጻ ወላዲታ ለተስላሲ ግደ ወደቐ። ኣብ ሰውራ ኤርትራ ብዝተፈጥረ ለውጢ ኣቦኣ ናብ ቤቱ ምስ ተመልሰ፡ ደቁ ዝሓሸ ትምህርቲ ክረኽቡ ብምባል ንኢትዮጵያ ሓዚወን ከዱ። በዚ ምኽንያት ድማ ካብ'ቲ ጥዑም ዝኽሪ ቁልዕነት እትብሎ ናይ ዓዳ ህይወት ተፈላለየት። ንሳን ስድራኣን ኣብ ትሰፋው ትጸበት ናይ ናጽነት ኤርትራ እንክለዉ ግፍዕታት ጸላኢ ሰለም ከልኣም። ህይወቶም ንምምሕያሽ ድማ ወላዲኣን ሕዝዎን ጉዕዞ ሰደት ናብ ኣሜሪካ ፈለሙ። ንወላዲኣ፡ ህይወት ኣሜሪካ ከምቲ ዝሓሰቦ ክኸውን ብዘይ ምኽኣሉ ንምዕባዩ ተሸገረ። ንስምረትን ሓፍታን ናይ ምዕባይ ሓላፍነት ድማ ኣብታ ዘርዓመትን ኣደ ቤቲ በጺሑ ኩሉ። እቲ ጠንቂ ምብትታን ስድራቤት ዝኾነ መግዛእትን ኩናትን ኣኽቲሙ፡ ሃገራ ኤርትራ ናጻ ኾይና ንዐቢትን ብልጽግናን ክትቃለስ ብምርኣያ እቲ ኣዝዩ ደስታ ዝፈጥረላ ምኻኑ ትዛረብ፡ ሞዴል ስምረት ርእሶም።

እዛ ኣብ ሳንድያጎ ካሊፎርንያ እትነብር ኣትሌት፡ ናብ'ዚ ሎሚ ስም ሃገራን ንኽተጸውዕ ኣብቂዓዋ ዘሎ ውድድር ኣተኣታትውኣ ክትገልጽ ከላ፡ "ኣብ ኣሜሪካ ብዙሓት ደቂተባዕትዮ መሓዙት ኣለዉኒ። ሓደ ካብዚኦቶም ድማ ኣብ ጂም (መሀዚ ሰብነት) እንክለኹ ውድድር ቁንጅና ድልዱል ተኻለሰበት ንኽዕዘብ ዓዲሙኒ። ኣብ'ቲ ግዜ ክርእዮ ከለኹ ርእሰ ተኣማንነት ኣይነበረንን። ብደገ ኳንና ክንዕዘቦ ኸሎና፡ ምህናጽ ኣካላት ምምዛኑ ጭዋዳታዩ ዝመስለና። በዚ ምኽንያት ኸኣ ንደቀንስትዮ ከቢድ ስፖርት'ዩ ኢለ ሓሲበ። ኣብ'ቲ ስፖርት ምንጣፍ ምስ ጀመርኩ ግን ምህናጽ ኣካላት ናይ ዲስፕሊን ምኻኑ ፈሊጠ።" ትብል። ስምረት ርእሶም፡ ብ12 ደቓይቕ ኣብ ዝዓለ ውድድርን ካብ ኩሉ ኩርንዓት ኣውሮጳ ካናዳ ሜክሲኮ፡ ሕብረት መንግስታት ኣሜሪካ ዝመጹ ሽሕን ሓሙሽተ ሚኢታን ተወዳደርቲ ተሳቲፉ ስማ ክተጸውዕ ዝተቐየት ሰበ'ያ። እዚ ኣብ ሃገርናን ኣብ ብዙሕ ባህልታትን ፍሉጥ ዘይኮነ ውድድር ቁንጅና ድልዱል ተኻለሰበት፡ ሰሪዑ ልምምድን ኣመጋግባን እኹል ጻዕርን እንተ ተደሊዩ ኣብ ከረሻ ዓወት ክትረክብ ዘኽእል ምኻኑ እዛ ሰውቲቲ መንእሰይ ትገልጽ።

ስምረት፡ ብኤርትራውነታን ሃብታም ታሪኻን ባህልን ሃገራ ሕበነቲ ምዃና ትገልጽ። ንኤርትራ ኣብ ትብጽሓሉ ኣብቲ ሃብታም ባህሊ ብዙሕ ፍልጠት ከም ትቐስም ትዛረብ፡ ደቀኣንስትዮ ነበስን ናይ ምሕዳግን ምንጅብራቅን ዓቕሚ ከም ዘለዎን ብምእማን ኣብቲ ክዝንጸፉ ዝበሃጋ ናይ ህይወት ሕልሚ ብቕልጡፍ ክጅምራን ክሰተፋን ትመክር።

ስምረት፡ ሓደ ካብ ሕልማ ብምትግባሩ ሕጉስቲ እኳ ተኾነት፡ ፍልጠታን ታሪኻን ንምንጋርን ምትሕልላፍን ጥዑይ ተኻለሰበት ዘለዎም ዜጋታት ንምፍራይ ኣብ ሃገራ ኤርትራ፡ 'ማእከል ምህናጽ ኣካላት' ናይ ምኽፋት ሕልሚ ከም ዘለዋ ትገልጽ።

ስምረት፡ ኣብ ዘይትፈልጦ ሓደሽ ከባብን ምዕባየ ብደሆ እኳ እንተነበረ፡ ዘርዕምዋ ስድራቤት ብምርካብ ብቐፅ ትምህርቲ ክትረክብ ከም ዘኽኣለ ትገልጽ። ኣብ ከባቢኣ ኤርትራውያን ዜጋታት ብዘይምንባሮም ነቲ ክትብክቦ ዘይትደሊ መንነት ብደሆ ከም ዝኾነ ትገልጽ። እንተኾነ ርክብ ምስ ኣደኣ ኣየቋረጸትን። ናብ ሃገራ ብምምላስ ድማ ካብ ባህላ ሓደሽ ትምህርቲ ክትቐስም ክኢላ።

ብዝጋጠማ ስክልና ምንቅስቓስ ሸገርዋ እኳ እንተነበረ ሓያል ጻዕሪ ብምኽያድ ናብ ንቡር ቁመናኣ ብምምላስ "ዝለዓለ ኣካቃቕሓ ሰብ" ዝብል ሽልማት ክትዓትር በቒዓ።

እዛ ኣርማ ዓወትን ጽንዓትን ዝኾነት ኣትሌት ስምረት ርእሶም፡ ኣብ ውድድር ቁንጅና ድልዱል ተኻለሰበት ከይተሓጸረት ኣብ ንግዲ'ውን ዕወቲ ሰበ'ያ።

መወከሲ፡ ካብ ዝተኻየዱ ቃለመጠይቓት

ኣካዳሚ

ምህንድስና ሕርሻ

መም/ ሱቴላ መሓረና

ብዙሓት ተመሃሮ ኣየናይ ዓውዲ ከም ዘጽንዑ ገና ዘይወሰኑ ኣለዉ። ሓደ ካብ'ቲ ዘየወስኖም ዘሎ ምኽንያት ከኣ ምስቶም ኣብ ቅድሚኦም ዘለዉን ክርኽቡዎም ዝኽእሉን ዓውዲታት ሌላን ኣፍልጦን ስለ ዘይብሎም እዩ። ሓደ ተማሃራይ ዝምስጦ፡ ዝፈትዎን ዘድምዓሉን ዓውዲ ኣቐዲሙ ክፈልጥን ዕላማኡ ክገብሮን ጽቡቕ እዩ። እቲ ኣብ ውሽጡ ዘሎ ዝምባለን ዓቕሚን ናበይ ከም ዝመርሖ ኣቐዲሙ ዝፈልጥ ከኣ ኣዝዩ ዕድልኛ ይኸውን። ንኡስ ዓምዲ "ሌላ ምስ ዓውደ ትምህርቲ" ከኣ በብግዜኡ ኣብ ሃገርና ምስ ዘለዋ ዓውደ ትምህርቲታት ዘላሊ እዩ። ንሎሚ ምስ ምህንድስና ሕርሻ ከነላልየኩም ኢና። ትርሓስ ዘመደ ዝለኣኸቶ ጽሑፍ ኣሎ። ይስዕብ፥

ኣብ ውሽጢ ኮሌጅ ምንድስና ዝርከቡ ዓውዲታት ተባሃግቲ እዮም። ዝበዝሑ ካብኦም ኣብ ኢንስቲቱት ቴክኖሎጂ ኤርትራ (ማይነፍሒ) ዝውሰዱ ትምህርቲታት እዮም። ምህንድስና ህንጻ፡ ኤለክትሪክ፡ መካኒክ፡ ከሚካል፡ ዕደና፡ ኮምፒዩተር፡ ኣይሮናቲካልን 'ፕሮሰስ"ን ኣብ ኮሌጅ ምህንዲስና ኢ.ቴ.ኤ. (ማይነፍሒ) ዝወሃቡ ትምህርቲ እዮም። ብዘይካኦም ምህንድስና ባሕሪ ኣብ ኮሌጅ ባሕሪ - ባጽዕ። ምህንድስና ሕርሻ ከኣ ኣብ ኮሌጅ ሕርሻ - ሓመልማሎ - ንረኽቦ። ኩሉ ዓውደ ትምህርቲታት ጻዕሪ የድሊዮ'ኳ እንተኾነ ናይ ምህንድስና ዓውዲታት ግን ሕልፊ ኣለዎ። ኣብ ናይ ምህንድስና ዓውዲታት ከተድምዕ እንተኼንካ ኣብ ቍጽሪ፡ ፊዚክስ፡ ኬምስትሪ፡ ባዮሎጂን ኮምፕዩተርን ተምሳጥን ዓቕሚን ክህልወካ ይድለ።

ምህንድስና ሕርሻ ሓደ ካብቶም ኣብ ኮሌጅ ሕርሻ ሓመልማሎ እንረኽቦም ዓበይቲ ዓውዲታት ሓደ እዩ። ምህንድስና ሕርሻ፡ ሓደ ካብ ናይ ምህንድስና ዓውዲታት ኩይኑ፡ ንስነ-ፍልጠትን ቴክኖሎጂን ምህንድስና ናብ ሕርሻዊ መስርሓትን ፍርያትን ኣእትዩ ዘሰርሕ ዓውዲ እዩ። ነቶም ኣብ ዓውዲታት ስነ-እንስሳ፡ ስነ-ኣትክልቲ፡ ምህንድስና መካኒክ፡ ህንጻ፡ ኤለክትሪክን ከሚካልን እንረኽቦም ክልሰ-ሓሳባት ኣጠቓሊሉ ምስ ሕርሻዊ ስነ-ፍልጠት ወይ ኣምር ዘዋሃህድ እዩ።

ምህንድስና ሓርሻ ንመጀመርታ ግዜ ካርኩለም ተዳልዩሉ ኣብ ዩኒቨርሲቲታት ክምሃረሉ ዝጀመረ 1905 ኣብ ኣዮዋ ክፍለ ሃገር ዩኒቨርሲቲ (ኣመሪካ) እዩ። ኣብ ሃገርና ኣብ ኮሌጅ ሕርሻ ሓመልማሎ ብዲግሪ የመርቕ። እዞም ዝስዕቡ ንጥፈታት ከኣ በዚ ዓውዲ ይዕመም፥

- ናይ ሕርሻ ማሺነሪ፡ መሳርሒ፡ ሕርሻዊ ቅርጺታት ዲዛይን ምግባር፣

- ንናይ ሕርሻ ማሽነሪ ውሽጣዊ ክፋለን (ኢንጂን) ምድላው፣

- ሕርሻዊ ጸጋታት ምምሕዳር (እንተላይ ኣጠቓቕማ መሬትን ማይ)፣

- ምቕያስን ምድላውን መሬት፣

- ምሕደራ፡ ዕቃበን ምኽዛን ማይ ንመስኖኣዊ ሕርሻን ሕርሻ እንስሳን፣

- ምፍራይ ሕርሻ እንስሳ (እንተላይ ዓሳ፡ ጸባ፡ ደርሆ...)፣

- ዘየድሊ ዝጓሓፍ ውጽኢታት ናይ ሕርሻዊ መስርሓት ዝእለየሉ መገዲ ምድላው፣

- ምህንድስና መግቢን ምምስራሕ ሕርሻዊ ፍርያትን፣

- መባእታዊ ክልሰ-ሓሳብ ሰርኩይት፣

- ኣብ ሕርሻ ናይ ዝፈርዩን ዘገልግሉን ነገራት ፊዚካዊን ከሚካላዊን ጠባያት ምጽናዕ፣

- ንኣከባቢ ብዘየዕኑ መገዲ ማሽነሪ ምድላው፣

- ምስ ፍርያት ዘርእን እንስሳታትን ዝተሓላለዘ ምርመር ዲዛይን ምግባር ወዘተ.።

ኩሎም ናይ ምህንድስና ዓውዲታት በብወገኖም ዲዛይን ምድላው ቀዳማይ ስርሖም እዩ። በዚ ዓውዲ ዝምረቑ ሰብ'ውን ኣብ ኩሉ ሕርሻዊ ንጥፈታት ዲዛይን የዳሉው። ዝበዝሐ ግዜ ሞያተኛታት ናይዚ ዓውዲ ፕላን ኩዳልው፣ ንሕራሻዊ ንጥፈታት - ከም ሕርሻ እንስሳ፡ መስኖ፡ ድሪል፡ ዕልቕልቕ ክከታተልን ከማሓድርን፣ መስርሓት ማይ ክቋጻጸር፣ ኣብ ኣከባቢ ዘለዎ ጽልዋ ክግምጋም፣ ሕርሳዊ ፍርያት ክምስራሕ ... ወዘተ. ክጸንሓና ይኽእል፡

ምህንድስና ሕርሻ ክምሃር ዝደሊ ሰብ፡ ቅድሚ ኩሉ ነዚ ዓውዲ ብፍቕሪ ክደልዮ ኣለዎ። ኣብ ቍጽሪ፡ ፊዚክስ፡ ኬሚስትሪን ባዮሎጂን ሕልፈ ተገዳስነት የድሊዮ። ወዲ-ሰብ ንኽነብር ዘድሊዩዎ መሰረታዊ ጠለባት መግቢ፡ ማይን ኣየርን እዮም። እዚ ጠለባት ክሳብ ወዲ-ሰብ ዘሎ ከምኡ ኢሉ'ዩ ዝነብር። ካብዞም ሰለስተ መሰረታዊ ጠለባት ሰብ እቶም ክልተ ህላወ ናይዚ ዓውዲ ሞያተኛ የድሊዮም። መግቢን ማይን ንምድላው፡ ንምምስራሕን ናብ ፍርያት ንምብጻሕን ኩሉ ግዜ ናይ ሕርሻ መሃንድስ የድሊ። ስለዚ ኣብዚ ዓውዲ ዘሎ ናይ ስራሕ ክፋት ቦታ ንሓዋሩ ክመልእ ኣይክእልን'ዩ። ካብዚ ብምብጋስ ከምቲ ኣገዳስነቱ ብእኡ እትረኽቦ ኣታዊ'ውን ቀሊል ኣይከውንን።

መብገሲ ኵሉ ፍልጠት ፡ ርኽበትን ምህዞን

ሓድሽ ፍልጠት ዝመጽእ ሕቶ ምስ ዝለዓል እዩ። ኵሉ እቲ እንሰምዖ፡ እንመሃሮ፡ እንዕዘቦ፡ ዘደንቕን ዝምስጥን ብዓይኒ ሕቶ ምርኣዮም ዝያዳ ድርኺት ናብ ካልእ ፍልጠት እዩ። ሓታቲ ምኳን ተጠርጣሪ ምኳን ዘይኮነ ምኽንያታዊ ወይ ርትዓዊ'ዩ ዝገብረካ። ቀዳሞት ኣቦታትና ለባማት፡ ገለ ብስነ-ፍልጠት ቅቡላት ዘኾኑ ልምድታት ኣጽኒሖምልና'ዮም። መግቢ እናበላዕና ክንስገድ እንከለና ኑቲ መግቢ ክንሸትቶ ይነግሩና፣ መግቢ ክንሸትት እንከለና ኣፍና ምራቕ ስለ ዝመልእ እዩ። ኣብ መውሰቦ'ውን ክልተ መጻምድቲ ክሳብ ሻውዓይ ወለዶኦም ዘራኽብ ክህሉዎም ከም ዘይብሉ ይምዕዱና፣ ኣብ ስነ-ተወርሶ (ጀነቲክስ) እናተመሃርና ንረኽቦ ኣምር'ዩ። ኣብ ውሽጢ እዞም ወለዶ ዝህሉ መውሰቦ ኑቲ "ረሰሲቭ" ዝነበረ ባህሪ ተወርሶ፡ "ዶሚናንት" ክቕይሮ ስለ ዝኽእል። እዚኦም ገለ ካብቶም ብስነ-ፍልጠት ቅቡላት ዝኾኑ ኣብነታት እዮም። እንተኾነ ካብ ባህልና ብዙሓት ኣሉታዊ ጽልዋ ዘሎዎም ብሂላት ኣለው። "ኣታ ቈልዓ! ከምዚ ኣይትግበር ነውሪ'ዩ፡" ዝተበሃልናሉ ኣጋጣሚታት ውሑድ ኣይኮነን፣ ከምኡ ኣብ ዝበሉና እዋን "ስለምንታይ?" ኢልና ክንሓትት፡ ውሽጡ ክንፈልጥ እናተገበኣና ዝበዝሐ ግዜ ፈሪሕና ከም ነውሪ ተቐቢልናዮም ንኸይድ ንኸውን። ብዙሓት ካብ ቅድሚ ሕጂ ዝሓለፉ ከምዚኦም ዝበሉ ኣጋጣሚታት ምኽንያቶም እንታይ ኩን ነይሩ ይኸውን?

ኣብ ናይ ትምህርቲ ህይወትና እቶም ኣብ ክፍሊ እተባህሉ ወይ እተማሃርናዮም ቁሊብና እንዕዘር ተመሃሮ ንበዝሕ ንኸውን። ገለ ክሰኣሉና ወይ ክንኣምኖም ዘጸግሙና ኣምራት የጋጥሙና'ዮም፡ ስለ ዝተመሃርና ከም ዘለዎ ካብ እነጽንዖ ግን፡ ካብ ቤት ንባቡ፡ መምህራን፡ ኣሕዋትናን ዝኾኑ ይፈልጥ'ዩ ዝበልናዮ ሓላፊ መገዲን ሓቲትና ፍልጠትና ከነዕብዮ እንተ ኺእልና'ዩ ኣብ ኣእምሮና ዝኑበርን ካልእ ዝዓበየ ከሕሰበና ዝኽእልን። ንዘመጹና ሕቶታት ከነቃልሎምን ከሕፍሩናን የብሎምን። ከምቲ ቻይናውያን ዝመስሉዎ፡ "ብምሕታቱ ዓሻ ከይመስል ፈሪሁ ዘስቅጥ፡ ንዘልኣለም ብዓሻኡ ይነብር፣ እቲ ተቢዑ ዝሓትት ግን ንሓሙሽተ ደቓይቕ ጥራይ'ዩ ዓሻ ዝመስል።" ንስሕበት መሬትን ካልኦት ኣገደስቲ ስነ-ፍልጠታዊ ምርምራትን ዘካየደ ኣይዛክ ኒውቶን፡ ኣብ ትሕቲ ገረብ ቱፋሕ ደቂሱ እንከሎ ፍረ ቱፋሕ ወዲቓ ምስ ሃረመቶ "ዝኾነ ከይተንከፉ ከመይ ኣቢላ ትወድቕ?" ዝበል ሕቶ ምስ መጽኦ ከም ዕሽነት ኣይወሰደን፣ ንሕቶኡ ክምልስ ተቓሊሱ፡ ኣጽኒዑን ተማራሚሩን። ንሓደ ዘይትፈልጦ ዝነበርካ ምፍላጥ ሸውሃት ፍልጠትካ ዝኸፍት እዩ። ንስሕበት መሬት ኒውቶን ምስ ዳህሰሶ ንብዙሓት መሃዝቲን ተመራመርቲን እተዓጽዎም ኣፍደገ'ዩ ከፊቱ። ብ1800ታት እተማህዘ ኤሌክትሪክሲቲ'ውን እንተ ኾነ፡ ብዙሓት ምህዞታት ክወልድ ክኢሉ።

ሎሚ ምህዞ ልዕሊ ካልእ እዋን ብኣዝዩ እተዓጻጸፈ ብዝሕን ዓይነትን ይቕጽል ኣሎ። ዝኾነ ሰብ ክምህዞ ዓቕሚ ክህሉዎ እንከሎ፡ ክርእዮን ክጥቀምሉን ዘሎ ተኽእሎ ካብን ናብን ይፈላለ። ምህዞ ምስ ዋሕዚ ኡ ዘየቋርጽ ፈለግ ክነመሳስሎ ንኽእል። ወዲ-ሰብ ክሳብ ዘሎ ንዘገጥሙዎ ሕቶታት ዝመልስሉ መገዲ እዩ፣ ምህዞ። እቶም ኣብ መጀመርታ ዝነበሩ ናይ ጥንቲ ደቂ-ሰብ ንመዓልታዊ ናብራኦም ዝጥቀምሎም ዝነበሩ መሳርሒታት፤ ንመሕረዲ፡ ጾንጽሕለ (በላሕቲ ኣእማን)፣ ንሃድን፡ ብዘበልሐ ዕንጨይቲ፣ ንመውዓዪ መግቦምን መሞቒ ኣካሎም ዘድልዮም ሓዊ ብኣዝሒትን ብፍሕፈሐን ይፈጥሩዎ ነበሩ። ካብ ከባቢኦም እናተጠቕሙ ክምህዙዎም ክኢሎም። ብተወሳኺ፡ ንመግቦም ዝኸውን ሕርሻዊ ንጥፈታት፡ ኣገባብ ኣተኣላልያ እንስሳትት፡ ዓረብያ፡ ዓታሩን ካልእን ክምህዙ ክኢሎም። ንሕና'ውን ብዓቕምና ኣብ ከባቢና ብቐረባ እንረኽቦም ጥረ ነገራት ብዙሕ ነገር ክንገብር ንኽእል ኢና። ኑቲ ልሙድ ገይርና እንወስዶ ካልእ መልክዕ ከነትሕዘሉ ንኽእል መገዲ ንሕሰብ። እቶም ኣብ ሰድራና፡ ገዛውትና፡ ቤት ትምህርትናን ካልእን እንርእዮም ጸገማት ብተበላሕነትና ክንፈትሖም ንሓስብ እንተ ኴንና ናብ ምህዞ ንቕርብ ኣለና ማለት'ዩ። እንተወሓደ ኣደታትና መንከሽከሺ፡ መንቀርቀር ወይ መጽሓር ሓዊ ክሰእና እንከለዋ፡ "ቴኖ" ቀዲድና ባዕልና ክንሰርሓለን ምሓሰብናዶ ንኸውን?

"ኣብዛ ዓለም እንታይ ዘይተማህዘ፡ ንዓና ዝተርፈ የለን፡" ንብል ኣይንሰኣንን ንኸውን። ምህዞ ብሕቶ'ዩ ዝበገስ። መልሲ እቲ ሕቶ ኸኣ ሓሳባት እዩ። ነዚ ሓሳባት ብግብሪ ንምግሃድ ድማ ጥረ ነገራት ከድልዩ ይኽእሉ ይኾኑ። እንተኾነ እቲ መልሲ ሕቶና ዝኾነና ሓድሽ ሓሳብ እንተ ኣሎና ምህዞና ዘይውድኣሉ መገዲ የለን። ሕቶ እንተ'ሎና ምህዞ ኣሎ፣ ኵሉ እዚ ኣብዛ ዓለምና ተበጺሑ ዘሎ ፍልጠት ካብ ሕቶ እተላዕለ እዩ። ሓደ-ሓደ ግዜ "ከምዚ ክገብር ምኽኣልኩ ነይረ፡" ዝበል ሓሳብ ዝመጽኣና ኣሎ። ገለና ክኸውን ከም ዘይክእል ስለ እንወስዶ ግዲ ኩይኑ ኣሻቡ ሃሪፉ ይጠፍእ። መዓልታዊ ንጥፈታትና ምስ ትምህርቲን መጽናዕቲን ዝተሓሓዘ ክኸውን ይኽእል። ነዚኦም ሃንደበት ዝመጽኡና ሓሳባት፡ ሕቶታትን ፈጠራን ኣብ መዘገብና ኣስፊርናዮም ክንጸንሕ ንኽእል ኢና። እዋኑ ሓልዩ ክረምቲ ክመጽእ'ዩ። ከምኡ'ውን ናይ ሰሚስተር ዕረፍቲና ሕቶና ንምምላስ ክንውፍዮ ንኽእል ኢና።

ገለ ካብ ኣገደስቲ

ክልሰሓሳብት ስነፍልጠት ዓለምና

ሕጊታት ምንቅስቓስ ኒውቶን

ምንቅስቓስ ክግለጹሉ ዝኽእል ዝተፈላለየ መገዲ ኣሎ። ምንቅስቓስ ብሕንጻጻት፡ ብስእሊ፡ ብቀጽርን ቃላትን ክግለጽ ይኽእል እዩ። ንኹሉ ጠሚሩ ዘስርሕ ሕጊታትን ቀመራትን ድማ ኣለዎ። ንምቅስቓስ ክገልጹ ዝኽእሉ ሰለስተ ህቡባት ሕጊታት ኣለዉ። እዚ ኣብ 17 ክፍለዘመን ዝነበረ ስነፍልጠተኛ - ኣይዛክ ኒውቶን - ነገራት ስለምንታይ ይንቀሳቐሱ ወይ ስለምታይ ኣይንቀሳቐሱን ዝገልጽ ሰለስተ ሕጊታት ኣቕሙ።

ኣብ ናይ ፊዚክስ ትምህርትና ንሰለስተ ሕጊታት ምንቅስቓስ ኒውቶን (Newton's three laws of motion) ተላሊናዮም ንኸውን። ህይወትና ብምንቅስቓስ ዝተመልአ እዩ፡ ኣብ መዓልታዊ ንጥፈታትና ንሰለስተ ሕጊታት ኒውቶን ንረኽቦም ኢና። ኣብ ምንቅስቓስና ብቐረባ ስለ እንረኽቦም ክንመሃሮም እንከለና፡ ምስ ምንቅስቓስና እናዛመድና ክንርደኦም እንተኽእልና ይቐለልና እዩ። እዞም ሰለስተ ሕጊታት ምንቅስቓስ ከኣ ኣብዚ ዘበናዊ ፊዚክስ ኣገደስቲ እዮም። ካብቲ ፍትዋት፡ ህቡባትን ዓበይቲን ዝኾኑ ብዘቕለለ መገዲ ዝተቐመጡ ምኽንያትም እዮም።

ቀዳማይ ሕጊ ኒውቶን፡ "ኣብ ዕረፍቲ ዘሎ ግዝፊ (object) ክሳብ ዝለዓል ኣብ ዕረፍቲ ይጸንሕ፤ኣብ ምንቅስቓስ ዝርከብ ግዝፊ ኣብ ሓደ ፍጥነትን ኣንፈትን ክንቀሳቐስ ይጸንሕ። እዚ ዝኸውን ሓይሊ ኣብ ልዕሊኡ ምስ ዘይዋሳእ ይኸውን" ዝብል'ዩ።

እዚ ቀዳማይ ሕጊ ክልተ ኣምራት ዝሓዘ እዩ። ኣብ ዕረፍቲ ዘሎ ግዝፊ ከም ዘለዎ ኣብ ዕረፍቲ ይጸንሕ። ኣብ ዕረፍቲ ምህላው ማለት እዚ ግዝፊ ከይተንቀሳቐሰ ኣብ ዘለዎ ከምታ ዘለዋ ይኸውን ማለት'ዩ - (ፍጥነት v=0፡ ቅልጣፈ a=0)። ንኣብነት ኣብ ኩበሊ ዘገደፍካዮ መጽሓፍ፡ ካልእ ዘንቀሳቕሳ ሓይሊ (ስብ) እንተ ዘይረኺባ ከምኡ ኢላ ትጸንሕ።

እቲ ሓደ ኣምር ናይ ኒውቶን ቀዳማይ ሕጊ ምንቅስቓስ፡ ኣብ ሓደ ፍጥነትን ኣንፈትን ዝጓዓዝ ግዝፊ፡ ፍጥነቱ ክይወሰኸን ክየጉደለን ከምኡ'ውን ኣንፈቱ ከይቀየረ ክጓዓዝ ይኑብር። እዚ ክኸውን ካልእ ሓይሊ ኣብ ልዕሊኡ ምስ ዘይዋስእ ምኽንያት ኣይዝዘንግዕ። እዚ ኣምር ብዘቐለለ ክርዳኣና ንስሕቦት፡ ፍሕፈሐ፡ ንሓሰን ካልእ ንምንቅስቓስና ዝሕዙ - ዝጸረሩ - እዮም "ካልእ ኣብ ልዕሊኡ ዝዋስኡ ሓይሊ" ዝበልናዮም ምኽንያም ዝዀር። ብ15 m/s ንደቡብ ዝሰንደናያ ከዕሶ ብ15 m/s ንደቡብ ገጻ ክትጓዕዝ ትኑበር ማለት'ዩ።

ባህርያት ናይ ኩሉም ግዝፊ ተማሳሲሊ ኩይኑ፡ ነገራት ከምቲ ዘለውዎ ኩይናምዮም ዝቐጽሉ፡እቲ ዝኑበርዎ ዘለው ኩሉ ሳዕ ይቐጽሉዎ። ካብቲ ኩይናሞ ዘለው ወይ ዝሰርሑዎ ዘለው ዝኣሊ ካልእ ሓይሊ እንተ ዘይደፊኡዎም ከምኡ ኢሎም ይቐጽሉ። ነቲ ዘለውዎ ኩነታት ምንቅስቓስ ክቕይር ዝኽእል ሓይሊ ይጸረሩዎ እዮም። ቀዳማይ ሕጊ ኒውቶን ብ"ኢነርሽያ"ውን ይፍለጥ እዩ። እዚ ኣምር "ኢነርሽያ" ካብ ናይ ጋሊለዮ ሓሳብ ዝፍለ የብሉን።

ካልኣይ ሕጊ ምንቅስቓስ ኒውቶን ንምርዳእ ኣብዚ ዓምዲ ካብ ዝተጻሕፈት ኣብነት ምውሳድ ይቐልል ይኸውን። ካልኣይ ሕጊ ምንቅስቓስ ኒውቶን ዝኾነ ስብ ከይሓሰበ ዝጥንዝሮ ሓቂ እዩ። ክልተ ተማሃሮ ደቂ-ጓዘውትን ደቂ-ክፍልን ኣለና። ክልቴና ኣብ ቤት ትምህርትና ዝርከብ ገረብ ማይ ከዕቲ ተኣዚዝና ኣለና። ኣነ ሓደ ጃሎን ማይ፡ ንሱ ከኣ ሓደ ጀሪካን ማይ ተሰኪምና ኬድና። ካብ ክልቴና ዝያዳ ሓይሊ ዘድልዮ መን'ዩ? እቶም "ንስኻ" ዝበልኩም ድሮ ንካልኣይ ሕጊ ኒውቶን ተገንዚብኩሞ ኣለኹም። እዚ ሕጊ ንለውጢ ኣብ ቅልጣፈ ("ኣክስለረሽን")፡ ሓይሊ ("ፎርስ")ን ንርዝነት ናይቲ ግዝፊ ("ማስ") ዘዛምድ ሕጊ እዩ።

- ለውጢ ኣብ ቅልጣፈ (acceleration)፡ ኣብ ሓደ ካልኢት ዝቐየር ቅልጣፈ ናይቲ ምንቅስቓስ እዩ፣ሜተር/ካልኢት/ካልኢት ወይ "m/s2" ይዕቀን።

- ርዝነት ናይ ግዝፊ (mass of the object)፡ ብኪሎግራም ወይ "Kg" ዝዕቀን እዩ።

- ሓይሊ (force) ከኣ ብስም እዚ ሕጊታት ዘቖመ ሰር ኣይዛክ ኒውቶን ዝጸዋዕ ኩይኑ፡ ኒውቶን ወይ "N - Newton" ብዝብል መዐቀን ኣሃዱ ይዕቀን።

- ሓደ ኒውቶን ማለት ርባሕ ሓደ ኪሎግራም ዝርዝሩ፡ ግዝፍን ኣብ ሓደ ካልኢት ንዝኑበሮ ለውጢ ቅልጣፈን እዩ።

- 1ኒውቶን= ኪሎግራም * ሜተር/ካልኢት/ ካልኢት እዩ፣ወይ "1N= 1Kg * m/s2"።

- እዚ ኣዛሙዱ ዘርኢ ቀማሪ፡ ሓይሊ= ርዝነት * ለውጢ ፍጥነት ኣብ ሓደ ካልኢት፣ወይ "F= ma" እዩ፡

ካልኣይ ሕጊ ምንቅስቓስ ኒውቶን፡ ሓደ ግዝፊ ክድፋእ ወይ ክሱሓብ እንከሎ ከመይ ኢሉ ፍጥነቱ ይቕይር ዝገልጽ ሕጊ እዩ። ብቐልል ዝበለ መገዲ ክንገልጾ እንከለና፣ኣብ ሓደ ግዝፊ እነውዕሎ ሓይሊ፡ ነቲ ግዝፊ ፍጥነቱ ከም ዝቕይር ይገብሮ። ፍጥነቱ ክቕይር እንከሎ በቲ ናይቲ ዝደፍኦ ዘሎ ሓይሊ ኣንፈት ድማ ይጓዓዝ።

ሳልሳይ ሕጊ ምንቅስቓስ ከኣ ኣብ ኣድማስ ምሉእ ዝርከብ ሓይሊ፡ ብማዕረን ኣንጻርን ኣንፈት ዘለዎም ሓይሊ ዝተጻመደ ምኳኑ ይነግር። ንዝኾነ 'ኣክሽን' ማዕረኡ ተጻራሪ ግብረ መልሲ ኣለዎ። ሓደ ግዝፊ ኣብ ልዕሊ ካልእ ግዝፊ ሓይሉ ምስ ዘዋስእ፡ ካብቲ ካልኣይ ሓይሊ ማዕረ ዝጻረር ግብረ-መልሲ ይመጽእ እዩ። ንመንደቕ ክንደፍኦ እንከለና፡ ካብቲ መንደቕ ኣንጻርና ተመሳሳሊ ሓይሊ ይደፍኣና እዩ።

ሕብረተሰብ

ሕግን ስነምግባርን

ኣቦይ ዝሃቡኒ ወርቂ መንበር

በሪሁ ፍስሃጽዮን

ሕንቅልሕንቅሊተይ

ሰሰናቢተይ

"ኣቦይ ዝሃቡኒ ወርቂ መንበር፡

ወዲቓ ዘይትሰበር፡ ሞይታ ዘይትቕበር"

ፍለጡለይ።

ዘኽበርኩም ኣንበብቲ፡ እዛ ሕንቅልሕንቅሊተይ'ዚኣ መቸም ዘይሰምዓ ኣሎ ክብሃል ዝከኣል ኣይመስለናን። ክንዲዝኾነ መልሳ ድሮ ተገሊጹልኩም፡ ሰዒቡ ዘቐርብ ጽሑፍ'ውን ንዕኡ ዝምልከት ክኸውን ከም ዝኽእል ብቐሊሉ ገምጊትኩም ክትከዱ ንትስፎ።

ስም ክብሃል ከሎ ትርጉም ዘለዎም ጉጅለ ፊደላት ወይ ቃላት እዩም ተባሂሉ ብቐሊል ዝበለ ሓሳቡት ክግለጽ ዝከኣል እዩ። እዚ ኸኣ ከምቲ ልዕል ክንብል ዝገለጽናዮ ቀዳማይ ስም፡ ስም ኣቦን ኣባሓጎን ማለት ክኸውን ይኽእል እዩ። ቀዳማይ ስም ዝብሃል እቲ እንጽውዓሉ ክኸውን ከሎ፡ ምስ ኣቦን ኣባሕጎን ተደሚሩ ድማ ምሉእ ስም ይብሃል። ሲቪላዊ ሕግና ከም ዘስፈሮ ድማ ኩሉ ሰብ ስም ክህልዎ ግድን ምዃኑ እዩ። ምኽንያቱ ኩልና ከም እንርድኦ ኣይትሓን'ዶ ስም ዘይብሉ ሰብሲ ስም ዘይብሉ እንስሳ ዘቤት'ውን ኣሎ ክብሃል ዝከኣል ኣይትሓን። ከመይ'ሲ፡ ስም መጸውዒን መፍለይን እዩ። ካብዚ ሓሊፉ ስም ንመንነት፡ ባህሊ፡ እምነት፡ መንበሪ ከባቢን ታሪኽን ደቂሰቡ ክንጸብርቕ ይኽእል እዩ። ንኣብነት ሓደ ጉብረሂወት ዝበሃልን ኣብደልሓይ ዝበሃልን ስም ዘለዎም ሰባት ዘለዎም እምነት እንታይ ምዃኑ ካብ ስሞም ክንርድኦ ንኽእል ኢና። ትርጉሙ ብዘተፈላለዩ ቋንቋታት ድኣ ይኹን'ምበር ሓደ እዩ። ሓደ ኣልበርት ዝበሃልን ሓደ ሃብተሰላሰ ዝበሃልን ሰባት ድማ እምነቶም ብዘየገድስ ንዘኹበርሉ ከባቢ ግን ዝሕብር ኣለዎ። ካብዚ ሓሊፉ'ውን ንታሪኽን ሞያን ሰባት ከመልክት'ውን ተኽእሎ ኣለዎ። ንኣብነት ሮናልዶ ወይ መሲ ዝብል ስም ክንሰምዕ ከሎና ጸወታ ኩዕሶ እግሪ ይዝከረና። ብሂትለር ወይ መሶሊኒ ድማ ንጭካነን ግፍዕን ክንዝክር ንኽእል። ከም ማርያ ተሬዛ፡ ማሃተማ ጋንዲ ወይ ማንዴላ ዝኣመሰሉ ድማ ንሰብኣዊ ርህራሄን ልግስን ተወፋይነት ንሰላምን ማዕርነትን ዝውክሉ ስማት ኮይኖም ኣብ ኣእምሮና ይቕጀሉና። እዚ ማለት ድማ ስም ኣገዳስን መግለጺናን ምዃኑ እዩ። ስለዝኾነ እዩም ድማ ኣቦሓጎታትና፡ "ስም ይመርሕ ጥዋፍ የብርህ" ብማለት ዝመሰሉ።

ሰባት ከከም ባህሎምን እምነቶምን ካብ ሓደ ንላዕሊ ስም ክህልዎም ይኽእል እዩ። ንኣብነት ኣብ እምነት ክርስትና ስም ክህነትን ስም መጸውዕን ተባሂሉ ክልተ ስማት ክወሃብ ይከኣል እዩ። ካብዚ ሓሊፉ'ውን ቆልዓ ተወሊዱ ዓብዩ ክንዲሰብ ምስ በጽሐ ኣብ ግዜ ንእስነቱ ዝተዋህቦ ስም ተኪኡ ዝጠቅሞ ከም መጸውዒ ዘገልግል ሳጓ ኣሎ። ኣብ ገለ'ውን መዓርግ ንስም ሰባት ጎልቢቡ ከም መጸውዒ ክኸውን ንርእዮ ኢና።

ስም ክዕደል እንከሎ ከከም ኩነታትን ባህልን እምነትን ወለዲ ዝግበር ጽምብል ኣሎ። ኣብ ሃገርና ድማ ሰመያ ወይ ጥምቀት ተባሂሉ ይግበር። ኣብዚ ግዜ'ዚ ድማ ዋላ'ኳ ወለዲ ስም ናይ ምሕራይ ቀዳምነት ዝወሃቦም እንተኾኑ ካልኦት መቕርብ ይኹኑ ዓርኩመሓዛን ፈለጥትን ስማት ናይ ምምራጽ ዕድል ይወሃቦም እዩ። ንሶም ዝመረጽዎ ድማ ብወለዲ ክጸድቕን ዘይክጸድቕን ይኽእል።

ደላዩ ምኽሪ'ምበኣር ኣብ ከምዚ ኣጋጣሚ ዘጋጠሞ እዩ ብኸምዚ ዝስዕብ ገሊጹልና ዘሎ፥

"ጉዳይ ስማት ሃገርና፡ ብፍላይ ሎሚ ዝወጽእ ዘሎ ስማት፡ ኣዝዩ ፍልይ ዝበለ ኣብ ርእሲ ምዃኑ በዓል ዓባዩይ ከደምጽኦ ዘይክእላን ትርጉሙ'ውን ዘይፍለጥን እዩ። ኣነን ሓደ ዓርከይን ኣብ ዝሓለፈት ሰሙን ኣብ ጥምቀት ናይ ሓደ ካልእ ዓርክና ተለጢፉ ዝረኣናዮ ጫር እዩ ዝያዳ ከሰተውዕለሉ ኣኽኢሉና። ቆልዓ ኩናን ሓቦሻ ዝመስል ብጅዲድ ዝተሰርሐ፡ ኣብ ኩቡዱ ዕቢይ ዝበለ መስቀል ዘለዎ ናይ ታሕቲ ስሪኡ ድማ ካቦኡ ብዘይንእስ ውቃብ ዝተረኸመ ልብሲ ዝተኸደነ እዩ ነይሩ። ዓርክና (ኣጠማቒ ኣቦ) ኣብ ባህላዊ ኣለባብሳ ሃገርና ዘለዎ ኣድናቖት ስለንፈልጦ ብዙሕ ኣይገረመናን። እቲ ዝገረመናስ ስም ናይ'ቲ ቆልዓ እዩ። ብዘተፈላለየ ዕምባባታት ተኸቢቦም ዝደመቑ ፊደላት ጉሊሓ ምስ ረኣናያ ክንኣምኖ ኣሸገረና። ብበወገና ደጋጊምና ድሕሪ ምንባቡ፡ ምሳይ ኩፍ ኢሉ ዝበረ ዓርከይ፡ "ኢታ ሉሲፈር ድያ ትብል ዘላ?" ብምባል ተገሪሙ ሓተተኒ። ኣነ'ውን ከምቲ ናቱ ኣግርሞት ስለዝበረኒ፡ ከይተረድኣኒ ንሕቶኡ ብእወንታ መለስኩሉ። ኣስዕብ ኣቢለ ግን ከተድምጻ'ኳ ጥዕምቲ እያ ትመስል" በልክዎ። ንሱ ግን፡ ነታ ስም ደጋጊሙ ድሕሪ ምስትምቓር፡

“ኣነስ ፈጺማ ባህ ኣይበለትንን” በሉ። ከምዚ ኢልና ነታ ባር እናኸለልናያ ከሎና ንሕቶና ዝምልስ ኮይኑ ዝተሰማዕና ጽሑፍ ረኣና። ንሱ ድማ፡ “bright morning star” ማለት ድሙቕ ኮኾብ ወጋሕታ ዝብል ጽሑፍ ረኣና። ዳርከይ፡ “እዛ ጽሕፍቲ ስለምንታይ ኣብዚ ኣትያ?” በለኒ። ኣነ ግን “ምናልባሽ ትርጉም ናይ’ታ ስም’ዶ ትኸውን” በልክዎ። “ወይለይ ኣንታ ሓቅኻ” ድማ በለኒ ዳርከይ። ትርጉማ እዚ እንተኾይኑ “ሉሲፈር” እትብል ስም ጽብቕቲ እያ በልክዎ። ዳርከይ ግን ኣንታ ሕጂ ረሲዐያ እምበር፡ ብዛዕባ’ዛ ስም’ዚኣ ጽቡቕ ዘይኮነ ስምዒት እዩ ዘሎኒ በለኒ።

ብዘኾነ ብኸም’ዚ ኣግርሞት እናቐጸልና ከሎና ከምኡ ዝተገረመት ሓንቲ መሳርሕትና ህሩግ በለት። “ኣንታ’ዚ ዳርክኹምሲ ጥዕና ኣለዎ ደዩ?” ኢላ ድማ ሓደ ሕቶ ደርጓዩትልና። ንሕና ድማ ናይ ልብና ኣብ ልብና ገርና “እሂ እንታይ ተረኺቡ?” በልናያ። ንሳ ድማ ዘረብኣ ኣትርር ኣቢላ “እዚ ኣብዛ ባር ዘሎ ኣይርኣኹሞን ዲኹም?” እናበለት ናብቲ ባር ገጻ ኢዳ ጸጊ ኣበለት። ኣነን ዳርከይን ፍሽኽ ድሕሪ ምባል ብእወንታ ርእስና ነቕነቕናሉ። ኣስዒብና ድማ ዝፈለጡዶ ነገር ሃሊዋ ደዩ ወይስ ከምዚ ናትና ደስ ስለዘይበላ እያ ክትፈልጥ “ትርጉሙ እንታይ ማለት እዩ?” ብምባል ሓተትናያ። “እዋእ” ኢላ ሕርቃና ምጻር ከም ዘሰኣኑቶ ኣዒንታ ኣፍጥጥ ኣበለትልና’ሞ ቀጺላ ድማ “ክርስትያን ኣይኮንኩምን ዲኹም ድኣ እዚ ስም’ዚ ዘይትፈልጡ” በለትና። “ትርጉሙ’ኳ ኣብኡ ተጻሒፉ ኣሎ። ኣየንብበክዮን ዲኹ?” ኢላ ብጥንቃቐ ንሕቶኣ ብሕቶ መለሰትሉ። “ኣንታ ንሱ ድኣ ኣንብበዮ’ምበር። ሉሲፈር ግን ድያብሎስ እኮ እዩ። ካልእ እንታይ ክትብሎ ደሊኻ” ብምባል ደርጉሓትልና ንውሽጢ ገዛ ከደት። ኣነን ዳርከይን እዚ ምስ ሰማዕና ሰምቢድና። ዳርክና እዚ ስም’ዚ ክሁብ ከሎ ትርጉሙ ፈሊጥዎ እዩ ዝብል እምነት’ኳ ኣይነበረናን። ግን ክመጽእ’ሞ ከነታትሾ ስም ክንፈልጥ ተሃወኽና። ወዮ ዳርክና ቀረጽቲ ካሚራ መሪሑሞ ኣንበሳ ክመስል ክሳዱ ነፊሑ በዓልቲ ቤቱ ኣኸቲሉ መጸ። ገጹ ግን ፍሕሹው ኣይነበረን። ዘሰንያ ኣንስቲ’ውን ዕልል እናበላ ናብቲ ዳስ ኣተዋ። ሓደ ካብቶም ምስ ዳርከይ ዝኣተዉ ሱበኡት ቀሺ እዮም ነይሮም። ምስ ረኣናዮም ድማ ብዛዕባ’ታ ባርን ሓዚትዮ ዘላ ስምን ገለ ክንበሉ ተጸበና። ንሶም ግን ሰቕ ኢሎም ጥራሕ ውራይ ካልኦም ገበሩ። ሽዑ ዋና ዳስ ዝኾነ ዳርክና ናባና ገጹ ክሰገም ምስ ረኣናዮ ክንሓቶ ዕድል ዝረኸብና ኮይኑ ስለዝተሰማዓና ተሓጎስና። ግን ከም ሱብና ክንክውን ምእንቲ ሰሙ ጠቒስና፡ “እንቋዕ ሓጎሰካ” ኢልና ሰላም በልናዮ። ንሱ ግን መልሲ ከይሃበና፡ ንዓይ ስሕብ ኣቢሉ ብኢደይ ክትዕዝኒ ጀመረ። እንታይ ከም ዝደለየኒ ስለዘይተረድኣኒ፡ “ኣንታ ዳርኩ ከየሳሰና ኮፍ ምባልና፡ ኣኸፊእናዶ?” እናበልክዎ ብስክፍታ ካብ’ቲ ዝበርክዎ መቐመጢ ብድድ ኢለ ምስኡ ከድኩ። “ኣንታ እዛ ባር ኣብ ትካልኩም ከየስርሓ ባዕለይ ተዋሪደ። ሕጂ ግን ናብ ትካልኩም ኪድካ እዛ ባር’ዚኣ ቀዩርካለይ ምጻእ፡ በጃኻ ንዓኻ እየ ዝሕምቕ” በለኒ። “እንታይ ኮይና ድኣ እዛ ባር?” በልክዎ። ንሱ ግን በጃኻ እዛ ስም’ዚኣ በዚኣ ቀዩርካ ኣምጽኣለይ ኢሉ ሓንቲ ንእሽቶ ወረቐትን እታ ኣብ ዳስ ተሰቒላ ዝነበረት ባርን ኣረከበኒ። ኣይተማታእኩን። ባረይን ጭሩም ወረቐተይን ሒዘ ካብቲ ዳስ ወጺአ መኪናይ ኣልዒለ ከድኩ። ኣብ ትካለይ ኣትየ ድማ ነታ ሉሲፈር እትብል ስም ኣውጺአ በታ ዋና ዳስ ኣብ ጭሩም ወረቐት ጽሒፉ ዝሃበኒ ስም ኣሕቲመ ኣብ ውሽጢ ፍርቂ ሰዓት ናብኡ ብምምላስ፡ ነታ ባር ኣብታ ንዓኣ ዝተዳለወት ቦታ ሰቒልክዋ። ደድሕረይ ድማ እቶም ቀሺ መጺኦም ነታ ባር ኣንቢበሞ። “ኣንታ ደቂ እንታይ ደዩ ወሪድኩም?” ብኣንጸርጽሮት ሓተቱኒ። ኣነ ግን ደረተይ ነፊሐ፡ “እታ ስም ቀዩረያ’ኮ እየ ኣባቕሸ።” በልክዎም። “ወጮ እንተገልበጥካዮ ወጮ ኢሉም። በታ ሐደሮማ ዝበሩ መስቀል ነታ ዝቐየርክዋ ስም ብምምልካት ኣንብብ እስኪ በሉኒ። “ቤንሀር” ኢለ ከኣ ብዓውታ ኣንበብክዎ። እሞ ‘ዚኣ እንታይ ክወጻ ጽብቕቲ ስም እንድያ” በልክዎ። ትርጉሙ’ኸ’ሞ፡ ጽቡቕ’ዶ? “ንትርጉምሲ ንስኹም ትፈልጡ” ኢለ ደው በልክዎ። ሽዑ ንሶም፡ “ቤንሀር ማለት ሓለቓ ኢጋንንቲ እዩ።” ኢሎሙኒ ግልብጥ ኢሎም ከዱ። ኣነ ድማ ንዳርከይ ከናድዮ የማን ጸጋም ቁሊሕሊሕ እናበልኩ ከለኹ ዳርከይ ፍሽኽ እናበለ ክመጽእ ረኣኽዎ። “ኣንታ ኣሸጊረካ’ዶ? ድሓን ጸባሕ ሕሱብ ክንገብር ኢና። እንታይ ዘይምፍላጥ ሕሱም’ዩ። ኣብ ክሳራ ኣእቲናካ” በለኒ’ሞ፡ እቶም ቀሺ ደጊሞም ናባና ብምቕራብ “ኣንታ እምበር’ዶ ጥዒኻ ኣለኻ ኢኻ” ብምባል ሓወሲ ቀጥዕ ኢሎም ተዛረቡዎ። ካብ ሉሲፈር ናብ ቤንሀር እንታይ ለውጢ ኣለዎ። እዚ ሓለቓ ኢጋንንቲ ማለት’ኮ እዩ በልዎ። ዳርከይ ድማ ገጹ ከሰል ተኸዲኑ ሕፍረት ተሰምዖ። ኣበይ ቀሺ፡ ቤንሀር ዝበሃሉ ድኣ መልኣኽ እንድዩ ዘለዉ ብምባል ርእሱ ኣድኒኑ ኣበለ። እሞ እንተተባህሉ ንሸኻ ናትካ ዘይትገብር ኢለሞ ከዱ። ንሱ ድማ ነታ ባር ኣውሪዱ ሒዝዋ ናብ ውሽጢ ገዛ ከደ። እታ ዳስ ድማ ብዘይ ባርን ስእልን ባላንቲና ጥራሕ ሒዛ ተረፈት። ድሕሪ’ዚ’ሞ እንታይ ክኸውን ዳርከይ፡ “ወይ ዘይትፈልጦ ቋንቋ ኩሉ ስም” ብምባል፡ ናብቲ ንፈልጦ ቋንቋ ተመሊሱ ንወዱ ኮኾብ ኢልዎ።

“ድሕሪ ጥራጥ እግሪ ይእከብ፡ ድሕሪ ስሕተት ምኽሪ ይርከብ” ዝብል’ኹምሲ ከምዚ እዩ። ደላዩ ምኽሪ ዘጋጠሞ ከም’ዚ እዩ ነይሩ። ዘገድስ ነገር ንደቅና ትርጉም እንህቦም ስም ኣረጋጊጽና ክንፈልጦ ከም ዘሎና እዩ። ምናልባሽ ኣብ’ዚ ሲቪላዊ ሕግና ኣብ እነውጽኦ ስሞት ሓጋዚ ኣይኮነን። ንስም ዝምልከት ድንጋገታት’ኳ እንተሃለወ፡ ከምዚ ስም ክወሃብ ኣለዎን የብሉን ዝብል ኣይኮነን። ኣብ ሕግና ተኣቢሩ ዝርከብ ክልከሉ፡ ሓደ ቆልዓ ስም ኣቦኡ፡ ኣዲኡ፡ ሓው ሓብቱ ክወስድ የብሉን ካብ ምባል ጥራሕ ዝሓልፍ ኣይኮነን። እዚ ከኣ ሓደሽቲ ውሉዳትና ስም ኣቦሓጎኦም ክወስዱ ዝኽእል ከም ዝኸኣለ እዩ ዘብርሃልና። ብበውልቅና እንፈልጦ ተጓንፎ’ውን ኣይስኣንን ይኸውን። ከም ሰብ ግን ትርጉሙ

እንፈልጦ ስፖን ምስ ኩነታትና ዘሰይድን እንተውጻእና ተመሪጹ እዩ። እዚ ንምግባር ድማ ስፖ ክወጽእ ዝሕግዙና፡ ባህሊ፣ እምነት፡ ድሕረባይታ ናይ ሰባትን ካልኦት ኢጋጥሚታትን ክንወስድ ንኽእል ኢና። እቲ ዝበለጸ ብባህልኻን ቋንቋኻን እትፈልጦ ስፖ ምውጻእ እዩ። ምኽንያቱ ስፖ ክወጽእ እንከሎና ብፍታውና እንገብሮ ስለዝኾነ ምስ ኣተሓሳስባናን ድሕረባይታናን ዘሳኒ ክንገብሮ ሞራላዊ'ምግባር ሕጋዊ ግዴታ የብልናን።

ናብዘ ልዕል ክንብል ዝጠቐስናያ ዛንታ ምስ እንምለስ፡ እቲ ጸገም ሕማቕ ሕልና ዘይኮነስ ትርጉም እተውጽኦ ስፖ ዘይምፍላጥ ኮይኑ ኢና ንረኽቦ። ብልክዕ'ውን ንወለዱ ሕማቕ ትርጉም ዘለዎ ስፖ ኣሸንኳይ'ዶ ክወጽኣሉስ ከም ፋል ተሓሲቡ ውሉዱ ናብ ዝበለጸ ስፖን ዝናን ክዕበዩሉ ዝፖን ወላዲ እዩ ዘሎና። ዝጠቐስናዮ ወላዲ ብኣግኡ ትርጉም ዝመረጾ ስፖ ስለዘተሓበረ ናብ ዝፈልጦ ስፖ ቀዪርዎ። እንተኾነ ከፖዚ ዝተፃገረ ጸገም፡ ማለት ትርጉሙ ብዘይምፍላጥ ሕማቕ ስፖ ዘለዎም ሰባት ክህልዉ ግድን እዩ። ዝበዝሕና ትርጉም ስፖትና ተሓቲትና'ውን ብልክዕ እንዋገር ኣይኮናን። ኣብ መጽሓፍ ቅዱስ ወይ ቁርዓን ኣሎ፡ ወይ ከፖዛ ስመይ ዝበረቶ መልኣኽ፣ ግብሪ ሰናይ ወይ ካልእ ጅግንነት ዝፈጸመ ብምባለት ኢና ክንትርጉም እንፍትን። እዚ ከኣ ኩልና ትርጉም ስፖትና ክንሓትትን ክንፍትሽን ኣገዳሲ ምኻኑ እዩ። ምናልባሽ ሕማቕ ትርጉም ዘለዎ ስፖ ምስ ዝህልወና፡ ሕጊ ነዚ ዝኸውን ፍታሕ ገይሩ ኣሎ። ንሱ ድማ ናብ ኣማኸርቲ ወይ ጸሓፍቲ ሕጊ ኬድና ድሕሪ ምምኻርን ምልክታ ምጽሓፍን ስፖና ደዩ ስፖ ወሉዳትና ወይ መቕርብና ክቕየረልና ናብ ቤት ፍርዲ ከመልክት ንኽእል ኢና። ቤት ፍርዲ ድማ እዚ ምልክታ ኣብ ጋዜጣ ከም ዝቃላሕ ይገብሮ'ሞ፡ ሽዑ ኣብ መጋባእያ ቤት ፍርዲ እቲ ጋዜጣ ብፖንባብ ዝቃወም ከይህሉ ይሓትት። ዝቃወም ሰብ ምስ ዘይህሉ ድማ ዝበረ ስፖ በቲ ኣመልካቲ ወይ ስድራቤቱ ዝመረጽዎ ሓዲሽ ስፖ ተተኪኡ ከም ዘሎን ድሕሪ'ዚ ውሳኔ'ዚ ድማ ኩሉም ሰነዳት እቲ ስሙ ዘቐየረ ሰብ በዚ ሓዲሽ ክትካእ ከም ዘለዎ ይእዝዝ። ካብኡ ንድሓር ድማ በዚ ሓዲሽ ክጽዋዕ ይጅምር።

እዚ ከኣ ብሲቪላዊ ሕግና ተፈቒዱ ዘሎ ኣገባብ ምቕያር ወይ ምስትኽኻል ስፖ ይብሃል። በዚ ኣገባብ'ዚ ድማ ቀዳማይ ስፖና ኮነ ስፖ ኣቦና ወይ'ውን ኣቡሓጎና ክንቕይር ንደሊ ንኸውን። ቀዳማይ ስፖና ንምቕያር ዝሕተት ዝኾነ ምኽንያት የለን። ጥራሕ ዝበረ ስፖን ሕጂ ክትካእ ተደልዩ ዘሎ ስፖን ጠቒስና ክንቕይሮ ከም ዝደለና ንቤት ፍርዲ ምግላጽ ጥራሕ እዩ። ኣብዚ ክንጥንቀቐሉ ዝግባእ ሕጊ'ውን ኣሰፈርዎ ዝርኩብ እንተሃልዩ ድማ፡ እቲ ምቕያር ስፖ ንረብሓ ሳልሳይ ኣካል ብኣሉታ ዝጸሉ ክኸውን የብሉን። እዚ ንኪይከውን እዩ ድማ ኣብ ጋዜጣ ከም ዝእወጅ ዝግበር።

ስፖት ኣቦና ኣዴና ኣቡሓጎና ወዘተ ክንቕይር ምስ እንደሊ ግን ብቑዕ መቐየሪ ምኽንያት ከቕርብ ብሕጊ ንግደድ ኢና። እዚ ከኣ ስለምንታይ ኢና ንቕይሮ ዘሎና ንቤት ፍርዲ ዘዕግብ ምኽንያት ከቕርብ ኣሎና ማለት እዩ። እንተዘይኮይኑ ቤት ፍርዲ ዝቐረበ ናይ ምቕያር ምልክታ ክሰጾ ይኽእል እዩ። ምኽንያቱ ስፖ ኣቦና ኮነ ኣቡሓጎና ክንቕይር ከሎና መንነትና ኢና ንቕይር ዘሎና። ዝተፈላለዩ ሕጋዊ ሳዕቤን ዘለዎም ከም ኣቦት ዝኣመሰሉ ክርክራት ክለዓሉ ስለዝኽእሉ እዩ ድማ ሕጊ ነዚ ብቐሊሉ ንኽንቕየር ዘዩፍቀደ። ብተወሳኺ ድማ ስፖና ቀይርና ኣብ ዝኾነ መንግስታዊ ወይ ሲቪላዊ ጉዳያት ከነታልል ምስ እንፍትን ብገበናዊ ሕጊ ዘቕጽዕ ምኻኑ ክርሳዕ የብሉን።

ኣብ መወዳእታ፡ ኣዚ ዛዕባ መጠቓለሊ ዝኸውን ዛንታ ዘቕረብልና ደላዩ ምኽሪ እናኣመስገንና፡ ጽሑፍና ንምጥቕላል፡ ከምቲ ኣቐዲምና ዝበልናዮ ስፖ ክወጽእ ከሎና ንባህልን ክብርን ሕብረተሰብ ዘንጸባርቕ ክኸውን ዝግባእ ኣብ ርእሲ ምኻኑ፡ ልዕሊ ኩሉ ግን ትርጉሙ እንፈልጦን ንዓናን ከውጉትናን ዝገልጸን ክኸውን ዝበለጸ እዩ። እዚ ክኸውን ከም ዘለዎ ንኩሉ ብሩህ ክኸውን ይኽእል እዩ። ሓንቲ ኣገዳሲት ክተኩረላ ዘሎና ግን ኩሉ ኣብ መጽሓፍ ቅዱስ፡ ቁርኣን ወ/ይውን ካልኦት ጽሑፋት ተጠቒሱ ዝርከብ ስፖ ቅዱስን ጽቡቕን ትርጉም ጥራሕ ዘለዎ ገርና ክንወስዶ ኣይግባእን። ምኽንያቱ ኣብ'ዞም ዝጠቐስናዮም ንዋየ ቅዱሳን ወይ ካልኦት ጽሑፋት ቅዱሳት ሰባት ጥራሕ ዘይኮኑስ ብኣንጻሩ ዘይቅቡል ተግባራት ዝበርዎምን ትርጉም ኣስማቶም ጽቡቕ ዘይኮነን እውን ኣለዉ። ስለዚ ብስፖ ኣብ መጽሓፍ ቅዱስ ወይ ቁርኣን ተጠቒሱ ምህላዉ ኣኻሊ ኣይኮነን'ሞ ህዝቢ ነዚ ክጥቀሓሉ የድሊ። ምናልባሽ ስፖት ናይ ደቅና ኣሰር'ቶም ዓበይቲ ታሪኽ ዝፈጸሙ ሰባት ክኾኑልና ብምሕሳብ ክንህቦም ንኽእል ንኸውን። ታሪኽ ናይቶም ሰባት ጥራሕ ግን ኣኻሊ ክኸውን ኣይክእልን። ትርጉም ናይቲ ስፖ ምፍላጥ ኣገዳሲ እዩ ንበል። ብዘተረፈ ዎድሓንኩም፡ ድሓን ይሃበልና።

ባህልን ስነጥበባትን

ወግዒ ምስ ድምጻዊት ዳናይት ዮሃንስ

ሚኪኤል በርሀ (ወዲ በርሀ)

ዳናይት ዮሃንስ እያ ትበሃል። ሓንቲ ካብተን ኣብ መጻኢ ልዑል ስምን ዝናን ረኺበን፡ ኣብ መድረኻት ስነ-ጥበብ ሃገርናን ዓለምን ከጉላዕልዓ ትጽቢት ዝግበረለን ውልዶ ድምጻውያን ሃገርና እያ። ዳናይት ብ1993 ኣብ ኣስመራ ኣብ ካምፖ ፖሊስ (እምባ ጋልያኖ) እያ ተወሊዳ። ምስ'ታ ልዑል ናይ ሙዚቃ ፍቕሪ ዝነበራ ስድራቤት ድማ ኣብ'ቲ ቦታ ዓብያ። ዳናይት ናይ ትምህርቲ ዕድሜኣ ምስ ኣኸለ፡ ናይ መባእታ ትምህርታ ኣብ ቤት ትምህርቲ ፍረ-ህይወት፡ ናይ ማእከላ ደረጃ ድማ ኣብ ቤት ትምህርቲ እምባጠቓራ እያ ተማሂራ። ካብኡ ቀጺላ ናይ ካልኣይ ደረጃ ትምህርታ ኣብ ቤት ትምህርቲ ሓርነት (ታይታኒክ) ምስ ዛዘመት፡ ሃገራዊ ጉቡኣን ናይ 12 ክፍሊ ትምህርታን ንምክትታል ምስ ኣባላት 25 ዙርያ ሃገራዊ ኣገልግሎት ናብ ሳዋ ወሪዳ። ኣብ ሳዋ ኣብ ሃገራዊ መልቀቒ ፈተና ተፈቲና ናብ ኮሌጅ ዘእትዋ ነጥቢ ብምርካባ ናብ ኮሌጅ ጥበባትን ማሕበራዊ ስነ-ፍልጠትን ዓዲ ቐይሕ ተጻንቢራ።

ኣብ ኮለጃት ጥበባትን ማሕበራዊ ስነ-ፍልጠትን ከምኡ`ውን ኣብ ኢንስቲትዩት ተክኖሎጂ ኤርትራ ትምህርታ ብምክትታል ኣብ 2015 ብዓውዲ ትምህርታዊ ምሕደራ “Educational Administration” ክትምረቕ ድሕሪ ምብቃዓ፡ ኣብ ዓውዲ ምምህርና ተመዲባ፡ ንኣርባዕተ ዓመታት ሰሪሓ። ዳናይት፡ ካብ ብንእስነታ ኣትሒዛ ጎኒ ጎኒ ትምህርታ ኣብ ዓውዲ ስነ-ጥበብ ብፍላይ ድማ ኣብ ዓውዲ ደርፊ ትነጥፍ ነይራ። ከም ውጽኢቱ ድማ በዚ ሞያ`ዚ ዝያዳ እናደመቐትን እናዓበየትን ክትመጽእ ጸኒሓ ኣላ። ኣብ'ዚ ሕጂ እዋን ድማ በቲ ዝያዳ ትፈትዎ ዓውዲ ስነ-ጥበብ፡ ኣብ ጉጅለ ባህሊ ኣሰር ንሃገራ እጃማ ኣብ ምብርካት ትርከብ። ንዳናይት ኣብ ስነ-ጥበባዊ ጉዕዞኣ ምርኩስ ብምግባር ናይ ሎሚ ጋሻና ጌርናያ ኣሎና።

• ብንእሽተኺ ከለኺ ምስ ዓበኺ እንታይ ክትኮኒ ኢኺ ትደልዪ ነይርኪ፧

ገና ቈልዓ ከለኹ'የ ብናይ ጥበ ሞያ ተጸልየ። ጥበ ኣብ ገዛና ቀጻሊ ልምምድ ደርፊ የካይድ ስለ ዝነበረ፡ ኣነ'ውን ከምኡ ክኸውን እብህግ ነይረ።

• እዚ ሕጂ በጺሕክዮ ዘለኺስ ውጽኢት ናቱ እዩ ክንብል ይከኣል እዩ ማለት`ዩ፧

ብትኽክል እምበር። ናይ ጥበ ጽልዋ ዓቢ እዩ ነይሩ። በይነይ ዘይኮንኩ ዋላ ሰምሃር ሓብተይ'ውን ብናይ ጥበ እያ ተጸልያ ኑቲ ሞያ ኣትያቶ።

• ደርፊ ንዓኺ እንታይ እዩ፧

እ … ደርፊ ንዓይ ሞያ እዩ ስራሕ እዩ። ልክዕ ከምቶም ካልኦት ሞያታት ጻዕሪ ተወፋይነት፡ ንቕሓት፡ ምህዞ ተብላሓትነት ወዘተ ዝሓትት ሞያ እዩ። እቲ ፍልልይ ኣብ ደርፊ ናብ ህዝቢ ዝተቓላዕካ ስለ ዝኾንካ ብዙሕ ሰብ ይፈልጠካ። ኣብ'ቶም ካልኦት ሞያታት ግና ዝተወሰነ ሰብ እዩ ዝፈልጠካ። ከም ተወሳኺ ድማ ኣብ ሞያ ድምጻዊ ምኳን ቁሩብ ተወሃሂ ስለ ዘድልየካ ፍሉይነት ይህልዎ ይኸውን እምበር፡ ካብ'ቶም ካልኦት ዝፍለ ዓይነት ሞያ ኣይኮነን።

• ናብ ህዝቢ ምቕላዕኪ እሞ ከመይ ረኺብክዮ?

ቀሊል ኣይኮነን። ከቢድ'ዩ።

ማለትሲ ብዙሕ ዓቕልን ተጻዋርነትን ጥንቃቐን ይሓትት እዩ። ዋላ ኣብቲ ዝኾነ ሰብ ዝጉበሮ ንብር ነገር ኢኻ ትሰከፍ።

• ንመጀመርታ ናብ ሞያ ደርፊ ዝኣተኽሉ ኣጋጣሚ ከመይ ትዝክርዮ፧

ኣብ 'ሃይስኩል' ኣትሐዘ ኣብ ዝተፈላለዩ ባህላዊ ንጥፈታት ናይ ቤት ትምህርትና ክሳተፍ እፍትን ነይረ እየ። ግና ብዕቱብ ሐዘ ክሰርሓሉ ዝጀምረኩሉ ኣጋጣሚ ግና ተመሃሪት ቀዳማይ ዓመት ናይ ኮሌጅ ከለኹ እዩ። `ባባ` ድሌታተይ ናብ መዚቃ ኩበል ምስ ኣስተውዓለለይ፣ `ዳናይት ጓለይ ስነ-ጥበብ ኩተርኽበሉ ትኽእሊ ኢኺ። ትምህርቲ ግና ሕጂ እንተዘይሰሪሕክሉ ደሓር ክትረኽበዮ ክትጸግሞ ኢኺ።` ይብለኒ ስለ ዝነበረ ምስ ብርቱዕ ድሌታተይ እንክለኹ እየ ኮነ ኢለ ኣድህቦይ ናብ ትምህርተይ ኣብለዮ ነይረ። ተማሃሪት ቀዳማይ ዓመት ከለኹ ግና ተሳዒረ፣ ናብ ናይ ደርፊ ዓለም ኣሃዱ ኢለ ተጸንበረ።

• እሞ ከመይ ነበረ እቲ ኣጋጣሚ፧ እቲ ግበረ መልሲ፣ እቲ ሃዋህው ከመይ ትዝክርዮ፧

እቲ ኣጋጣሚ ኣብ መዛዘሚ ትምህርቲ እዩ ነይሩ። ኣብ ኮሌጅ ዓዲ ቐይሕ ማለተይ እየ። ኣጋጣሚ ዝፈልጡኒ ሰባት ስለ ዝነበሩ ስለ ዘተባበዑኒ እየ ተሳቲፈ። ነታ ቀድሚ ሳዋ ምኻደይ ኣብ ስቱድዮ ዝመላእክዋ ደርፈይ እየ ኣቕሪበያ። እቲ ኣጋጣሚ ፍሉይ ስምዒት እዩ ፈጢሩለይ። ምትብባዕ ናይ ህዝብን መማህርተይን ድማ ተወሲኽዎ! ደስ ዘብል ኣጋጣሚ እዩ ነይሩ። ብዙሓት ሰባት ድማ ኣበይ ድኣ ነይርኪ ክሳብ ሕጂ ዝበሉኒ ነይሮም።

• ዝያዳ ኣብ ትምህርቲ ዘጸቐጥክሉ ምኽንያት ኣቦኺ ስለ ዝተዛረበኪ ድዩ ወይስ ካልእ ምኽንያት ስለዝነበረኪ ኢኺ፧

ናይ ኣቦይ ምኽርን ለበዋን ኣብ ቦትኡ እንክሎ፣ ኣብ ትምህርቲ ዝነበረኒ መረዳእታ እውን ዝያዳ ሓጊዚ ነይሩ እዩ። ብዘይ ቀልዓለም ትምህርቲ! ኣይተኻን ኣብ'ቲ ክትዓብየሉ ዝደለኻ ሞያ፣ ኣብ ተራ ኣነብርኻ ከማን ልዑል ደገፍ

እዩ ዘለዎ። ብዓቕምኻ ትምህርቲ እንተ ሃልዩካ፣ ናይ ምምዝዛንን ምስትውዓልን ዓቕሚ ደሊብካ ኣለኻ ማለት እዩ።

• ድሕሪኡ እቲ ጉዕዞ ከመይ ቀጸለ፧

ናይ ቀዳማይ ዓመት ትምህርተይ ኣብ ኮሌጅ ዓዲ ቐይሕ ምስ ተኸታተልኩ፣ ቀጺለ ናብ ኮሌጅ ኣዲኬሽን ማይ ነፍሒ እየ ተቐይረ። ኣብ ማይ ነፍሒ ድማ ምስ ጉጅለ ባህሊ ናይ'ታ ኮሌጅ ብምኳን ክሳብ ካብ'ቲ ኮሌጅ ወዲአ ዝወጽኧ ኣብታ ጉጅለ ተጠርኒፈ ብዙሓት ንጥፈታት ኣሰላሲለ እየ። ኣብ ዝተፈላለዩ ምርኢታት ናይ'ቲ ኮሌጅ፣ ብሃማመተኤ ኣብ ዝወደብ መደባት፣ ኣብ መኣዲ ስነ-ጥበብ ብዓበኡ ድማ ኣብ ኢንተር ኮሌጅ ተሳቲፈ ደስ ዘብል እዋን ድማ የሕሊፈ እየ።

• እሞ ትምህርትን ስነ-ጥበብን ድኣ ከመይ ኣሳኒኽዮም፧

እዋእ! ብዘይ ቀልዓለም ስምዒት ኮይኑ እምበር ዋጋ የኽፍለካ እዩ። ንኣብነት ናይ ኢንተር ኮሌጅ ምድላዋት እናገበርና ከለና፣ ካብ ልምምድ ክምለስ ከለኹ ኩለን ደቂ ገዛይ ከጸንዓ ክጸንሓኒ ከለዋ ናይ ብሓቂ እስመዓኒ ነይሩ። ግና እታ ድሌት ስለዝነበረት ካብቲ ሞያ ክእለ ይኸበደኒ ነይሩ። ኣብ ርእሰኡ ድማ ርሱን ናይ ኮሌጃት ምትህልላኽ ስለ ዝነበረ፣ ንጉጅለኻ ከተግድዕ ኣይትደልን ኢኻ`ዶ።

• ናይ ኢንተር ኮሌጅ ዝኸርታትኪ`ኸ ከመይ ትገልጽዮ፧

ኣብቲ መጻረዪ ዝነበረሉ ግዜ ናይ ኣቦይ ዝነበረት ደርፊ እየ ሐዘ ቀሪበ። ናይ ሃገር ኮይና `ኣለናልኪ` ኢያ ትብል። ብዙሕ ምትዕርራይ እየ ገይረላ። ድሓር ምስተን ኣብ መዛዘሚ ናይቲ ጽንበል ዝድረፋ ደርፍታት ተመሪጻ ስቱድዮ ኣትያ። ኣብ ኮሌጅ ሓመልማሎ ኣብ ዝተኻየደ መዕጸዊ ድማ ኣቕሪበያ። ናይ ብሓቂ ድማ ብዙሕ ሰብ ዝኸሰበኩላን ናብ ህዝቢ ዘላለየትኒ ኣጋጣሚን ኢያ ነይራ። ኣብ ሞንጎ ኮሌጃት ዝነበረ ህልኽን ስምዒትን ግና ክሳብ ሕጂ ኣይርስዖን እየ።

• ኣብ መመረቕታኺ`ውን ደሪፍኪ ነይርኪ ኢኺ። እቲ ኣጋጣሚ ከመይ እዩ ነይሩ፧

ኣብ ስነ-ጥበብ ዓለም ካብ ዝጸንበር ዝያዳ ዝተሓጎሰኩላ መዓልቲ ኢያ ነይራ። ሓደ ኣብ ቅድሚ ኣሽሓት ሰባት ክትደርፍ ቀሊል ኣይኮነን። ካልኣይ ድማ በቲ ዝፈትዎ ዓውዲ ኮቲ ክንደይ ጻዕሪ ዘፍሰሰ ተመራቓይ እንቋዕ ሓጎሰካ ምባለይ ካብ መጠን ንላዕሊ እየ ተሓጊሰ።

• ኣቢጋግሳ ናይ'ታ ደርፊ ከመይ እዩ ነይሩ፧ ትሕዝቶኣ`ኸ፧

ግጥምን ዜማን ሓይለኣብ (ወዲ ቀሪን) እዩ ገይርዋ። እቲ ኣቢጋግሳ ኖርማል እና ኣዕለልና ከለና እዩ ዝጀምር። ሓይለኣብ "ኣብ መመረቕታኺ እንተትደርፊስ ከመይ ጸቡቕ ነይሩ" ይብለኒ። ኣነ ድማ "ኣበይ እሞ ክረኽቦ" ኢለ ምስ መለስኩሉ፣ ድሌተይ ተረዲኡ ቅንይ ኢሉ ግጥምን ዜማን ሰሪሑለይ መጺዩ። ኣቢጋግሰኣን ኣሰራርሓኣን ብዘምልከት እዚ እዩ ነይሩ። ትሕዝቶኣ እንተኾይኑ ድማ ብዛዕባ እታ መዓልቲ እዩ ክገልጽ ዝፍትን። እታ መዓልቲ ክብርቲ መዓልቲ ምኳና ምስ መርዓ እናወዳደረ እዩ ከርኢ ዝፍትን።

• ብምንታይ ኢኺ ወዲእኪ፧

ምሕደራ ትምህርቲ (Educational administration)

• እዚ ዝወዳእክዮ ዓውደ ትምህርቲ ኣብዚ ሕጂ ትነጥፍሉ ዘለኺ ሞያ ስነ-ጥበብ ጽልዋ ይህልዎ`ዶ ትብሊ፧

ብቐጥታ እኳ እንተ ዘይበልኩ ብተዘዋዋሪ መንገዲ ዝህልዎ ተራ ኣዝዩ ልዑል እዩ። ካልእ ይትረፍ ንኣብነይ

ብቐንመይ ከመሓድራ ከም ዘለኺ፡ እዚ ዓውዲ`ዚ ልዑል ተራ እዩ ዘለዎ። ኣብ "Educational administration" ናይ ምሕደራ ኣርእስቲ ብስርዓት ትወስድ ኢኸ። በዚ ድማ ኣብ'ቶም ዘወስዶም ናይ ህይወተይ ውሳኔታት ልዑል ተራ እዩ ዘለዎ ማለት እዩ።

• ድሕሪኡ ኣንፈትኪ ናበይ ኣበለ፧

ትምህርተይ ምስ ዛዘምኩ ኣብ ሞያ ምምህርና እየ ተጸሚደ። ኣብቲ ዝተመደብክዎ ቦታ ድማ ንኣስታት ኣርባዕተ ዓመት ምስ ኣገልገልኩ ናብ ጉጅለ ባህሊ ኣሰር (ኣብ ትሕቲ ኮሚሽን ባህልን ስፖርትን እትካየድ) ብምጥርናፍ ናይ ስነ-ጥበብ ንጥፈታተይ ኣብ ምስልሳል እርከብ ኣለኹ።

• እታ ምስ ህዝቢ ዝያዳ ዘፋለጠትኪ ደርፊ እታ `እኽልቲ`የ` እትብል ደርፍኺ እያ። ብዛዕባኣ እንታይ ትብልና፧

እታ ደርፊ ግጥማ ብመሓሪ ዑቕባሚካኤል (ጠዊል)ን ክብረኣብ ተስፋሚካኤልን እያ ተሰሪሓ። ዜማኣ ድማ ጠዊል እዩ ኣዳልዩዋ። ዳይረክቲንግ ድማ ብዳኒኤል ኣብርሃም ተሰላሲላ ማለት እዩ። ኣብጋግሳ ናይ'ታ ደርፊ እንተኾይኑ፡ ጠዊል ንዓኺ ትኸውን ደርፊ ረኺበልኪ ኣለኹ ምስ በለኒ እዩ ዝጀምር። ምስ ረኣኽዋ ድማ ዝያዳ ደስ ኢላትኒ። በዚ ድማ ክንሰርሓ ወሲንና። ኣብ መውጽኢትኡ ድማ ዘዕግብ ወጽኢት ረኺብናላ።

• ኣሰራርሓኣ`ከ ከመይ ትዝክርዮ፧

ሓንቲ ደርፊ ንኽትሰርሕ ዝሕለፍ ብድሆታት ከመይ ትገልጽዮ፧

ብዛዕባ ኣሰራርሓኣ ካብ ካልኦት ዝሰራሕክወን ፍርያተይ ዝተፈልየት ኣይኮነትን። ግና ብዙሕ ወህደትን ምትሕብባርን ዝረኣኹላ ስራሕ እያ። ሓንቲ ደርፊ ካብ ትጅመር ክሳብ ትውዳእ ብዙሕ ብድሆታት እዩ ዝሕለፍ። ካብ ኣውድዮ ጀሚርካ ብዙሕ ድኻም እዩ ዘለዎ። ግጥምን ዜማን ምስ ተወደአ ጎረሮኻ ስሒልካ ኣብ ስትድዮ ኢኻ ትመልኦ። ብዘይካ እቲ ኣብ ብቕዓት ንምምጻእ እትገብሮ ጻዕሪ ኣብ ስትድዮ ምስ መዚቃ ንምውህሃድ እትገብሮ ቃልሲ`ውን ቀሊል ኣይኮነን። ድሕሪኡ መዚቃ ምቅንባር፡ ስእሊ ምውሳድ፡ ዳይረክት ምግባር፡ ሳዕስዒት ምስታ ደርፊ ምውህሃድ፡ ኣዲት ምግባርን ምዝርጋሕን መስርሖም ሓልዩዎም ዝመጹ መስርሓት እዮም። ስለዚ ኣዚም ኩሎም መስርሓት ሓሊፍካ ዝግበር ስራሕ ቀሊል ኣይመስለንን።

• ናይ ሳዋ ተመኩሮታትኪ`ኸ፧

ኣብ ክልተ ሃገራዊ ፈስቲቫል መንእሰያት ኤርትራ ተሳቲፈ ኣለኹ። ሓንቲ ካብኣተን ድማ እዛ ምስ ሰምሃር ሓብተይ ዝደረፍክዋ ከም ኣብነት ክንወስዳ ይከኣል እዩ። እታ ደርፊ `ሓረሮ መተሮ` ትብል ኮይና ብመሓሪ ዑቕባሚካኤል (ጠዊል) እያ ተገጢማ።

• ካብ ሰምሃር ሓብትኺ ዝወሰድክዮም ተመኩሮታት ኣለዉ`ዶ፧

ብርግጽ እምበር። ሰምሃር ምዕባይ ሓብተይ እያ። ኣብዚ ዓውዲ ድማ ቅድመይ እያ ጀሚራ። ብዙሕ ተመኩሮ እያ ደሊባ ጸኒሓትኒ። ስለዚ ከምዚኣ ዓይነት ሰብ እሞ ድማ ኣብ ኢድካ ክትህሉ ዓቢ ነገር እዩ ንዓይ። ናይ ብሓቂ ድማ ካብ ሰምሃር ሓብተይ ብዙሕ እየ ተማሂረ። ናይ ስነ-ጥበብ ጉዕዞይ ከመይ ክኸውን ከም ዘለዎ፡ ቴክኒካት ናይ ኣደራርፋን ካልእን ካብ ሰምሃር ሓብተይ እየ ተማሂረዮም። ኮታ ብዙሕ ክገልጾ ዝኽእል ዘይክእለን ነገራት ዝተማሃርኩ ኮይኑ ይስመዓኒ።

• ምስ ሰምሃር ሓብትኺ ዘፈላልየክንን ዘመሳስለክንን፧

ንዓይ ከም ዝመስለኒ፡ ካብ ዘፈላልየና ዘመሳስለና ኣዝዩ ዝበዝሐ እዩ። ኣደራርፋና፡ ቴክኒክ ኣጠቓቕማና ከምኡ`ውን ምንቅስቓሳትና ዝመሳሰል ኮይኑ እስመዓኒ። ዘፈላልየና ድማ ብዓበኡ እቲ ተመኩሮ ኣሎ። ካልእ ድማ ኣይሰኣንን ይኸውን እዩ።

• ሞያኺ ንምዕባይ ዝገበርክዮ ውልቃዊ ጻዕሪ እንተሎ፧

ብዓቕመይ ልምምድ የካይድ እየ። ኣብ ርእሲ`ዚ ድማ ደርፍታት ኣብ ምምራጽ ጥንቕቕቲ እየ። ዝተፈላለዩ ደርፍታት ይመጹኒ እዮም። ግና ኑቶም ምሳይ ዝሰማምዑ ደርፍታት እየ ዝመርጽ።

• ኑቶም ምሳኺ ክኸዱ ዝኽእሉ ደርፍታት ብኸመይ ኢኺ ትመርጽዮም፧

ብፍሉይ ዝጥቀመሉ ተክኒክ እኳ የብለይን። ግና ምስ ፈተንክዮም ይርድኡኻ እዮም። ዳርጋ መብዝሕትኦም ገጠምቲ ዓድና እውን ኣዚ ኣብ ግምት እናእተዉ ዝሰርሑ ምኳኖም ብዙሕ ኣይትደኽምን ኢኸ። እዚኣ ምሳኺ ትኸይድ ደርፊ እያ እናበሉ እዮም ዝመርሑኹ። ብሓፈሻ ግና ምሳኻ ዝሰማማዕ ደርፊ ኣብ ምምራጽ ጥንቃቐ ኣገዳሲ ኮይኑ እስመዓኒ።

• ሓደ ደረፋይ ክማልኦ ዘለዎ ነጥብታት፧

ኣብ ርእሲ`ቲ ዘለዎ ተውህቦ ትሑት፡ መኽበሪ ሰብ ከምኡ`ውን ጻዕራም ክኸውን ኣለዎ በሃሊት እየ።

• ሰለስተ ዝምስጡኺ ካብ ባህርያት

ሰብ፧

ብኹብሱ ዝተኣማመን ሰብ፥ ግሉጻትት ዘለዎ ከም`ኡ`ውን ሕወሰ ባህርያት ዘለዎ ባህ ዝብሉኒ ዓይነት ባህርያት እዮም።

• ሰለስተ ዓበይቲ ነገራት ተመዃ እንተትብሃለ፧

ቀዳማይ ነገር ኣብ ህይወተይ ምሉእ ጥዕና ክህልወኒ፥ ኣብዚ ሐዚዮ ዘለኹ ሞያ ብጽቡ`ቕ ክዓቢ ከም`ኡ`ውን ኣምላኽ ዓቕሚ ሂቡኒ ንሰባት ክሕግዝ እዮም።

• ብፍሉይ እትዝከርያ ኣጋጣሚ፧

እታ ኣብ መመረቕታይ ዝደረፍኩላ ዕለት ብፍሉይ እየ ዝዝክራ። እቲ ዝኹበረ ሃዋህው ኣቐድም ኣቢለ ገሊጸልካ እየ። እቲ ዝበረ ስምዒት ክሳብ ሕጂ ኣይረስዖን እየ።

• ክትብልዮ ትደልዩ ነገር እንተልዩ፧

ኣተን ኣብ ገዛ ምስ ክእሉተን ተዓቢጠን ዘለዋ ደቀ`ንስትዮ ሃገርና፥ በዚ ኣጋጣሚ ወጸየን ክሰርሓሉ ይምሕጸነን። ዓውዲ መዚቃ ካብ ካልኦት ሞያታታት ዝተፈልየ ኣይኮነን። ሕብረተሰብና ድማ ድሌታተን ክርድኦለን የዘኻኽር። ድምጻውያን ሃገርና ከማን ምሰሶና።

• ንኽተማሰየኒ ዕድል ክህበኪ፧

ብመጀመርያ ናብዚ በጺሐዮ ዘለኹ ደረጃ ንምብጻሕ ዘኽኣለኒ ፈጣሪ ኣመስግኖ። ብምቕጻል ንወለደይ ኣቶ የሃንስ እስቲፋኖስን ወ/ሮ ኣልማዝ ግርማይን ስለ`ቲ ዘርኣዩኒ ዘይውዳእ ሞራሎምን ሓልዮቶምን የመስግን። ብዘወሳኺ ንኹሎም ፈተውተይን መሳርሕተይን ካብ ልቢ ኣመስግኖም።

• የቐንየልና።

እኽልቲ'የ

በዓል ምሉእ ቁመና ምጭው ወዲ
ጎይታ ኩሉ እንዲኻ ርእሲ ዓዲ
ረኺብካኒ ተበልኩ እንታይ ትብለ
ኣፍቂረካ ተበልኩ እንታይ ትብለ
ፈውሲ ቃንዛይ'ዩ ሕቶይ ኣይትገረመ
ዳርጋ ፈውሲ'ዩ ኢሎሞ ምፍላጥ ሕማመ።
ዘይተዘርገት ዓይኒ ጽብቕቲ ዕምበባ
ሸዊት'የ ዘለኹ ጸሓይ ዘይረኽባ
ማንም ዘይከፈቶ ልበይ ብድንግሉ
ይጽበየካ'ሎ ፍቕሪ ክትጽሕፈሉ።
ንትዓብየካ'ዩ ሰብ ዝዛረበልካ
ናተይ ግዳ ምኹኑይ 'ሓብቲ ትኾነካ'
ወላ ተዕብየኒ እናተኸናኸንካ
እምበር ፈትየካ'የ ሓቂ ክነግረካ።
በርብረኒ ፍቕሪ ተደሊኻ
ቀረበኒ ፍቕሪ ተደሊኻ
ፍለጠኒ ልበይ ተደሊኻ
እኽልቲ'የ ሰኸፍ ኣይበልካ።

ልበይ እንተዓብዩኒ ከም ጸጋ ውሰዶ
ጻውዒተይ ተቐበል ፍቕረይ ተኣንገዶ
ወላ ይበሉኻ ህጻን'ያ ቀልዓ'ያ
መልሲ'ለካ ካብ ቀደም ከም ዓለይ የዕብያ።

እሞ ልበይ ዶ ቀዲሙ 'ቲ ዕድመይ ከይኣኸለ
ወይስ ከም`ኡ'የ ኮይኑ ፈታር ልቢ ተዓዲለ
በዝን በትን ኣይብለካን ኣይኮነንን'ዩ ፈውሲ
ጥራይ ናትኪ'የ በለኒ ሕራይ ግበሮ 'ቲ መልሲ
ንኢስኪ ኣይትበለ ገና...ገና ኣይትበለ
ፍቕርኻ'ዩ ሒዙኒ ዕድመይ 'ንታይ ገበረ።
ቀልዓ'ኺ ኣይትበለ ገና'ኺ ኣይትበለ
ልበይ'ዩ ኣዘዙኒ ኣነ 'ንታይ ክብለ።

ኣታ....ኣታ..ኣታ
ንኢስኪ ኣይትበለኒ ግደፍ
ቀልዓ'ኺ ኣትበለኒ ሕደገኒ።

ግጥሚ፥ ክብረኣብ ተስፋሚካኤል
ዜማ፥ መሓሪ ዑቕባሚካኤል (ጠዊል)
ድምጻዊት፥ ዳናይት የሃንስ

ህዝብታትን ባህልታቶምን

ሸሃብ ኣርኣያ

ክብሪ ስራሕን ድስፕሊንን ጃፓን

ኣብ እዋን ካልኣይ ኲናት ዓለም፡ ሃገረ ጃፓን ኣብ ሰባን ንብረታን ከቢድ ጉድኣት ብምውራዱ፡ "ድሕሪ ሚኢቲ ዓመት'ውን ክትትንስእ ኣይክትክእልን'ያ" ናብ ዝተባህለትሉ ደረጃ'ያ በጺሓ። እንተኾነ ግን፡ ጃፓናውያን ንበሰላ ኲናት ብምሕዋይ ነታ ዝዓነወት ሃገሮም ኣብ ሓጺር ግዜ ምስ ዝማዕበላ ሃገራት ዓለምና ንኽትሰርዕ ኣኽኢሎምዋ'ዮም። ጃፓን ዝጥቀስ ጸጋ'ኳ እንተዘይብላ፡ እቲ ዝበለጸ ጸጋኣ ህዝባን ባህላን ምዃኑ ብምእማን፡ ባህላ ዓቂባ ዜጋታት ብምስልጣን፡ ጽልዋኣ ኣብ ምስፍሕፋሕ ትርከብ።

ኣብ ናይ ሓባር ጻዕሪ ዝኣምን ባህሊ

ጃፓናውያን ብትሕትናኦም፡ ልዑል ዲሲፒሊንን ፍቕሪ ስራሕን ዝልለዩ ህዝቢ'ዮም። ባህሊ ስራሕ ኣብ ሕብረተ-ሰብ ጃፓን ምስ እምነት ጥቡቕ ምትእስሳር'ዩ ዘለዎ። ቀንዲ ሕመረት'ዚ ባህሊ ከኣ፡ ዓወት ኣብ ናይ ሓባር ጻዕሪ ከም ዝርከብ ዝኣምን'ዩ።

ህጻናት ጃፓን ኣብ ህጻንነቶም "ንዓና" እምበር፡ "ንዓይ" ዝብል ቃል ነውሪ ምዃኑ እናተማህሩ'ዮም ዝዓብዩ። ዝኾነ ጃፓናዊ ምስ'ቲ ዝማሃረሉን ዝሰርሓሉን ትካል ጥቡቕ ናይ ዋንነት ዝምድና'ዩ ዘለዎ። ከም ካልኣይ ቤቱ'ዩ ዝጥምቶ። ንነብሱ ካብ'ቲ ትካል-መንግስታዊ ይኹን ግላዊ-ፈልዩ ኣይርእዮን'ዩ። ዝተዋህብዎ መምርሒታት ብጽንዓት ብምትግባርን፡ ዝኾነ ንስም'ቲ ትካል ዝድውን ተግባር ካብ ምትግባር ድማ ይሕይብ። ብተወሳኺ'ውን ነቲ ትካል ጠንጢኑ ናብ ካልእ ምቕያር ምስ ክድዓት'ዩ ዝሓስቦ።

ኣብ ጃፓን ሰራሕተኛታት ኣርማ'ታ ዝሰርሕሉ ትካል ለቢሶም ብዞዕባኡ ከዕልሉ፡ ተመሃሮ ድማ ብስም ኣብያተ ትምህርቶም ክሕበኑ ምርኣይ ልሙድ ባህሊ'ዩ። እቲ ናይ ጉጅለ ኣተሓሳስባ ኣብ ስራሕ ጥራይ ዘይኮነስ፡ ዋላ'ውን ኣብ እዋን ምዝንጋዕ የዘውትርዎ'ዮም። ኣብ እዋን ፍዳስ ብሓባር ይጓዕዙ። ኣብ ሰሙን ሓንቲ መዓልቲ ድማ፡ ብሓባር ናይ ምዝንጋዕ መደባት ይሰርዑ። በዚ'ዩ ድማ፡ "ጃፓናዊ ካብ'ቲ ሓንሳብ ዝኣተዎ ስራሕ ጥሮታ ጥራይ'ዩ ዝፈልዮ" ዝብል ብሂል እንረክብ።

ጃፓናውያን ትምህርቲ መሰረት

ስልጡን ህይወት ምዃኑ ስለዝኣምኑ፡ ኣብ ቀጻሊ ትምህርቲ'ዮም ዝርከቡ። ስራሕ ክብረት ምዃኑ'ውን ስለ ዝኣምኑ፡ ብዓይነት'ቲ ዝሰርሕዎ ሞያ ዘይኮነስ ወፈሮም ምእታዎም'ዩ ዘኾርዖም። ምንዓቕ ሞያ ዝባሃል የለን። ነቲ ናይ ጽርየት ሰራሕተኛ ከይተረፈ "ናይ ጥዕና ኢንጂነር" ዝብል ሲያመ ብምሃብ፡ ብልዑል ክብሪ'ዩ ዝጥመት።

ጃፓናውያን ንኹሉ ንጥፈታቶም ብባህሊ ናይ ሓባር መንፈስ'ዮም ዝዓሙ። "ካብ 'ጹበዕቲ እትፍለይ ጽፍራ፡ ናብ መሬት'ዩ ምዕላባ" ዝብል፡ ካብ ብጾትካ ምስ እትፍለይ ምውዳቕካ ኣይተርፍን'ዩ ዘስምዕ፡ ንትርጉም ሓባር ዘራጉድ ግሉን ምስላ ኣሎምም። ዝኾነ ጃፓናዊ ኣብ'ታ ዝስዕባ ስድራን ጉጅለን ክኹብር

እንተድኣ ኩይኑ፡ ኣፍራዪ ክኸውን ከም ዘለዎ'ዩ ዝኣምን። ስለ'ዚ እዩ ድማ፡ ክብሪ ሰባት ብዘለዎም ትሕዝቶን እንዳን ዘይኮኑስ፡ ብደረጃ ኣፍራይኑቶም ዝልካዕ።

ኣተዓባብዪ ኣገባብ ምሕደራ

ወሳኒን ኣተዓባብዕን ኣገባብ ምሕደራ፡ ሓደ ካብ ምስጢር ዓወት ጃፓናውያን'ዩ።

ጃፓናውያን ሓለፍቲ ስራሕ ኣብ ምትግባር ሕጊታት ስራሕ ጽኑዓት'ኳ እንተኾኑ፡ ቡቲ ካልእ መዳይ፡ ንንፋዕ ሰራሕተኛ ኣብ ምሽላምን ዝደኸመ ኣብ ምትብባዕን ንጡፋት'የም። ዝኾኑ ሓዱሽ ሰራሕተኛ ናብ ቦታ ስራሑ ኣብ ዝኣተወሉ ቀዳመይቲ መዓልቲ፡ ኣካየድቲ ስራሕ ኣብ ቅድሚ ብጾቱ ንእግሪ'ቲ ሓዱሽ ሰራሕተኛ ብምሕጻብ፡ ክብሪ ዝመልኦ ኣገባብ ኣቀባብላ ይገብረሉ። እዚ "ኩላትና ማዕረ ኢና" ንምባል ዝጥቀሙሉ ኣገባብ'ዩ።

ዓበይቲን ሓለፍትኻን ምኽባር ሓደ ካብ ኣገደስቲ ባህሊ ጃፓናውያን ብምዃኑ፡ ዝኾኑ ሓላፊ ብልዑል ኣኽብሮት'ዩ ዝጥመት። ክሳብ ብደረጃኡ ምስ ንኣሽቱ ኣማልኽቲ ይሰራዕ'ዩ። ምኽንያቱ መብዛሕቲኦም ጃፓናውያን ሓለፍትን ኣካየድቲ ስራሕን ብተመክሮን ዕድመን ዝበሰሉን ብዲሲፕሊን ዝተኻሰኩሱን'የም። እቶም ሓለፍቲ'ውን ኑቶም ኣብ ትሕቲኦም ዘለዉ ከም ኣባላት ስድራ-ቤቶም እምበር፡ ከም ሰራሕተኛታቶም ስለ ዘይጥምቶም፡ ኣብ ጃፓን ንሓላፊኻ "ኢያቡም" ወላዲየይ እናበልካ ኢኻ ትጽውዖ። ንሱ ድማ፡ "ኮቡም" ውሉደይ እናበለ'ዩ ዝጽውዓካ'ምበር፡ ብስምካ ኣይደሃየካን'ዩ።

ድሕሪ ኣድካሚ ናይ ስራሕ ሰዓታት ምዝንጋዕ፡ ምስ እምነት ጃፓናውያን ምትእስሳር ዘለዎ ባህሊ'ዩ። ሓዱሽ ናይ ስራሕ መዓልቲ ብልዑል ፍናን ኣብ ምጅማር'ውን ሓጋዚ ምዃኑ ይኣምኑ። ጃፓናውያን ንኣብያተ መዘናግዒታት፡ ከም መላለይን ምስ ብጾትካ ዘለካ ዝምድና ምድልዳልን ምልውዋጥ ተመክሮን'የም ዝጥቀምትሉ። ባህሊ ጃፓናውያን ብስራሕ ጥራይ ክትጽመድ ኣየፍቅድን'ዩ። ክትዘናጋዕ ከም ዘለካ'ውን ይኣምን'ዩ። ወረ የገድደካ።

ዝዋሃቡ መተባብዒታት ብደረጃ ውልቀ-ሰባት ዘይኮኑ፡ ብናይ ሓባር ስራሕ ዝግምገሙ ብምዃኖም፡ ኑቲ ናይ ሓባር መንፈስ የበራትዑ'የም። ኣብ ጃፓን ስራሕ ከም ምንጪ እቶት ጥራይ ዘይኮነስ፡ ከም ሓደ መለለይ ባእታ'ዩ ዝውሰድ። ብቐልጣፈ ክትግምገም እንከለኻ፡ ብመጠን'ቲ ምስ ጉጅለኻ ዘለካ ወሀደት ኢኻ እትዕየር'ምበር፡ ንበይንኻ እንታይ ኣፍሪኻ ብዙሕ ኣገዳስነት የብሉን። ተራኻ ኣብ'ቲ እትሰዕቦ ፖለቲካዊ ጉጅለ "ሃባ ትጹ" ወይ'ውን ኣካዳሚያዊ ጉጅለ "ጃካ ትጹ" እንታይ'ዩ፡ ንጡፍ ዲኻ? ንዝበሉ ሕቶታት'የም ቀዳምነት ዝህቡ።

ኣብ ሓደ ትካል ዝኾኑ ወሳኒ ቅድሚ ምውሳኑ፡ ኑቲ ንድሬ ኣቐዲሞም እቶም ኣብ ታሕተዋይ ደረጃ ዘለዉ ሰራሕተኛታት ምስ ዘተይሉ'ዩ ብስንሰለት ናብ ላዕሊ ደይቡ፡ እቲ ናይ መወዳእታ ውሳነ ዝወሃቦ። እቲ ውሳነ ምስ ተዋህበ ድማ፡ ኣብ ምትግባሩ ዕንቅፋት ዝበል የለን። እዚ ባህሊ'ዚ "ሃርጂ" ተባሂሉ'ዩ ዝጽዋዕ።

ቦታ ስራሕ ከም ቤት መቕደስ

ኣብ ጃፓን ቦታ ስራሕ ካብ ቤት መቕደስ ፈልዮም ኣይርእዩዎን'የም። ስለ'ዚ እዩ ድማ ዝኾኑ ጃፓናዊ ቅድሚ ናብ ስራሕ ምውፋሩ ኣቐዲሙ ምድላዋቱ ዘጻፍፍ።

ቅድሚ ካብ ገዛኻ ምውጻእካ ኑብስኻ ምሕጻብ ሓደ ካብ ባህሊ ጃፓናውያን'ዩ። ኣብ ዝኾኑት ጃፓናዊት ገዛ "ፎሮ" ዝጽዋዕ ባህላዊ መሕጸቢ ኑብሲ ኣሎ። ኣቦ'ታ ስድራ ኣቐዲሙ ምስ ተሓጽበ፡ ኑቲ ማይ ብምውዓይ ዳግማይ እቶም ዝስዕቡ ደቁ ከከም ዕድሚኦም ቡቡተራ ቡቲ ማይ ይሕጸቡ። ኣብ መወዳእታኡ እቲ ማይ ንኸንቱ ኣይጠፍኦን'ዩ። ኣብ ምሕጻብ ክዳውንትን ምስታይ ኣትክልትን'ዩ ዝውዕል።

ስራሕ ቅድሚ ምጅማርካ'ውን፡ ሓጺር ናይ ሕልና ጸሎት ብምግባር ዕወት ናይ ስራሕ መዓልቲ ክትውዕል ምስ ኑብስኻ ኢኻ ቃል እትኣቱ። ኣብ ቦታ ስራሕ ዓውዓው ምባልን ጸወታን ክልኩል'ዩ። ብትሑት ድምጺ ኢኻ እትረዳዳእ። ኣብ ኣኼባታት'ውን ብስምዒት ኣይትምልሰን ኢኻ፡ ብልዑል ትኹረት ብምስማዕ'የም ብኣገባብ ዝምልሱ። ምሉእ ኣደቅሀቦ ንምርካብ ከኣ፡ መብዛሕትኦም ጃፓናውያን ኣብ ኣኼባታት ዓይኖም ዓሚቶም'የም ዝሰምዑ።

ናይ ምኽባር ቃላትን ኣገባባትን

ሕብረተ-ሰብ ጃፓን ብጥምረቱን ወሀደቱን'ዩ ዝልለ። ምንጪ'ዚ ጥምረት ድማ፡ ሓድሕዳዊ ምኽባር'ዩ። ኣብ መዝገበ ቃላት ጃፓን ኣብ ነፍሲ-ወከፍ ኣጋጣሚ ንእትረኽቦ ሰብ ዘለካ ክብሪ ንምግላጽ እትጥቀመሉ ቃላት ኣለዉ። ተመሃራይ ምስ መምህሩ፡ ሰራሕተኛ ምስ

ሓላፊኡ፣ ወላድ ምስ ወለዱ፣ በዓል ዋኒን ምስ ዓማዊሉ፣ ፍቕራትን ሰብ ሓዳርን እንታይ ተባሂሊሎም ብኣኽብሮት ክዘራረቡ ከም ዘለዎም ብንጹር ሰፊሩ ኣሎ። ዝኾነ ጃፓናዊ ድማ ካብ'ዚ ኣይወጽእን'ዩ። ምእንቲ ጠቓሚ'ቲ ኩሉ ሕብረተ-ሰቡ።

ኦጂኪ፣ ጃፓናውያን ዝልለዩሉ ክብሪ ዝመልኦ ኣገባብ ሰላምታ'ዩ። ነዚ ድንን ብምባል ዝፍጸም ኣገባብ ሰላምታ ጃፓናውያን ካብ ህጻንኑቶም'ዮም ዝለማመድዎ። ልዑል ቀላሕታ ድማ ይዋሃቦ። ኦጂኪ ደቂ-ተባዕትዮ ኣእዳዎም ሰጥ ኣቢሎም ሑቕኦም ብምድናን ክፍጽምዎ እንከለዉ፣ ደቀንስትዮ ከኣ ኣእዳወን ኣብ ኣፍልበን ብምግባር'ዩ ዝካየድ። ዓይነኻ ናብ መሬት ብምጥማት ክከም ደረጃ'ቲ ሰላም ትብሎ ዘለኻ ሰብ ድማ፡ እቲ ምጉባጥ ሕቖ ይዛይድ።

ኦጂኪ ናብ ሰለስተ ወግዓዊ፡ ዘይወግዓዊን ኣዝዩ ወግዓዊን ተባሂሉ ይፍለይ።

ከም ልምዲ፣ እቶም ብዕድመን ፍልጠትን ስልጣንን ንእስ ዝበሉ'ዮም ዝያዳ ዝድኑ። እቶም ኣብ'ቲ ሕብረተ-ሰብ ጸላዊ ተራ ዘለዎም ሰባት ርእሶም ጥራይ ንሓጺር ግዜ ብምድናን ሰላም ክብሉ እንከለዉ፣ እቶም ካልኦት ግን ክብሪ ንምግላጽ ክሳብ 45 ዲግሪ ንብርክት ዝበላ ካልኢታት ክደኑ ይኽእሉ።

ንእሽቶይ ንዓቢይ፣ ተማሃራይ ንመምህሩ፣ ሰራሕተኛ ድማ ንሓላፊኡ በዚ ኣገባብ ሰላምታ ክለዋወጡ ምርኣይ፣ ልሙድ ባህሊ ጃፓናውያን'ዩ።

ይቕሬታ ንምሕታት'ውን ተመሳሳሊ ኣገባብ ይዘውተር'ዩ። ኣብ ልዕሊ'ቲ ዝበደልካዮ ወገን ዝተሰማዓካ ጣዕሳ ንምግላጽ፡ ክሳብ ኣብ ትሕቲ ኣእጋሩ ኣብ መሬት ብምድቃስ፡ ዝካየድ ባህሊ "ዱቂጻ" እዩ ዝጽዋዕ። "ዱቂጻ" ክቱር ምስጋናኻ ንምግላጽ'ውን ይዘውተር'ዩ።

ኣብ ጃፓን ናብ ዝኾነ ቦታ ቅድሚ ምእታውካ ሰላም ምባል ግድነታዊ'ዩ። ክፈላለዩ እንከለዉ'ውን "ደሓን ኩን" ዝበሉ ቃላት ኣይጥቀሙን'ዮም። ኣብ ክንዳኦም፡ "ብሰላም የራኽበና" ዝበሉ ተሰፋ ዘንጸባርቑ ቃላት የዘውትሩ።

ናብ ዝኾነ ሰብ መልእኽቲ ኣብ እትሰደሉ፣ ግድን ኢኻ ኑቲ ዘውንኖ ማዕርግ ቅድሚ ስሙ እትገልጽ። "መምህር ወይ ዶክተር ምስ ዝኸውን ንኣብኦት "ሲንሰህ" ብምባል ትገልጾ። ንመቕርብኻን ፈተውትኻን "ሳማ" ብምባል ትጅምሮ።

ናብ ዝኾነ ሰራሕተኛ ደብዳቤ ኣብ እትሰደሉ እዋን፡ ምሉእ ስሙን ማዕርጉን ስም'ቲ ዝሰርሓሉ ዘሎ ትካልን ኣብ'ቲ ገበር ክትጽሕፍ ኣለካ። ንዓበይቲ ብሓፈሻኡ፣ ሳን ብምባል፡ ንደቂ ኣንስትዮ፡ ቻን፡ ንደቂተባዕትዮ ድማ ኮን ብምባል ትገልጾም።

እቶም ብኢድ ዝጸሓፉ ደብዳቤታት፡ ብሰመያዊን ጸሊምን ዝሕብሩ ቀለም እምበር፡ ብቐይሕ ሕብሪ ኣይጽሓፉን'ዮም። ቀይሕ ሕብሪ ኣብ ጃፓን ናይ ሞት ምልክት ብምዃኑ።

መለክዒታት ጽባቐ ብብኽባቢኡ

"መልክዕ ብዓይኒ ጠማቲኡ" ዝብል ብሂል፡ ጽባቐ ተመሳሳሊ ኣርኣእያ ከም ዘይብሉ'ዩ ዝገልጽ። መለክዒታት ጽባቐ ካብ ሕብረተሰብ ናብ ሕብረተሰብ ይፈላለዩ'የም። ኣፍሲወከፍ ሕብረተ-ሰብ ብመሰረት ባህሉ፥ ልምዱን እምነቱን ዝልለየሉም መለክዒታት ጽባቐ ኣለዎ። ከምኡ'ውን ጽልዋ ዓውለማን ምስፍሕፋሕ ባህላዊ ወራር ምዕራባውያን ዝመጽኦም መለክዒታት ጽባቐ ኣለወ። ኣብ'ዚ እዋን ንምዕራባውያን ዝወክል ሕብሪ፡ ነዊሕ ጸጉሪ፡ ተረር ኣፍንጫ፡ ቅጥንን ቁመትን ገለ ካብ መለክዒታት ጽባቐ ኮይኖም ኣለወ። ብዙሓት ካብ ክልተኡ ጾታ ነዚ መለክዒታት ክውንኑ፡ ካብ'ቶም ብትሑት ወጻኢታት ዝርከቡ ንሕብሪ ገጽ ዘቕይሩን ጸጉሪ ዘለምሹን ነገራት ብምጥቃምን ክሳብ እቶም ብልዑል ወጻኢታት ዝተዩዱ ፕላስቲካዊ መጥባሕቲ ጽባቐ ብምክያድ፡ ኣብ ዓይኒ ካልኦት ጸቡቓት ኮይኖም ክርኣዩ ይፍትኑ'የም፤ ምስ ከሉ ሓደገይናቱ። እንተኾነ ግን ኣብ'ቶም ክሳብ ሕጂ ባህሎምን መንነቶምን ዓቂቦም ዝሸዱ ዘለው ሕብረተሰባት ዘለው መለክዒታት ጽባቐ፡ ብዙሕ ወጻኢታት ዘይብሎም ኣገባብታትን ኣብ ካልኦት ከም መለክዒ ዘይጽባቐ ዝርኣዩን'የም። ኑቶም ንደቂተባዕትዮ ዝምልከቱ መለክዒታት ጽባቐ ንኻልእ ኢጋጥሚ ጉዳፍና፡ ኣብ'ቶም ንደቀ'ንስትዮ ዝምልከቱ ምስ እንርኢ፥ ኣብ ዝተፈላለዩ ሕብረተሰባት፡ ሓብል፡ መላጥ፡ ጭው ዝበለት ጸላም፡ ፈኻኽን ሰብርን ሰና፡ ኣመና ጉዙፍ ገለ ካብ'ቶም ኣገረምቲ መለክዒታት ጽባቐ ብምዃኖም፡ ብዙሓት ኣብ'ቲ "ጽባቐ ውሽጢ'ዩ ሓቀኛ ጽባቐ" ዝብል ኣምር ብምስምማዕ መንእሰያት ኣብ ክንዲ ኣብ ደጋዊ ጽባቐኦም ዝግደሱ፥ ዝያዳ ኑቲ ንዘልኣለም ዘይባሊ ውሽጣዊ ጽባቐኦም ከጹብቑ ክጽዕሩ ይሰማምዑ።

ሎሚ ንገለ ካብ ኣገረምቲ መለክዒታት ጽባቐ ወስ

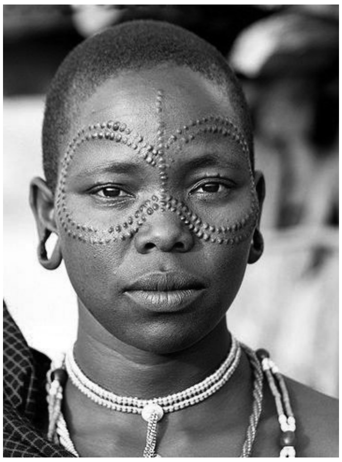

ክንብል።

ፍጮን ዝተሰበሩን ጸለምቲ ኣስናን

ስሙርን ጻዕዳን ደርጊ-ሰኒ ኣብ ብዙሕ ብፍላይ ንፍሽኽታ ተባሂጊ'ዩ። እንተኾነ ግን ጃፓናውያን ፈጮ ሰኒ እትውንን ጓርዞ ምልክዕትን ፈራይትን ምዃና ይኣምኑ። ፍጮ ዝሰሃን ብልምዲ ድማ "ያኣባ" ዝጸዋዓ ዝያዳ እተን ስሙር ደርጊ ሰኒ ዘለወን ንዝምድናን መርዓን ዝምረጻ ብምዃነን ጓርዙ ጃፓን ብላገዘ ሕክምናዊ መጥባሕቲ ፈጮ ኣስናን ክውንና ዘይተኣደነ ገንዘብ የፍስሱ።

ቅድሚ ኣሸሓት ዓመታት ዝጀመረን ክሳብ ሕጂ ኣብ ገጠራት ጃፓን ዝዘውተርን ዘሎ "ኣወዛገሮ" ዝጸዋዕ ልምዲ ጽባቐ ኣሎ። እተን ገጸን ብመጻዕደዊ ዝለኸያ ዝበራ ጓርዙ ምስ ምጽዕዳው ሕብሪ ገጸን ኣስናነን ብዮጭው ይብል ብምንባሩ፥ ኣስናነን ካብ ገጸን ክፈልያ ብጸለም ሕብሪ ክቕብኣ ጀሚረን። እዚ ልምዲ ክሳብ መበል 19 ክ/ዘ ብሰፊሑ ይዝውተርን መርኢያ ሃብትን ልዕልኑት ደርብን ይቑጸርን'ውን ነይሩ። ምስ'ዚ ዝመሳሰል፡ ጓርዙ ቀቢላ ላሁይ ንመርዓ ድሉዋት ምዃነን ክሕብራ፥ ኣስናነን ብጸለም ሕብሪ ደለኽያ። ኣብ ጫካታት ምብራቕ ታይላንድን፡ ደብባዊ ክፋል ቬትናምን ድማ፡ ጻዕዳ ዝኣስናና ጓርዞ ከም ፎጋሰን ኣመንዘራን ስለ እትጥመት፡ እተን ጓርዙ ንኣስናነን ብጸለም ወይ ቀይሕ ሕብሪ ደለኽያ።

ኣብ ጋጥን ሞዛምቢክን ቀቢላ ማኳይን እተን ጓርዙ ምልኩዓት ክኾና፡ ኑተን ክልተ ቀዳሞት ኣስናነን ይሰብራ። ኣብ ደቡብ ሱዳን ዝርከቡ ኣህዛብ'ውን ነዚ ልምዲ የዘውትሩ'የም።

ዳሆሚን ዝተባህሉ ህንዳውያንን ህዘቢ

ደሰት ባሊን ከኣ፡ መብረድ ብምጥቃም ንጫፍ ኣስናኖም የብልሐ። ኣብ ማዳጋስካር ዝርከቡ ቀቢላታት ድማ ኣብ ማእከል ኣስናኖም ነኻል ብምግባር ደቀቕቲ ኣእማን ወይ ሓጻውን ይወትፉሉ።

ድርጊ ስፒ ምውቃጥ ኣብ ብዙሕ ከባቢታት ዓለምና ዝዘውተር መለክዒ ጽባቐ'ዩ።

ግዚፍ ሻንፎትን ጠልጠል ዝበለ ኣእዛንን

ኣብ ኢትዮጵያ እትርከብ ቀቢላ ሶርማ መጠን ጽባቐ ጓርዞ ብመሰረት ግዝፈ ሻንፎታ'ያ እትልክዕ። መርዓኣ ዝቐረበ ጓርዞ ሶርማ ንታሕተዋይ ቀሎ ስና ብምስዳድ፡ ከንፈራ ትስቆር'ሞ ካብ ጭቃ ዝተዳለወ ንእስ ዝበለ ቀሊብት ተእትወሉ። እቲ ስቛር ብዘየፍሐ ድማ፡ ካልእ ዕቢይ ዝበለ ናይ ጭቃ ቀሊብት ተእቱ። እዚ መስርሕ ዕለተ መርዕኣ ምስ ኣኸለ ተቛርጾ። እቲ ዝዋሳባ መጠነ ገዘሚ ድማ፡ ብመጠን ግፍሒ ምስቛር ከናፍራ ይውሰን። እዚ ልምዲ፡ ኣብ ገለ ካብ ከባቢታት ደቡብ ኣመሪካ ብዙመሳሰሊ ይፍጸም'ዩ።

ኣብ ባሊ ድማ ከናፍር'ታ ጓርዞ ኣብ መበል ዓሰርተ ሓሙሽተ ዓመታ ብምስቛር፡ እቲ ነኻል ምእንቲ ከየፍሕ ናይ ክርቢት ፍረ ይወተፎ። ኣብ ሶማሊን ጫድ፡ ታሕተወይቲ ከንፈር ብምስቛር ፊትሊ ይእሰራ። ኣብ ገማግዩ ዝበዝሐ ከባቢ ኣፍሪቃ ድማ፡ ክልቲኦ ጫፋት ከናፍር ብምስቛር፡ ፍሽኽ ኣብ ምባልን ምዝራብን ዝንቀሳቐሳ ደቀቕቲ ፍረ ክርቢት ይወትፉሉ።

ግዚፍን ስቡሕን ከናፍር ዘለዋ ጓርዞ፡ ኣብ ብዙሕ ከባቢታት ከም ሰሓቢት'ያ እትጥመት። ኣብ ብራዚልን ቀቢላታት ደቡብ ሱዳንን ድማ ኣመና ተባህጊት'ያ። ኣብ ምዕራባዊ ዓለም ዝርከባ ጎረዞ ብወገን ስቡሕ ከናፍር ክውንና፡ ፕላስቲካዊ መጥባሕቲ የካይዳ።

ኣብ ቀቢላ ማሳይ ጠልጠል ዝበሉ ነዋሕቲ ኣእዛን ከም መለኪዒ ጽባቐ'የን ዝቖጸራ። ኣዋልድ ማሳይ ኣእዛን ብምስቛር እቲ ነኻል ንምግፋሕ፡ ካብ ስፒ ሓርማዝ ዝተዳለወ ናይ እዝኒ የእትዋሉ'ሞ፡ ብዝተፈላለዩ ስርሓት ዕንቊ ሓጺን ጨዕ ጨንገርን ጸጸርን ይስልማኦ። እታ ዝነውሐ ጠልጠል ዝበለ እዝኒ ዘለዋ ጓርዞ ድማ፡ ቀልጢፉ ንመርዓ ይሰልጣን ብዙሕ ትግዝፎ።

ምንዋሕ ታሕተዋይ ክፋል እዝኒ፡ ኣብ ኢንዶኔዥያዊት ቀቢላ ዳያክ ከም ምልክት ጽባቐን ሃብትን ስለ ዝቖጸር፡ ህጻናት ገና ኣብ ንእሽ ዕድሚኤን ኣእዛን ብምስቛር ኑቲ እዝኒ ናብ ታሕቲ ዝመጥጥ ክቡድ ዝበሉ፡ ካብ ሓጺን ዝተሰርሐ ናይ እዝኒ የእትዋሉ።

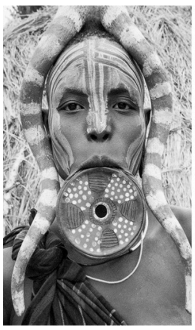

ስቛር ኣፍንጫን ነዊሕ ክሳድን

ምስቛር ኣፍንጫ ብደቂ-ኣንስትዮ ኣብ ብዙሕ ከባቢታት ዓለምና ይፍጸም'ዩ። ኣፍሪቃውያን ኣዕራብ፡ ደቡብ ኣመሪካውያንን ቀያሕቲ ህንዳውያንን ካብ ነዊሕ ኣትሒዞም ምስቛር ኣፍንጫ ካብ መለኪዒታት ጽባቐ ምኻኑ ብምእማን፡ ብዝተፈላለዩ ኣገባብት የዘውትርዎ'ዮም። ህንዳውያን ደቂ-ኣንስትዮ ኣብ ጽምብላት መርዓ ካብ ዝተፈላለዩ ማዕድናት ዝተዳለዉ ቀሊብታት ኣብ ኣእዛን ተሰቒረን ይሳተፉ። ደቂ-ኣንስትዮ ቀቢላ ኢፓታኒ ፓራዳሽ ድማ፡ ንኽልተ ሸነኻት ኣፍንጫአን ብምስቛር፡ “ያፒን” ዝጽዋዕ ካብ ዕንጸይቲ ገረብ ባምቦ ዝተዳለወ መወተፊ የእትዋሉ። ምስ ግዜ ድማ እቲ መወተፊ እናዓበየ ይመጽእ።

ብመሰረት ባህሊን እምነትን ኢራናውያን ደቂ-ኣንስትዮ እንተርፎ ዓይነን ኣፍንጫአን ኩሉ ክፋላት ኣካላተን ብሒጃብ ክሸፍና'የን ዝግደዳ። በዚ መሰረት፡ ኢራናውያን ጎረዞ ዝያዳ ብጽባቐ ዓይነን ኣፍንጫአን ይግደሳ። ተረርቲ ንኣሸቱ ኣፍንጫ ምልክት ጽባቐን ሃብትን ብምኻነን ድማ፡ ዘይተኣደነ ገንዘብ ከፊለን ብፕላስቲካዊ መጥባሕቲ ንቖርጺ ኣፍንጫአን

ይቕይረ፥ እቲ ዘገርም ድማ፥ እተን ንወጻኢታት'ዚ ክሳብ ሰለስተ ሽሕ ዶላር ክበጽሕ ዝኽእል መጥባሕቲ ክሽፍና ዚይክኣላ መጥባሕቲ ከም ዘቶዳ ንምምሳል፥ ኣፍንጫኢአን ብጻዕዳ ሕክምናዊ ፕላስቲክ ብምሽፋን፥ ኣብ ጎደናታት ሽናዕ ይብላ፥

ኣብ ታይላንዲን ማያንማርን ዝርከብ ቀቢላ ካራን፥ ከም'ኡ'ውን ኣብ ቲቤትን ሞንጎልያን ነዊሕ ክሳድ ዘለዋ ጎርዞ ከም ምልክዕትን ፈራይትን ስለ እትሕሰብ ተባሂጊት'ያ። ጎራዙ'ቲ ከጢ ነዊሕ ክሳድ ክውንና፥ ካብ መበል ሓምሻይ ዓመተን ኣብ ክሳደን ናይ ሓጺን ቀለቤት ከእትዋ ይጅምራ፥ እታ ክሳድ እናተመጠጠት ድማ፥ ብዘለሊ'ቲ ክብደቱ ክሳብ 25 ፓውንድ ክበጽሕ ዝኽእል ናይ ሓጻውን ቀለቤታት ይወሰኽ፥ ክብደት'ቶም ቀሌበታት ንሕልቐምቲን ላዕለዋይ መሰንገለን ናብ ታሕቲ ብምድፋእ፥ ሕልቐምቲ ኣካል ክሳድ ኩይና ከም እትርኤይ ይገብር፥ በዚ ድማ እታ ክሳድ ትነውሕ፥ እዚ ልምዲ ኪኖ ጽባቐ፥ ንኣባላት'ታ ቀቢላ ካብ ርኹሳት መናፍስቲ ይከላኸል'ዩ ዝብል እምነት ኣለዎም።

ሓውሓል ኣዒንቲን ላጺይ ርእሲን

ፍሩያት ኣዒንቲ ኣብ ብዙሕ ከባቢታት መለክዒ ጽባቐ'የን፥ ኣብ ቀቢላ ማያ ግን ሓውሓል ዝዓይና'ያ እታ እትብሃግ፥ ምኽንያቱ፥ ኣብ'ዛ ቀቢላ ሓውሓል ብኹሉ ማኣዝናት ብቐለሉ ናይ ምርኣይ ዓቕሚ ኣለዋ ዝብል እምነት ስለ ዘሎ። ጎራዙ ማያ ምእንቲ ሓውሓላት ክኾና፥ ገና ኣብ ንኡስ ዕድሚኣን ካብ ርእሰን ናብ ግንባረን ጠልጠል ዝበለ ፈትሊ ብምእሳር፥ ንዓኡ ክጥምታ ይውዕላ፥

ኣብ ኣማዞን ዝርከብ ቀቢላታት ድማ፥ "ፍሩያት ኣዒንቲ ናይ ርኹሳት መናፍስቲ'የን" ዝብል እምነት ስለዘሎ፥ እተን ጎራዙ ኣዒንተን ጨምጨምተን ክኾናን ንመውሰቦ ክበሃጋን ምሉእ መዓልቲ ጸሓይ ክጥምታን ትኪ ክዕጠናን ይውዕላ፥

ኣብ እዋን ትንሳኤ ኤውሮጳ ገምባር ጎርዞ ከም ምልክዕቲ ትቑጸር ብምንባሩ፥ ጸጉርኻ ናብ ድሕሪት ብምቁናን ንኸበኒ ግንባር ናይ ምልጻይ ልምዲ የጓይዳ ነይረን። ግንባረን ዚያዳ ክሰፍሕ ከኣ፥ ጸጉሪ ዓይኒን ሽፋሽፍትን ይሰዳ ነይረን። እታ ሀብብቲ ቅብኣ ሞናሊዛ ንኣብነት፥ ጸጉሪ ሽፋሽፍቲ የብላን፥ እዚ ኸኣ ሊዮናርዶ ኑቲ ኣብ'ቲ እዋን ዝበረ ኣካይዳ ብምስዓብ ዝገበሮ'ዩ፥

ምስ'ዚ ዝመሳሰልን ክሳብ ሕጂ ዝዘውተርን ዘሎ ኣብ ኣፍሪቃዊት ቀቢላ ፎላ፥ ገምባር ጓል ከም ስበሕትን ፈራይትን ትጥመት። ጎራዙ ፎላ ገምባሪት ኩይና ክርኣያ፥ ንቕድማይ ክፋል ጸጉረን ይላጽያ። ኣብ ደሴት ጃዋ ዝርከብ ጎራዙ፥ ንፍርቂ ጸጉሪ ርእሰን ይላጽያ።

ኣብ ዴንካን ካልኦት ቀቢላታት ደቡብ ሱዳን፥ ጸላምን ጸጉሪ ዘይብላን ጎርዞ ልዑል መጠን ገዝሚ'ያ እትዋሃብ፥ ምኽንያቱ፥ ጭዋ'ያ ዝብል እምነት ስለ ዘለዎም።

ኣብ እዋን'ታ ካብ 1644 ክሳብ 1912 ዓም ዝነበረት ቻይናዊት ንግስነት "ቺንግ" ዝነበራ ጎራዙ፥ ንጸጉሪ ሽፋሽፍተን ብምስዓድ፥ ኣብ ክንዳኡ'ም ኣብ ግምባረን ዝተፈላለዩ ቅርጽታት ዘለዎም፥ ብጸሊም፥ ቀጠልያን ሰመያዊን ሕብሪ ዝተለኸዩ ሽፋሽፍቲ ይስእላ ነይረን። መለክዒ ጽባቐ ብምንባሩ፥ ብመሰረት እቲ "ኣጸርደር" ዝጽዋዕ ልምዲ ከኣ፥ ሓዘንተኛታት ንጸጉሪ ሽፋሽፍተን ብምእላይ፥ ፈታዊአን ከም ዝሞተን ዝሕብር ኣብ ኣዒንተን ትኽ ዝበለ ጸሊም ማስመር ይስእላ ነይረን።

ኣብ ጣጃኪስታን ዝተላገበ ሽፋሽፍቲ ዓይኒ ካብ መለኪዒታት ጽባቐ ብምዃኑ፥ እተን ጎራዙ ብኹሕሊ ገይረን ንሽፋሽፍቲ ዓይነን የላግባ፥ ህዝቢ ጣጃኪስታን ዝተላገበ ሽፋሽፍቲ ምልክት ጽቡቕ ዕድልን ሃብትን ምዃኑ ይኣምን።

ገዚፍ ኣካላትን ውቃጦን

ኣብ ሞሪታንያ መጠን'ቲ ንመርዓት ዝዋሃብ ገዝሚ በቲ ኣብ ኣካላታ ዘሎ ስብሒ ዝግመት ብምዃኑ፥ ወለዲ ጓሎም ገና ህጻን እንከላ፥ "ሌብሉሕ" ዝጽዋዕ ልምዲ፥ ናይ ምስባሕ መደብ ይጅምሩላ። መዓልታዊ ልዑል ዓቐን ስብሕን ሽኮርን ዘለዎ መግብን መስተን ከም እትወስድ ብምግባር፥ ክሳብ እዋን መርዓኣ ዝኣክል ብዘተኻኣለ መጠን ከም እትገዝፍ ይቃለሱ፥ እተን ካብ ሚኢቲ ከሎ ንላዕሊ ክብደት ዘለወን ድማ፥ ንመውሰቦ ተሃረፍቲ ይኾና። ቅድሚ ኣማኢት ዓመታት ኣብ ሞሪታንያ ጥሜት ድሕሪ ምግጣሙ፥ ካብ ሽዑ እተን ስቡሓት ጎራዙ ከም ደቂ ሃብታማትን ጽጋባታትን ክቑጸራ ጀሚረን።

ምልእልእ ዝበለት ጎርዞ ኣብ ኣዕራብን መብዛሕትአን ሃገራት ኣፍሪቃን ከም ምልክዕቲ'ያ እትቑጸር። ብራዚላውያን ድማ፥ ገዚፍን ጽቡቕ ቅርጽን ዘለዋ ጎርዞ ስለ ዝመርጹ፥ ጎራዙ 'ታ ሃገር ነዚ መለክዒ ክውንና ይጽዕራ፥

ኣብ ዝተፈላለዩ ክፋላት ኣካላት ዝግበሩ ውቃጦ ኣካል መለክዒታት ጽባቐ'የም። ደቀ'ንስትዮ ኒውዚላንድ ንኣብነት፥ ኣብ ከናፍረንን መንከሰንን ዓቢ ውቃጦ ይወቀጣ፥ ኣብ ምዕራብ ኣፍሪቃን ጊኒን ብፍላይ ድማ ደቡብ ሱዳንን፥ ኣብ ገጽን ካልኦት ኣካላትን ዝግበሩ ዝተፈላለዩን ንቀቢላን ዓሌትን'ታ ጎርዞ ዝሕብሩ ጭንጋሓት ካብ ኣገረምቲ መለክዒታት ጽባቐ'የን።

እቲ ዝቐለለ መለክዒ ጽባቐ ግን፥ ኣብ ኤስኪማውያን'ዩ ዝርከብ፥ ንሳቶም፥ ዝኸፋት ጎርዞ ጽብቕቲ ክትባሃል እንተድኣ ኩይና ጥዑም ጨና ኣካላት ክትውንን ከም ዘለዋ ያምኑ፥ ስለ'ዚ እየን ድማ ጎራዙ ኤስኪሞ፥ ኣካላተን ብምውዛ ጨና ዘለዎም ኣቑጽልቲ ዝሓጽባን ኣብ ኣፈን ወትሩ ቆጽሊ ናዕናዕ ዝሕዛ።

ዜስደምሙ ሓቅታት

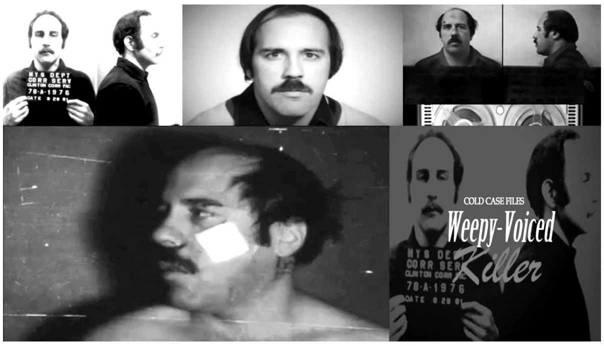

ማይክል ጉድዊን ዕሉል ኣመሪካዊ ገበኛ'ዩ። ንሱ ኣብ 1989 ዓ.ም ብቕትለት ተኸሲሱ ናብ ቤት ፍርዲ ምስ ቀረበ ናይ ሞት ፍርዲ'ዩ ተበይንሉ። እቲ ኣገባብ ድማ ኣብ ናይ ኤለክትሪክ ሰድያ ኮፍ ብምባል ዝፍጸም'ዩ ነይሩ። ማይክል ግን ብመንገዲ ጠበቓኡ ናይ ኣእምሮ ጸገማት ከም ዘለዎን ነቲ ቅትለት ብዘይፍላጥ ከም ዝፈጸሞን ንደያኑ ከእምን ብምኽኣሉ፡ እቲ ናይ ሞት ፍርዲ ናብ ሕልፈት ተለወጠሉ።

ናብ ቤት ማሕቡስ ፍርዲ ክፍጽም ዝኣተወ ማይክል ግን፡ ንጽባሒቱ ነታ ኣብ ሽላኡ ዝጸንሐት ተለቪዥን ከዐርይ ኩብል፡ ብኤለክትሪክ ተታሒዙ ንእለቱ ሞተ።

***

ኣብ ዩኒቨርሲቲ ሚቺጋን ኣብ 1863 ዓ.ም ዝተደርሰ 86 ገጻት ዝሓዘ መጽሓፍ ኣሎ። እዚ "ጽላል መናድቕ ሞት" ዘርእስቱ ደራሲኡ መን ምዃኑ ዘይፍለጥ መጽሓፍ፡ ዝኸፍአ ዘንበቦ ሰብ'ዩ ዝመውት። ክሳብ ምስጢሩ ዝፍለጥ ድማ 19 ሰባት እናንበብዎ ሞይቶም። ተመራመርቲ ደራሲ'ቲ መጽሓፍ ኣብ መንጎ ገጻቱ "ሲያኒድ" ዝተባህለ ቀታሊ ዓይነት ስሚ ስለ ዝለኸሰሉ'ዩ እዚ ሓደጋ ዘጋጥም ዘሎ ዝብል ግምታት ሂቦም ኣለው። ኣብ'ዚ እዋን ዝኸፍአ ነዚ መጽሓፍ ደፊሩ ከንብብ ዝፍትን ሰብ ኣብ ኣእዳዉ ጓንቲ ብምውዳይ ፍሉይ ዓይነት መሸፈኒ ገጽ ክኽደን ኣለዎ። እቲ ኣገራሚ ግድል መጽሓፍ "ጽላል መናድቕ

ሞት" ግን ኣንቢቡቱ ነቲ መጽሓፍ ምስ ኣንበቡ ዝኸፍአ ነገር ዘይርድኦም ምዃኑ'ዩ።

***

ኣባላት ናይ'ዛ ኣብ ሩዋንዳ እትርከብ፡ ሰገን ተባሂላ እትጽዋዕ ቀቢላ፡ ከሎም ንብር ጻብዕቲ ኣእዳው'ኳ እንተለዎም፡ ኣብ ኣእጋሮም ግን ክልተ ጻብዕቲ ጥራይ'ዮም ዘውንኑ። እዚ ectro-dactyly ዝብል ስም ዝተዋህቦ ተርእዮ፡ ጠንቁ'ኳ እንተዘይተፈልጠ፡ ኣባላት ቀቢላ ሰገን ግን፡ "ንሕና ዘርኢ'ቲ ንሩዋንዳ ዝፈጠረ ኣምላኽ ጫካ ብምዃንና፡ ፍሉያት ክንከውን ግድን'ዩ" ብምባል፡ ነቲ ከም ንብር ዝተቐበልዎ ኮነታቶም ይገልጹ።

***

እዞም ክልተ ማናቱ ኣብ ኦሃዮ ምስ ተወልዱ ወላዲቶም ክትኣልዮም ዓቕሚ ስለ ዘይነበራ፡ ናብ ነንበይነን ስድራ-ቤታት'ዮም ተራዒሞም። ኣብ መወዳእታ ከኣ፡ ኣብ መበል 40 ዓመቶም ተራኺቦም። እቲ ዘገርም፡ እተን ዝኸፍአ ርክብ ዘይነበረን ስድራ-ቤታት ንኽልቲኦም ጀምስ ዝብል ስም ኣውጺኣናሎም ጸኒሐን። ክልቲኦም ከኣ ብሓደ ዓይነት ትምህርቲ ብምምራቕ፡

ኣብ ተመሳሳሊ ዓይነት ስራሕ ይሰርሑ ነይሮም። ኣብ መበል ሳላሳ ዓመቶም ከኣ "ሊንዳ" ዝስመን ኣንስቲ ብምምርዓው፡ ኣሊን ዝስሙ ሓደ ወዲ ወሊዶም። ክልቲኦም'ውን ምስ ኣንስቶም

ክሰማምዑ ብዘይምኽኣሎም፡ ተፋቲሖም ዳግማይ ብሪትኒ ዝስመን ኣንስቲ ተመርዓወ። እዚ ጥራይ ዘይኩነ ክልቲኦም ቶይ ዝባሃል ከልቢ ኣለዎም።

***

ተዓዲምካ ናብ ገዛ ሓደ ዓረባዊ ወይ ቱርካዊ ምስ እትኸይድ፡ ናብ'ቲ ናይ ደቂ ተባዕትዮ ሳሎን ቅድሚ ምእታውካ ጫማኻ ኣውጺእካ ክትኣቱ ስለ ዘለካ፡ ንጬና እግርኻን ኩነታት ካልሰኻን ኣቐዲምካ ኩተጥልል ኣለካ።

***

ጓል 31 ዓመት ሂላሪ ሃሪሰን፡ ካብ'ቲ ዝዓበየትሉ መናበዩ ዘኽታማት ቅድሚ 13 ዓመታት ክትፋኖ እንከላ፡ ብወላዲኣ ካብ ካልእ እትውለድ ሓፍቲ ከም ዘለዋ ተሓቢርዋ'ዩ። ካብ ሽዑ ድማ፡ ንሓፍታ ክትደሊ ጀመረት። ጻዕሪ ሂላሪ ፍረ ከይሃባ ዓመታት ሓለፋ። ንሳ'ውን ተመርዕያን ዋይኒ ዝስማ ቈልዓ ወሊዳን።

ተሰፋ ምስ ቀረጸት ሓደ ዕለት፡ ምስ በዓል-ቤታን ጓላን ናብ'ቶም ሓደስቲ ጎሮባብታ ክትበጽሕ ከደት። ምስ'ታ ስማ ምስ ስም ጓላ ዝመሳሰል ዝነበረ ሓዳስ ጎሮቤት እናኣዕለለት እንከላ፡ እቲ ሓቀኛ ስማ ዋይኒ ክሎዝ ምዃኑ ሓበረታ። እዚ ስም ምስ ስም እታ ጠፊኣ ዘላ ሓፍቲ ሂላሪን ወላዲኣን ይመሳሰል ብምንባሩ፡ ህርመት ልቢ ሂላሪ ክቕልጥፍ ጀመረ። ድሕሪ ሓጺር ዕላል ድማ፡ እታ ንነዊሕ ዓመታት ደልያ ዝሰኣነታ ሓፍታ፡ እታ ሓዳስ ጎሮቤታ ኩይና ጸንሓታ።

***

"ሩኪ ማውቲን"፡ ኣብ ምዕራብ ኣመሪካ እቲ ዝኸበረን ኣዝዩ ተባሂጊን ዓይነት መግቢ ኣብ ርእሲ ምዃኑ፡ ብሸታሚን 'ሲ'ን ሓጺንን'ውን ሃብታም'ዩ። እዚ መግቢ ካብ ቅልዋ ኮልኮል ኣብዑር ዝዳሎ'ዩ።

***

ኣብ ማሌዥያ ሓራሰን ዉላዳን ፍሉይ ክንክን'ዩ ዝካየደሎም። መዓልታዊ ብልብጥ ዝበለ ማይን ዝወዓየ ዓበይቲ ሑጻን ኣካላቶም ብምድራዝ፡ እቲ ዝሞተ ቆርበት ከም ዝወድቕን ዝስታረርን ይገብሩ። ኩሉ ኣባል ስድራ ብሕንቃቐ ስለ ዝሕዞም፡ ዝኾነ ስራሕ ኣይትሰርሕን'ያ። እቲ ጾር ብምልኡ ናብ እንግድዓ በዓል ቤታ ይወድቕ።

***

መንእሰያት ዝተፈላለያ ዞባታት ኣመሪካ ዓመታዊ ኣብ ከተማ ኒውዮርክ ብምእካብ፡ ኣብ ኣደባባይ ታይምዝ ስኩር ሓደ ፍሉይ ውድድር የካይዱ። "ናይ መን ጫማ ይጨኑ"። እዚ ሳእኒናን እግርናን ብጽሬት ምስ ዘይንሕዝ ክመጽእ ዝኽእል ሕማቕ ሽታን ሕማምን ንምግላጽ

ተባሂሉ ቅድሚ 40 ዓመታት ዝጀመረ ውድድር፡ ምስ ግዜ እናሰፍሐን ተቐባልነት እናረኸበን ብምምጽኡ ብዙሓት መንእሰያት ይሳተፉዎ ኣለዉ።

***

ርእስና ንታሕቲ ምንቅናቕ "እወ" ዝብል ትርጉም ክህልዎ እንከሎ፡ ኣብ ቡልጋርያ ግን "ኣይፋል" የስምዕ። ዝኾነ ጃፓናዊ ርእሱ ንታሕቲ ምስ ዝንቅንቐልካ "ይሰምዓካ ኣለኹ፡ ዘረባኻ ቀጽል" ዝብል ትርጉም ኣለዎ።

***

ኣመሪካዊት ሰድራ ኮብል፡ ቅድሚ ክልተ ዓመት ብሓደጋ ሰለስተ ህጻናት ደቃ ሰኢና። እዚ፡ ኣብ ልዕሊ'ታ ስድራ ከቢድ ነውጺ'ኳ እንተፈጠረ በዓልቲ ቤት ኮብል ንዓመታ ጥንሲ ብምሓዝ ሰለስተ ማናቱ ተገላጊላ። ልክዕ ከምቶም ኣቐዲሞም ዝሞቱ ደቃ፡ ሓደ ወድን ክልተ ኣዋልድን። እቲ ዘገርም እታ ንእሽቶ ጓል ልክዕ ከም'ታ ኣቐዲማ ዝሞተት ሓፍታ ኣብ ኩቡዳ ዓባይ ጸላም ብሮት ኣላታ።

***

ሰሓና ማርዴክ፡ ሓደ ንግሆ ኑቲ ካብ ሳሎን ዝወደቐ ጃኬት በዓል ቤታ ኣብ'ቲ መንጠልጠሊ ሰቒላቶ ካልእ ዋኒና ክትገብር ምስ ከደት፡ እቲ ጃኬት ናብ መሬት ይወድቕ። ደጊማ ምስ ሰቐለቶ ድማ ብተመሳሳሊ ንኻልኣይ ግዜ ይወድቕ። ድሕሪ'ዚ ኑቲ ጃኬት ኣብ ሳሎን'ኳ እንተኣቐመጡቶ፡ ሊሲ እትጽዋዕ ክርክር ኑቲ ጃኬት ናብ መሬት ብምድርባይ ኣብ ልዕሊኡ ኮፍ በለት። ነገራቱ ኣገሪሙዋ ናብ ትካል በዓል ቤታ ምስ ከደት ድማ፡ ሃለዋቱ ብምጥፋእ ኣብ መሬት ወዲቑ ጸንሓ።

***

ኣብ ፊሊፒንስ "ጸለም ጻጸ ዘለዎ ገዛ ነዊሕ ዕድመን ጺጋን ዘለዎ'ዩ" ዝብል እምነት ስለ ዘለዎም፡ ኣብ ኣባይቶም እዚ ጻጸ ክህሉ ይደልዩ። እቲ ጻጸ ባዕሉ'ዩ ኣብ'ቲ ገዛ ክሰፍር ዘለዎ'ቦር፡ መስሓቢ ተጠቒምካ ኩተምጽኦ የብልካን።

***

ኣብ ሜክሲኮ፡ ዘይመሳሰለት ጎርዞ ጫማኣ ብርኳን ምስ ዝጸኖቐ

ንሓዋሩ ከይተመርዓወት'ያ እትነብር ዝብል እምነት ኣለዎም። ስለ'ዚ እዩ ድማ ጎረዞ ሜክሲኮ ክዳውንቲ ክሓጽባ እንከለዋ ጥራይ እግረን ዝኸና።

***

ኣብ ሮማኒያ ገዛማ ጓል፡ ሓሙሽተ ጸዕዳ ባኒ'ዩ። ባኒ ክበሃል እንከሎ ቀሊል ነገር ክመስል ይኽእል'ዩ፡ እንተኾነ ግን ኣደ ወዲ ነዚ ገዛማ ብፍሉይ ከተዳሉ ዓመት ምሉእ'ዩ ዝወስደላ።

ኣብ ፓኪስታንን ሂንዲን ገዛማ ብእንዳ ጓል'ዩ ዝዋሃብ። እንዳ ጓል ኩሉ ወጻኢታት መርዓ ዝሽፍኑ ብምዃኖም፡ ወለዲ መርዓት ካብ መቕርብን ኣዕሩኽትን ብምልቃሕ'የም ንጓሎም ዘግዝሙ። ኣብ ገለ ከባቢታት'ውን "ገዛማ ብመርዓት" ዝብሃል ኣሎ። ኑቲ ገዛማ፡ ጓል ሂብካ ሓፍቲ መርዓዊ ብምውሳድ የደቃቕስዎ ማለት'ዩ።

***

ኣብ ፈረንሳ ኢጣልያን ጃፓንን ሺወደንን ካዛኽስታንን ዝኣመሰላ ሃገራት ስጋ ኣፍራስ ካብ ሕማም ዓባይ ሰዓልን ኒሞንያን ይከላኸል'ዩ ዝብል እምነት ስለ ዘለዎም፡ ብብዝሒ ይምገቡዎ። ገሊኦም'ውን ብጥሬኡ ክምገቡዎ ይመርጹ።

***

ፈረንሳዊ ታራረ ኣብ ከተማ ፓሪስ ኣብ 1772 ዓ.ም እዩ ተወሊዱ። ብህጻኑ እንከሎ ዘይትጽግብ ከብዲን ዘይትዓግብ ሸውሃትን ከም ዘለዎ ዝተዓዘቡ ወለዱ፡ ምቕላቡ ልዕሊ ዓቕሞም ብምዃኑ ኣብ መበል 12 ዓሙቱ ናብ ጽርግያ ብምውጻእ ኑብሱ ክኣሊ ሰጒጎም። እቲ ዘይጽግብን ዝኸፍኣ ነገር ዝበልዕ ዝበረ ታራረ ንእግረ መንገዱ ዝጸንሖ ዝበላዕን ዘይብላዕን ነገር እናተመገበን ንሓለፍቲ ምርኢታት እናኣዩደን ጸንሐ። ፍታሕ እንተረኸበሉ ብምባል ምስ ሰራዊት ፈረንሳ ተኸትበ፡ ዋላ'ኳ ኣብ ሓደ እዋን ናይ 15 ሰባት መግቢ እንተኣዘዘሉ እዚ'ውን ኣይኣኸሎን። ደማሙን ኣኽላባትን ከይተረፈ ክምገብ ጀመረ። እቲ ዘገርም ታራረ ዝኸፍአ ናይ ኣእምሮ ጸገም ኣይነበሮን። ክብደቱን ቁመቱን ድማ ከም ተራ ሰብ'ዩ ነይሩ። ኣብ 1798 ዓ.ም ታራረ ናይ ብጻዩ ጫጩማ ተሓቢኡ እናበልዐ ስለ ዝተሓንቀ፡ "እቲ ዘይጽግብ ሰብ" ዝብል ስም ኣትሪፉ ካብ'ዛ ዓለም ብሞት ተፈልዩ።

***

ኣብ ቦሊቭያ፡ ዓመታዊ ፈስቲቫል ምትህርራም ጎሮብቲ ይካየድ። እቶም ኣቀዲሞም ብገለ ተጎራፊጦም ዘጸንሑ ጎሮብቲ ናብ'ዚ ፈስቲቫም ብምምጻእ፡ ፊት-ንፊት ደው ኢሎም ብበሪጋ ዓሰርተ ግዜ ይጻፋፍዑ። ብድሕሪ'ዚ ተሓቛቑፎም ብምስዓም፡ እቲ ጽልኢ ነበረ'ያ ነበረ ይኸውን።

***

ሰራሕተኛታት ጃፓን ከም ልምዲ ቅድሚ'ቲ ምጁብ ሰዓቶም እንተዋሓደ ብሓሙሽተ ደቓይቕ ናብ ቦታ ስራሖም ብምእታው፡ ኣቀዲሞም ዘድሊ ምድላዋት ይገብሩ። እቶም ዋላ ሰዓት ፍዳሴ ትእኸል ቅድሚ ሓላፊኦም ካብ ቦታ ስራሕ ምውጻእ ከም ነውሪ ዝሓስቡ ጃፓናውያን ኣብ ፍዳሴ ንብጻዮም "ኦጹካሬ" ደኺምካ ኣለኻ ብምባል፡ ዕዉት ናይ ስራሕ መዓልቲ ከም ዘወዓለ ብዝሕብር ኣገባብ የፋንውዎ። ቅድሚ ብጹቱ ካብ ስራሕ ዘወጽእ ድማ፡ "ኦሳኪ ኒ ሽሱራ" "ቀዲመኩም ብምውጻአይ ኣይትሓዘሉይ" ብምባል ይፋነዎም።

***

ኣልሓጅ ሙስጣፋ ኣልሃሺሚ ፍለስጢኣማዊ ኣቦ'ዩ። ንሱ፡ ምስ በዓልቲ-ቤቱ ኻዲጃ ቅድሚ 50 ዓመት'ዩ ተመርዕዩ። ደቁን ደቂ-ደቁን ድማ 40 በጺሖም ኣለዉ። እቲ ዘገርም ግን ኣብ ስድራ

ሙስጣፋ ወዲ ዝብሃል የለን። ንሱ ወዲ ኣይወለደን። እተን ተመርዒየን ናብራአን ዝመርሓ ዘለዋ ዓሰርተ ኣዋልድ ደቁ ድማ፡ ኣዋልድ ጥራይ'የን ወሊደን።

***

ጎንደሊን ፊሸር ጀርዲና እናኸሰኩሰት እንከላ'ያ፡ ካትም ቃል ኪዳና ጠፊኣታ። ደጋጊማ ድሕሪ ምፍታሻ ክትረኽብ ብዘይምኽኣላ፡ ሕማቕ እናተሰምዓ'ያ ተሰፉ ቀሪጻ። ድሕሪ ሽዱሽተ ወርሒ ግን ጎንደሊና ነታ ካብ ጀርዲና ዘምጽኣታ ዱባ እናመተረት እንከላ፡ እታ ካትም ካብ ማእከላ'ታ ዱባ ናብ መሬት "ጭል" በለት።

ሽሃብ ኣርኣያ

መልሳ

ኣነቓቓሕቲ ዛንታታት

እተን ሰለስተ ውድድራት

ቀደም ዘመን ዓወት ዝናፍቕ ምዕዋት ኩሉ ነገር ኮይኑ ዝስምዖ ሓደ ጕያያይ ኣትሌት ነበረ። ሓደ መዓልቲ ኣብ'ታ ንእሸቶ ዓዶም ውድድር ጕያ እግሪ ኣዳለው። ንዕኡ ወሲኽካ ሰለስተ ሰባት ድማ ተሳተፉ፤ ኑቲ ውድድር ንምዕዛብ ሓያሎ ሰባት ተኣከቡ። ሓደ ለባም ሱብኣይ'ውን ዛንታ እቲ ዓወት ዝሃርፍ መንእሰይ ስለ ዝሰምዑ ነዊሕ ተጓዒዞም ኣብ'ቲ ውድድር ተረኽቡ።

እቲ ውድድር ጸንኩር እዩ ዝነበረ። እቲ መንእሰይ ከኣ ኩሉ ሓይሉን ተወፋይነቱን ኣወሃሂዱ ተዓወተ። እቲ ተዓዛቢ ድማ ብሓጎስ ኣጣቕዕሉን ብምውዝዋዝ ደስታኡ ገለጸሉን። እቲ ለባም ሱብኣይ ግና ዝኾነ ስምዒት ከየርኣየ ካብ'ቶም ካልኦት ሰባት ፍልይ ብዝበለ መገዲ ሰቕ ኢሉ ነበረ። እቲ መንእሰይ ግና ኩርዓትን ስምዒት ኣገዳስነትን ሓዲሩዎ ነበረ።

ካልኣይ ውድድር ተሰርዐ፣ ካልኦት ክልተ ድልዱላትን ቡዱሀትን መንእሰያት ምስ'ቲ ንእሸቶ ወዲ ንጕያ ተቐረቡ። ውድድር ፈሊሙ እቲ ንእሸቶ ወዲ ኸኣ ቀዳምነቱ ናይ መውዳእታ ሕንጻጽ ረገጸ። እቶም ተዓዘብቲ ድማ ብፋዳን ጣቕዒትን ጨደሩ፤ እቲ ለባም ሱብኣይ ግን ከም'ቲ ናይ መጀመርታ ዝኾነ ከይበለ ሰቕ ኢሉ ነበረ። እቲ መንእሰይ ግና ኩርዓትን ኣገዳስነትን ተሰሚዕዎ ነበረ።

"ዝወዳደር! ካልእ ዝወዳደር እንተ'ሎ!" ጨደረ እቲ መንእሰይ። እቲ ለባም ሽማግለ ሱብኣይ ድማ ክልተ መወዳደርቲ ቀረበሉ፤ ሓንቲ ንእሽቶ ዕባራ ጓልን ሓደ ዓይኑ ስዉር ሱብኣይን እዮም።

"እዚ እንታይ ማለት'ዩ?" ጨደረ እቲ ንእሽቶ ወዲ። "እዚ ውድድር ኣይኮነን" መለሰ።

"ውድድር'ዩ" በለ እቲ ለባም ሽማግለ ሱብኣይ። እቲ ውድድር ተኻየደ። ኑቲ ርሕቐት ዝዘዘሞ ድማ እቲ ወዲ ጥራይ ነበረ። እቲ ንእሸቶ ወዲ ናይ መውዳእታ መስመር ክረግጽ እንከሎ ክልተ ኢዱ ንላዕሊ ብምውጥዋጥ ሓጎሱ ገለጸ። እቲ ተዓዛቢ ግና ዝኾነ ድምጺ ከይገበረ ሰቕ በለ። "ሆ!" ዝበሎ ኣይነበረን።

"እዚ ሱብ እንታይ ኮይኑ ንዓወተይ ዘይጸንበሎ? እንታይ ኮይኑ?" ሓተቶ ኑቲ ሽማግለ ሱብኣይ።

"ከም እንደገና!" በለ እቲ ሱብኣይ። "ሕጂ ሰለስቴኹም ብሓንሳእ ኢኹም እትዛዘሙ፤" በሎም።

እቲ ውድድር ተደገመ። እቲ ወዲ ኣብ ሞንጎ ክልቲኦም ኮይኑ ብኢዶም ብምሓዝ ቀሲይ እናበለ ምስኦም ሰጎመ። ኑታ ናይ መውዳእታ ሕንጻጽ ድማ ብሓባር ሰገሩዋ። እቲ ተዓዛቢ ጨደረ፡ ኑቲ ወዲ ኸኣ ኢዶም ኣወዛወዙሉ፤ እቲ ለባም ሱብኣይ ፍሽኽ በለ፣ ርእሱ እናነቕነቐ። እቲ ወዲ ድማ ኩርዐን ኣገዳስነት ተሰመዖን።

"ኣቦ! ክርድኣኒ ኣይከኣለን! እዚ ተዓዛቢ ካብ ሰለስተና ንመን'ዩ ዘጣቕዓሉ ዘሎ?" ክብል ሓተቶ። እቲ ለባም ሽማግለ ሱብኣይ ዓይኑ ዓይኑ ድሕሪ ምርኣይ ኢዱ ኣብ ሞንከቡ ኣንቢረ'ሞ ብህዱእ ድምጺ፥

"ኣብዛ ዳሕረወይቲ ውድድር ካብ ካልኦት ውድድራት ንላዕሊ ስለ ዝተዓወትካ እዩ። ምኽንያቱ ኣብዛ ውድድር ተዓዘብቲ ንዝኾነ ዕውት ኣየጣቕዑን።"

***

ሓጸርቲ ጽዋታት ፍቕሪ

ሓደ ኣፍቃሪ ዓሰርተው ክልተ ዕምባባታት፡ ዓሰርተው ሓደ ህያው፡ ሓንቲ ድማ ኣርተፊሻል፡ ሒዙ ናብ ኣፍቃሪቱ ከደ። ጕምብስ ኢሉ ዕምባባ እናኣበርከተላ ድማ "ክሳብ እታ ናይ መውዳእታ ዕምባባ ትቕምርር ከፍቅረኪ'የ" ብምባል ፍቕሩ ገለጸላ።

ሓደ እዋን፡ ቤካ ዝስማን ጆይ ዝስሙን መንእሰያት ነበሩ። ቤካ ኣብ ራብዓይ ደርቢ ኣፓርታማ እንከላ ባርዕ ሓዊ ኣጋጠመ። ኣባላት መጥፋእቲ ሓዊ መጺኦም፡ ክሳብ ናብቲ ቤካ ዘላቶ ደርቢ ዝበጽሑ እቲ ባርዕ ሓዊ በርትዐ'ሞ ዝገብሩዎ ጠፍኦም። ዝፈተኑ እንተ ፈተኑ ዝኸፈአ ዋጋ ምኽፋል ኰኖም። ኢዶም ኣጣሚሮም ንተኣምር ክጸብዩ ጀመሩ። ነዚ ዝረኣየ ጆይ፡ ካብ'ቲ ክዳውንቲ ናይ መጥፋእቲ ሓዊ ብምኽዳን ናብ'ቲ ገዛ ብጕያ ተደርገመ። ኑቲ መሳልል ብጕያ እናተናጠረ ደየቦ። ንሱ ክድይብን እቲ መሳልል ተረኸምሹ ናብ መሬት ክወድቕን ሓደ ነበረ። እቲ እንኮ ካብ'ቲ ገዛ መውጽኢ ዝነበረ መሳልል ፈረሰ።

ጆይ ናብቲ ቤኪ ዘላቶ ገዛ ኣትዩ ኑቲ ማዕጾ ብድሕሪኡ ኣግጠሞ። ንቤካ ሓሓቘፉ ድሕሪ ምስዓም፡ "ኣፍቅረኪ'የ፡" በላ።

"እንታይ ኢኻ ትብል? ከመይ ከመይ'ዩ ዝኸውን ዘሎ?" ክትብል ብዓቕሊ ጽበት ሓተተቶ። ጆይ ክመውት ምኳኑ፡ ቅድሚ ምማቱ ግን ፍቕሩ ክገልጸላ ከም ዝደለየ ነገራ'ሞ ሕንቕንቕ ኢላ ክትነብዕ ጀመረት። ጆይ ከኣ ንቤካ ጠሚሩ ብምሕቋፍ ዘለለ። ክምቲ ዝደለዮ ብሕቖኡ ኣብ መሬት ዓለበ'ሞ ሞተ፣ ንሳ ኸኣ ብጥምርታ ኣብ ሕቝፎኡ ሰረረት።

ሰላም፡ ንዓብዱሰላም እምብዛ ተፍቅሮ ነበረት። ብዙሕ ግዜ ብእተፈላለየ መገዲ፡ ብዘይካ ብቓል፡ ከም እተፍቅሮ ከተርእዮ ፈቲና'ያ። ዓብዱሰላም ግን ዝርድኦ ኣይመስላን ነበረ።

"'እፈትወካ'የ፡' እንተ ዝብለካስ ከም ዋዛዶ ምወሰድካዮ?" ክትብል ሓደ መዓልቲ ሓተተቶ።

"እወ ከም ዋዛ ምወሰድኩዎ፡" በለ ዓብዱሰላም።

"ስለምንታይ?" ሓተተት ሰላም።

"ከም ትፈትውኒ ዘይኮነ ከም እተፍቅርኒ ስለ ዝፈልጥ፡" መለሰ ዓብዱሰላም።

***

መለሳ

ምፍታውን ምፍቃርን ማለት.....

ኣብ ቅድሚ እተፍቅሮ ሰብ እንተ ኣለኻ ልቢኻ ዝያዳ'ያ ትሃርም፣ ኣብ ቅድሚ ትፈትዎ ግን ትሕጐስ ጥራይ።

ኣብ ቅድሚ እተፍቅሮ እንተ'ለኻ፡ ሓጋይ ከሎ ጽድያ ኰይኑ'ዩ ዝስመዓካ፣ ኣብ ቅድሚ ትፈትዎ ኸኣ፡ ሓጋይ፡ በቃ ብሓጋይ ጽብቐታ ትረኣየካ።

ኣብ ኣዒንቲ እተፍቅሮ ሰብ ትጥምት እንተ'ለኻ ነዊሕ ከይጸናሕካ ትሓፍር ኢኻ፡ ኣዒንቲ ትፈትዎ ሰብ ትርኢ እንተ'ለኻ ግን ትፍሸኽ ጥራይ ኢኻ።

ኣብ ቅድሚ እተፍቅሮ ሰብ ኵሉ ኣብ ኣእምሮኻ ዘሎ ክትብሎ ኣይትኽእልን ኢኻ፡ ኣብ ቅድሚ ትፈትዎ ግን ኵሉ ትብሎ።

ኣብ ቅድሚ ተፍቅሮ ሰብ ቍሩብ ትሓፍር ኢኻ፡ ኣብ ቅድሚ ትፈትዎ ግን ከምቲ ንስኻ (ንስነትካ) ኢኻ ትኸውን።

እተፍቅሮ ሰብ ኣብ ወከፍ ክልተ ደቓይቕ ኣብ ሓሳብካ ይመጽእ፡ ትፈትዎ ግን ከይዘከርካዮ ከተርፍድ ትኽእል ኢኻ።

እተፍቅሮ ሰብ ይበኪ ወይ ይነብዕ እንተ'ልዩ ምስኡ ኢኻ ትነብዕ፡ ትፈትዎ ሰብ እንተ ኾይኑ ግን ከተጸናንዖን ከተረስዖን ኢኻ ትፍትን።

ምፍቃር ብዓይኒ'ዩ ዝጅምር፣ ምፍታው ግን ብእዝኒ'ዩ። ምፍታው ክትገድፎ እንተ ደለኻ፡ እዝኒኻ ምዕባስ ጥራይ'ዩ ዘድልየካ፡ ምፍቃር ከተቋርጽ ኢልካ ኣዒንቲኻ እንተ ዓሚትካ ግን ፍቕሪ ናብ ነጥብጣባት ንብዓት ተቐይሩ፡ ንሓዋሩ ኣብ ልቢኻ'ዩ ዝቕመጥ።

***

J.S.

1. ብዘይ መስትያት እዝኒኻ ክትርእዮ ኣይትኽእል ኢኻ፣
2. ጸጕሪኻ ክትቈጽሮ ኣይትኽእል ኢኻ፣
3. መልሓስካ ካብ ኣፍካ ኣውጺእካዮ እንከለኻ ክተተንፍስ ኣይትኽእል ኢኻ፣
4. ኣብ ቍጽሪ ሰለስተ ዘሎ ክትፍትኖ ጸኒሕካ፣
6. ቍጽሪ ሰለስተ ክትፍትኖ ከለኻ፡ ከልቢ ክትመስል ከም እትኽእል ተገንዚብካ ኣለኻ፣
7. ስለ እተቐሸሸካ ፍሽኽ ትብል ኣለኻ፣
8. ቍጽሪ ሓሙሽተ ዘሊልካያ ኣለኻ፣
9. ናብ ቍጽሪ ሓሙሽተ ተመሊስካ ክተረጋግጽ ጸኒሕካ፣
10. ምስ ኣንቢብካዮ ንኣዕሩኽካ ኣስሕቆም ኢኻ።

***

ንያት ሰለሞን

ንፋለም'ዶ?

ብሰዱኮ

- ኣብ ሓደ ሳንዱቕ ካብ 1-9 ይምላእ፣
- ንትኹልን ንጋድም፡ ሓደ ቍጽሪ ኣይድገምን

				8			3	
6	5				9			2
3				2		6		5
	7	8	5				2	
	6	4		3		7	5	
	2				1	8	9	
8		6		5				3
7			4				6	8
	9			6				

ተኽእሎታት

- ኣብዛ ስእሊ ሽዱሽተ ተመሳሰልቲ ባሊኖታት ኣብ ሕእደ ሳንኬሎ ኣለዋ። ፍልልየን ኣብ ሕብረን እዩ። ሓንቲ ጻዕዳን ጸሊምን ነጥብጣብ ዘሎዋ፡ ክልተ ጻዓዱን ሰለስተ ጸለምቲን እየን። ናብ ሳንኬሎ ወይ ናብተን ባልኛ ከይጠመትካ፡ ኣብ ሓደ ወስታ ሓንቲ ባልኛ እናኣውጻእካ፡ ዝወሓደ ሓደ ዓይነት ማለት ክልተ ጸለምቲ ወይ ጻዓዱ ክትረኽበሉ ዘሎ ተኽእሎ ክንደይ እዩ?

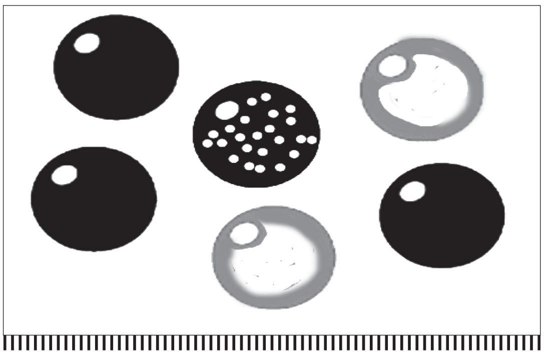

ብኣልጀብራ

- ኣብዘን ሰናዱቕ ንኣርባዕተ ተግባራት ቍጽሪ ብምእታው 32 ከም ዝመጽእ ግበር?

5 □ 7 □ 3 □ 9 □ 4 = 32

ካብ 'ሓሳባትካን ሓሳበይን'

ጂብራን ኻሊል ጂብራን

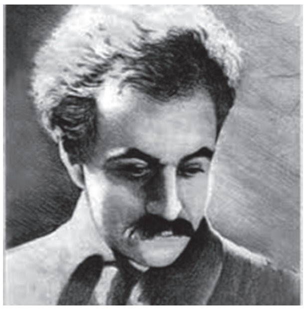

ሓሳብካ ኣብ ግራት ባህሊ ሱሩ ዝሰደደ ተኽሊ እዩ፣ ጨናፍሩ ድማ ኣብ ሓይሊ ምውርራስ ይበቑሉ። ሓሳበይ ግና ኣብ ህዋ ዝዝንቢ ደበና እዩ፣ እቲ ደበና ናብ ዝናብ ተቐዪሩ ዛራ ይፈጥር'ሞ፡ ናብ ባሕሪ ክግስግስ እንክሎ መዝምሩ የስምዕ። እንደገና ሃፊፉ ድማ ናብ ሰማይ ይምለስ። ሓሳብካ ብህቦቡላ ኲነ መብረቕ ኣይንቕነቕን። ሓሳበይ ግና ናብ ዝኾነ መኣዝን ዘንጸብልልን ብምንስፋፉ ሓጕስ ዝረክብን ልምሉም ቈጽሊ እዩ። ሓሳብካ - ዘይቅይረካን ዘይትቕይሮን ዶግማ ጥንቲ ክኸውን እንክሎ፡ ሓሳበይ ግን ዝምቅረንን ዝምቅሮን ሓድሽ እዩ።

ሓሳብካ ኣለካ፣ ሓሳበይ'ውን ኣለኒ

ሓሳብካ፡ ዘይምዕሩይ ውድድር ኣብ ሞንጎ ሓያልን ድኹምን ንኽትኣምን ይደፍኣካ። ሓሳበይ ግን ብማሕረሻይ ሓሪሰ፡ ዘሪአ፡ ዓጺደን ኣኽዩደን ምህርተይ ንኽሓፍስ'ዩ ዝገብረኒ። ብኣእማንን ባዕጢን ቤተይ እሃንጽ፣ ብጡጥን ሃሪን ክዳነይ እኣልም። ማእከል ስሕበት ሓሳብካ ዝናን ክትርአ ምህራርን እዩ። ሓሳበይ ግን ዝና ከርሕቕ ይመኽረኒ። ሓሳብካ፡ ድርቅናን ስምዒት ልዕልናን የሕድረልካ። ሓሳበይ፡ ፍቕሪ ንሰላምን ድላይ ንናጽነትን ይሃንጽ። ሓሳብካ፡ ብዕንጸይቲ ዝተሰርሐ ንብረት፡ ብኽቡራት ኣዕናቕ ዝወቀበን ብዝተጠምጠመ ሃሪ ዝተረከመን ዓራታት ዘለውዎ ርሻን ይሓልም። ሓሳበይ ግን ኣብ እዝነይ ቅርብ ኢሉ ብልዙብ ድምጺ፡ "ዝባንካ እተውድቐሉ መዳቕሶ ዋላ ኣይሃሉኻ፡ ብኣካልን መንፈስን ንጹህ ኩን፡" ይብለኒ። ክቱር ባህግኻ ማዕርግን ቤት-ጽሕፈትን እዩ። ሓሳበይ ግን ምቑሉል ኣገልግሎት ንኽህብ ይሓተኒ።

ኣይትሃውኽኒ

ጽሙእ ባህገይ

ክረዊ ዝፈቱ፡

በሪሁ ጸልሚቱ

ንስኻ ትጽቢቱ፣

እንተ ወርሐ - ዋላ እንተ ነውሐ

እናፍቐካ'ንደየ ኣነስ ወግሐ ጸብሐ!።

ሃንቃ ሃንቃ ስምዒት

ናፍቖት ኲርኲሩ፡

ከየውድቐኒ ፈሪሀ

ንትምክሕተይ ሰዒሩ።

ኣብዛ ናተይ...

ናይ ጸወታ ባሕሪ፡

ዝደመቐት ብጸወታ ፍቕሪ፡

ኣይትሃውኽኒ ጥራይ...

ንስኻ ኢኻ ቦኽሪ።

***

ሜሪ ማና /መጋቢት 2007/

መልሲ 'ንፋለም'

ሰዱኮ

2	4	7	6	8	5	1	3	9
6	5	1	3	7	9	4	8	2
3	8	9	1	2	4	6	7	5
1	7	8	5	9	6	3	2	4
9	6	4	2	3	8	7	5	1
5	2	3	7	4	1	8	9	6
8	1	6	9	5	7	2	4	3
7	3	5	4	1	2	9	6	8
4	9	2	8	6	3	5	1	7

ተኽእሎታት

= ክልተ ሓደ ዓይነት ሕብሪ ዘሎወን ባልኛ ናይ ምውጻእ ዝወሓደ ተኽእሎ **ኣርባዕተ** እዩ።

ኣልጀብራ

$5 + 7 \div 3 \times 9 - 4 =$ **32**

ጥቕሲታት ኣብርሃም ሊንከን

"ንባዕላ እተመቓቐለት ገዛ ደው ክትብል ኣይትኽእልን እያ።"

"ኣብ ሓድሽ መድረኽ፡ ሓድሽ ኣተሓሳስባን ኣይካይዳን የድሊ።"

"ኣበይ ደው ኢልካ ኣለኻ ምስ ኣረጋገጽካ፡ ኣጥዒኻ ርገጽ።"

"ሓደ ሓደ እዋን ኣፍካ ከፊትካ ዘለካ ኣብ ምድሕዳሕ፡ ትም ብምባልካ ከም ዓሻ ክትቀጻር ይሓይሽ።"

ስፖርት

ኣማኑኤል ኣልኣዛር

ምስትምቓር ስፖርት

ዮናስ ዘካርያስን ሳምሶን ሰለሙንን

ሳምሶን ሰለሙን ን15 ዓመታት፡ ዮናስ ዘካርያስ (ሓላባይ) ን17 ዓመታት ካብ ኮረሻ ብሽክለታ ከይወረዱ ተቐዳዲሞም። ዮናስ ዘካርያስ ማልያ ጋንታታት ክራይ ቤቶች፡ ኣልታሓሪር፡ ቀይሕ ባሕሪ፡ ቴለ፡ ናትናን ኣዱሊስን ለቢሱ ተቐዳዲሙ። ሳምሶን ሰለሙን ድማ ንክለባት ኤለትሪክ፡ ኣዱሊስ፡ ስካንያን ቀይሕ ባሕርን ተቐዳዲሙ። ኣብ ክልተ ኣንጎሎ ፍልልይ ዘለዎ ገዛውቲ (ገዛባንዳ) ተወሊዶም መጻውቲ፡ ደቂ ገዛውትን መተዓብይትን ኮይኖም'ኳ ናይ ቁልዕነት ግዚኦም እንተሕለፉ፡ ደቂ ጋንታ ኮይኖም ተሳንዮም ክቀዳደሙ ግን ዕድል ኣይረኸቡን። ንኣፍቃሪ ቅድድም ብሽክለታ ብደገፍ ኣብ ክልተ መቐሎም ንነዊሕ ተጓዒዞም። ብፍላይ ኣብ ሻምፕዮን 1997/98 ኣብ መንጎ ዮናስ ዘካርያስ (ቴለ)፡ ሰናይ ጺጋይ (ሬድሲ) ተፈጢሩ ዝነበረ ውድድር፡ እዞም መተዓብይቲ ንደቂ ገዛውቶም ኣብ ክልተ ጫፍ ደገፍ ገሚ ያሞምም'ዮም። ካብ ኮረሻ ብሽክለታ ምስ ወረዱ ውን መገዶም ኣይተፈላለየን። ሳምሶን ሰለሙን ብቀጥታ ካብ 2000 ዓ.ም ኣሰልጣኒ ክለብ ኣስቤኮ ብምኳን ክሳብ'ዚ ግዜ ይጎዓዝ ኣሎ። ዮናስ ዘካርያስ ድማ ኣብ 2004 ካብ ቅድድም ብሽክለታ ምስ ተፋነወ ንክለባት ኣዱሊስን ደቡብን ድሕሪ ምስልጣን ኣብዚ ግዜ ኣሰልጣኒ ክለብ ሰምበል ኮይኑ ይሰርሕ ኣሎ። ክልቲኦም ጎረባብቲ በብእዋኑ ንሃገራዊት ጋንታ ቅድድም ብሽክለታ ኤርትራ ኣሰልጢኖምን ኣብ ምስልጣን ኣለዉን።

ኤርትራ ዘኣንገደቶ ፈላሚ ውድድር ቅድድም ብሽክለታ ዋንጫ ኣፍሪቃ፡ ሃገራዊት ጋንታ ኤርትራ ኣንጸባራቒ ዓወት ኣብ ዘመዝገበትሉ፡ ሳምሶን ሰለሙን ኣሰልጣኒ ደቂ ተባዕትዮ፡ ዮናስ ዘካርያስ ድማ ኣሰልጣኒ ደቂ ኣንስትዮ ሃገራዊት ጋንታ ብምኳን ሰሪሖም።

ናይ መጀመርያ ጸለምቲ ኣፍሪቃውያን ተቐዳደምቲ ከምኡ ውን ናይ ፈለማ ኤርትራውያን ተቐዳደምቲ ኣብ ዙር ፈረንሳ 2015 ዝተሰለፉ ዳንኤል ተኽለሃይማኖትን መርሃዊ ቅዱስን፡ በዞም ኣሰልጠንቲ ተኾስኪሶም ናብዚ ደረጃ ዝበቕዑ ኢዮም። ዮናስ ዘካርያስ ንዳንኤል ተኽለሃይማኖት ኣብ ክለብ ደቡብ ክልተ ግዜ ሻምፕዮን ዞባ ማእከል ክኸውን ከሰልጥኖ ከሎ፡ ሳምሶን ሰለሙን ድማ ንመርሃዊ ቅዱስ ብናይ 7 ወርሒ ግዜ ኣብ ቀዳማይ ዲቪዝዮን ናብ ዝለዓለ ናይ ፕሮፌሽናል መድረኽ ክሰጋገር ኣሰልጢኑ። ብተመሳሳስሊ ሳልሳይ ኣብ ዙር ፈረንሳ ዝተሳተፈ ኤርትራዊ ተቐዳዳማይ ናትናኤል ብርሃነ ውን ብምስልጣን ሳምሶን ሰለሙን ሓሊፉ ኢዩ ናብ ደረጃ ፕሮፌሽናል ተሰጋጊሩ።

ክልቲኦም ኣሰልጠንቲ፡ ተቐዳደምቲ ኮይኖም ንዝረኸብዎ ተመክሮ ምስልጣን ሒዞም ድሕሪ ምብጋሶም ኣብ ሃገርና ኣብ ዝተኻየደ ስልጠና ደረጃ-2 (level 2) ወሲዶም፡ ብስራሕ ድማ ኣብ ባይታ ኣማዕቢሎሞ። ንዝለዓለ ስልጠና ኣሰልጠንቲ ድማ ኣብ መሰልጠኒ ማእከል ዩሲኣይ ስዊዘርላንድ ተዓሊሞም ዓቕሞም ኣዕብዮም ይርከቡ።

ሃማመተኤ፡ ንጉዕዞ እዞም ናይ ቅድም ተቐዳደምቲ ናይ ሕጂ ኣሰልጠንቲ ሳምሶን ሰለሙንን ዮናስ ዘካርያስን ኣፍልጦ ንምሃብ ኣብ ኣዳራሽ ጁንየር ናይ ምስትምቓር ዝሓለፍዎ መገዲ መደብ ኣዳልይሎም ኔሩ። ኣብቲ ፕሮፌሽናል ተቐዳደምቲ፡ ኣብ ውሽጢ ሃገር ዝቀዳደሙ፡ ኣፍቀርቲ ቅድድም ብሽክለታ፡ ቤተሰብ ስፖርትን ዕዱማት ኣጋይሽን ዝተረኸብሉ መደብ ካብ ድሕረ ባይትኦም ክሳብ'ዚ ሕጂ በጺሖም ዘለው ተመክሮ ንክኸውን ብሰፊሑ ተዘሪብሉን ካብ ዕዱማት ኣጋይሽ ድማ ሕቶታት ቀሪብሎምን። ካብ ውቅያኖስ ብጭልፋ ከምዝበሃል፣ ካብቲ ልዕሊ ክልተ ሰዓታት ዝወሰደ ልዝብ ጽሟቕ ትሕዝቶ ናብ ኣንበብቲ መጽሔት መንእሰይ ነቕርበልኩም።

• ናይ ክልተ ኣንገሎ ተፈላሊኹም ስለ ዝዓበኹም፣ ብዙሕ ዝኸሪ ግዜ ንእሰነት ክህልወኩም ይጽበ!

የናስ፦ "ልክዕ ኣለኻ ወላ'ኳ ከም ደቂ ገዛውቲ ብኸባቢ ንፈላለ እንተ ነበርና ዘራኽበና ክኣ ብዙሕ ኔሩ። ንኣብነት ሳምሶንን ሳሙኤል ሓወይን ቀዲሞምኒ ኢዮም ኣብ ማውንቴን ባይክ ውድድር ጀሚሮም። ኣነ ንዕኦም ስዒበ ኣብ ማውንቴን ባይክ ጽቡቕ ውጽኢት ምስ መዝገብኩ ክራይ ቤቶች ጸዊዓትኒ። ኣብታ ጋንታ ክፍርም ኢለ ናብ እንዳ የማነ ነጋሲ ክኸይድ ከለኹ ሳምሶን ምሳይ ኔሩ ኣብታ ፍጻሜ። ስለዚ ከም ደቂ ገዛውቲ ብጃምዓ ንፈላለ ነይርና ክንከውን ንኽእል ኢና ግን ከኣ ብሓደ ስለ ዝዓበና ንራኸብ ክኣ ነይርና ኢና።"

ሳምሶን፦ "ከም ኣብ ኩሉ ገዛውቲ ናይ ኣንገሎኻ ጋንታ ኩዕሶ እግሪ ነይረናና ኢና። የናስ ናቱ ጋንታ፣ ኣነ ድማ ናይ ገዛውተይ ነይረናና። ይኹን እንበር ኣብ ቅድድም ብሽክለታ ምስ ኣተና ገዛውትና ንክልቴና ይድግፉ ነይሮም። የናስ ቮላቺስታ ስለ ዝነበረ ብዙሒ ደገፍቲ ነይሮሞ። ደገፍቲ የናስ ንዓይ ሕማቕ ከጋጥመኒ ኣይደልዩን ኢዮም ምኽንያቱ መተዓብይተይ ኢዮም። ናተይ ደገፍቲ ክኣ ብተመሳሳሊ ኣነ ክዕወት ይደልዩ ንየናስ ክኣ ሕማቕ ኣይምነይሉን ኔሮም። ስለዚ ዳርጋ ናይ ንእሰነት ግዜና ብሓደ ኢዩ ሓሊፉ ክበሃል ይኽእል።"

• ቅድሚ ተቐዳደምቲ ምዃንኩም ኣብ ምንታይ ትቀዳደሙ ኔርኩም?

ሳምሶን፦ "ቅድሚና ተቐዳደምቲ ናይ ዝነበሩ ደገፍቲ ስለ ዝነበርና፣ ከምኦም ተቐዳደምቲ ንምዃን ዝነበረና ድሌት ብዕንክሊል ብምቕድዳም ኢና ስምዒትና ነርውዮ ኔርና። ኣነ ይዝከረኒ ከመይ ዝበለት ዕንክሊል ሰሪሐ ካብ ኢደይ ኣይፈልያን ኢየ ኔረ። ኣደይ ናብ እንዳ ሓትነይ ንሓዝሓዝ ክትልእከኒ ከላ ብዕንክሊል ብእግረይ ካብ ገዛጣንዳ ንሓዝሓዝ በጺሐ ይምለስ ነይረ። እታ ዕንክሊል እዚ ክበሃል ከለኹ ናብ ብሽክለታ ዝቐረበት ኢያ። መትሓዚ ብራሾ ከይተረፈ ዝተገጥመላ ኢዩ። ኣብ ገዛውትና ኩሉ ቆልዓ ዕንክሊል ነይርዎ። ኣነ ክስቶ፣ ንስኻ ክስቶ እናበልና ትቕድድም ንውዕል ነይርና።"

የናስ፦ "ተመሳሳሊ ተመክሮ ኢዩ። ንዓይ ውን ዕንክሊል ነይራትኒ። ናይ ዝፈትዎ ተቐዳዳማይ ቁጽሪ ይጉብረላ ምስ ደቂ ገዛውተይ ካብ ገዛጣንዳ ንመዕርፎ ነፈርቲ በጺሕና ዝተመለስናሉ ቅድድም ከምዝካየድና ይዝከር። ዕንክሊል ድሌትን ባህግን ምቅድዳም ኣብ ምውጻእ ዝነበራ ተራ ቀሊል ኣይነበረን። ሕጂ ንድሕሪት ተመሊስካ ክትርእዮ ከለኻ ወላ'ኳ ጽላለ ዝመስል እንተ ኾነ ጥዑም ግዜ ኢዩ ሓሊፉ ብሓቂ።

• ናይ 1997/98 ሻምፕዮን ንክሉብ ሬድሰን ቴለን ዝድግፍ ቡቲ ሓደ፣ ንሓላባይን ሰናይን ብውልቂ ዝድግፍ ድማ ቡቲ ካልእ ንኣፍቃሪ ቅድድም ብሽክለታ ኣብ ክልተ ገሚዑ ነይሩ። እዚ ከም ደቂ ገዛውትን መተዓብይትን ከመይ ጸልዩኩም? የናስ ሻምፕዮን ምስ ኮነ ሳምሶን ከም መተዓብይቲ እንቋዕ ሓጎሰካ ኢልካዮ'ዶ? የናስ'ከ ሳምሶን ብጋንታ ሻምፕዮን ምስ ኮነ እንቋዕ ሓጎሰካ ኢልካዮ'ዶ?

ሳምሶን፦ "ሓቂ ምዝራብ ይሓይሽ እንቋዕ ሓጎሰካ ኣይንበሃሃልን ኢና ኔርና። ውሽጣዊ ኩናት ኔሩና። እቲ ውሽጣዊ ሓልዮት ኔሩ፣ ግን ከቢድ ምትፍናን ስለ ዝነበረና የናስ ውን ኣይብለንን ኢዩ ኔሩ። እዚ ክበሃል ግን ክሳብ ባእሲ ዝበጽሕ ጽልኢ ስለ ዝነበረና ዘይኮነ እቲ ዝነበረ ስፖርታዊ ምትህልላኽ ከቢድ ስለ ዝነበረ ጥራይ ኢዩ። በንጻሩ ሕጂ ዘለው ተቐዳደምቲ ወላ ኣንጻር ጋንታ ከለው ሸው ንሸው ብሞባይል መልእኽቲ ተሳዒዶም እንቋዕ ሓጎሰካ ክበሃሃሉ ትርእዮም ኢኻ። ካብቲ ንሕና ከይንበሃሃል ዝዓገተና ዝነበረ ናይ ደገፍትና ክበረት ኢዩ። ብኸቢድ ንኣንጻር ጋንታኻ ይጸልእዎም'ሞ ንስምዒቶም ክትሕሉ ክትብል ኑቲ ሰላምታ ክሳብ ትነፍገሉ ደረጃ ክትበጽሕ ትግደድ።"

የናስ፦ "ዝገርመካ ብ1990 ዓ.ም ሞራል ክኾኒ ኢሎም ገና ካብ 2ይ ዲቪዝዮን ናብ 1ይ ዲቪዝዮን ሕልፍ ምስ በልኩ ምስ ሕርይቲ ጋንታ መሪጾምኒ ኣዲስ ኣበባ ከይደ ኔረ። ብድሕሪ'ዚ ኣብ ሃገራዊት ጋንታ ክንምረጽ ከለና ኣነ ካብ ሳምሶን ንእሽተይ ተመክሮ ስለ ዝነበረትኒ ከም ወዲ ገዛውተይን መተዓብይተይን ክሕብሕቦ ይፍትን ኔረ። ናይ ሰጋ ኮይናትና መደቀሲ ብሓደ ኢና ንሕዝ። ፍቕርና ክሳብ 1997 ብዘይ ጸገም ተጓዒዙ ኢዩ። እታ ቅሩብ ምፍልላይ ዝመጸት በዛ ናይ 97/98 ሻምፕዮን ኢያ። እዚ ዝኾነሉ ክኣ ናይ ደገፍቲ ክልቲኣን ጋንታታት ደገፍ ጥርዚ ስለ ዝበጽሐ ኢዩ። እቲ ጸገም ክኣ ኣብ ክሉብ ሬድሰ ኢዩ ኔሩ። ኣነ ብዘይ ቀልዓለም ፍጥር ክብል ብናጽነት ኢየ ተጓዒዘ። ተቐዳደምቲ ሬድሰ ግን ናይ ኣካየድኦም ጸቕጢ ነይርዎም። ኣብ ቅድሚ

ኣካየድቶም እንተ'ለው ሰላም ክብሉኻ ዘይሕሱብ ኢዩ ኔሩ። እዚ ኩሉ ክኣ ብደገፍቲ ዝተፈጥረ ኮይኑ ኢዩ ዝስምዓኒ።"

• ተቐዳደምቲ እንክለኹም ዝበረ ምትህልላኽኩም፣ ኣብ ናይ ምስልጣን ግዜኹም ከመይ ኣሎ?

ሳምሶን፦ "ኣብ ምስልጣን እቲ ምትህልላኽ ተቐዳዳማይ ምስ ዝበርኻሉ ክነጻጸር ኣይክእልን ኢዩ። ኣሰልጣኒ ኮይንካ ስልትታትካ ኣብ ተቐዳደምትኻ ኣብ ምስራጽ ኢኻ ግዜኻ ተሕልፎ። ምስ ኣሰልጣኒ ናይ ካልእ ጋንታ ዘራኽበካ ብዙሕ ነገር ውን የለን። ተቐዳዳማይ ከለኻ ግን ከምቲ ዝተገልጸ ብውሕዱ ኣብ ሜዳ'ኳ ትራኸብ። ስለዚ ሕጂ ምትህልላኽ ኣለና ክብለካ ኣይክእልን ኢየ።"

የናስ፦ "ንሳምሶን ኣብ ሰለስተ ገጻት ኢየ ዝፈልጦ። ኣነን ንሱን ተቐዳደምቲ ዝነበርናሉ ፈለማ፣ ንሱ ኣብ 2000 ዓ.ም ወሪዱ ኣሰልጣኒ ምስ ኮነ ኣነ ተቐዳዳማይ ኮይነ ክሳብ 2004 ስለ ዝቐጸልኩ ኣርባዕተ ዓመታት ኣብዚ 2ይ መድረኽ ይፈልጦ፣ ሳልሳይ ድማ ክልቴና ኣሰልጠንቲ ምስ ኮና ማለት ኢዩ። እዚ ሕጂ ዘለናዮ ክልቴና ብዕድመ በሲልና ንሰርሖ ዘለና ስለ ዝኾነ ወላ'ውን ምትህልላኽ እንተ ተፈጥረ ብልቦና ክንሰግሮ ንኽእል ኢና። ከምቲ ኣብ ውዑይ ዕድመ ናይ ቅድድም ዝነበርናሉ ኣይኮነን። ሕጂ'ሞ ብሓንሳብ ኮይና ከማን ተቐዳዳማይ ንሓሚ። 'እዚ ተቐዳዳማይ እንበር ኣትዒብኒ፣ እንታይ ክገብሮ ኢየ በጃኻ?' ትልብ። ተቐዳደምቲ ክኣ ተራኺቦም ንዓና ኣሰልጠንቲ ይሓምዩና ኢዮም። ብርግጽ ጋንታይ ክትዕወት ኩሉ ሸጣራታት ይጥቀም ኢየ። ንሱ ውን ብተመሳሳሊ። ኣብ ደረጃ ስራሕ መጺእካ ግን ካብ ተቐዳደምቲ ሳምሶን ይቐርበኒ። ኣብ ሃገራዊት ጋንታ ውን ብዙሕ ግዜ ብሓደ ስለ ዘሰልጠንና።"

• ናይ ሕጂ ሕቶይ ክጭብጥ ዘይክኣል'ሞ ግን ከኣ 'እንተ ዝኸውን ኔሩ' ካብ ዝብል ኣተሓሳስባ ተበጊሰኩም ክትምልሱለይ ዘቐርባ ኢያ። ኣብ 90ታት ዝነበሩ ተቐዳደምቲ ምስዞም ሕጂ ኣብ ፕሮፌሽናል በቂያም ዘለው ተቐዳደምቲ እንተ ዝወዳደሩ'ስ መን ምተዓወተ። እተን ጋንታታት ከነቑመን። ኣብታ ናይ 90ታት ክልቴኹም ኣለኹም። እዛ ናይ ሕጂ ድማ ብፕሮፌሽናል ተቐዳደምቲ ከነቑማ፦

ጋንታ 90ታት፦ የናስ ዘካርያስ፣ ሳምሶን ሰለሙን፣ ደሳለኝ ነጋሽ፣ ወዲ በርሀ፣ ቢንያም ያረድ

ናይ ሕጂ ጋንታ፦ ዳንኤል ተኽለሃይማኖት፣ ናትናኤል ብርሃነ፣ መርሃዊ ቅዱስ፣ ኣማኑኤል ገብረዝጋብሄር፣ መኽሱብ ደበሳይ

ዘር ኤርትራ እንተ ዝወዳደራ መን ብጫ ማልያ ምተዓወተት?

የናስ፦ "እዋእ...! እዛ ኣርእስቲ ብዙሕ እንድያ ተካትዕ። ኣሕጽር ኣቢለ ተኣማሚነ ክብለካ ዝኽእል ካብዞም 10 ተቐዳደምቲ ቀጠልያ ማልያ ኣነ ምተዓወትኩላ...!" ሰሓቕ ዕዱማት።

ሳምሶን፦ "ሰሓቕ...! ከቢድ ሕቶ ኢያ። ምድንጋራት ከይፍጠር፣ ስነ-መንታዊ ክኸውን መታን እዞም ሕጂ ዘለው ተቐዳደምቲ ምሳናን ምስቶም ቅድሚናን ዝነበሩን ኩተወዳድሮም ኣይትኽእልን ኢኻ። ናይ ሕጂ ደብለጹ። ኣብ ኩሉ ነገሮም። ኩሉ ኣካይድኦም ፕሮፌሽናል ኢዩ። እቶም ኣብ ውሽጢ ሃገር ዘለው ከይተረፉ ብናይ ፕሮፌሽናል መገዲ ኢዮም ዝኸዱ። ኣባና ሓደ ዓቢ ሽግር ኔሩ። ስሩዕ ልምምድ ኣይነበረናን። ልዕሊ 100 ኪ.ሜ ተለማሚድና ኣይንፈልጥን ኢና። ኣሰልጠንትና ብተመክሮ እንበር ብስነፍልጠታዊ መገዲ ይኣልዩና ኣይነበሩን ወላ'ኳ ግዱሳትን ንፉዓትን እንተ ነበሩ። ዝገርመካ ኣባና ልዕሊ 100 ኪ.ሜ ልምምድ እንተ ኣካይድካ ስፓናቶ ክትከውን ኢኻ ትብል ልምድቲ ዘረባ ኔራ። እዞም ናይ ሕጂ ክኣ ልዕሊ 200 ኪ.ሜ ይለማመዱ። ኣመጋግብኦም፣ ዕረፍቶም፣ ኮታ'ስ እቲ ግዜ ዝፈጠሮ ምፍልላይ ክኸውን ይኽእል ኢዩ እዛ ናይ ሕጂ ዘበልኪያ ጋንታ ንኩሉ ማልያታት ምወሰደቶ ኔራ ኢየ ዝብል።"

• ወላ ነታ የናስ ኣነ ምወሰድክዋ ዝበላ ቀጠልያ ማልያ ማለትካ ድዩ?

"ንኹሉ። ወልሓንቲ ኣይምገደፈትን...!" ሰሓቕ ኣዳራሽ።

"እንታይ መሰለካ፣ ናይ ግዜ ምፍልላይ ዘምጽኦ ኣብ ግዜና ከምቲ ኣቀዲመ ዝገለጽኩልማ ብፕሮፌሽናል መገዲ ኣይኮናን ንሕዞ ኔርና። ምኽሳስ ከይመስል እንበር ምውርራስ ክኣ ይውሕደና ኔሩ ኢዩ። ቅድሚና ዝነበሩ ተቐዳደምቲ ልምምድ ከካይዱ ከለው ነቶም ሓደስቲ ዝጥቀምሉ ሜላ ክነግሩና'ስ ይትረፍ ከይንፈልጦ ይሓብእዎ ከማን ኔሮም። ናይ ጋንታ ልምምድ ኣብ ቦትኡ ኔሩ፣ እቲ ብውልቂ ተካይዶ ግን

ንሓድሕድካ እናተሓባበርካ ኢኻ ትጉበሮ ከይዕውተልካ ምእንቲ። ኣብዚ ሕጂ ግን በንጻሩ ኢዩ። እቶም ኣብ ውሽጢ ሃገር ዝውዳደሩ ተቐዳደምቲ ናይቶም ፕሮፌሽናል ተቐዳደምቲ ናይ ልምምድ ስሌዳ ወሲዶም ክለማመዱ ኢኻ ትርኢ። እዝን እቲ ግዜ ዘምጽኦን ለውጢ. ኣብ ግምት ኣእትዩ፡ ናይ'ዚ እዋን ጋንታ ምተዓውተት እብል።"

• ኣብ ካልእ ዓይነት ስፖርት፡ ዓበይቲ ዓወታት ዘመዝገቡ ኣሰልጠንቲ ጸውዒት ናይ ስራሕ ክመጾም ትርኢ። ንስኹም ኣብ ሻምፕዮን ኣፍሪቃ ይኹን ካልእ ዙራት ኩተመዝግብዎ ብዝጸናሕኩም ዓወታት ከምዚ ዓይነት ናይ ስራሕ ጸውዒት መጺእኩም ይፈልጥ'ዶ?

የናስ፦ "ኣብ ዝገርመካ ኣብ ኣፍሪቃ ብደቂ ሃገረን ኣሰልጠንቲ ካብ ዝዕወታ ሃገራት ኤርትራ ኣብ ቀዳሚት ኢያ ትስራዕ። ካልኦት ሃገራት ኣፍሪቃ ናይ ደገ ኣሰልጠንቲ ክቐጽራ ይቐለን። ኣብ ጻዕዳ ዝሕብሮም ኣሰልጠንቲ ይኣምና። ንኣብነት ታሪኽ ቕድድም ብሽክለታ ሃገርናን ዙር ፈረንሳን ናይ 20 ዓመት ፍልልይ ጥራይ ኢዩ ዘለዎ። ዙር ፈረንሳ 105 ዓመታት ኢዩ ዕድሚኡ። መግዞእቲ ከምቲ ዝድለ ኣብ ዝለዓለ ደረጃ ንክይበጽሕ ኣሉታዊ ተራ ምጽዋቱ ክይረሳዕና። ንኣብነት ናትና'ሞ ግደፎ፡ እዞም ኣብ ዙር ፈረንሳ ዝተቐዳደሙ ተቐዳደምትና ጽባሕ ካብ ብሽክለታ ወሪዶም ኣሰልጠንቲ ምስኮኑ ዝገርመካ ኣብ ጎረቤትና ዘለዋ ሃገራት ከማን ታሪኾም እናፈለጣ ንዕኦም ገዲፈን ጻዕዳ ኣሰልጣኒ ይመርጻ። ስለዚ እቲ ኣብ ኣፍሪቃ ዘሎ ኣተሓሳስባ ክይተቐየረ ዝመጽእ ብዙሕ ለውጢ የለን። ኣነ ብውልቀይ ካብ ሃገራዊት ጋንታ ሱዳን ጸውዒት ምስልጣን መጺኡኒ ኔሩ። ግን እቲ ኣተሓሕዛ ናይ ኩንትራትን ዓቕምን ከምቲ ዝደለኽዎ ስለ ዘይኮነ ኣይመረጽክዎን።"

ሳምሶን፦ "ብመሰረቱ ቅድድም ብሽክለታ ናይ ጸዓዱ ስፖርት ኢዩ ዝብል ኣምር ኢዩ ዘሎ። ንኣብነት ኣነ ኣብ ዓዲ ጥልያን ሓደ ጻዕዳ ኣሰልጣኒ፡ 'ጸለምቲ ካብ መዓስ ኣብ ብሽክለታ ትኾጥፉ? እዚ ንዓኹም ዝምልከት ስፖርት ኣይኮነን ኣብ ትብጽሕዎ ስለ ዘይብልኩም ተገድፍኩሞ ይሓይሽ' ዝበለኒ ይዝከር። ባዕልና ውን ኣፍሪቃውያን ነዚ ኣበሃህላ ቅቡል ንወስዶ ኢና። ንኣብነት ምዕራብ ኣፍሪቃውያን ሃገራት ካብ ከማና ዓቢ ዓወት ዘመዝገበ ኣፍሪቃዊ ኣሰልጣኒ፡ ቋንቋ ፈረንሳ ዝመልኽ ብሽክለታ ዘይፈልጥ ፈረንሳዊ ክመዛ ይቀርበን። ጽልዋ ናይ ሃገረ ፈረንሳ ስለ ዘለወን። ኣብ ደረጃ ኮንቲነንታል ዝርከባ ወጻእተኛታት ጋንታታት ኩተሰልጥን ግን ተመክሮን ዓወትን ንበይኑ ኣኻሊ ኣይኮነን። ኣብ ዓበይቲ ውድድራት ምስ ዝተመኮሩ ኣሰልጠንቲ ናይ ስራሕ ዕድል ክትረክብ ኣለካ። ኣብ መሰልጠንቲ ማእከል ዩሲኣይ ትምህርቲ ስለ ዝቐሰምካ ንበይኑ ኣኻሊ ኣይኮነን። ኣብ ባይታ ወሪድካ ናይ ስራሕ ዕድላት ውን ክህልወካ ኣለዎ። ኣብዚ ሕጂ ኣሰልጠንቲ ክንዓቢ እንተ ኮይና፡ ናይ ሃገርና ኮንቲነንታል ጋንታታት ክምስረታ ኣለወን። ንዕኣን ሒዝካ ኣብ ዓበይቲ መድረኻት ምስ ተወዳደርካን ተመኩርካን ናብ ልዕሊኣን ዘለዋ ፕሮፌሽናል ጋንታታት ናይ ምዕባይ ዕድል ክህልወካ ይኽእል።

ርእይቶ ፕሮፌሽናል ተቐዳደምቲ

ናትናኤል ብርሃኔ፦ "በዞም ክልተ ኣሰልጠንቲ ክወሃብ ዝጸንሐ መብርሂታት ደስ ዝበል ኢዩ። ክንዮ ምስጋና ዘኹይድ ርኢቶ የብለይን። ሳምሶን ሰለሙን ንዓይ ኣብዚ ደረጃ ክበጽሕ ካብ ግዜ ንእስነተይ ሓጊዙኒ ኢዩ። ብቐንዱ ክዛረበሉ ዝደሊ ሕጂ፡ ኣብ ፕሮፌሽናል ቅድድም ብሽክለታ ቁጽርና ይውሕድ ኣሎ። ናይ ዓቕሚ ሕቶ ዘይኮነ ናይ ቪዛ ሽግር ኢዩ ነዚ ቁጽሪ ዝሃሰዮ ዘሎ። ንኣብነት ኣነ ምስ ፈረንሳዊት ክሉብ ኮፊድስ ፈሪመ ኣለኹ፡ እዛ ጋንታ ብዐቕዓተይ ክሳብ 2021 ኩተፈርመኒ ኢዩ ድሌታ፡ ግን ናይ ቪዛ ዕንቅፋት ከይህልወኒ ስለ ዝሰግኣት ንሓደ ዓመት ጥራይ ኢያ ሂባትኒ ዘላ ኩንትራት። እዚ ሽግር'ዚ ክሳብ ዘይፈታሕናዮ እቲ ቁጽሪ እናወረደ ክመጽእ ባህርያዊ ይጉበሮ ማለት ኢዩ።"

መርሃዊ ቅዱስ፡ "ብመጀመርያ ንክልቲኦም ኣሰልጠንቲ እንቋዕ ኣብዚ ኣብቅዓኩም እብል። ኣነ ንብሽክለታ ፈትየ ክሰርሓላ ዝጀመርኩ ኣብ ክሉብ ኣስቤኮ ፈርማይ ካብ ዘቐመጥኩላ መዓልቲ ኢዩ። ሳምሶን ሰለሙን ሕልመይ ከግህድ ኣመና ኢዩ ሓጊዙኒ። ሽዑ ንጾናታን ዝበሃል ተቐዳዳማይ እዝከረኒ፡ 'ሕጂ ፈርማይ ካብ ኣቐመጥኩ ናተይ ዕላማ ከም የናስ ዘካርያስ ን3 ዓመት ሻምፕዮን ምዃን ኢዩ' ክብለ። ኮይኑ ግን ናይ ትምህርቲ ዕድል መጺኡ መገደይ ቀይረ። ብዘኮነ ዝተሳዕለ ኣርእስቲ ሰፊሕ ኢዩ። ከምቲ ናትናኤል ዝጠቐሶ ኣብ ፕሮፌሽናል ዘሎ ቁጽርና ንሱ ጥራይ ኣይኮነን ክኸውን ዝግበኦ። ስለዚ ኪንዮ ናይ ኣህጉርና ዓወታት ክንከይድ እንተኮይና ክንሰርሖ ዘሎና ብዙሕ ነገራት ከምዘሎ የብርሃልና።"

ሕማም ሳልሳይ ዓመት ሞሪኖ!

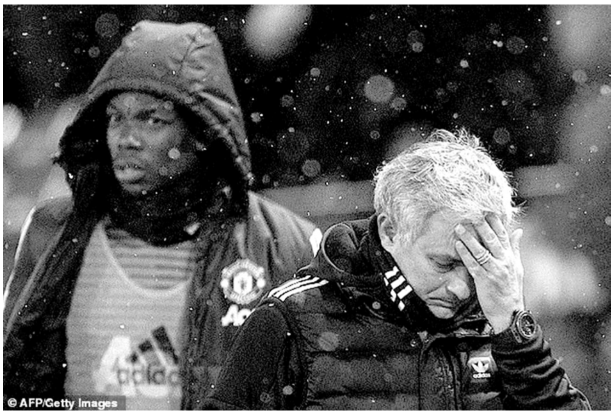

ብዘመዝገቦም ኣደናቕቲ ዓወታት፡ ተጫራሒ ባህርያቱ፡ ኣብ ኣርባዕተ ዓበይቲ መድረኻት ምስልጣኑ… ወዘተ ዝልለ ፖርቱጋላዊ ኣሰልጣኒ ሆዜ ሞሪኖ ሓንቲ ኣሉታዊት ነገር ኣላቶ፡፡ ልዕሊ 3 ዓመት ኣብ ሓንቲ ክለብ ዘይምጽናሕ፡፡

ኣሰልጣኒ ፖርቱጋላዊት ክለብ ፖርቶ ኮይኑ ኣብ 2004፡ ንዓበይቲ ክለባት ማንቸስተር ዩናይትድን ርያል ማድሪድን ኣብ ዙር 16ን ርብዒ ፍጻሜን ብተኸታታሊ ገሊፉ ናብ መዛዘሚ ጸወታ ዝበጽሐ ሞሪኖ፡ ኣብ መዛዘሚ ግጥም ድማ ኣብ ልዕሊ ፈረንሳዊት ክለብ ሞናኮ 3-ብ0 ገፊሕ ዓወት ኣመዝጊቡ ጽዋእ ሻምፕዮንስ ሊግ ምስ ኣልዓለ ኢዩ ብቕጽበት ስሙ ዘፍለጠ፡፡ ኣብ ክለብ ፖርቶ 3ይ ዓመት ከይመልአ እንከሎ፡ ኣብ መድረኽ ፕሪምየር ሊግ ካብ ዘይትዕወት ፍርቂ ዘመን (50 ዓመታት) ሓሊፍዋ ዝነበረ ቸልሲ ብዝነበራ ሃብቲ ተጠቒማ ወሲዳቶ፡፡ ክልተ ዓመት ኣኸታቲሉ ሻምፕዮን ፕሪምየር ሊግ ክትከውን ምስ ኣኽኣላ ከም ቲ ንነፍሱ "the special one" እቲ ብሉጽ ክብል ዝሰመያ ብሉጽ ኣሰልጣኒ ዓለም ኮነ፡፡ ኣብ 3ይቲ ዓመት ግን ምስ ወናኒ'ዛ ክለብ ዝርከቦም ገለ ተጻወትቲ ክሰማማዕ ስለ ዘይከኣለ 3 ዓመት ከይመልአ ካብዛ ጋንታ ተባረረ፡፡

ሞሪኖ ሓጺር ዕረፍቲ ድሕሪ ምውሳድ ኑታ ብውጽኢት ኣብ መድረኽ ሰሪኣ ኢጣልያ ውድቕቲ ዝነበረት ኢንተር ሚላን ንምስልጣን ተሰማሚዐ፡፡ ኣብዛ ክለብ ዝነበሩ ተጻወትቲ መብዝሕትኦም ዕድመ ዝደፍኡ ብምንባርም ሞሪኖ ኣብ ክለባት ፖርቶን ቸልስን ዝለመዶ ዓወት ክሰኣን ትጽቢት ኔሩ፡፡ ኮይኑ ግን ንተጻወትቲ ናይ ምቕስቓስ ዓቕሙ ተጠቒሙ ንኢንተር ሚላን ክልተ ዓመት ኣኸታቲላ ሻምፕዮን ሰሪኣ ኢጣልያ ክትከውን ኣኽኢልዋ፡፡ እቲ ኣደናቒ ዓወቱ ግን ንኢንተር ሚላን ድሕሪ 44 ዓመታት ዋንጫ ሻምፕዮንስሊግ ኤውሮጳ ክትዓትር ምግባሩ ኢዩ፡፡ እዚ ኹሉ ተደራሪቢ ዓወት ናብ ዝበረኸ ካልእ ዓወት ምተቐየረ እንታይ'ሞ 3ይ ዓመት ዘይተጸንሖ ባህርያት ሞሪኖ ሕጂ ውን ኣይተጋደፈቶን ገዲፍዋ ናብ ርያል ማድሪድ ኣምረሐ፡፡

ኣብ ግጥም ላሊጋ ሰጳኛ ብቕዱ ቲኪ'ታካ ብባርሴሎና ፍጹም ተዓብሊላ ዝነበረት ርያል ማድሪድ ንናይ ዓወት መንፈስ ሞሪኖ ተጠቒማ ንንግስነት ባርሴሎና ኣብ ትሕቲ ጓርድዮላ ክትኣሊ ተበጊሳ፡፡ ሞሪኖ 3 ዓመት ኣብዛ ጋንታ ኣብ ዝጸንሓሉ ሓንቲ ዓመት ወላ'ኳ ተዓዋቲት ላሊጋ ክትከውን እንተ'ኽኣለ፡ ንዓብላልነት ባርሴሎና ግን ክትንክፎ ኣይከኣለን፡፡ ኣብ ሻምፕዮንስሊግ ከመዝገቦ ዝተጸበረሉ ትጽቢት ውን ክምልስ ኣይከኣለን፡፡ ምስ ስሙያት ተጻወትቲ ማድሪድ ሮናልዶ ዝርከቦም ንካሲያስ ሓዊሱ ኣብ ብዙሕ ኢጋጠሚታት ተባኢሶምሞ፡፡ ሕማም 3ይቲ ዓመት ኣይተጋደፈቶን ብቕጽበት ናብ ቸልሲ ተመልሰ፡፡

ኣብ 2ይ ዘመን ምስልጣን ቸልሲ፡ ኣብ ቀዳማይ ዓመት ክብሪ ሻምፕዮን ክንናጸፍ ዝተጸገመ ሞሪኖ፡ ኣብ 2ይ ዓመቱ ንቸልሲ ሻምፕዮን ክትከውን ኣብቒዓ፡፡ ደረቱ ነፊሑ ን3ይ ዓመት ምስ ጀመረ ድማ'ዩ እቲ ጸገም ዘጋጠሞ፡፡ ኣብ ቀዳመይቲ ናይ ፕሪምየር ሊግ ጸወትኡ ኣንጻር ስዋንስ ሲቲ ንሓኪም ክለቡ ዶክተር ካርኔሮ ብዘይ ፍቃደይ ናብ ሜዳ ኣቲኺ ብምባል ካብ ስርሓ ደሪኻ፡፡ በዚ ዝተበገሰ ጸገም ምስ ቦርድ ክለብ ቸልሲ፡ ደገፍቲ ዶ/ር ካርኔሮ ዝኾኑ ተጻወትቲ ከም ኤደን ሃዛርድን ካልኦትን ኣብ ቅልስ ኣተዉ፡፡ ወያ 3ይ ዓመት ዘይተሕልፍ ሕማሙ ዝጎርጎረቶ ሞሪኖ ካብ ስርሑ ተባረረ፡፡

ኣብ 2016 ምስ ዝዓበየት ክለብ ኩዕሶ እግሪ ማንቸስተር ዩናይትድ ን3 ዓመት ዘጸንሖ ውዕል ኪተመ፡፡ ማንቸስተር ዩናይትድ ድሕሪ ምኻድ ሰር ኣሌክስ ፈርጉሰን ዝመማዘዙዋም ኣሰልጠንቲ ዴቪድ ሞይስን ልዊ ቫንሃልን ክብርታታ ክዕቕቡ ስለ ዘይከኣሉ ኢያ ኑቲ ዕዉት ኣሰልጣኒ ሆዜ ሞሪኖ ተመንያ ዘፈረመቶ፡፡ ኣብ ቀዳማይ ዓመቱ ንጽዋእ ካርሊን ካፕን ዩሩፕያን ሊግን ዝዓተረ ሞሪኖ ብውሕዱ ንማንቸስተር ናብ መድረኽ ሻምፕዮንስሊግ ኤውሮጳ መለሳ፡፡ ኣብ 2ይ ዓመቱ ዝኾነ ዋንጫ ከይዓተረ ንዩናይትድ ካብ ማንቸስተር ሲቲ ብ19 ነጥቢ ድሒራ 2ይ ደረጃ ክትሕዝ ኣኽኣላ፡፡ 3ይቲ ዓመት ናይ ምስልጣን ገዚኡ ግና ከይተጀመረት እንከላ ብዕግርግር ተበጊሳ፡፡ ምስ ሓላፊ ዕድጊ ክለቡ ኢዲ ወድዋርድ ኣብ ምዕዳግ ተኸላኸልቲ ከምቲ ዝደለኻዎ ኣይፈጸመለይን ብምባል ነቓፎ፡፡ ምስ ፈረንሳውያን ተጻወትቲ ፖል ፖግባን ኣንቶንዮ ማርሻልን ዓመተ ውድድር ከይጀመረ ተባኢሱ፡፡ ምስ እንግሊዛዊ ተኸላኻላይ ሉክ ሻው ብተመሳሳሊ፡፡ ኣሌክሰስ ሳንቼዝ ስዒቡ መጥኣስቲ ሞሪኖ ኮነ፡፡ ከምዚ እናበለ እቲ ቅልስ ብዘቐጸለ፡ ማንቸስተር ብ19 ነጥቢ ካብ መራሒት ሊቨርፑል ኣብ ዝደሓረትሉ ህሞት ንሞሪኖ 3 ዓመት ከይመልአ ካብ ስርሑ ተባረረ፡፡

ኣብ 6 ዝተፈላለዩ ናይ ስራሕ ግዝኡ 3 ዓመት ከይመልአ ብምስጓግን ብጦዝእ ፍቓዱን ኩንትራት ከይወድአ ኣብ ምውጻእ ዝጸንሐ ሆዜ ሞሪኖ ካብ ማንቸስተር ዩናይትድ ምስ ወጸ ውን ብዓባይ ክለብ ርያል ማድሪድ እድለ ከምዘሎ ይግለጽ፡፡

ናበይ ከምዘኸይድ ንጊዜ ገዲፍና፡ ኪንዮ 3 ዓመት ኣብ ሓንቲ ክለብ ዘይምጽናሕ ሆዜ ሞሪኖ ኢጋጠሚ'ዶ ክንብሎ ወይ'ስ ሕማም 3ይ ዓመት?

ዘልኩ ዱኣ!

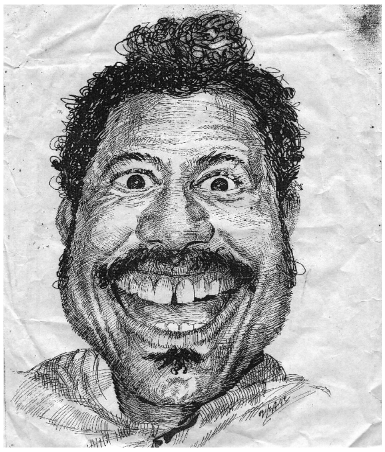

ቤት መሸጣ “ምኽኒት”

ዘልኩ ደኣ ... ዘልኩሲ ... ብሊቭ ኢት ኦር ኖት!! ምኽኒት ብቛንቋ እንግሊዝ “በኮዝ” እዩ ዝብሃል። ክንደይ መጻሕፍቲ ኣንቢብና ክንደይ ፈላጣት ሓቲትና ዝረኸብናዮ እዩ።

ዘልኩ ደኣ .... ዘልኩሲ.... ምኽኒት ብሓፈሻ ኣብ ክልተ ይምቀል። ፎልስ በኮዝ ... ትሩ በኮዝ ... ድማ ይበሃሉ። ዕላልና ብዛዕባ እቲ ቀዳማይ እዩ። ፎልስ ... በኮዝ...። ዘየጋጥመካ ነገር ከም ዘጋጠመካ ጌርካ ብምቕራብ ዝወሃቡ ምኽንያታት ፎልስ በኮዝ ... ወይ ፎንስ በኮዝ .... ይበሃሉ። ፎንስ በኮዝ ... ጉርሒ ዝተሓወሶ ምኽኒት እዩ። ከም ናይ ወኻርያ ወይ ተኾላ ዓይነት ጉርሒ ክትጥቀም ኢልካ ዝግበር ኮይኑ፣ ሃርብኮዝ ወይ ምኽኒት ጠገዕ ዝበሃል ድማ ሰብ ከይተቐይም ወይ ከተሓጉስ ኢልካ ዝወሃብ ለውሃትን ግርህነትን ዝተሓወሶ ምኽኒት እዩ ... ዘልኩ ደኣ ... ዘልኩሲ ...

ሓደ ሰብኣይ ኣምስዩ ገዝኡ ኣትዩ። ሰበይቱ ከም ወትሩ “ኣቢይ ኣምሲኻ?” ኢላ ሓቲታቶ። ምኽኒት ከቕርብ ነይርዎ።

“ማኪናይ ካብቲ ተዓሺጋቶ ዝነበረት ከውጽኣ ከለኹ ተጋጪየ፡ ብኡ እየ ደንጉየ” ኢሉ መለሰላ።

“ኣብዮት! ማኪና ከተጋጨሲ ክሳብ ሕጂ ጸኒሕካ። ሰዓት 11 ናይ ለይቲ እኳ’ዩ ኾይኑ። ማኪና ምምጻኢው ደኣ ካብ ሓንቲ ደቒቕ መን ሕለፍ ኢልዎ...”

“ኢይ ባዕለይ ንደየ ዝፈልጦ.... ምምጻኢውሲ.. ሓንቲ ደቒቕ ትኣኽለካ ትብሊ?” በለ እቲ ሰብኣይ መዋጽኦ እንተረኸበ።”

“ንዖናይ ኣርእየኒ ብሓቂ ተጋጪኻ እንተዄንካ ... ክትጸንሕ እንድያ” ምስ በለቶ፡ ናብ’ታ ኣብቲ ካንሸሎ ዝነበረት ማኪና ተተሓሒዞም ከይዶም።

“እንሆልኪ ... እዚ ተላሒጸጹን ቁሩብ ተጨፍሊቑን ዘሎ ረኣይዮ” በላ ናብታ ማኪና እናኣመልከተ።

“እዚ ደኣ.. ናይ ቀደም እንድዩ ... ሕጂ ሳልሳይ ራብዓይ ኣብዚኣ ጥራይ ተጋጪኺ..” ሓቲተቶ ገሪምዋ።

“እወ ... ኣነ ግርማይ ኣነ ኣብኣ ... ጥራይ እየ ዝጋጮ ... ብሊቭ ኢት ኦር ኖት” ኢልዋ።

“ማስተ ትጨኑ ኣለኻ። ክትሰቲ ዲኻ ኣምሲኻ?” ሓቲቶ እንደገና።

“እወ ... ምስ በራ ዝጸዓነት ማኪና እየ ተጋጪየ”

“እንታይ ደኣኣ ... ተጋጪየ... ዶ ማኪናዶ ትብል”

“ምኽኒት’ዩ ... ንሸኺ ... ከይትቕየሚ ... ወይ ከይትገሃዪ ... ኢለ ...” በላ ይበሃል። (ምኽኒት ጠገዕ)

ዘልኩ ደኣ ... ዘልኩሲ .... ኣብዚ ዘሎናዮ መዋእል .... ሓደ ሰብ ብጠምጋም ክሳብ 46 ምኽኒት ብሲስምግራፍ ክዕቀን ከሎ 8.6 ሬክተር ከም ዝበጽሕ ሊቃውንቲ ጃኣተርማል ኤነርጂ ኦቭ በኮዝ ብኣካል ዝገለጹለይ ጭብጢ ኣብ ሳንዱቐይ ኣሎ። ዘልኩ ደኣ... ዘልኩሲ ኣብ ማሕበራዊ ናብራና መዓልታዊ ዘድልዩና ምኽኒታት ካብ ዕለት ናብ ዕለት እናወሰኹ እዮም ዝመጹ ዘለዉ።

ወረቐት ዕድመ መጺኣካ ከሎ ኣብ መዓልቲ መርዓ ትርስዖ ወይ ካልእካ ይገፍሓካ። ኑቲ በዓል ውራይ ምስ ረኸብካዮ ምኽኒት ትሃግር። እዚ ኮነ ኢልካ ናብ’ቲ ገዛ ኬድካ ትሃግሮ እንተሊኻ ቀሊል እዩ። ተዓሊኻ ምኽኒትካ ምሂዝካ ኢኻ ትኸይድ። በዓል ውራይ ሃንደበት እንተረኸብካ ግና ኣብ ኣቀራርባ ምኽኒት ወታእታእ ትብል።

ሓደ ወዲ 45 ዓመት ዝኾነ ሰብኣይ (ወዲ ኸተማ) ኣብ ቀብሪ ከይከደ ይውዕል። መዋቲ ኣቦ ዓርኩ እዩ። ሃንደበት ኣብ ፊት ተሌኮምኒኬሽን ይራኸቡ።

ዓርኩ፥ “ግርማይ ከመይ ትኸውን? ገሾካ ዲኻ ነይርካ?”

ግርማይ፥ “ኣብ’ቲ ቀብሪ ናይ ኣቦኻ ኣብ እንዳ ማርያም መጺአ ነይረ። ብድሕሪኡ ንጸባሒቱ ገይሸ ኣብቲ ሓዘን ኣይመጻእኩን”

ዓርኩ፥ “እዋእ .... ኣቦይ ደኣ ኣብ እንዳ ማርያም ዘይተቐብረ”

ግርማይ፥ “ኣብዚ ... እንዳ ኣቡነ ተኽለ ሓዝሓዝ ክብል’የ”

ዓርኩ፥ “ኣብ ሓዝሓዝ ዘይኮነ ተቐቢሩ”

ግርማይ፥ “ክላእ ... ልብና ምሳና ዘየሎ። ኣብዚ እንዳ ሚካኤል ጸጸራት ክብል እየ”

ዓርኩ፥ “ኖኖ ኣብ ጸጸራት ኢይኮነን ተቐቢሩ”

ግርማይ፥ “ስማዕ’ስኪ እዚ ሰብኣይ ኣቢይ ዲኹም ወቲፍኩሞ?” በለ ዘመኽንዮ ጠፊእዎ። እቶም ሰብኣይ ግና እንዳ ገርግሽ እዮም ተቐቢሮም። ዘልኩ ደኣ .... ዘልኩሲ ... ገለ ገለ ምኽኒታት ንገዛእ ርእሶም ከም መሰሃይታ ካልእ ምኽኒታት የድልዮም። ስለዚ እንተሰርሖም ምኽኒታት ስጡጥቦዊ ጸባቐን ግርማ ሞንስን ዝተላበሱ ክኾኑ ምእንቲ፡ ኣብ ዓድና ንኣሸቱ ስልጠናታት ምኽያድ ከድሊ እዩ። ኑቲ ስልጠናታት ንምኽያድ ዘድሊ “ፋንድ” ዝኾነ ኤንጂኦ ክምውሎ ከም ዝኽእል ኣይንጠራጠር። ዘልኩ ደኣ.... ዘልኩሲ

ገለ ሰባት ድማ ንሓንቲ ምኽኒት 8 ዓመት እዮም ዝጥቀሙላ። ቅድሚ 8 ዓመት ካብ ብሾግሊታ ወዲቑ ብርኩ ተሰይሩ ዝነበረ ሓደ ዝፈልጦ ሰብ ኣሎ። ቆጸራ እንተጠሊመካ “እታ ብርከይ እንድያ ተላዒላትኒ.... ዛሕሊ ሰብሪቶ እዩ ዘላዕላ” ይብለካ። ብሓጺሩ

ንኩልኻን ኣብ ኩሉ ቦታን ግዜን ከም ምኽሪት ይጥቀመሉ። ኩል ግዜ ድማ ምስ ክሊማ ኣተኣሳሲሩ እዩ ዘምኽንየ። ጾሓይ እንተኾይኑ... ጾሓይ የላዕሉ። ንፋስ እንተኾይኑ ንፋስ የላዕሉ። ደበና እንተኾይኑ ደበና የላዕሉ። ከምዚኣ ዓይነት ብርኪ ኣጋጠምኩምዶ ይፈልጥ? ብርኪ ምኽሪት። ማሽኪነይቲ ብርኪ ... ቀደም ተሰበራ ዝሓወየት ... ወዲ ፋብሪካ ናይ ምኽሪት ገይረዋ። ዘልኩ ደኣ ... ዘልኩሲ.

እዛ "ተላዒላትኒ" ከም ድልውቲ ወይ ሰንክትቲ ምኽሪት ዝጥቀሙላ ብዙሓት እዮም። ብሓቂ ጸገም ዘለምምን ብሓቂ እተላዕሉምን ብዙሓት ሰባት ኣለዉ። ኣብ'ዚ እንዛረበሎም ዘሎና እቶም ናይ "ፎልስብኣስ" ምኽንያቶም ብሓፈሻ ንኩሉ ዓለም ብፍላይ ከኣ ኑቶም ብሓኢ እትለዓሎም ክንገልጽ ንፈቱ። እዞም እስቶሞኮ ተላዒላትኒ... መርዘን ተላዒላትኒ ... ዓሶ ተላዒላትኒ... ብርኪ ተላዒላትኒ... ኩርምቲ ተላዒላትኒ (እዚኣ ብዙሕ ግዚያት እጥቀመላ ነይረ) .... ሓፍት ተላዒላትኒ .... ኣሞረደዮ ተላዒላትኒ ... (80 ሚእታዊት ህዝቢ ዓለም ዝጥቀመላ ምኽሪት) ... ብዘሒ ደም ተላዒላትኒ... ቅርጸት ተላዒላትኒ ... (ቲንታ እንተተሰኢኑ ሽበት ስለ ትለዓሎም ካብ ገዛ ኣይወጹን እዮም) ኩሊት ተላዒላትኒ... ወዘተ ... ወዘተ ... ዘልኩ ደኣ ዘልኩሲ. ከምዚኦም ዓይነት ምኽሪት ክንጥቀም ከለና ጥንቃቐ የድሊ። እቲ ምኽሪት ነቕርበሉ ዘሎና ሰብ ሓኪም ከይከውን ወይ ኣብ ጥቕኡ ከይህሉ ብዓቢ ብልሓትን ትንፋስ ዘይህብ ትኩር ትዕዝብትን ተጠቒምና ጸጹይ ስሊያውን ጸረ-ሰሊያን መጽናዕቲ ክንገብር ኣሎና። ዘልኩ ደኣ ዘልኩሲ. እቲ ዘመኽናዮ ግዜን ቦታን ሰብን ከይንርስዖ ድማ ምኽሪታትናን- ናይ'ቲ ምኽሪት - ምኽንያትን ኣብ ንእሹቶ ኖት በኽ ከሰፍሮ ኣሎና።

ገሊኦም.... ነታ "ተላዒላትኒ" ናብ ስድርኦም የብልዋ እዮም። ኣቦይ ኩሊት ተላዒላቶም ... ኣደይ ፍሮማይ ተላዒላታ ... ኣሞይ ዳንጋኣ ተላዒላታ ... ወዘተ ይብሉኻ እቲ ምኽሪት ትሰምዕ። ሓቂ ይመስለካ። ድሕሪ ሰሙን ምስ ረኺቦዮ፥ "ኣዴኻ ሓሽወንዶ?" ትብሎ። ይሰንብድ። "መን ኢሉካ ... ሓሚማ ዶ ነይራ እያ" ምስ በለካ ንሰኻ ኸኣ ብተራኻ ትሰንብድ። "ባዕልኻ ኢልካ... ኣደይ እስቶሞኮ ተላዒልዋስ ኣብ ጥምቀት ወድኻ ኣይመጻእኩን ኢልካ።" ምስ በልካዮም እታ ምኽሪት ትዝከርዎም። "እሂ .. ኣደይ ኢልካ ሓቅኻ ... ንሳ ስለ ዘዕበየትኒ ... ወላድ ከኣ ስለ ዘይብላ ኣደይ እያ ዝብላ እምበር ሓትነይ እያ" ምስ በለካ .... እንደገና ሓቂ ይመስለካ። ምኽሪት ከመይ ጌርካ ብምኽሪት ከተዐርዮ ድማ ንእግረ መገድኻ ትመሃር። ዘልኩ ደኣ .... ዘልኩሲ. ... ክሳብ ሕጂ ተኻይዱ ዘሎ ምርምር ከም ዝሕብሮ 58.4% ምኽሪታት ፍቕርን ሕውትትን ... ዕርክነትን ቤተሰባዊ ዝምድናን ንምዕቃብ ከም መሳርሒ ይጠቕሙ። ኣመኽኒኻ ዝምድናኻን ፍቕርኻን ትሕሉ። ብተወሳኺ ፈለማ ዝተፋቐሩ መንእሰያትን ካብ ዝምርዓዉ ነዊሕ ዘይገበሩ ሰብ ሓዳርን ክሳብ ባህርያቶም ኣጸቢቖም ዝፋለጡ፣ መዓልታዊ ዘህልኽዎ ምኽሪት ተኣኪቡ ኣብ ወርሒ ሓደ ኖት በኽ ከምዝመልእ ኣብ ላብራቶሪ ተፈቲኑ ዝተረጋገጸ መጽናዕቲ እዩ። ዘልኩ ደኣ ... ዘልኩሲ. ምኽሪት ከም ቀመም ኣብ ዘይኣትዎ የብሉን። ኣብ ባዮሎጂ፡ ኣብ ኬምስትሪ .... ኣብ ፊዚክስ ... ኣብ ፖለቲካ. ኣብ ንግዲ ... ኣብ ማኔጅመንት (ብብዝሒ) .... ኣብ ኣካውንቲን.... ኣብ ውግእ... ወዘተ.... ኣብ ኩሉ ይኣቱ እዩ። ንውዒ ሰብ ዘልምዕ ምኽሪት ኣሎ። ንውዒ ሰብ ዘንብዕ ምኽሪት ከኣ ኣሎ። ዘልኩ ደኣ ... ዘልኩሲ.

ኣብ ሓደ መዐደኢ ዝሰርሕ ሰበኣይ ኣቡቲ ዝሰርሓሉ በረኻ ቀጻሊ ንኽተማ ምምልላስ ይፈቱ ነይሩ። ነቲ ሓላፊ፥ "ኣቦይ ሞይቱ" .... ኣሞይ ሞይታ ... ኣኮይ ሞይቱ እናበለ ምኽሪት ዕረፍቲ ይህቦ። ሓንቲ መዓልቲ "ኣደይ ሞይታ" ኢልዎ። እቲ ሓላፊ ደንጊጹ ዕረፍቲ ሂብዎ። ንኽተማ ከይዱ። ኣብ ዓዲ ዝቕመጣ ኣዲኡ "መርዓ ሓብትኻ ቀሪቡ'ዩ ክብለኣ ናብቲ መዐደኒ ቦታ መጺኣን። እቲ ሓላፊ ገሪምዎ። ንሰኽን ኣዲኡ ኢኽን ሞይትክን'ሲ. ቀብርኽን ከርክብ ክሳብ'ቲ ጸለም ጸርግያ ብሞኪና ኣፋኒናዮ" ኢልወን ይበሃል። ኣነ እዛ "ሞይቱ" ትብል ምኽሪት ኣይፈትዋን እየ። ምኽሪት መለኡ እንድዩ ዘሎ። ናይ ምኽሪት ጸገም ከም ዘሎ "ኣደይ ሞይታ...." "ወደይ ሆስፒታል ኣትዩ" "ሰበይተይ ምወት ሓሪሳ" ... "ሓብተይ ጥንሲ ከይደዋ ..." "ሓወይ ማኪና ተገልቢጡ" .... "ደኳነይ ውሕጅ ወሲድዎ" ... ወዘተ ... ኦፋ!... እንታይ ዓይነት ምኽሪት እዩ እዚ .... ዘልኩ ደኢ.... ዘልኩሲ. ሓላፊ እዩ። ሓደ ካብ ኣጥሉቱ "ኣቦይ ሞይቱ..." "ኣኮይ ሞይቱ" እናበለ ተኸኺ ምስ ኣበሎ፣ ጸዊዕዎ። "ሰሚዕ ሰለስተ ወርሒ ዕረፍቲ ሂበካ ኣለኹ። ኩሎም ኣዝማድካ ... ቀብርኻዮም ምጻእ... ሳልስቲ ሳልስቲ ሞይቶም ትብለና ኣለኻ .... እንታይ ደኣ ክገብር" ኢልዎ ይበሃል። ዘልኩ ደኣ!

መኣትዊ ነጥብታት

ቀዳማይ፥ ንሓደ ሕብረተሰብ ፍቕሩን ዝምድናኡን ሓዳሩን ንምሕላው ምስ'ቲ ዘሎዊ ተመኩሮ ኣነ ምኽሪት ዝሸጠሉ ደኳን እንተኣውጺእኩ ከመይ ይመስለኪ/ካ...? "ሳንዱች ምኽሪት ኮንሰልታንሲ ሰርቪስ" ዝብል ታቤላ ዘለዎ ቤት ጽሕፈት ይህልወኒ። 24 ሰዓት ክፉት ይኸውን። ብዓለም ደረጃ /ስታንዳርድ/ ዝሓለወ ምኽሪታት እሸይጥ። ንኣብነት ሰበይትኻ "ኣደይ ተጸሊእዋ ስለ ዘሎ ምሽት ደሃይ ሒዝካለይ ምጻእ" ትብለካ። ምሽት ምስ ኣዕሩኽትኻ ዕላል ትሕዝ። ሽዱሽተ በራ ምስ ሰተኻ ፍርቂ ለይቲ ይኸውን። ካብቲ ባር ወጺእ ምስ በልካ ሰበይትኻ ትዝከረካ። ኣዲኣ ይዝከራኻ። ዝተወሃብካዮ ዕዮ ገዛ ይዝከረካ። ኣብዚ ህሞት እዚኣ ጥዑም ብኽልተ እግሩ ዝኸይድ ሚዛን ዘለዎ (ክትሰምዖ ዘወናውን) ምኽሪት የድልየካ። ከኣ ጥራይ እዩ ክምህዘልካ ዝኽእል። ከኣ ኣነ እዩ። ማንም ሓንካስ ምኽሪት ግና ባዕልኻ ክትምህዞ ትኽእል ኢኻ። ዘልኩ ደኢ.... ዘልኩሲ. .... ቤት መሸጣ ምኽሪት!! ምጽኡና ... ብጽሑና ... መኽሰብና ምኽሪት ዓማዊልና ኢዩ.....

ካልኣይ፥ ቤት መሸጣ ምኽሪት ጉድኣቱ እንታይ እዩ? (ግለጽ) ጥቕሙ እንታይ እዩ? (ኣይትግለጽ)

ሳልሳይ፥ ኣብ ሰማይ ዘሎ ደበና ... ምስ ምኽሪት ... ምስ ብኮላ ምስ ኣዘን ... ምስ ግሪን ሃውስ ኢፈክት ... ምስ ዒራቕ ... ምስ ኣሜሪካ እንታይ ምትእስሳር ኣለዎ? ግለጽ... (ካብ ርብዒ ሚልዮን ዘይበዝሕ ቃላት)

ግርማይ ካብ ቤት መሸጣ ምኽሪት